

Český statistický úřad
Česká demografická společnost

Adamica, F.	Frackiewicz, L.	Jurčová, D.	Marešová, J.	Polách, J.	Šrámek, J.
Aleš, M.	Frančová, M.	Jureček Z.	Marková, D.	Polák, K.	Šrámek, Z.
Ambrož, J.	Freiová, E.	Jürgens, H. W.	Martínek, M.	Polásek, V.	Šťastná, A.
Anděl, J.	Frolik, T.	Kačerová, E.	Mastný, V.	Pollnerová, Š.	Šteker, A.
Andrůšková, M.	Frolik, P.	Kalibová, K.	Mašková, M.	Popov, P.	Štolová, O.
Badániová, D.	Gbelcova, E.	Kalinová, L.	Matějček, J.	Poppová, M.	Šturma, J.
Bakalář, E.	Genkovová, V.	Kaňáková, N.	Matějček, Z.	Pospíšil, M.	Štyglerová, T.
Balabánová, H.	Genkovová-Malá, V.	Káposztáz, F.	Matesová, J.	Potancoková, M.	Šubrtová, A.
Balážová, J.	Gerylová, A.	Karabelová, H.	Matoušková, E.	Pražáková, J.	Šuran, K.
Balík, S.	Gillinger, A.	Karachanov, M.	Maur, E.	Presl, J.	Švarcová, H.
Barría, S.	Gillingerová, V.	Kasabov, V. S.	McDonald, P. F.	Procházka, K.	Tancoš, R.
Bartasová, A.	Ginter, E.	Katrnák, T.	Mclanahan, S.	Prokop, J.	Tatevosov, R. A.
Bartoňová, D.	Gladkij, I.	Kauerová, V.	Merčaitis, A.	Prokopec, J.	Těmín, T.
Bartošová, M.	Glaserová, J.	Kaufman, B.	Mereste, U.	Prokopec, M.	Těmín, V.
Bauer, M.	Goldberg, H.	Kazdová, J.	Merrick, T. W.	Provazník, V.	Thurzo, I.
Běláček, J.	Gottlieb, M.	Kazimour, J.	Mertl, J.	Průša, L.	Tietze, M.
Benešová, V.	Gramm, H.	Kebort, J.	Meslé, F.	Příbyl, M.	Tirpák, M.
Berrová, P.	Gregor, V.	Kędelski, M.	Mészáros, A.	Psutka, J.	Tišliar, P.
Berrová-Brabcová, P.	Groch, J.	Kertészová, A.	Míka, A.	Ptucha, M. V.	Titěrová, B.
Bezouška, J.	Grösslová, M.	Kier, S.	Miková, Z.	Rabušic, L.	Tomek, I.
Bláha, F.	Gruber, A.	Kiseleva, G. P.	Mikouš, O.	Radkovský, J.	Tosecká, O.
Bodrovová, V.	Grunt, J.	Kocourková, J.	Mikuš, L.	Radolfová, M.	Toužín, V.
Bouchalová, M.	Gryga, B.	Kocurová, M.	Mišovič, J.	Radošovská, O.	Třebicí, V.
Brabcová, P.	Haberlová, V.	Kodaj, M.	Mištera, L.	Rathouský, J.	Tuček, M.
Brezák, J.	Hacajová, L.	Kohútová, M.	Mitřega, M.	Rendlová, E.	Tutterová, J.
Bruthans, J.	Haderka, J.	Kochanovskov, I.	Moisejenko, V. M.	Rippka O.	Tvrdý, L.
Břicháček, V.	Hájek, Z.	Kolářová, O.	Mokrý, Z.	Rosner, A.	Ullmann, O.
Bukač, J.	Hámská, H.	Kolorosová, J.	Molinová, J.	Rosset, E.	Ulrych, A.
Bulíř, M.	Hampl, M.	Koncerová, J.	Monigl, I.	Roszkowska, P.	Urban, J.
Burcin, B.	Hamplová, D.	Konečná, A.	Morávková, Š.	Rothová, J.	Uzel, R.
Burjan, M.	Hartmannová, H.	Kontšeková, O.	Moucha, L.	Roubíček, V.	Vacek, M.
Burjanská, M.	Havránek, J.	Kopačka, L.	Možný, I.	Roučka, M.	Vagenknecht, R.
Buzinkayová, L.	Havlicka, J.	Kováčková, J.	Trasavá, J.	Růžková, J.	Váňa, K.
Cahová, D.	Havránek, J.	Košchin, F.	Müller, C.	Rychtaříková, J.	Valentě, D. I.
Castellon, R. H.	Herb, V.	Koščík, L.	Müller, J.	Řezníček, I.	Valentěj, V.
Čadilová, M.	Hermelová, M.	Kováčková, J.	Murduch, Z.	Řeháček, Z.	Valkovics, E.
Cesník, J.	Himomaz, M.	Koubek, J.	Mušková, E.	Režalnik, M.	Vallin, J.
Čáková, E.	Hlucháňová, R.	Koupilová, I.	Myers, R. J.	Řezníček, I.	Vaňo, B.
Čámová, E.	Hrál, L.	Kováčková, J.	Neckářová, L.	Řihánek, Z.	Vašková, R.
Čechová, V.	Hnětčková, J.	Kováčková, J.	Nedomová, A.	Salač, Z.	Vávra, Z.
Čermák, Z.	Hofman, J. M.	Kováčková, J.	Neklan, J.	San Martín, H.	Vávrovský, F.
Čermaková, M.	Hofman, V.	Kozłowska, E.	Němcová, J.	Sauvy, A.	Večerník, J.
Černá, K.	Hofsten, E. von	Král, J.	Nerudová, L.	Savický, I.	Vejběra, V.
Černý, Milan	Holá, B.	Králová, L.	Nesládková, L.	Seemanová, E.	Velebil, P.
Černý, Miloš	Holčík, J.	Královcová, M.	Nešporová, O.	Sejba, B. M.	Vereš, P.
Čtrnáct, P.	Holman, J.	Kraus, J.	Noonari, M.	Sekera, V.	Veselá, A.
Dangel, J.	Holomek, K.	Kravár, Š.	Novák, A.	Schimmerlingová, V.	Vidláková, O.
Daniel, B.	Holomek, M.	Krebs, V.	Novák, T.	Schmidt, O.	Vielrose, E.
Davídek, V.	Holomek, T.	Kretschmerová, T.	Nováková, B.	Schüller, V.	Vilgočká, M.
Davidová-Turčinová, E.	Horácková, E.	Kiv, R.	Nováková, D.	Sikalská, M.	Vítkovský, K.
Dimíttrieva, R. M.	Horná, J.	Kubát, K.	Nultsch, H. G.	Skočdopolová, R.	Vlček, I.
Disman, M.	Horská, P.	Kubečková, S.	Obdržilová, J.	Skutilová, J.	Voborník, B.
Divinský, B.	Horský, J.	Kuča, K.	Olakowski, T.	Sobotík, J.	Vojta, M.
Dokoupil, L.	Horváthová, J.	Kučera, J.	Olexa, M.	Sobotka, T.	Vojtko, D.
Dolejší, M.	Hošek, J.	Kučera, M.	Omelčuk, A.	Souček, E.	Volko, V.
Douša, J.	Hrdlička, M.	Kučerák, J.	Orlovová, N.	Srb, J.	Vomáčková, O.
Doval, P. P.	Hrkal, J.	Kučerová, Maria	Ottomanský, J.	Srb, V.	Vondráček, J.
Drbohlav, D.	Hrubá, D.	Kučerová, Marie	Pallós, E.	Stehlík, J.	Voňková, J.
Dufek, M.	Hrubý, J.	Kučerová, V.	Pandey, H.	Stehlíková, E.	Votlučka, V.
Dunovský, J.	Hrušková, V.	Kuchár, I.	Papoušek, H.	Steinbachová, L.	Votrubec, C.
Duránová, M.	Hřmanská, M.	Kuchta, J.	Pastor, K.	Stloukal, L.	Vrátník, J.
Durčovic, T.	Hůle, J.	Kupiszewski, M.	Patta, I.	Stloukal, M.	Vukovich, G.
Dvořák, J.	Hůrský, J.	Kvaša, A. J.	Pavlík, Z.	Strnad, P.	Vymětalová, S.
Dvořáková, A.	Husák, T.	Kwiecień, W.	Pavlovský, E.	Strnad, L.	Vysušílová, D.
Dybová, B.	Chasajev, H.	Kyzlinková, R.	Pecka, J.	Strnad, M.	Wytlačil, J.
Dytrych, Z.	Chlebovská M. a kol.	Laas, K.	Pescaru, A.	Strohbach, E.	Wiendel, J.
Dzúrová, D.	Chlebovská, M.	Lacinová, V.	Peterka, V.	Stříteský, J.	Wiendl, J.
Elhassan, M.	Choc, P.	Lakosilová, S.	Petrík, J.	Stupková, E.	Wiesnerová, E.
Eminger, J.	Chromková Manea, B.-E.	Lamsér, V.	Petrová, I.	Sugareva, M.	Wilches, E.
Ettlerová, S.	Chudobová, M.	Landová, L.	Petrová, V.	Suchý, J.	Wowková, W.
Fábry, T.	Chytilová, J.	Langhamrová, J.	Pfaušerová, P.	Svobodný, P.	Wunch, G.
Facuna, A.	Ilyas, R. M.	Lavička, F.	Pikálek, D.	Svobodová, K.	Wynnyczuk, V.
Fajfr, F.	Jáchymovský, V.	Lesný, I.	Pikálek, D.	Syrovatka, A.	Wynnyczuková, H.
Faktorová, F.	Jančurová, J.	Link, J.	Pikálek, D.	Sysala, K.	Zahálka, J.
Fanta, K.	Janišová, H.	Lipková, V.	Pilinská, V.	Szabady, E.	Zajíčková, J.
Foundéz, N.	Jelínková, J.	Lipták, J.	Pírková, Z.	Šalda, V.	Zápotocký, V.
Felix, O.	Jeřábek, M.	Lněničková, Z.	Piskunov, V.	Šanda, R.	Zaremba, Z.
Fesenko, J.	Ježdík, V.	Lukin, L. I.	Pištělák, J.	Šandl, R.	Zástěra, J.
Fesenko, P.	Ježek, J.	Maier, H.	Pištor, L.	Šidlo, L.	Zeman, J.
Fiala, T.	Jíra, I.	Maixner, J.	Pitílková, J.	Šiklová, J.	Zeman, K.
Fialka, L.	Jírový, K.	Majtán, M.	Pizarro, W.	Šilhan, B.	Ziegenfuss, V.
Fialová, L.	Jirsová, M.	Malý, V.	Podlana, J.	Šimek, M.	Zlámalová, H.
Fingerland, A.	Job, J.	Mamedov, K. V.	Podlenský, V.	Šípek, A.	Zuzánková, N.
Finková, Z.	Jonáš, J.	Manek, A.	Podzimek, J.	Škrabal, J.	Zvërava, N. V.
Foretová, V.	Josífko, M.	Mann, A. B.	Pojer, M.	Šotkovský, I.	Žáček, A.
			Pokora, T.	Špaček, Č.	Žáčková, L.
				Šprocha, B.	Žižková, J.

Padesát let časopisu Demografie,
revue pro výzkum populačního
vývoje (1959–2008)

Sborník příspěvků XXXVIII. konference České demografické společnosti
„Padesát let časopisu Demografie“, Praha 21. a 22. květen 2008

Rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Autorský rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Padesát let časopisu Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje (1959–2008)

Sborník příspěvků XXXVIII. konference České demografické společnosti „Padesát let časopisu Demografie“, Praha 21. a 22. květen 2008

Rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Autorský rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Vydal Český statistický úřad jako elektronickou přílohu 1. čísla 51. ročníku časopisu Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje

Layout & Design: Luděk Šídlo

Copyright © 2009 Český statistický úřad

ISSN 0011-8265

Obsah

Pozdravné slovo předsedy ČSÚ Jana Fischera.....	5
Pozdravné slovo Milana Olexy	6
1. František Fajfr a založení časopisu Demografie <i>Zdeněk Pavlík</i>	8
2. Zakladatelé a tvůrci renesance československé demografie po 2. světové válce <i>Milan Kučera</i>	14
3. Časopis Demografie a Český statistický úřad <i>Jiřina Růžková</i>	20
4. Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – nové přístupy <i>Josef Škrabal, Pavel Čtrnáct</i>	28
5. Demografické průzkumy <i>Milan Kučera</i>	39
6. Lidské zdroje v České republice před 50 lety a za 50 let <i>Tomáš Fiala, Jitka Langhamrová</i>	44
7. Prognóza úrovně vzdělanosti v krajích České republiky <i>Petr Mazouch, Felix Koschin, Jakub Fischer, Tomáš Fiala, Jitka Langhamrová, Eva Kačerová</i>	56
8. Prognóza ekonomického vývoje v krajích České republiky ve vztahu k prognóze vzdělanosti <i>Petr Mazouch, Jakub Fischer</i>	65
9. Může mít hormonální kontracepce vliv na rozvodovost? <i>Jiří Šrámek</i>	71
10. Populační vývoj Československa v letech 1919–1937 <i>Branislav Šprocha</i>	74
11. Plodnost v České republice a ve Slovenské republice: staré a nové odlišnosti <i>Jitka Rychtaříková, Boris Vaňo</i>	90

12. Vývoj sezónnosti sňatečnosti za 50 let časopisu Demografie <i>Klára Tesárková, Eva Karousová</i>	103
13. Zamyšlení nad 31 svazky ročenky Historická demografie <i>Eduard Maur</i>	115
14. Ústřední statistická knihovna ČSÚ – demografické fondy a jejich osudy <i>Dana Švejnarová</i>	120
Rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008.....	131
Autorský rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008	189

Pozdravné slovo předsedy ČSÚ Jana Fischera

přednesl v z. Jana Fischera 1. místopředseda ČSÚ Jiří Křovák

Dovolte, abych jménem Českého statistického úřadu i jménem svým demografickou konferenci pozdravil a popřál jí úspěšný průběh. Pro Český statistický úřad, jako vydavatele, je ctí, že padesátému výročí existence časopisu Demografie je tato konference věnována. Děkuji České demografické společnosti za tuto poctu prokázanou našemu časopisu.

Při této příležitosti bych chtěl s úctou připomenout ty, kteří stáli u jeho zrodu, a to zejména tehdejšího předsedu Státního úřadu statistického, ale také demografa, statistika a filozofa JUDr. Františka Fajfra a dále JUDr. Vladimíra Srba.

Časopis Demografie prošel v průběhu padesáti let nelehkou cestou. Je známo, že v určitých obdobích bylo usilováno i o jeho zrušení. Rád bych ujistil jak Českou demografickou společnost tak i všechny účastníky této konference, že časopis Demografie má ze strany vedení Českého statistického úřadu plnou podporu. Naším cílem mj. je, aby časopis trvale sloužil jako významné forum vědecké a odborné diskuse demografických problémů a přispíval svým dílem i k jejich řešení.

Struktuře časopisu a hlavním tématickým okruhům, jež byly na jeho stránkách prezentovány, i významným osobnostem v jeho historii, jsou věnovány podrobnější příspěvky této konference. Jsme hrdi na to, že mezi autory příspěvků v časopise patří vlastně všechny významné osobnosti české a slovenské demografické vědy. Těší nás i to, že publikují mladí autoři výsledky svých disertačních a výzkumných prací.

Děkuji všem, kteří se do dnešních dnů na tvorbě časopisu v průběhu padesáti let podíleli, především pak našim autorům, členům redakční rady, výkonným redaktorům a redaktorkám, a v neposlední řadě i studiu GSW a současnému distributorovi časopisu MYRIS TRADE. Zvláštní poděkování patří našim slovenským spolupracovníkům, a to jak autorům, tak členům redakčních rad.

Dovolte, abych na závěr popřál české demografické vědě i časopisu Demografie mnoho úspěchů.

Pozdravné slovo Milana Olexy

Vážený pán predsedajúci, pán 1. podpredseda ČSÚ,
vážené dámy, vážení páni, kolegovia, priatelia,

s potešením som prijal pozvanie pani predsedníčky Českej demografickej spoločnosti Prof. RNDr. Rychtaříkovej, CSc. na Vašu výročnú konferenciu a to pri príležitosti 50 ročného vydávania časopisu Demografia.

Dovoľte mi odcitovať z pozvania, kde sa uvádza dlhoročná plodná spolupráca medzi našimi časopismi. V celej päťdesiatročnej histórii dochádzalo k úzkym a plodným kontaktom medzi časopismi Slovenská štatistika a demografia a Demografie. Veľa významných autorov publikovalo svoje články a štúdie v oboch periodikách, ich činnosť sa tak navzájom dopĺňovala a obohacovala. V skutočnosti nie je demografia bez štatistiky a naopak. Dochádzalo a dochádza k výmene skúseností a vedeckých poznatkov. Čitatelia boli vždy informovaní o obsahu partnerského periodika, často boli zverejňované aj recenzie najvýznamnejších príspevkov publikovaných v partnerskom časopise. Členmi redakčnej rady a významnými prispievateľmi v časopise Demografie boli vždy významní slovenskí demografi a štatistici a ich odborného prínosu sme si veľmi vážili.

Môžem vyjadriť len hlboký súhlas s týmto konštatovaním. V uplynulých desaťročiach bola táto spolupráca mnohoraká a s radosťou konštatujem, že aj v súčasnosti sú stále intenzívne kontakty a spolupráca v komplexe demografickej štatistiky na SODB, demografii a migračnej štatistike, ako aj k ďalším podsystemom.

Posledných 18 rokov mám na starosti sociálnu štatistiku na ŠÚ SR, ktorá je v obdobnej štruktúre ako na ČSÚ. Mal som možnosť všímať si váhu a význam štatistických podsystemov pre českú i slovenskú spoločnosť. Určite mi dáte za pravdu, že význam demografie v posledných rokoch mimoriadne vzrástol.

Ved' len napr. úhrnná plodnosť po tzv. nežnej revolúcii klesla na extrémne nízke hodnoty. Ak v 60., 70., a 80. rokoch klesla za 10 rokov približne o desatinu, tak v období rokov 1989–2003, 2004 poklesla z hodnoty 2,1 na 1,1. Ak to spojíme s inými skutočnosťami, napr. s migračnými trendmi, musíme si klásť otázky budúceho demografického, spoločenského a ekonomického vývoja Slovenska, štátov EU a EU ako celku.

Nad tým a ako prvé sú demografické analýzy, charakterizujúce stav a trendy vývoja. A následne môžu byť prijaté adekvátne opatrenia.

Zároveň vysoko oceňujem Váš časopis „Demografie“, ktorý si v tomto období pripomína 50. výročie svojho zrodu. Považujem ho za významný časopis, prostredníctvom ktorého boli prezentované stovky odborných článkov, ktoré súvisia s demografickou štatistikou. Prajem všetko dobré Vášmu časopisu do budúcich rokov a autorom článkov veľa tvorivých myšlienok.

Verím, že aj táto významná konferencia prispeje k poznaniu predmetných javov a demografických procesov a že Vaša konferencia bude užitočná.

Prajem Vám veľa zdravia a tvorivých síl.

Autor

Ing. Milana Olexa, Ph.D.,

generální ředitel Sekcie sociálnej štatistiky a demografie

Štatistického úradu SR

a předseda redakční rady časopisu

Slovenská štatistika a demografia

1

František Fajfr a založení časopisu Demografie

Zdeněk Pavlík

František Fajfr and the Founding of the Journal Demografie

Demography has a long tradition in the Czech Republic. At the turn of the 20th century Jindřich Matiegka began teaching demography at Charles University. In 1897 he founded the Department for Anthropology and Demography. In 1911 the department was elevated to the status of an institute at the Faculty of Arts, Charles University, and in 1920 it was transferred to the newly founded Faculty of Sciences, Charles University. František Jaroslav Netušil was habilitated as its first associate professor. After his premature death, in 1929 another Czech demographer and de facto the founder of Czech demography Antonín Boháč habilitated in demography. In 1947 Jaromír Korčák, as a geographer by education, brought demography to the Department of Geography, where he became head of department in 1950; he lectured on demography there until his retirement in 1964.

František Fajfr became involved in demography after the Second World War. He had begun working at the State Statistical Office (as it was named at the time) in 1922, but his focus was statistics in relation to the legal and judicial agenda. It was only once he became head of the State Statistical Office after the Second World War that he began to take a stronger interest in demographic issues. From his position he promoted demographic research at the then ČSAV and initiated the foundation of the State Population Commission, of which he became the chair. In 1959 he founded a journal that is now having its fifty-year anniversary, and which he ran as the chair of the Editorial Board. He was also pivotally responsible for founding the Czechoslovak (now the Czech) Demographic Society in 1964, and he remained its chair until his death. From 1945 he published 32 studies and reviews, some of which were of fundamental importance for demography (readers can find a list of these works and learn more about them in the writings of Alena Šubrtová). His contribution to demography is comparable to the contribution of its de facto founder Antonín Boháč.

Keywords: the founders of Czech demography

Vzpomínku na založení časopisu *Demografie* jsem pojal v širších souvislostech. František Fajfr měl nesporně největší zásluhu na založení tohoto časopisu, ale jeho zásluhy tím nebyly zdaleka vyčerpány. Sám se k demografii dostává až po druhé světové válce, má však na co navazovat. Vše, co zde budu uvádět, je asi většinou z vás dobře známo; rozhodně to znají bývalí i současní studenti demografie Přírodovědecké fakulty UK. Navíc díky velmi záslužným pracím Aleny Šubrtové si o většině těchto skutečností můžeme přečíst. Přesto se domnívám, že je vhodné vybrané z nich si připomenout a snad i v některých detailech doplnit.

Je zajímavé, jak se demografie v různých dobách i zemích konstituuje. Je dobře známo, že vznikla současně se statistikou; to mělo pro ni řadu velmi pozitivních důsledků (demografie se nezajímá o jednotlivce, ale o život celé populace neboli souboru lidí, kteří se rodí, vdávají, přivádějí na svět další děti a nakonec umírají), ale také někdy důsledků negativních, když byla v určitých dobách redukována na demografickou statistiku. Nicméně statistika se stala jednou ze základních demografických metod. V období klasické politické ekonomie byla problematika demografické reprodukce spojována s reprodukcí ekonomickou (např. Malthus). Později byla demografie spojována s geografii obyvatelstva a nejčastěji se sociologií. Vše to mimo jiné naznačuje, že věda je pouze jedna a jednotlivé disciplíny existují pouze v našich představách.

U nás demografie vznikla společně s antropologií, což nebylo ve světě tak časté, ale má to svoji logiku. Koncem 19. století se vystudovaný lékař Jindřich Matiegka (1862–1943) habilitoval na tehdejší filozofické fakultě UK (1897) a založil zde v rámci Zoologického ústavu kabinet pro antropologii a demografii. Od roku 1899 pak vypsál přednášky z demografie, které bez přerušení pokračují na UK dodnes (pochopitelně s přerušením v době druhé světové války, kdy byly vysoké školy, na rozdíl od první světové války, zavřeny). Jeho práce *Filosofie somaticko-antropologická* (1935) je významná i pro demografii. Brzy po svém jmenování mimořádným profesorem (1908) prosadil změnu statutu kabinetu na Ústav pro antropologii a demografii (1911). V roce 1920 přešel tento Ústav na nově vzniklou Přírodovědeckou fakultu UK, kde se brzy poté habilitoval jako první docent demografie v tehdejším Československu František Jaroslav Netušil (1890–1927).

V době předčasného úmrtí Františka Netušila se již demografie mnohem intenzivněji pěstovala ve Státním úřadu statistickém. V roce 1919 tam totiž nastoupil Antonín Boháč (1882–1950), kterého právem považujeme za zakladatele české demografie. V úvodu své práce o Antonínu Boháčovi se Alena Šubrtová pokusila o charakteristiku jeho osobnosti, jak se svému okolí jevil a jaký byl ve skutečnosti. Charakterizuje ho jako typ osobnosti, která se rodí jednou za sto let. Jeho cesta k demografii nebyla jednoduchá; vystudoval filologii na FF UK a získal aprobaci pro výuku češtiny a francouzštiny na středních školách (1905) a skutečně také jako středoškolský profesor nastoupil nejprve v Uherském Brodě a později přešel do Plzně. Také první jeho práce byly filologické. V té době se však zároveň seznámil s prací Heinricha

Rauchbergera *Der nationale Beiztand in Böhmen*, která zásadním způsobem ovlivnila jeho další profesionální dráhu. Začal se zabývat národnostním složením v českých zemích, logicky se dostává k otázce vymezení národnosti a mateřského jazyka, statistice obyvatelstva a rozdílům v přirozené měně podle národnosti atd. Začíná se v této oblasti orientovat a vydávat studie. Filologická studia ho sice naučila vědecké práci, ale jeho nové zaměření požadovalo doplnění si znalostí ze statistiky a ostatních společenských oborů. Získává dva roky před první světovou válkou možnost doplnit si svá studia v Berlíně, Mnichově, Paříži a Vídni.

Je velmi pravděpodobné, že s jeho pracemi byli seznámeni Masaryk a Beneš, což vyplývá z jeho zařazení mezi poradce při vyjednávání mírových smluv ve Versailles i jeho povolání do Státního úřadu statistického již v roce jeho vzniku (1919). O jeho stycích s Masarykem a Benešem není v práci Šubrtové zmínka, ale musíme si uvědomit rok jejího vydání (1979). Brzy po nástupu do SÚS se Boháč stává vedoucím II. odboru – statistiky obyvatelstva, před kterým stojí řada důležitých úkolů (sčítání lidu, reorganizace statistiky přirozené měny a migrací aj.). Jeho pracovní nasazení je neobyčejné, o čemž svědčí tehdejší publikační činnost. Boháč má nesporné vědecké sklony a proto neváhá, když mu byla nabídnuta možnost habilitovat se z demografie na Ústavu antropologie a demografie, kde se úmrtím Františka Netušila uvolnilo místo. Tato shoda náhod je velmi důležitá pro českou demografii, neboť spojení obou těchto činností se ukázalo jako velmi plodné.

Antonín Boháč byl svými povahovými vlastnostmi syntetik, což však vedlo k tomu, že kromě velkého počtu publikací jich stejné množství zůstalo v rukopise. Jsou uloženy v Archivu Národního musea ve 25 kartonech, tedy zachovány pro další studium. Významná byla Boháčova aktivita též na mezinárodním poli, kde reprezentoval naši demografii (účast na řadě mezinárodních konferencí, vytvořil československou komisi Mezinárodní unie pro vědecké studium populace, organizoval zasedání Mezinárodního statistického kongresu v Praze roku 1938 aj.). Pro Boháče musela být velmi smutná doba konce první republiky, kdy se zúčastnil jednání o vymezení území, které se mělo odstoupit Německu. Lze proto pochopit, že prosazoval odsun německého obyvatelstva již od začátku, kdy se o něm začalo hovořit. V roce 1939 byl pensionován Jan Auerhan a Antonín Boháč se stává na krátkou dobu prezidentem SÚS; v období okupace však došlo k reorganizaci vedení úřadu a on znovu přešel na funkci místopředsedy. V roce 1941 byl poslán do předčasného důchodu. Po válce se do SÚS nevrátil; doba se změnila a ozývala se kritika „boháčovské vědeckosti předválečných let“. Začalo se objevovat přesvědčení, že statistika má být pouze funkcí plánovaného hospodářství, které se pokusili komunisté prosadit zejména po únorovém puči v roce 1948. Antonín Boháč se ještě neúspěšně pokusil navrhnout zřízení Populačního ústavu při tehdejší Akademii věd a umění, a přednášel dále demografii a statistiku na Vysoké škole politické a sociální (VŠPS) a na Filozofické fakultě UK. V roce 1949 byla VŠPS zrušena a 20. 10. 1950 mu děkanství FF UK sdělilo, že nemá nadále právo na fakultě přednášet.

O dva roky starší Boháčův spolupracovník Jan Auerhan (1880–1942) byl v roce 1929 jmenován prezidentem SÚS. Podporoval Boháčovu akademickou angažovanost a sám se habilitoval na Přírodovědecké fakultě UK v témže roce z antropogeografie. Zabýval se

studiem národnostních menšin. Jiný, o 13 let mladší spolupracovník Boháčův, Jaromír Korčák (1895–1989) začal pracovat také brzy po založení Státního úřadu statistického v odboru statistiky obyvatelstva. Z úřadu odešel po válce na VŠPS a v roce 1947 se habilitoval z demografie v Ústavu antropologie a demografie PřF UK. V roce 1950 byly univerzitní ústavy zrušeny a Korčák přešel na katedru ekonomické a regionální geografie PřF UK jako její vedoucí; tím přešla demografie na tuto katedru s ním.

Po druhé světové válce převzal záštitu nad demografií František Fajfr (1892–1969). Všimněme si však podrobněji jeho života. V raném dětství ztratil otce, což významně poznamenalo rodinu. Ještě před válkou jako sextán vstoupil do Masarykovy realistické strany. I on měl zájem o filologii, ale z praktických důvodů začal studovat práva; mohl si přivydělat jako koncipient. Studium práv zakončil v roce 1916; vzhledem ke své subtilní fyzické konstituci nebyl odveden, ale jeho o tři roky starší bratr Karel padl rok před jeho promocí v Polsku. Ještě před promocí začal studovat filozofii; studia zakončil ve 28 letech roce 1920. Během studia však pracoval, vystřídal řadu zaměstnání. Publikovat začal v roce 1917, přehled jeho publikovaných prací má 547 titulů; řada z nich jsou recenze a drobné zprávy. To je charakteristickým rysem Fajfrova charakteru. Všimá si práce jiných, i když je nejednou kritizuje a zároveň nepodceňuje napsat zprávu o události, která si to podle něho zaslouží.

Po skončení studia filozofie uvažoval o akademické dráze a chtěl podat habilitaci u prof. Krejčího. Podle svých slov však neprokázal, že je dostatečně přesvědčeným pozitivistou a od svého úmyslu upustil. V roce 1922 začal pracovat ve Státním úřadě statistickém a publikovat v Československém statistickém věstníku a později ve Statistickém obzoru a Statistickém zpravodaji studie, které vyplývaly z jeho pracovních úkolů. Kromě toho však publikoval hojně ve filozofických časopisech jako např. v *Nové době* a *Činu*. Demografií se v té době vůbec nezabýval. Ze 426 titulů, které publikoval do konce roku 1944, pouze tři mají demografickou tematiku. Jsou to dvě drobné práce z roku 1935 *Výdělečná práce žen a natalita* a *Beznáboženská a plodnost* (*Čin*, roč. 7, č. 3, s. 42–44 a č. 18, s. 415–417) a recenze na knihu známého ruského demografa B. C. Urlanise *Istorija amerikanskyh cenzov, organizacija i metody perepisej v Sojedinennych štatach Ameriki* (*Statistický obzor* roč. 21, 1940, č. 9–10, s. 285–286).

František Fajfr byl jmenován předsedou Státního úřadu statistického 15. 5. 1946 s účinností od 28. 10. 1945, neboť tento úřad již fakticky vedl. Brzy se začal zajímat o demografii a zejména o organizaci sčítání lidu. Tyto otázky mu nebyly cizí, neboť během své práce v SÚS si osvojil i přehled o organizaci statistiky. Zejména příprava sčítání lidu v roce 1961 byla také jeho zásluhou velmi pečlivá a v některých ohledech novátorská (způsob zjišťování rodin a domácností, který byl dáván za vzor i v jiných zemích). Pomohl zachránit dobrou úroveň demografické statistiky vybudovanou Antonínem Boháčem před snahou o její redukování v důsledku zavádění sovětského zjednodušeného způsobu evidence demografických událostí, a tím se stal přímým Boháčovým pokračovatelem.

Závěrem bych se chtěl pokusit porovnat osobnosti Antonína Boháče a Františka Fajfra. Prvního jsem osobně neznal, znám jen jeho práce, s druhým jsem měl možnost se poměrně

často setkávat. Již to je první nedostatek pro srovnání. Troufám si však tvrdit, že Fajfrův význam pro českou demografii v průběhu 25 let po druhé světové válce je srovnatelný s Boháčovým v průběhu 20 let první republiky. Také František Fajfr se snažil neúspěšně založit v polovině padesátých let Demografický ústav při tehdejší ČSAV (výsledkem byla pouze dvě pracovní místa pro demografii v Ekonomickém ústavu), místo toho založil při statistickém úřadu Státní populační komisi, v roce 1964 založil Československou demografickou společnost a před padesáti lety časopis *Demografie*. Od roku 1945 publikoval 32 příspěvků z demografie, z nichž některé mají pro demografii zásadní význam. Uvedme z nich alespoň *O studiu populačního vývoje* (Demografický sborník 1959, Praha SSÚ, s. 7–9), *Sociologie a demografie* (Sociologický časopis, 2/1966, s. 1–2), *Demografie v klasifikaci společenských věd* (Statistika a demografie VIII, 1968, s. 7–20). V padesátých letech přednášel na Fakultě speciálních nauk ČVUT a později výběrově na Fakultě statistiky Vysoké školy ekonomické demografickou statistiku.

František Fajfr se snažil objektivně posuzovat práce, které mu byly předloženy, a nebál se odchýlit od oficiálních přístupů. Tak v předmluvě k *Nástinu populačního vývoje světa* se celkem sympaticky staví k hypotéze demografické revoluce, ač tehdy tato teorie byla odsuzována jako nemarxistická (neodpovídala tomu, že každé společenské formaci přísluší odlišné společenské zákony a hypotéza demografické revoluce byla koncipována jako univerzálně platná). Měl výhrady i k populačním zákonům, sympaticky přijal moje tvrzení, že Marxův populační zákon je zákonem ekonomickým, nikoliv demografickým a kritizoval zjednodušený názor o vztahu ekonomického a populačního vývoje.

Jestliže jsem porovnal význam Antonína Boháče a Františka Fajfra pro demografii, musím zároveň konstatovat, že se velmi lišili svým osobním charakterem a zejména se diametrálně lišily doby, ve kterých jsem jejich význam srovnával. Před časem se mi dostala do ruky v podstatě autobiografická kniha Jaroslava Krejčího (nar. 1916), kde v souvislosti s problémy, které měl v padesátých letech, zmiňuje autor Františka Fajfra. Stěžuje si, jak mu byl v padesátých letech znemožňován přístup ke statistickým materiálům, zahraničním knihám a odborným časopisům. „Situace se po všech stránkách zhoršovala. S jarem 1950 začalo běsnění stalinské justice. V procesech navazujících na odsouzení Milady Horákové a spol. byl také odsouzen můj přítel Jaroslav Kohout. Patřil do okruhu mých posluchačů v Dělnické akademii, kde jsem příležitostně přednášel. Já však ještě nebyl na řadě (pozn.: Jaroslav Krejčí byl zatčen 27. října 1954). Tak jako za protektorátu jsem se soustředil na odbornou práci..... tak jsem prostě, částečně ze setrvačnosti, částečně ze vzdoru pokračoval v práci, která zřejmě byla můj životní úděl. Byl to zase Státní úřad statistický, který přispěl podnětem. Nový prezident úřadu, u-komunista (jak se tehdy říkalo ředkvičkám) František Fajfr, byl vzdělaný pán, komunisty měl v žaludku a přede mnou své mínění neskrýval. Nejen to, půjčoval mi ze zásoby utajovaných knih spisy o sovětském hospodářství, většinou od exulantů usazených v Americe“ (2006, s. 59). Tato vzpomínka – podobně vzpomínky některých demografů, kteří přicházeli s Františkem Fajfrem do osobních kontaktů, svědčí o jeho názorech, které nemohl veřejně vyjadřovat. Jeho zásluhy o českou demografii nebudou nikdy zapomenuty.

Literatura

- KREJČÍ, J. 2006. *Mezi demokracií a diktaturou – domov a exil*. Praha : Masarykův ústav – Archiv AV ČR, 299 s.
- MATIEGKA, J. 1935. *Filosofie somaticko-anthropologická*. Praha : Bursík a Kohout, 281 s.
- PAVLÍK, Z. 1980. The Scientific Work of Profesor Jaromír Korčák. *Acta Universitatis Carolinae XV, Supplementum*, s. 11–25.
- PAVLÍK, Z., ŠUBRTOVÁ, A. 1993. František Fajfr – život a dílo. *Acta demographica XI*. Praha : Česká demografická společnost a Český statistický úřad, 213 s.
- ŠUBRTOVÁ, A. 1977. Antonín Boháč – statistik a demograf, život a dílo. *Sborník Národního musea v Praze*, řada A, sv. XXXII, 198 s.
- ŠUBRTOVÁ, A. 2006. Dějiny populačního myšlení v českých zemích. *Acta demographica XI*. Praha : Česká demografická společnost, 301 s.

Autor

Prof. Ing. Zdeněk Pavlík, DrSc.
Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta UK
Albertov 6
128 43 Praha 2
e-mail: pavlik@natur.cuni.cz

2

Zakladatelé a tvůrci renesance československé demografie po 2. světové válce

Milan Kučera

The Founding Figures behind the Renaissance of Czechoslovak Demography after the Second World War

The renaissance of demography at the end of the 1950s, which was associated with the founding of the journal *Demografie*, the Czech Demographic Society, and the State Population Committee, came about, especially at the outset, as a result of the tireless efforts of František Fajfr (at that time the chair of the State Statistical Office) and Vladimír Srb (the head of the Department of Demography). Around them there gradually formed a circle of professionals working with released demographic data and analyses (the results of the 1950 Census and of Population and Vital Statistics) by doctors, sociologists, geographers, economists, demographers, and statisticians. In the demographic community in particular there emerged a platform for the open exchange of opinions even beyond the scope of demography.

Keywords: the foundation of demographic institutes, interdisciplinary cooperation

---

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 získala hlavně zásluhou Antonína Boháče naše demografie vysokou úroveň. Svědčí o tom dvě úspěšně provedená a bohatě vypublikovaná sčítání, podrobné třídění dat o pohybu obyvatelstva a samozřejmě z nich vycházející analýzy. Naše poválečná demografie měla tedy na co navazovat, ale jen krátce. Přísné utajování všech statistických údajů včetně demografických brzy po roce 1948 slibný rozběh zastavilo. V jednu dobu byly volné jen údaje o kojenecké úmrtnosti. Přestala vycházet pramenná díla o pohybu

obyvatelstva, utajeny byly bohaté výsledky sčítání 1950. Ze stránek Statistického obzoru vymizela demografická témata.

Dominující postavou renesance naší demografie byl předseda Státního úřadu statistického (SÚS) František Fajfr – ten otvíral okna z úřadu i později do světa, dával demografii nového „ducha“. Hovořil o tom Zdeněk Pavlík, musíme být vděční Aleně Šubrtové i jemu za publikaci věnovanou jeho životu a dílu, vydanou v roce 1993.

František Fajfr dával ducha společně s Vladimírem Srbem, který v podstatě ze své funkce vedoucího oddělení demografie realizoval ten rozkvet, připraven již dříve několika demografickými studii (Vymírající národ aj.). Připravil analýzy populačního vývoje republiky – první hlavně s daty za rok 1950, druhou za období 1951–1952. Obě vyšly jako tajné, pravděpodobně se nedochovaly. Na té druhé jsem spolupracoval již také já.

K oběma tvůrcům renesance demografie jsem měl nejbližší: byl jsem spolužákem obou Fajfrových dětí, on vedl mou diplomovou práci (byl to první ročník těchto prací – ani on, ani já, ale ani jiní jsme nevěděli, jak má vypadat). Do oddělení demografie jsem nastoupil hned po ukončení studia v roce 1952 a vedle obou jsem se pohyboval nejbližší až do konce jejich aktivity. Mohl jsem nebo někdy jsem byl nucen vyslechnout od Františka Fajfra to, co jiným říci nechtěl nebo nemohl, byl jsem jeho průvodcem na pracovních cestách (rozběhla se tehdy akce dosidlování pohraničí, v SÚS jsme statisticky sledovali její malou úspěšnost), často jsem představoval jakési jeho výpočetní centrum, ale i hromosvod jeho výbušné povahy. Zato mne zachránil před vyhazovem z úřadu po prověrkách v roce 1958.

Oba vzděláním právníci byli autory koncepcí, stmelovali bez formálního vůdcovství nejbližší spolupracovníky – demografy i z příbuzných oborů. F. Fajfroví a spolu s ním V. Srbovi patří hlavní zásluhy za založení revue *Demografie*, za vznik a dlouholeté vedení Československé demografické společnosti (ČSDS), činnost Státní populační komise (SPOK) – ale také za prosazování zřetelné pronatalitní politiky, velice aktuální po redukci počtu obyvatelstva následkem války a zvláště odsunem více než 2,5 mil. Němců.

Hlavou Fajfrova týmu, byť neformální, byl V. Srb, až po mnoha letech ředitel odboru FSÚ, já byl, dá se říci, řadu let jeho prvním asistentem, i když jen krátce jako ředitel odboru–partner v ČSÚ. Od Srba se rozbíhal široký záběr demografie různými směry – hlavně s lékaři, sociology a geografy (územní plánování, Terplan), z VÚVA J. Musil, A. Veselá, J. Douša, a patřili k němu především V. Wynnyczuk a L. Růžička, později J. Prokopec, dlouhou řadu let V. Ziegenfuss a další. Jen krátce v něm byla činná také D. Vysušilová.

Mimo tento tým, často v kritickém postavení, byli především Zdeněk Pavlík a Zdeněk Vávra z Ekonomického ústavu ČSAV; byli jsme však ve stálém intenzivním pracovním kontaktu.

Ti dva vůdčí otcové – zakladatelé byli již začátkem 50. let odborně i morálně zralí, znali dobře naši a stále více i cizí literaturu díky svým zahraničním kontaktům, ale uměli také procházet tehdejšími nutnými politickými aktivitami (kontakty F. Fajfra s V. Kopeckým, zvláště ve SPOK, paní Fajfrové s paní Zápotockou aj.). Za nimi jsme stáli my ostatní, zprvu učedníci,

později sále více „dělníci“ na poli demografie, v různých směrech i postavení. Patřil k nám i jediný tehdejší reprezentant později se probouzející slovenské demografie J. Světoň.

Až zhruba do konce 60. let existovala čtyři vzájemně se prolínající centra demografických aktivit:

Státní úřad statistický – F. Fajfr, V. Srb, M. Kučera, D. Vysušilová, později V. Ziegenfuss a trochu stranou v jiném organizačním zařazení O. Ullmann a zvláště Z. Jureček,

Státní populační komise – F. Fajfr, V. Srb, J. Prokopec, později Wynnyczuk, ze SPK především Voborník: vydávali jako periodikum Zprávy SPOK, později Populační zprávy,

Ekonomický ústav – Z. Pavlík a Z. Vávra (Pavlíkovy aktivity přitom prolínaly celou sférou demografie významnou měrou),

Redakční rada Demografie – poměrně stabilizovaná. Demografové byli v té době mnohem aktivnější než sociologové, kteří se dlouho zbavovali nálepky buržoazní pavědy, a proto byli také více „marxističtí“: Sociologický časopis začal vycházet až v roce 1965, Sociologická společnost byla založena v roce 1964. Chyběla jim prostě taková „hlava“, jako byl F. Fajfr a navíc v postavení předsedy ústředního úřadu. Přehled článků publikovaných zvláště v prvních letech ukazuje šíři zájmů a pohledů nejen demografů, ale i jejich „příbuzných“.

A nakonec nejvíce demografy stmelovala Československá demografická společnost při ČSAV, široce otevřená všem pestrou problematikou, s pravidelnými diskusními večery a každoroční konferencí, která přitahovala volností myšlenkovou i značnou svobodou projevu a která inspirovala k vytváření pracovních kontaktů a nakonec osobních přátelství. Desítky členů ČSDS, zvláště lékařů, dostávali od nás pro ně potřebné údaje ještě v době jejich utajování, nenapadnutelně vypočítávané a někdy dále nepublikovatelné, aby mohli srovnávat – např. prof. Kubát, prof. Hněvkovský, prof. Hynie, doc. Vojta a další již zapomenutí, i bez těch velkých titulů. Byla to doba skutečné renesance demografie, zvláště když pak skončilo utajování dat.

Na nás „čisté“ demografy ze SÚS se napojovali další v rámci jejich pracovních aktivit. V rámci SÚS to byli především Ota Ullmann a Zdeněk Jureček v originální koncepci cenzových domácností tvorbou a zpracováním ve výsledcích sčítání 1961. Teprve analýza těchto dat nevyvratitelně prokázala vysokou míru soužití cenzových domácností, a tím nekrytou potřebu bytů (v bytě tehdy již ovdovělého F. Fajfra žila s rodinou jeho vdaná dcera s dítětem – již zapomenutý slogan Fajfrův: „já a u mne v bytě druhá cenzová domácnost – dcera Alena, zeť Ferda a vnučka Izabela). Demografové spolu s několika lidmi ze sféry výstavby a územního plánování (Terplan a VÚVA – A. Andrlé, J. Douša, A. Veselá, později Z. Ryšavý) tak významnou měrou přispěli ke značnému vzestupu bytové výstavby zvláště po první polovině 60. let. Na demografy navazovali další z různých pracovišť: jmenujme nejprve Jiřího Musila z Ústavu hygieny, Josefa Radkovského ze Státního zdravotního ústavu, Ladislava Růžičku z hygienické fakulty, z již uvedené VÚVA ještě Libora Kotačku. Čilá byla spolupráce se Svazem čs. žen (Milada Bartošová), s novinářkami Věrou Hájkovou z Vlasty a Annou Tučkovou.

Jedním z hlavních odběratelů demografických dat a analýz bylo ministerstvo zdravotnictví, hlavně odbor pro péči o ženy a děti (hlavní gynekolog Miroslav Vojta, později Jiří Dunovský):

tím vzniklo napojení na Zdeňka Matějčka a Jiřího Langmeiera s jejich nezapomenutelným dílem *Psychická deprivace v dětství, Děti bez lásky* – až nakonec k výzkumu životních osudů dětí, které se narodily jako nechtěné, po odmítnutí žádosti o interrupci ze sociálních hledisek okresní a poté i krajskou komisí (*Nechtěné děti*). Řada aktivit demografů se promítla až do zakládání SOS dětských vesniček.

Aktivita a zájmová šíře demografů a dalších „příbuzných“ je nejlépe zřejmá z článků v *Demografii* a z přehledů diskusních večerů ČSDS: je na místě připomenout sociologa Václava Lamsera a Jaroslava Klofáče, geografy Josefa Hürského a Ctibora Votrubce.

S revue *Demografie* souvisely i další publikační aktivity: řada větších statí v deseti sbornících *Statistika a demografie*, dva *Demografické sborníky* (1959 a 1961) a těžko určitelný počet článků v novinách a časopisech, ústavních publikacích, publikacích vydávaných na vysokých školách, o desítkách obhájených demografických diplomových pracích ani nemluvě.

Při výčtu činností kolem demografie nelze zapomenout na Vladimíra Roubíčka z VŠE pod různými názvy jeho pracoviště, na jeho skripta *Demografická statistika* z roku 1958 a další publikace z oblasti statistiky (grafy), i na jeho asistenta Josefa Koubka, který připravil a tiskem vydal v angličtině dokumentaci a stručné obsahy všech významnějších studií uveřejněných zvláště v *Demografii* i jako samostatné publikace.

K tomu je nutné přidat tři demografické příručky – zvláště hodnotná byla ta druhá z roku 1967, kterou připravil a vydal Vladimír Srb. Důležité byly také knižně vydané publikace výsledků sčítání 1961 (*Vývoj společnosti ČSSR v číslech*) a 1970 s analýzami připravenými kolektivem autorů.

Na historický „exkurs“ V. Srba a M. Kučery ve sborníku *Statistika a demografie I* z roku 1959 pak navázaly historické demografky, tragicky zemřelá Ludmila Kárníková (1963), dále Václav Sekera, Pavla Horská a Václav Davídek, v jejichž díle pak pokračuje spolu s dalšími zvláště Eduard Maur a Ludmila Fialová. Do této sféry činnosti patří i *Historický lexikon* s údaji o počtech domů a přítomného obyvatelstva od roku 1850. K historickým demografům se po letech znovu přiřadil V. Srb svým závěrečným životním dílem *Tisíc let obyvatelstva českých zemí* (2004, vyd. Karolinum).

Je nutné vzpomenout i na aktivity mezinárodního charakteru v rámci zemí RVHP. Zvláště to byly demografické konference spolu s Poláky v Zakopaném a ve Varšavě, ale hlavně úsilí o sjednocené zpracování demografických dat a definic demografických ukazatelů ve vzájemné spolupráci SÚS a maďarského statistického úřadu (náměstek předsedy Egon Szabady a ředitel Andras Klinger), při němž spíše jen asistovali zástupci sovětského GUS Vostrikova a statistického úřadu NDR.

Samostatnou kapitolu představují již zapomenuté snahy o vydání učebnic demografie, kromě již zmíněné Roubíčkovy *Demografické statistiky*. Byly to v roce 1965 Srbův *Úvod do demografie* (nakl. Politické literatury) a pak obsahově mnohem rozsáhlejší *Demografie* (V. Srb – M. Kučera – L. Růžička z roku 1971 v nakl. Svoboda). V této souvislosti se sluší vzpomenout na marxistické pojetí demografie reprezentované především Helenou Švarcovou z Vysoké školy stranické a do určité míry také Vladimírem Srbem hlavně v jeho *Úvodu do demografie*

(mnohem méně v později vydané učebnici Demografie). Do jaké míry to bylo u H. Švarcové projevem opravdové víry a v jakém rozsahu šlo o snahu vymezit svou demografickou disciplinu na sociologickém pracovišti VŠS, se už nedá zjistit – po roce 1969 k tomu už nebylo dost svobody a představitelka se ze sféry demografie zcela vytratila. Pokud jde o V. Srba, mohu potvrdit, že jeho marxistická koncepce byla do značné míry vynucenou hrou (Fajfroví „obětní kohouti“).

K demografii v té době patřily také desítky provedených průzkumů s různým zaměřením, velikostí vzorků i úspěšnosti jejich provedení a využití. K nim jsem se vrátil v samostatném referátu.

V závěru bych chtěl alespoň verbálně postavit Františkovi Fajfroví a Vladimíru Srbovi pomník. Bez nich bychom dnes neměli takovou demografii jakou máme, ze které máme radost a která představovala pro řadu z nás značný kus náplně jejich života. V období tvrdých tlaků na převod sběru demografických dat o pohybu obyvatelstva na výkaznický systém, bez možnosti navazujících obsahově bohatých třídění, ubránili existenci a zpracování individuálních hlášení (sumarizaci měli podle návrhů provádět jednotliví matrikáři, do okresních úhrnů pak okresní a do krajských krajští matrikáři). Rozšířili obsah demografie o zjišťování vnitřního stěhování. Přes odpor řady lidí z vedení SÚS prosadili v té době zcela atypický systém vydávání pramenných děl o pohybu obyvatelstva v roce, a to zpětně od roku 1949. Tím dali podnět a vytvořili tlak na vydání výsledků sčítání 1950 ve čtyřech svazcích; vydání publikací ze sčítání 1961 pak už bylo samozřejmostí. Nevadilo jim, že tato i jiné publikace vycházely zpočátku jako tajné, později jako důvěrné, protože věděli, že to utajování odnese čas. Značnou měrou byli tvůrci návratu české demografie do evropského kontextu, z něhož kvalitou zpracování nikdy nezmizela. V. Srb byl také spolutvůrcem prvního Statistického lexikonu obcí s údaji ze sčítání 1950 i Administrativního lexikonu vytištěného po vyříznutí číselných údajů. V. Srb s O. Ullmannem i se mnou připravili koncepci a obsah části obyvatelstvo do první již veřejné Statistické ročenky. František Fajfr a hlavně Vladimír Srb byli tvůrci mezinárodních kontaktů demografů zemí RVHP, později i při svých cestách do Ženevy a na mezinárodních demografických konferencích. V. Srb později vnesl do demografie problematiku Romů, i svou spoluprací s jejich několika představiteli – někdy za cenu zklamání. Spolu s pozdějším předsedou FSÚ Janem Kazimourem se – kromě vydávání několikajazyčného periodika Demosta – ve snaze o založení demografického registru účastnil velmi aktivně ve spolupráci s FMV založení Centrálního registru občanů – včetně dodnes fungujícího systému přidělování rodných čísel s jedenáctkovou kontrolou. Vladimír Srb byl při svém fyzickém handicapu neúprosným bojovníkem za vše, co považoval za nutné a správné, nedovedl ustupovat, a proto za ním zůstalo neuvěřitelné dílo. Na jedné straně byl obdivován a milován, na druhé nenáviděn, zvláště těmi méně schopnými.

To první zhruba dvacetileté období renesance naší demografie představuje pro nás zbylé účastníky nezapomenutelnou epochu radostné společné práce, zvláště po zmírnění politických tlaků 50. let a počátku 60. let. Již vymřelá generace jejich tvůrců by neměla být nikdy zapomenuta, i když se jejich dílo nedostane k archivaci do počítačů.

Promiňte mi, že jsem mluvil v detailech o věcech pro mnohé neznámých nebo již zapomenutých. Těm, kteří dnes mohou vzpomínat na ty dávné doby se mnou, se omlouvám, když jsem něco neúmyslně vynechal nebo uvedl nesprávně.

Autor

Ing. Milan Kučera

Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta UK
Albertov 6
128 43 Praha 2

Tab. 2.1 – Zakladatelé a tvůrci renesance československé demografie v letech po 2. světové válce

Ti vzpomínání	Ti vzpomínající
JUDr. František Fajfr (1892–1969), v čele SÚS 1945–1961	Doc. Ing. Josef Radkovský, CSc. (1920)
Prof. RNDr. Jaromír Korčák (1895–1989), SÚS, pak Univerzita Karlova v Praze	Ing. Ladislav Růžička, CSc. (1920)
JUDr. Zdeněk Jureček (1914–2002), vedoucí oddělení sčítání SÚS	Milada Bartošová (1926)
JUDr. Vladimír Srb (1917–2006), vedoucí oddělení demografie SÚS, krátce ředitel odboru FSÚ	Prof. PhDr. Jiří Musil, CSc. (1928)
Ing. Ota Ullmann (1917–2007), ředitel odboru nevýrobních statistik, krátce náměstek předsedy ČSÚ, pak ředitel odboru ČSÚ	JUDr. Olga Vidláková, CSc. (1928)
Ing. dr. Vladimír Wynnyczuk, CSc. (1921–2002), Státní populační komise	Ing. Milan Kučera (1929)
JUDr. Jiří Prokopec, CSc. (1927–1996), Státní úřad statistický, pak Státní populační komise	Prof. Ing. Zdeněk Pavlík, DrSc. (1931)
Prof. Ing. Vladimír Roubíček, CSc. (1930–2005), Vysoká škola ekonomická	PhDr. Alena Šubrtová, CSc. (1935)
PhDr. Ludmila Kárníková, CSc. (1932–1963), Historický ústav ČSAV v Praze	

3

Časopis Demografie a Český statistický úřad

Jiřina Růžková

The Journal Demografie and the Czech Statistical Office

The journal Demografie – Review for Population Research was established in 1959. The chair of the State Statistical Office JUDr. František Fajfr and one of the most prominent Czechoslovak demographers JUDr. Vladimír Srb were the driving forces behind its foundation. The journal emerged at a time when the post-war population boom was signalling the onset of changes in future population development in what was then Czechoslovakia.

The foundation of Demografie at the end of the 1950s is identified as an act of exceptional significance for demographic science and social practice. Alongside Demografie, in 1968–1988 an important role was played in the field of demography by another thematically related journal called Demosta, which was published in four languages (English, Russian, French, Spanish, along with a supplement of tables and cartograms also in Esperanto).

Thematically the journal Demografie has from the start focused on a wide range of problems, in particular assessing population development, population and family policy, settlement structure, health and living conditions, issues monitored in population surveys or censuses, population projections, but also topics from the field of medicine, sociology, and so on. From as early as 1968 the journal was also publishing studies on Roma issues. The pages of the journal are also almost regularly a forum for debates. Essentially all the most important Czech and Slovak figures in the field of demography and some other scientific fields have been contributing authors. Though less often, foreign authors also publish in Demografie.

The contents of Demografie are published on the website of the Czech Statistical Office two years after they are published in print. In addition, in 2007, an electronic edition of the journal, Czech Demography, was launched, which contains a selection of articles published in the journal Demografie.

Keywords: the foundation of the journal at the State Statistical Office, thematic areas, important figures, authors and editors, the future of the journal

Vznik časopisu Demografie

Z osobních svědectví, zejména pak JUDr. Vladimíra Srba, ale i některých poznámek, které lze nalézt i v časopise Demografie, je známo, že v polovině padesátých se soustředila kolem předsedy tehdejšího Státního úřadu statistického JUDr. Františka Fajfra hrstka demografů, jejichž diskuse zejména k populačnímu vývoji vyústily ve stanovení čtyř základních a z jejich pohledu zásadních záměrů.

Prvým z nich bylo usilovat o vytvoření vrcholové celostátní instituce, zabývající se populačními otázkami a populační politikou státu. Tento záměr se podařilo uskutečnit v roce 1958, kdy byla zřízena Státní populační komise, později přejmenovaná na Vládní populační komisi.

Druhým záměrem bylo spojit československé demografy, případně i odborníky z dalších příbuzných oborů či zájemce o tuto problematiku, **a založit společnost**, která by vytvářela i podmínky pro diskuse, přednášky, semináře a konference s demografickou tematikou. Několikaleté úsilí bylo nakonec zúročeno v roce 1964, kdy byla založena Československá demografická společnost při ČSAV.

Třetím cílem, který se podařilo uskutečnit, **bylo založení vlastního demografického časopisu.** Již v roce 1959 začal Státní úřad statistický vydávat časopis Demografie, umožňující seznamovat odbornou veřejnost s problematikou populačního vývoje Československa. Zájem o tento odborný časopis, vezmeme-li v úvahu poměrně málo početnou skupinu demografů, byl od samého počátku relativně značný. Časopis vycházel v nákladu 2000 výtisků (nyní je to kolem 500). Mezi zájemce o tento časopis patřili, kromě demografů, mnozí další odborníci z oborů příbuzných, lékaři, sociologové, historici, ale i ekonomové a jiní.

Před čtyřiceti lety, u příležitosti desátých narozenin časopisu v roce 1968, Jan Kazimour, tehdejší předseda Státního statistického úřadu ke vzniku časopisu uvedl:

„Když v roce 1958 začal Státní úřad statistický vydávat revue Demografie, nebylo to proto, aby se dostalo Československé demografii cti publikovat v samostatném časopise výsledky svých prací, ale ze skutečných objektivních potřeb. Bylo to v době, kdy poválečný populační vzestup se rozplýval do ztracena, kdy snižující se úmrtnost ještě stále vytvářela dojem rychlého růstu obyvatelstva, kdy však demografové začali již signalizovat budoucí změny celého populačního vývoje. Demografická věda i demografická statistika měly proto v této době velmi důležitou úlohu” (Demografie, 1968, 10, s. 1–5).

Čtvrtým cílem bylo vytvoření vědeckého demografického pracoviště. Tento záměr se nikdy naplnit nepodařilo. Čas od času se objevovaly snahy tuto ideu uskutečnit, ale zatím bezvýsledně. Poslední pokusy k vytvoření alespoň základu pro vznik takového pracoviště probíhaly v průběhu posledních zhruba pěti let, kdy spojili své síly demografové a demografičtí statistici z Vysoké školy ekonomické, z Přírodovědecké fakulty a Českého statistického úřadu. Neuspěli jsme. Zbývá věřit, že tato myšlenka nezapadne v zapomnění i proto, že takovouto instituci by si česká demografická věda, demografická statistika i historická demografie ku prospěchu celospolečenskému i ku prospěchu vědeckého poznání v tomto oboru zasloužila.

Založení československé Demografie koncem padesátých let je mnohými označováno jako čin

neobyčejného významu pro celou naši demografickou vědu i společenskou praxi.

Vedle Demografie pozitivní úlohu sehrávala také její mladší a v některých směrech skromnější „sestra“ vycházející pod názvem Demosta (název časopisu byl odvozen ze slov demografie a statistika). Demosta vznikla v roce 1968. Výjimečné bylo, že vycházela čtyřjazyčně (angličtina, ruština, francouzština, španělština a navíc tabulková příloha a kartogramy také v esperantu). Z lidí, kteří stáli u jejího zrodu je třeba jmenovat především Vladimíra Srba. Další jméno, které by v souvislosti s Demostou nemělo být zapomenuto, je Jan Kazimour, předseda Federálního statistického úřadu, který až do svého odchodu z této funkce počátkem osmdesátých let její vydávání velmi podporoval. Jen pro zajímavost – Jan Kazimour častokrát s potěšením připomínal setkání a výrok Indiry Gandhiové, že nejvíce se o Československu dozvídá právě z tohoto časopisu.

Tento časopis šířil jednak informace o obyvatelstvu Československa v zahraničí, ale zároveň sloužil pro výměnu zahraničních časopisů, které by úřad jinak nemohl získat, což bylo v tehdejší době velmi užitečné. Převážná část obsahu byla sice demografická, avšak hlavně ve druhé polovině 80. let započaly silné tendence změnit charakter a zaměření časopisu. Demosta byla na světě 20 let, v roce 1988 bylo její vydávání zastaveno, a to se zdůvodněním nezbytnosti úspor. Ve stejné době došlo k návrhu zrušit i časopis Demografie, a to se stejným zdůvodněním, tedy z důvodů problémů s finančním krytím nákladů. Nebylo to poprvé a nebylo to naposled, ale byla to, pokud je mi známo, situace nejvážnější. O záchranu se do určité míry spolu s předsedkyní redakční rady zasloužil i nynější předseda ČSÚ Ing. Jan Fischer, CSc. a RNDr. Zdeněk Veselý (absolvent Přírodovědecké fakulty), který tehdy působil jako ředitel mezinárodního odboru Federálního statistického úřadu (FSÚ). Tito lidé napomohli původní záměr zvrátit a časopis Demografie byl zachován. V té době se také redakce a redakční rada, která plnila od počátku i úlohu recenzentů vzdala svých v pravdě symbolických honorářů, což trvá až do dnešních dnů.

Časopis Demografie byl federální, vydavatelem byl FSÚ. Po zániku federace redakční rada spolu s demografy, příznivci a přáteli s potěšením přijala rozhodnutí o pokračování ve vydávání časopisu a jeho převedení do Českého statistického úřadu, který se dnem 1. 1. 1993 stal jeho vydavatelem. Přes částečně snížený počet stran z důvodu finančních se posílání časopisu nezměnilo a časopis může nadále plnit to, co mu bylo dáno do vínku.

Lidé kolem časopisu Demografie

Za padesátí lety vydávání časopisu Demografie je skryto velké úsilí mnoha autorů, redakčních rad a jejich předsedů i několika výkonných redaktorů.

Tab. 3.1 – Vedoucí redaktori v letech 1959 až 2008

Vedoucí redaktor	Období
František Fajfr	1959–1961
Vladimír Srb	1962–1975
Ladislav Mikuš	1976–1982
Ján Kurilla	1983–1984
Jiřina Růžková	od roku 1985

Tab. 3.2 – Výkonní redaktori Demografie

Výkonný redaktor/redaktorka	Období
L. Jíra	1959–1964
D. Marešová	1965–1970
Darina Brzobohatá (Blechová)	1971–1977
Zdislava Novotná	1978–1988
Eliška Reicheltová	1989–1996
Věra Hrušková	od roku 1996

Redakční rada časopisu Demografie

V průběhu padesáti let bylo členy redakční rady (včetně vedoucích redaktorů) celkem 40 lidí, a to nejen demografů, statistiků ale i zástupců jiných vědních oborů.

Tab. 3.3 – Členové redakční rady Demografie

Člen redakční rady	Období	Člen redakční rady	Období
Milan Aleš	od roku 1991	Josef Radkovský	1959–2002
Jiří Bezouška	1959–1983	Vladimír Roubíček	1959–2005
Pavel Čtrnáct	1984–1992	Ladislav Růžička	1968–1971
František Ďurďovič	1969–1981	Jiřina Růžková	od roku 1985
František Fajfr	1959–1969	Jitka Rychtaříková	od roku 2003
Ludmila Fialová	od roku 1993	Eduard Souček	od roku 1993
Zuzana Finková	od roku 1991	Vladimír Srb ¹	1959–1981, 1991–2006
Dalibor Gregor	1982–1992	Miroslav Šimek	1999–2007
František Hlad	1976–1981	Josef Škrabal	od roku 2006
Jan Holčík	od roku 1993	Jaroslav Šírek	1977–1992
Jaroslav Klofáč	1959–1970	Helena Švarcová	1959–1970
Felix Koschin	od roku 1993	Michal Tirpák	1982–1992
Miroslav Košťál	1977–1978	Ota Ullmann	1968–1981
Milan Kučera	od roku 1968	Miroslav Vojta	1959–1975
Věra Kuchařová	od roku 2003	Boris Vaňo	1991–2002
Ján Kurilla	1983–1984	Petr Víšek	1993–2002
Jitka Langhamrová	od roku 2003	Daniel Vojtko	1969–1990
Ladislav Mikuš	1976–1982	R. Wunder	1968–1973
Zdeněk Pavlík	od roku 1982	J. Zapletalová	1962–1975
Jaroslav Petřík	1976–1981	Milan Žirko	1991–1992

Poznámka: ¹ Vladimír Srb byl členem redakční rady časopisu od jeho založení celkem 39 let. I když v letech 1982–1990 nebyl do redakční rady oficiálně jmenován, fakticky (aniž by se zúčastňoval jednání) v ní nadále pracoval, recenzoval jednotlivé příspěvky, ovlivňoval obsah časopisu, velmi úzce a aktivně spolupracoval s výkonnými redaktory a od roku 1985 započala jeho velmi úzká spolupráce i s předsedkyní redakční rady. Po celé téměř půlstoletí patřil nepochybně mezi vůdčí osobnosti časopisu Demografie.

Autoři

Mezi autory jsou zastoupeni v podstatě všechny významné osobnosti české a slovenské demografické vědy i některých dalších vědních oborů. Od prvních čísel publikovali např. František Fajfr, Vladimír Srb, Zdeněk Pavlík, Milan Kučera, Ladislav Růžička, Tomáš Frejka, Zdeněk Jureček, Ota Ullmann, Jiří Musil, Olga Vidláková, Milan Stloukal, Alois Andrlé, Vladimír Roubíček, Augustin Syrovátka, Vladimír Wynnyczuk, Václav Davídek, Alena Šubrtová a další, kteří zůstali dlouholetými autory Demografie. Ze slovenských autorů je třeba připomenout zejména Juraje Grunta, Daniela Vojtka, Ferdinanda Ďurďoviče, Zuzanu Finkovou, Borise Vaňa. V posledních letech začíná v Demografii publikovat i řada mladých autorů.

Zastoupení zahraničních autorů (nepočítáme-li autory slovenské) není velké, za dobu existence časopisu (do roku 2008) jich bylo 53. Nejvíce zastoupeni jsou Poláci a Maďaři.

Plejáda autorů je samozřejmě za uplynulých 50 let velmi široká. Pro zajímavost jsou uvedeni ti nejvěrnější:

Tab. 3.4 – Nejčastěji publikující autoři

Pozice	Autor	Počet příspěvků	Pozice	Autor	Počet příspěvků
1	Srb, V. ¹	84	12–13	Schüller, V.	16
2	Kučera, M.	61	14–15	Koschin, F.	13
3	Prokopec, J.	27	14–15	Rabušic, L.	13
4	Jureček, Z.	26	16–17	Růžková, J.	11
5–6	Andrlé, A.	21	16–17	Šubrtová, A.	11
5–6	Růžička, L.	21	18–19	Čtrnáct, P.	10
7	Aleš, M.	20	18–19	Koubek, J.	10
8–10	Musil, J.	18	20–23	Bartoňová, D.	9
8–10	Pavlík, Z.	18	20–23	Dytrych, Z.	9
8–10	Rychtaříková, J.	18	20–23	Šimek, M.	9
11	Kraus, J.	17	20–23	Vysušilová, D.	9
12–13	Davídek, V.	16			

Poznámka:¹ Počet příspěvků Vladimíra Srba zahrnuje pouze ty statě, které publikoval pod svým jménem. Celou řadu dalších zveřejňoval pod různými pseudonymy.

Tematické zaměření časopisu

Tematicky je časopis již od svého počátku zaměřen na široký okruh nejrůznějších problémů. Zejména jde o hodnocení populačního vývoje a jeho dílčích projevů, vývoj plodnosti a úmrtnosti, otázky populační politiky, sídelní strukturu, koncentraci a urbanizaci obyvatelstva, zdravotní a životní podmínky, problematiku sledovanou sčítáním lidu, domů a bytu a další související oblasti.

Vedle čistě demografických témat se od samého počátku objevují i další, např. spotřeba a životní úroveň domácností, dále témata z medicíny, sociologie, bydlení, historie, životní prostředí (již v 60. letech), metodologické problémy. Brzy se objevují demografická

a sociologická výběrová šetření (od 1963), populační projekce a otázky národnostní.

Jedno téma nelze opomenout, a to „**Romové**“. Od roku 1968 byly průběžně publikovány někdy i celé seriály článků týkající se romské problematiky, což bylo v té době výjimečné a v tomto směru má časopis Demografie nesporně velkou zásluhu. Iniciátorem pro zařazování této tematiky do časopisu a také častým autorem byl Vladimír Srb.

Kromě „Článků“ jsou nesporně zajímavou a užitečnou součástí časopisu „Zprávy“ a „Přehledy“ a rubrika „Sčítání lidu“. Demografie plní i nezanedbatelnou funkci recenzní i bibliografickou, kterým je rovněž věnována samostatná pravidelná rubrika. Nepravidelnou, ale poměrně častou je od roku 1963 rubrika „Diskuse“.

Celkem bylo v „Diskusi“ zveřejněno 67 příspěvků. Zaměření diskusních polemik bylo následující: 1963, 1964: Předmět demografie jako vědy; 1980: Domácnosti a potřeba bytů; 1984: Metodologické otázky; 1986, 1987, 1988: Definice domácností; 1989: Modelování; 1990, 1991, 1992: Populační politika; 1994: Zjišťování náboženského vyznání; 1995: Demografická terminologie. Potratovost; 1996: Demografické aspekty českých dějin; 1997: Změny populačního vývoje v ČR; 1998, 1999: Demografická terminologie; 2000: Změny v reprodukčním chování české populace; 2001: Demografie a genderová problematika; 2002: Populační politika. Migrační politika; 2005, 2006: Diskuse k článku H. Maiera; 2007, 2008: Komplexní řešení demografického problému; 2008: Rodinná politika.

Padesát ročníků časopisu Demografie znamená **více než 17 tisíc stránek** v nichž nalezneme téměř **1 200 příspěvků** (a to bez roku 2008). V tomto počtu nejsou zahrnuty jednotlivé příspěvky na konferencích (vždy jen souhrnný materiál), přehledy, recenze, články k osobním výročím nebo nekrology, drobné zprávy apod.

Přehled všech příspěvků a jejich autorů je uveden na konci tohoto Sborníku. V mnoha případech je až překvapující, jaká témata se v Demografii již před desetiletími objevovala. V průběhu uplynulých padesáti let se přirozeně měnilo zaměření příspěvků publikovaných v Demografii, avšak převažujícím byl aktuální obraz vývoje a charakteru reprodukce obyvatelstva v té či oné etapě.

Vedení redakce si vždy uvědomovalo nutnost širšího záběru a pokrytí nejrůznějších souvislostí populačního vývoje včetně diskusních polemik. V tomto směru chce nadále pokračovat i dnešní redakční rada časopisu.

Několik slov k demografické statistice a sčítání lidu

Jistě nelze pochybovat o tom, že demografická statistika a také sčítání lidu, jsou nikoliv jediným, ale jedním ze základních informačních zdrojů pro demografickou vědu, pro zkoumání demografických procesů.

Věřím, že bylo s uspokojením zaznamenáno úsilí Českého statistického úřadu, zvláště v posledním desetiletí, o co nejširší dostupnost informací, kdy v podstatě vše, co bylo zpracováno, je také zveřejněno a je k dispozici na internetových stránkách ČSÚ. Týká se to jak demografické statistiky, tak i výsledků sčítání lidu. Jsme si samozřejmě vědomi některých

problémů, víme, že je někdy složité najít právě to, co hledáme, ale přesto šíře informací je nepochybně značná. Díky malému demografickému pracovišti ČSÚ v Olomouci, vedenému Vladimírem Poláškem, jsou také v mnohem širším rozsahu, než tomu bylo v minulosti, zveřejňována data regionální a některé další tématicky zaměřené informace.

Poskytování dat má samozřejmě také svá legislativní omezení. Problémem jsou především individuální údaje, a to i v případě, že jsou to údaje anonymizované. Tento limitující faktor je někdy překážkou pro některé vědecké práce.

Již nějakou dobu také slyšíme volání uživatelů informací po vytvoření a dostupnosti tzv. uživatelských databází, tedy přístupu k datům, ze kterých si může každý vytvářet v podstatě libovolné výstupy. Domníváme se, že takový požadavek je na místě a úsilí ČSÚ k této formě poskytování informací směřuje. Především jde o postupné budování Veřejné databáze, ale stejná cesta je zvažována i pro poskytování informací z příštího sčítání lidu, které se má uskutečnit v roce 2011.

Časopis Demografie a budoucnost

V této etapě se redakční rada ani ČSÚ nedomnívá, že by se struktura časopisu měla výrazně měnit. Jde o tyto rubriky: články, diskuse, sčítání lidu, recenze, zprávy, významné osobnosti demografie, přehledy, bibliografie. Ke zvážení je vznik samostatné rubriky – historie.

Snahou bude především udržet, resp. ještě zvýšit podíl recenzovaných původních vědeckých a odborných studií (nyní je jich přes 60 %) a přísně dodržovat také kriteria stanovené Radou pro výzkum a vývoj (pro zařazení časopisu na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR).

Časopis je s dvouletým posunem také zveřejňován na internetových stránkách ČSÚ. Otázkou je, zda tuto prodlevu nezkrátit. Kromě toho byl v roce 2007 také založen **elektronický časopis Czech Demography**, což bylo mnohými velmi pozitivně přijato. Jde zatím o zveřejňování vybraných významných článků z časopisu Demografie v angličtině. Zde nás v budoucnu čeká určité vyhodnocení jak dál.

Při příležitosti 50. výročí založení časopisu Demografie vznikl také jistě potěšitelný a užitečný záměr, a to digitalizovat všech 50 ročníků časopisu a v závislosti na finančních možnostech ČSÚ zajistit vydání tohoto souboru s příslušnými rejstříky na CD a následně na internetových stránkách ČSÚ. Věříme, že v roce 2009 se tento záměr podaří uskutečnit.

Na závěr tohoto příspěvku si dovoluji vyjádřit obdiv a úctu zakladatelům našeho časopisu, ale i všem, kteří se zasloužili o jeho další úspěšnou existenci. Děkuji všem autorům, díky nimž si udržuje časopis svoji odbornou a vědeckou úroveň, výkonným redaktorům a redaktorkám minulým a současným, mým spolupracovníkům v redakční radě. Přeji mnoho úspěchů naší demografické vědě, demografické statistice, časopisu i všem našim čtenářům.

Literatura

Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje. 1959–2008, 1–50, Praha : ČSÚ.

Autor

Ing. Jiřina Růžková, CSc.

Český statistický úřad

Na padesátém 81

182 00 Praha 10

e-mail: jirina.ruzkova@czso.cz

4

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – nové přístupy

Josef Škrabal, Pavel Čtrnáct

The Population Census of 2011: New Approaches

The Population Census that has been prepared for 2011 will differ considerably from the previous census in 2001. The main new features relating to the distribution and collection of census forms are that some information will be filled in beforehand from administrative records and registers, large majority of the field operations will be outsourced, and above all the use of electronic forms and the opportunity to communicate the information via the internet will be introduced. The distribution and collection of data and the completeness of the census will be monitored in detail in a Database of Questionnaires.

In the area of methodology, the changes are about adapting the census to thoroughly conform to internationally recommended definitions and classifications while retaining maximum compatibility with the results of previous censuses. The results of the census will be processed for the usual resident population. Households and family nuclei will also be derived on this basis.

A number of other innovations are also applied in the areas of data entry and processing. The technique of scanning paper forms will be combined with intelligent character recognition, which is the basis for the computerised coding of responses completed in words. Strong preference will be given to the electronic dissemination of standard results.

The 2011 Census will be carried out at a methodological and technical level fully comparable with the most advanced countries and will represent an important step towards completely replacing the process of surveying population data by administrative data sources in the future.

Keywords: census of population and housing, census methodology, administrative data sources, electronic questionnaires

---

Připravované sčítání lidu, domů a bytů 2011 se bude v řadě ohledů výrazně lišit od toho předcházejícího v roce 2001. Již při zahájení přípravy tohoto sčítání byly vytyčeny některé principy. Především musí být příští sčítání přátelštější ve vztahu k obyvatelstvu, relativně méně nákladné než předchozí sčítání a musí se při něm maximálně využít existujících administrativních zdrojů údajů.

Koncept sčítání 2011

Snaha o větší komfort sčítaných osob se projevuje v několika rovinách. Tak především sčítaná osoba bude mít více možností způsobu odevzdání vyplněných sčítacích formulářů. Stejně jako v minulém sčítání může formulář vrátit sčítacímu komisaři, ale kromě toho bude mít ještě dvě další možnosti. Buď bude moci odeslat vyplněný formulář v obálce na určený PO Box, nebo bude moci vyplnit přes internet elektronický formulář.

Další výhodou pro sčítanou osobu je to, že několik údajů se nebude zjišťovat u obyvatelstva, ale budou převzaty z administrativních zdrojů. Úspory času pro sčítanou osobu bude dosaženo i tím, že větší část údajů o domech, část údajů o bytech v jednobytových domech a některé údaje o osobách budou předvyplněny a sčítaná osoba tyto údaje pouze zkontroluje a případně opraví.

Výdaje na příští sčítání budou samozřejmě nominálně vyšší než na sčítání v roce 2001, ale ve srovnatelných cenách lze očekávat dosti vysokou úsporu v řádech několika set milionů korun.

Využití administrativních zdrojů dat se projeví i ve vyšší přesnosti sčítání. Předpokládáme, že především využití dat z evidence obyvatel přispěje k tomu, že úplnost zjišťování bude vyšší než v předchozích sčítáních. Příští sčítání by mělo být podstatným krokem k tomu, aby následující sčítání mohla být provedena, z převážné části z administrativních zdrojů. Zatím k tomu nejsou vytvořeny potřebné podmínky.

V současné době je možné využít pouze poměrně omezený rozsah administrativních dat. Základem je Registr sčítacích obvodů a budov Českého statistického úřadu, v němž jsou vedeny základní údaje o jednotlivých domech. Údaje o domech (obsahově však odlišné) jsou vedeny rovněž v katastru nemovitostí (např. o vlastních objektech). Údaje o jednotlivých osobách jsou vedeny v informačním systému evidence obyvatel, vedeném ministerstvem vnitra. Jen malá část z nich je však využitelná pro sčítání. Tyto zdroje údajů budou využity především pro dokonalejší územní přípravu sčítání, tj. vytvoření seznamů domů a osob za jednotlivé sčítací obvody. Podstatnou novinkou proti sčítání v roce 2001 bude i převážně dodavatelské zajištění prací v terénu, tedy distribuce a sběru sčítacích formulářů. V roce 2009 se předpokládá zadání veřejné zakázky na dodávku těchto prací. Pro volbu varianty provedení sčítání v terénu vybraným dodavatelem svědčí především tyto důvody: odhadované nižší celkové výdaje na sčítání v řádu zhruba 200 mil. Kč, výrazně nižší administrativní a finanční náročnost pro obce a kraje a snížení výdajů na zřízení a činnost dočasných pracovišť Českého statistického úřadu.

Využití různých variant sběru sčítacích formulářů bude klást zvýšené nároky na evidenci sebraných formulářů. Proto se předpokládá vytvoření tzv. Evidenční databáze, která bude

sloužit ke sledování životního cyklu každého formuláře od jeho vygenerování přes distribuci a sběr až po zpracování. Musí být v každém okamžiku přesná evidence, které domácnosti již formuláře odevzdaly a kam je třeba případně jít „došetřovat“.

Změny lze očekávat i ve zpracování a výstupech. Údaje z papírových formulářů budou pořízeny stejně jako minule skenováním, ale tentokrát počítáme s využitím automatizovaného kódování slovních zápisů (nebudou již potřeba vyznačovací střediska). Část údajů bude získána z elektronických formulářů, část jich bude doplněna do vstupních vět z administrativních zdrojů. Všechny tyto zdroje bude třeba sloučit do jedné databáze a k tomu využít identifikátoru, jako je rodné číslo. Přesto se však testují i možnosti propojování údajů bez použití rodného čísla.

Určité změny se chystají rovněž v metodické oblasti. Důsledně se zde navazuje na mezinárodní standardy, což má za následek poměrně výrazné metodické změny ve dvou oblastech. Především přistoupíme ke zjišťování a zpracování počtu obyvatel podle principu *obvyklého* pobytu, který by měl přinést přesnější výsledky než dosud zpracovávané údaje o obyvatelstvu podle trvalého pobytu.

Poměrně zásadní změny nás čekají i ve zpracování domácností – ty budou odvozovány rovněž podle konceptu obvyklého pobytu a podle matice vztahů mezi osobami v bytě. Poprvé od roku 1961 nebudou zjišťovány údaje za tzv. „cenzové domácnosti“, výstupy budou zpracovány za tzv. „rodinná jádra“.

Milníky přípravy sčítání

Za základ přípravy lze považovat seminář, který se uskutečnil koncem roku 2004 za účasti předsedy ČSÚ a všech odborníků úřadu, kteří se na sčítání nějakým způsobem podílejí. Na něm byly formulovány základní cíle sčítání. V roce 2005 byl zpracován úvodní projekt sčítání a v následujícím roce předběžná studie proveditelnosti. Již koncem roku 2006 byl připraven a rozeslán do mezirezortního připomínkového řízení návrh věcného záměru zákona o sčítání. Věcný záměr zákona o sčítání byl schválen vládou v září 2007 a současně bylo uloženo předložit návrh zákona v paragrafovém znění do konce června 2008. V roce 2008 se již ve větší míře rozeběhla příprava sčítání, neboť na tento rok již obdržel ČSÚ finanční prostředky, účelově určené na jeho přípravu.

V roce 2009 se očekává schválení zákona v parlamentu, budou připravovány a testovány různé programové aplikace, zadávány veřejné zakázky. Největší akcí bude provedení zkušebního sčítání na podzim 2009 (v rozsahu asi 0,5 % obyvatel, domů a bytů). V roce 2010 proběhne celoplošná územní příprava, bude dokončena metodická i programová příprava a bude zahájena informační kampaň ke sčítání, která vyvrcholí v březnu 2011, kdy je rozhodný okamžik sčítání.

Sběr dat bude ukončen v dubnu 2011, následovat bude skenování formulářů, kontroly a opravy a na podzim 2011 vydání předběžných výsledků. Dokončení zpracování hlavního okruhu definitivních výsledků se očekává do konce roku 2012, hlavní analytické práce budou

ukončeny do konce roku 2013 a nejpozději do konce března 2014 musí být předány požadované výstupy Evropské komisi (Eurostatu).

Základem pro kvalitní provedení sčítání je vždy důkladná územní příprava, jejímž cílem je připravit kvalitní podklady pro osoby provádějící sčítání, tedy pro sčítací komisaře. Ti musí dostat dostatečně přesný popis svého sčítacího obvodu, v něm musí být uvedeny všechny objekty, v nichž musí sčítání provést. Tyto podklady budou vycházet z registru sčítacích obvodů a budov, jenž vede Český statistický úřad. Novinkou proti předchozímu sčítání však je, že tento registr je průběžně aktualizován a porovnáván s daty katastru nemovitostí a předpokládá se od roku 2009 jeho aktualizace i adresami z evidence obyvatel a od České pošty. Ale přesto se stejně jako v minulosti počítá s kontrolou těchto podkladů přímo v jednotlivých obcích (lze však předpokládat, že obce tentokrát obdrží ke kontrole kvalitnější podklady). Každý sčítací komisař bude mít k dispozici kromě tohoto popisu i mapu příslušného obvodu. Metody a pracovní postupy územní přípravy budou ověřeny při přípravě zkušebního sčítání a počátkem roku 2010 bude územní příprava probíhat již na celém území republiky.

Zmínili jsme již také předvyplnění sčítacích formulářů. Nejvíce předvyplněných údajů bude na formuláři za domy. Převážná většina těchto formulářů bude předem vyplněna údaji z registru sčítacích obvodů a budov (přesněji řečeno formuláře za všechny domy, jež byly sečteny v roce 2001). Předvyplněna bude většina údajů, neboť rozsah zjišťovaných údajů za domy v roce 2001 a 2011 je obdobný. Formuláře za byty budou předvyplněny jen v malé míře, a to pouze za byty v domech s jedním bytem (vzhledem k neexistující legislativě o číslování bytů). Za osoby může být vyplněno předem jen zhruba 7 údajů, jež lze převzít z evidence obyvatel a vzhledem k zabezpečení ochrany údajů se počítá pouze s předvyplněním elektronických formulářů za osoby. Rovněž vytvoření a funkcionality dříve zmíněné Evidenční databáze a navazující předvyplňování sčítacích formulářů budou testovány již v rámci přípravy zkušebního sčítání.

Obsah sčítání

V samotném obsahu sčítání nebudou podstatné změny. Jeho program je o něco širší než povinné minimum stanovené Evropskou unií. Velká pozornost byla věnována zachování obsahové a metodické návaznosti na předchozí cenzy při respektování závazných metodických změn obsažených v evropské legislativě.

U osob se bude zjišťovat přibližně 25 otázek, které pokrývají všechna závazná témata. Oproti sčítání 2001 byla vypuštěna otázka na trvalé bydliště, pořadí manželství a datum sňatku – tyto údaje budou doplněny z evidence obyvatel. Nad rámec minimálního „evropského programu“ jdou otázky na národnost, náboženské vyznání, mateřský jazyk nebo dojížděku do zaměstnání a do škol, jež některé země nezjišťují. Diskuse se dosud vede o samostatné otázce na registrované partnerství (které je možno přesněji než přímým dotazem zjistit z evidence obyvatelstva).

Za domy a byty budou údaje zjišťovány v obdobném rozsahu jako v roce 2001. Na bytovém listu jsou však vypuštěny otázky na telefon, osobní automobil a možnosti individuální rekreace,

zůstává pouze zjišťování vybavení domácnosti osobním počítačem a možnosti přístupu na internet. Na zadní straně bytového listu je nově uspořádán seznam osob v bytě bydlících a přítomných a tzv. matice vztahů mezi osobami tvořícími společně hospodařící domácnost.

Počátkem září 2008 vstoupilo v platnost Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 763/2008 ze dne 9. července 2008 o sčítání lidu, domů a bytů. Poprvé v Evropské unii se tak podařilo závazně sjednotit dobu konání sčítání (v průběhu kalendářního roku 2011), minimální povinný obsah zjišťování (je uveden v příloze nařízení), základní metodické postupy a lhůtu pro předložení údajů Evropské komisi (nejpozději v březnu 2014). Prováděcí předpisy upraví způsob předání dat, technické formáty, povinný rozsah metadat a také závazný obsah zprávy o sčítání a jeho kvalitě. Na tomto místě je třeba konstatovat, že příprava sčítání v České republice je od počátku v úplném souladu s těmito normami Evropské unie, na jejichž přípravě se Český statistický úřad podílel. Nepředpokládáme ani problémy s dodržáním lhůty pro předání závazných údajů v požadované struktuře a formátu.

Souběžně jsou řešeny další evropské projekty, např. projekt Cenex, který řeší integraci dat z administrativních zdrojů (nap. veřejných seznamů a registrů), jejich propojování s využitím stochastických modelů a statistické využití. Jiným projektem jsou „census hypercubes“, tj. způsob uložení dat v obřích maticích, jejichž buňky obsahují údaje ve formě mikroagregací (např. za elementární územní jednotky). Eurostat připravuje rovněž „census hub“, tj. úložiště výsledků sčítání v prostředí volně přístupném přes internet. Tímto standardizovaným způsobem bude každá členská země povinna zpřístupnit výsledky nejširšímu okruhu uživatelů v jednotném formátu a struktuře, bez omezení a bezplatně.

Hlavní metodické změny

Oproti minulým sčítáním přinese census 2011 v souladu s evropským nařízením i některé zásadní metodické změny.

Obvyklý pobyt. Sčítání v letech 1869 až 1950 zpracovávala výsledky podle tzv. *přítomného* obyvatelstva. V různých cenzech se jeho definice poněkud lišila především započtením nebo nezapočtením vojáků apod. To bylo i jedním z důvodů utajení výsledků sčítání 1950 za obce a osady – výsledky za menší sídla vojenských posádek, jako např. Terezín, skutečně umožňovaly odhadnout početnost vojska. Na druhé straně počet obyvatel rekreačních a lázeňských obcí, třeba Špindlerova Mlýna, vykazoval velmi vysoké hodnoty.

Počínaje rokem 1961 byly výsledky sčítání zpracovávány za *trvale bydlící* obyvatelstvo. Ani to však nepřinášelo v řadě případů výsledky odpovídající skutečnosti. Postupem času se počet obyvatel s trvalým pobytem stále více vzdaloval skutečnosti. Řada měst a obcí je údajně poškozena tím, že jejich podíl na rozpočtovém určení některých daní je vypočítáván podle počtu obyvatel vykazovaného na základě bilance obyvatelstva, jejímž základem jsou výsledky sčítání. U mnoha jiných měst a obcí by se však naopak jejich podíl na přerozdělení daní, pokud by vycházel pouze z evidence obyvatelstva, snížil, protože přistěhovalí se příliš ochotně k trvalému pobytu nehlásí, aby ušetřili na místních poplatcích (infrastrukturu obce ovšem využívají).

Akceptace mezinárodní definice obvyklého pobytu (cit. nařízení) znamená na jedné straně přiblížení (ale pouze přiblížení) počtu sečtených obyvatel reálné skutečnosti. Na té druhé je aplikace této definice spojeno s obtížemi vyplývajícími z neznalosti obyvatelstva a rovněž z obav, že pravdivá deklarace pobytu může pro ně mít nějaké administrativní nebo správní následky (např. revize nároku na byt s regulovaným nájemným, v němž tato osoba fakticky nebydlí, nebo už zmíněné místní poplatky za odvoz odpadu apod.).

Tato změna je zásadní a je nutné ji řešit poměrně složitou metodickou konstrukcí *odvození* adresy obvyklého pobytu porovnáním odpovědí na přímou otázku („Je adresa uvedená v záhlaví formuláře místem, kde obvykle bydlíte a trávíte dobu svého denního i nočního odpočinku?“) a otázku na místo pobytu jeden rok před sčítáním. Dá se předpokládat, že značný podíl respondentů odpověď zkusí a automaticky či úmyslně ztotožní pojmy trvalý a obvyklý pobyt. Nelze však na metodiku zjišťování prostě rezignovat a nepokusit se o co nejpřesnější zjištění. Speciální pravidla se pak týkají určení místa obvyklého pobytu u studentů ubytovaných na kolejích, osob na ubytovnách, kteří neuvedou přesné a úplné údaje, nebo bezdomovců. Tyto osoby se dříve automaticky započítávaly do územní jednotky, kde byly hlášeny k trvalému pobytu.

Domácností a rodinná jádra. Další změnou je přistoupení na mezinárodně doporučenou definici a klasifikaci soukromých domácností. Společně hospodařící soukromé domácnosti jsou definovány shodně s minulými cenzy s tím rozdílem, že jsou konstruovány odvozením na základě společného *obvyklého* bydliště všech členů domácnosti. Až dosud to bylo na základě společného trvalého bydliště. Důsledky této metodické změny očekáváme s určitým napětím. Vedle sjednocení s mezinárodní metodikou totiž patrně dojde k přiblížení struktury domácností reálnému stavu. Fakticky fungující domácnosti, kde například manžel byl z nejrůznějších důvodů hlášen k trvalému pobytu na jiné adrese než manželka s dětmi, byly v dřívějších sčítáních klasifikovány jako neúplná rodina a domácnost jednotlivce. Tento umělý stav by byl nyní ve většině případů odstraněn. Obdobně by měly být hospodařící domácnosti v reálnější podobě konstruovány i v případech nesezdaných soužití.

Sčítání 2011 již nepočítá s pojmem „cenzová domácnost“, který byl poprvé použit v roce 1961. Důvody jsou dva: jednak pokračující proces splývání hospodařících a cenzových domácností (snižuje se počet HD složených z více než jedné CD a jejich podíl na celkovém počtu domácností je nižší než 3 %), jednak opět přechod na mezinárodní klasifikaci rodinných jader (family nuclei). Je třeba říci, že postupem doby se rozdíly mezi národní a mezinárodní klasifikací značně setřely, takže tato změna nebude významným způsobem ovlivňovat srovnatelnost výsledků v čase, resp. bude možné provést poměrně přesné přepočty. Novým fenoménem je požadavek klasifikovat soužití partnerů stejného pohlaví jako *úplnou rodinu* (ovšem s předpokladem možnosti odlišení od heterosexuálních párů při tabelaci výsledků).

Vztahy mezi členy bytové domácnosti budou při sčítání zjišťovány novou metodou tzv. *matice vztahů*. Tato metoda sice umožňuje vyšší přesnost deklarace vztahů, některé domácnosti ji však mohou považovat za příliš složitou. Proto je třeba při zkušebním sčítáním pečlivě testovat způsob položení otázky a srozumitelnost vysvětlivek k vyplnění.

Sčítací formuláře

Návrhy sčítacích formulářů budou rovněž testovány při zkušebním sčítání na podzim roku 2009. Půjde jak o „papírové“, tak o elektronické formuláře.

Základní novinkou je *předvyplnění odpovědí* na některé otázky. To výrazně zjednoduší povinnosti sčítaných osob, uživatelů bytů a majitelů nebo správců domů, kteří předvyplněné otázky na formuláři pouze zkontrolují, popřípadě opraví. Odpovědi je možné čerpat z administrativních zdrojů dat, jakými jsou například evidence obyvatelstva, Registr sčítacích obvodů a budov, katastr nemovitostí a Městská a obecní statistika vedená ČSÚ. Disponibilní údaje budou převzaty do databáze, z níž budou generovány předvyplněné formuláře. Předpokladem ovšem je, že o dané osobě nebo domě administrativní záznam skutečně existuje. Proběhne proto podrobné testování úplnosti a také chybovosti těchto evidencí a registrů. Pokud budou některé údaje předvyplněny, je sčítaná osoba povinna je doplnit do formuláře ručně.

U listinných formulářů budou předvyplněny *identifikační údaje*, tj. adresa místa sčítání. Sčítací komisař dále předvyplní číslo bytu a pořadové číslo osoby v bytě; na formulářích, které nebude možné předvyplnit elektronicky, předvyplní identifikační údaje sčítací komisař.

U osob není možné v papírové podobě předvyplnit více údajů, protože jde o údaje požívající přísné ochrany, kterou by nebylo možné při manipulaci s listinnými formuláři při jejich doručování beze zbytku zajistit. Bytové listy je možné předvyplnit pouze u domů s jedním bytem, protože neexistuje obecně závazný způsob identifikace bytů v domě. Naopak domovní listy bude možné předvyplnit téměř v úplném rozsahu zjišťovaných údajů.

Elektronické formuláře za domy a byty budou předvyplněny ve stejném rozsahu jako papírové. U sčítacích listů osob bude možné předvyplnit řadu osobních údajů z evidence obyvatelstva, protože bude zajištěn přístup k těmto údajům pouze oprávněným osobám, tj. samotné sčítané osobě k údajům za její osobu, popřípadě za nezletilé děti žijící s ní v domácnosti. Půjde například o rodné číslo, datum narození, rodinný stav, registrované partnerství nebo státní občanství. Ovšem přístup k osobním údajům manžela, rodičů nebo zletilých dětí není možné z legislativních důvodů zabezpečit a priori a pokud by elektronický formulář vyplňovala sčítaná osoba i za tyto členy domácnosti, bude nutné, aby jí tyto další osoby své osobní přístupové heslo dobrovolně poskytly.

„Elektronické“ sčítání plánuje na rok 2011 více než 20 států, Česká republika se tedy zařazuje do tohoto společenství nejvyspělejších zemí. Elektronické sčítání dává možnost vyšší míry předvyplnění (jinak přísně chráněných) osobních údajů, on-line vysvětlivek k vyplňování, zabudování základních kontrol do formulářů a hlášení eventuálních logických chyb nebo otázek vynechaných respondentem při vyplňování. Využití internetu slibuje oslovení mladší generace a vzbuzení jejího zájmu o sčítání. Je také jednou z možností zpřístupnění formulářů v objektech, kam může být přístup sčítacího komisaře problematický (např. střežené apartmánové rezidence apod.).

Elektronické formuláře na přenosných počítačích budou využity rovněž při sčítání osob, které nemohou formuláře samy vyplnit. To se týká nemocnic, sociálních ústavů nebo domovů

pro staré lidi. Sčítací komisař odpovědi zaznamená a odešle elektronicky zpracovatelskému centru.

Prvořadým úkolem je i u elektronických sčítacích formulářů ochrana dat spočívající především ve spolehlivé autorizaci oprávnění konkrétní osoby k přístupu do databáze elektronických formulářů a v zabezpečení, aby byl dané osobě zpřístupněn pouze ten formulář, který je oprávněna vyplnit. Způsob přidělení přístupového práva a jeho forma dosud nejsou stanoveny. Jsou předmětem podrobného zkoumání a definitivní řešení bude stanoveno prováděcí vyhláškou k zákonu o sčítání. Dalším úkolem je zabezpečení veškerých datových přenosů mezi databází elektronických formulářů, koncovou stanicí uživatele a odesílané datové věty do elektronické podatelny ČSÚ, která automaticky vydá elektronické potvrzení o příjmu formuláře. V komunikaci s velkými vlastníky nebo správci domovního a bytového fondu bude ČSÚ usilovat o široké využití elektronických datových schránek těchto subjektů, které by měly být zřízeny již v roce 2009.

Zpracování dat

Do zpracování budou vstupovat dva typy formulářů. Listinné formuláře budou skenovány a vytvořeny jejich elektronické obrazy (tzv. *image*). Od minulého sčítání se však bude lišit další fáze. Speciální program z těchto obrazů rozpozná nejen zaškrtnutá políčka a číslice, ale i alfabetské znaky a jejich řetězce (tj. celá slova, tzv. *intelligent character recognition*, ICR). Rozpoznané řetězce se porovnají se slovníky pojmů uloženými v databázi a proběhne tak *automatizované kódování* údajů. V minulých sčítáních se kódování provádělo ručně podle číselníků a vyžadovalo enormní množství lidské práce a samozřejmě i času. Vytvoření vyhovujících slovníků pro automatizované kódování je jedním z velmi důležitých úkolů metodické přípravy sčítání a dílčí výsledek bude třeba pečlivě testovat při zpracování zkušebního sčítání.

Dalším automatizovaným prvkem zpracování je tzv. *elektronická burza*. Údaje za osoby sečtené mimo jejich obvyklé bydliště je třeba „přesunout“ do jejich obvyklého bydliště a porovnat s údaji, které o nich sdělili členové jejich domácnosti (duplicitní sečtení, pokud k němu došlo). Tato složitá a časově náročná činnost bude nahrazena algoritmem, který je v současné době vyvíjen. Přesto bude nutné některé případy dohledat ručně, zejména pokud byly sděleny nepřesné nebo neúplné údaje.

Do vstupní databáze budou doplněny věty za osoby, které nebyly sečteny, ale jsou vedeny v evidenci obyvatelstva, popřípadě některé údaje, které sčítaná osoba nesdělila (pokud jsou k evidenci obsaženy). Tím bude dovršena kontrola úplnosti sčítání.

Popsanými kroky bude vytvořena tzv. *vstupní databáze* údajů. V následující fázi pak proběhnou logické kontroly a opravy vstupů. Zde se proces zpracování bude větvit na linii předběžných výsledků, jejichž zpracování proběhne plně automatizovaně, a linii definitivních výsledků. V linii definitivních výsledků proběhnou procesy obdobně jako při minulém sčítání,

tj. indikované chyby budou opravovány manuálně. Vytváření nápočtů, dopočetů a odvozování ukazatelů bude samozřejmě automatizováno.

Nové postupy zrychlí zpracování, omezí subjektivní chyby operátorů a podstatně sníží potřebu lidských zdrojů pro proces kódování a oprav vstupů. Neznamenají však úplné vyloučení manuálních zásahů operátorů.

Výstupy a diseminace výsledků

Čistá data tvoří *zpracovatelskou databázi*, z níž se generují všechny typy výstupů, ať už půjde o standardní tabelace, výstupy zpracovávané na objednávku nebo výstupy do Veřejné databáze ČSÚ a pro Evropskou komisi. Pro zpřístupnění širšímu okruhu uživatelů budou výstupy ve formě mikroagregací uloženy v *uživatelské databázi*, z níž bude možné definovat a zpracovávat *ad hoc* výstupy samotným uživatelem. S ohledem na ochranu individuálních údajů mohou být některé výstupy s minimální frekvencí tříděných údajů potlačeny.

Zpracování předběžných výsledků bude, jak již bylo řečeno, plně automatizováno a odpadne jejich dřívější ruční sumarizace za jednotlivé byty a domy. Předběžné výsledky budou založeny na třídění podle *trvalého pobytu* osob, protože v požadovaném termínu nebude ještě provedeno odvození obvyklého pobytu. Standardní výstupy budou naproti tomu zpracovány za *obvykle bydlící* obyvatelstvo.

Obecní třídění, známé z minulých sčítání jako „tabulky OB“, znamená nejnižší úroveň standardního zpracování a bude provedeno za jednotlivé statistické obvody (při zachování principu ochrany individuálních údajů při jejich publikaci). Vyšší agregace budou zpracovány za základní sídelní jednotky, části obcí, obce, územní obvody obcí s rozšířenou působností, okresy, kraje, oblasti a republiku celkem.

Tabulky tzv. *okresního třídění* budou zpracovány za vybraná města, městské obvody statutárních měst, okresy, kraje, oblasti a republiku. Vyšší podrobnost třídění vybraných okruhů údajů přinesou tabulky tzv. *republikového třídění*, jež budou zpracovány od úrovně krajů výše.

Při zveřejnění a diseminaci výsledků bude uplatněna vysoká preference elektronických publikací a dalších výstupů. Tištěné publikace budou k dispozici v omezené míře pro účely dokumentace, archivace, knihovny apod. Velká pozornost je věnována vývoji aplikací ke zdokonalení mapových výstupů a služeb a jejich zpřístupnění.

Veškeré standardní výstupy sčítání budou bezplatně zpřístupněny na internetových stránkách ČSÚ.

Ochrana údajů

Ochrana údajů je klíčovým momentem sčítání. Přesvědčit veřejnost o tom, že údaje získané při sčítání budou skutečně sloužit pouze statistickým účelům, jsou spolehlivě chráněny proti nahodilému i cílenému úniku a nebude možné, aby jich zneužila neoprávněná osoba, je zcela zásadní otázkou, rozhodující *de facto* o úspěchu nebo neúspěchu celého sčítání. Proto i informační kampaň ke sčítání bude tomuto aspektu věnovat mimořádnou pozornost.

Ochrana údajů zahrnuje především *logistická a organizační opatření* a dále pak *technická opatření*. K prvním z nich patří maximální omezení doby, kdy jsou vyplněné papírové formuláře v držení sčítacích komisařů. V této fázi je zabezpečení fyzické ochrany vyplněných formulářů nejobtížnější, protože může dojít k jejich poškození, ztrátě, odcizení nebo k přístupu nepovolané osoby k údajům při selhání lidského faktoru. Proto projekt sčítání počítá s tím, že komisaři budou *každý den* večer vyplněné formuláře předávat na svém středisku buď přejímací skupině pracovníků, která je po kontrole uloží do chráněných prostor, nebo je vhodí do noční zabezpečené schránky (tzv. noční trezor). Při minulých sčítáních měli komisaři a revizoři vyplněné formuláře i několik dní doma.

Z míst dočasného uskladnění budou formuláře převáženy ke zpracování sledovanými vozidly (satelitní systémy apod.). Ochrana bude zabezpečena na úrovni ochrany prevozů hotových peněz. Během skenování bude ochrana zajištěna elektronickými zabezpečovacími a kamerovými systémy a přísnou kontrolou pohybu osob a jejich autorizace. Po naskenování budou formuláře opět chráněnou cestou převezeny do plně fyzicky zabezpečeného archivu. Podobná ochrana bude zabezpečena i pro uchovávání a převozy elektronických médií s nahranými soubory dat.

Technické zabezpečení v užším smyslu spočívá v pokročilé ochraně údajů v databázích a na elektronických formulářích. Přístup k osobním údajům při elektronickém vyplňování formuláře bude mít pouze osoba, která prokáže oprávnění k přístupu. Autorizace přístupu bude minimálně na úrovni ochrany elektronických bankovních operací. Sčítaná osoba bude mít přístup pouze k údajům týkajícím se její vlastní osoby, případně jejich nezletilých dětí, ale nikoli například k údajům za manželku, rodiče, sourozence apod. Pokud se členové domácnosti dohodnou, že údaje za ně vyplní jeden z nich, musí mu sami svá osobní přístupová hesla poskytnout. Konkrétní způsob autorizace přístupu k osobním údajům bude ještě předmětem pečlivého hodnocení a testování a bude obsažen v prováděcí vyhlášce k zákonu o sčítání.

Přenosy dat mezi databází ČSÚ a stanicí sčítané osoby a zpět budou kryptovány automaticky bez zásahu této osoby. Rovněž zabezpečení serverů a databází bude zabezpečeno na úrovni srovnatelné např. s bankovními systémy. Ochranu dat i pracovišť bude komplexně řešit *bezpečnostní projekt sčítání*. Přijaté principy jsou shodné se zásadami platnými v OSN a Evropské unii.

Autoři

Ing. Josef Škrabal

Český statistický úřad

Na padesátém 81

182 00 Praha 10

e-mail: josef.skrabal@czso.cz

RNDr. Pavel Čtrnáct

Český statistický úřad

Na padesátém 81

182 00 Praha 10

e-mail: pavel.ctrnact@czso.cz

5

Demografické průzkumy

Milan Kučera

Demographic Surveys

After years of stagnation in demography, mainly owing to the withholding of all data, demographic surveys, especially at the beginning, became an essential means of determining the wider conditions surrounding population development. The results of such surveys were almost the only possible source on which solid arguments could be based that could illuminate the adverse conditions faced by young families. The surveys focused on 1) the living and social conditions of young engaged couples and young parents, 2) planning for parenthood, 3) the conditions and standard of housing, and 4) various themes relating to population development. The surveys were: A Survey of Parenthood (1959 – the first such survey in the former socialist countries), A Survey of Marriage, Birth Control, and Abortion (1959), The Way We Live (1959), The Causes of Suicide (1959), The Costs of Feeding and Raising a Child (1958), etc. The results of the surveys led to the formation, though not very successful assertion, of a population policy.

Keywords: the situation of young families, planned parenting, housing

---

Od poloviny 50. let se demografické výzkumy staly významnou součástí demografického studia. Z počátku je prováděli jen demografové ze Státního úřadu statistického (SÚS), později také ze Státní populační komise (SPOK) a v několika případech se netýkaly jen přímo demografické problematiky.

Demografické průzkumy byly zvláště zpočátku nutným způsobem zjišťování širších podmínek, za kterých mladí lidé vstupovali do manželství a v něm rodili své děti. Z demografických dat jsme dobře znali údaje o poklesu úrovně sňatečnosti (hlavně faktor věku)

a plodnosti (mj. důsledky přijetí potratového zákona). Věděli jsme také o všem tom, co se dělo ve společnosti – logický poválečný kompenzační pokles, ale také negativní reakce na únor 1948, politické procesy, uvěznění více než 200 tis. lidí, tábory nucených prací, silná emigrace. Došlo k velkému sociálnímu zneklidnění celé populace, část mladých lidí se odpovědně bránila v této situaci založit rodinu – na rozdíl od jiných „nadšených zářnou perspektivou budování socialismu“. Negativně působilo také levičácké zpochybňování budoucí existence rodiny (viz litvínovský a zlínský koldům – tendence převodu výchovy dětí od málo kvalifikovaných matek do odborně vedených jeslí, mateřských škol, školních družin, s „půjčováním“ dětí rodičům). Stagnovala životní úroveň, důsledkem měnové reformy v roce 1953 vznikem volných cen bylo citelné poškození rodin s dětmi: náklady na péči o tři děti v přidělovém lístkovém hospodaření byly zhruba stejné jako náklady na dvě děti pro zrušení lístků. Znehodnocení úspor se dotklo mladých lidí v období reprodukce jen málo – v převážné většině neměli žádné, ale byla tím omezena pomoc rodičů.

Sociální neklid se neprojevoval navenek, působil však skrytě na rozhodování o narození dětí. Potratový zákon byl některými ženami přijat jako jakýsi způsob antikoncepce ex post, jinými pozitivně jako např. snížení cen – proto došlo k zesílení redukce počtu dětí v rodině na dvě, třetí těhotenství končila převážně interrupcí.

K tomu přispíval tlak na další růst zaměstnanosti žen, i matek malých dětí, bez dostatečného rozvoje kapacit jeslí a mateřských škol (extenzivní ekonomický rozvoj při stagnaci technického vybavení průmyslu), nízká bytová výstavba pro mladá manželství (odkaz na neobsazené byty v republikových bilancích – ale ne v centrech zaměstnanosti, při výrazné preferenci podnikové výstavby pro průmyslové závody, téměř žádná pro terciární sféru).

Vše bylo sice plánováno směrem k úspěšnému rozvoji – s častými předsudky, že děti se rodily vždy, i za války, a že se budou rodit také dále, třebaže jen o pár let později. V radosti „vládnoucích“ z úspěšného plnění plánů se nepříznivý vývoj reprodukce a pokles počtu narozených dětí ztrácel, pozornost nevyvolaly ani dvě poctivé analýzy populační situace za roky 1950–1952, samozřejmě vydané jako tajné. My demografové jsme ty vnější podmínky reprodukce dobře znali – Srb, Růžička a Kučera měli tři děti, několik dalších dvě. Neměli jsme však dostatek argumentů pro objasnění situace mladých rodin, která byla objektivně nepříznivá (samozřejmě se mlčelo o politických faktorech). Bez výsledků průzkumů zůstávaly dílčí informace neprůkazné, i v novinách jako hlasy čtenářů se objevovaly zcela výjimečně. Jen týdeník pro ženy Vlasta uváděl chytře články o tom, jak si dovedly matky malých dětí poradit s nepříznivou situací, do které se s dětmi dostávaly při současném celodenním zaměstnání.

Postupně byly připravovány v dost úzké spolupráci čtyři typy průzkumů:

- o životních a sociálních podmínkách mladých snoubenců a rodičů,
- o plánování rodičovství (rozsah plánování, míra chtěné bezdětnosti, počty plánovaných dětí před sňatkem a po narození prvního dítěte, průměrné počty dětí a jejich diferenciaci),
- průzkumy podmínek a úrovně bydlení,
- ostatní, na různě zaměřená témata.

S výzkumy se začalo pod patronací Františka Fajfra v SÚS, pak ve SPOK a Výzkumném ústavu výstavby a architektury (VÚVA). Zpravidla šlo při přípravě dotazníků o intenzivní nekonkurenční spolupráci několika lidí: s nápady na otázky a obsah dotazníků přicházel F. Fajfr i z kontaktů při jednáních evropských statistiků v Ženevě. Průzkumy měly různý rozsah, zpravidla obsahově širší zaměření, různě se podařilo zjistit a prokázat to, co jsme potřebovali pro rozšíření pohledů v demografických analýzách.

Prvním takovým průzkumem byl Výzkum rodičovství 1956 – jako první v bývalých zemích RVHP, provedený společně s ministerstvem zdravotnictvím, v souboru 11 tis. žen ve věku 20–39 let: 96 % z žen zařazených do průzkumu bylo vdaných, 57 % ekonomicky aktivních. Výsledky byly nejdříve vydány cyklostylem v edici Zprávy a rozborů pro uzavřený okruh příjemců, až v roce 1959 jako brožura tiskem v knihovnici SÚS – označena byla „jen pro služební potřebu“, nákladem 1000 výtisků; autory byli V. Srb a M. Kučera, úvod napsal gynekolog doc. M. Vojta. V Demografii nemohlo být uveřejněno z výsledků průzkumů nic. Počet zachovaných výtisků po padesáti letech bude zřejmě minimální.

Hlavní zaměření průzkumu:

- ekonomická aktivita žen (při méně než 20 tis. míst v jeslích od 150 až 200 tis. míst v mateřských školách pro zhruba 30 % dětí ve věku 3–5 let),
- velikost rodiny (počet dětí) a příjmy; průměrně 4,1 členů; bezdětné 924 Kčs, jednodětné 614 Kčs, dvoudětné 422 Kčs, třídětné 331 Kčs měsíčně na osobu,
- bytová situace, podíl rodin bez vlastního bytu 19%,
- plánování velikosti rodiny – podíl plánujících 73 %, vzdělání, ekonom. aktivita nebo v domácnosti, plány a jejich „plnění“ (realita – jen ženy v zemědělství měly více dětí), nadsazování plánů, jejich redukce po narození prvního dítěte (průměr 2,1 dítěte, a to 5 % bezdětnost, 10 % jedno, 63 % dvě, 19 % tři a 3 % čtyři a více dětí),
- nechtěná těhotenství 29 %, ze třetích 36 %, ze 4.+ kolem 60 %; 40 % žen by při případné možnosti žádalo o interrupci (tím byly získány první údaje o případných populačních důsledcích, tj. že by šlo celostátně o 30 tis. interrupcí a tedy nenarození) – ale realita roku 1958 byla: 70 tis. žádostí, 61 tis. interrupcí, tedy v 88 % kladné vyřízení žádosti,
- antikoncepce: v českých zemích ji neznalo jen 5 % žen,
- návrat do zaměstnání dvou třetin žen, postoje k jeslím,
- představy o pronatalitních opatřeních: 50 % finanční, 15 % bytové, 13 % finanční a bytové – při diferenciaci podle životní situace, vzdělání, počtu dětí, věku ženy (tyto údaje se staly nezpochybnitelným základem pronatalitní politiky až do konce 60. let),
- konflikt: rozdíly v pracovních příjmech mužů a žen prvně zveřejněné po dlouhé době nařídila Hlavní správa tiskového dozoru při MV vyškrtnout z již vysazeného textu a tabulek.

Dalším průzkumem s touto širokou problematikou byl Průzkum manželství, antikoncepce a potratů – 1959 (V. Srb, M. Kučera, D. Vysušilová) organizovaný SPOK na vzorku 3 200

dotazníků – volně navazoval na Výzkum rodičovství z roku 1956 ve změněné populační situaci po přijetí potratového zákona. Následovaly průzkumy Vdaná žena v rodině a v zaměstnání – 1961 (vzorek 8 tis. žen), Ženy a mateřská dovolená – 1962 (J. Prokopec – SPOK), Mladí lidé ve městě před uzavřením sňatku (J. Prokopec – SPOK), aj.

První průzkum z oblasti bydlení byl vhodně nazván Jak bydlíme – z roku 1959 na vzorku 7500 domácností dále členěný na bydlení v bytech postavených před a po roce 1945, a to jako podvýběr ze 32 tis. domácností zahrnutých do mikrocenzu 1959 (SPOK, SÚS a VÚVA, autoři J. Musil a J. Prokopec). Další následovaly až ve 2. polovině 60. let. Třetí skupina průzkumů je velice pestrá – chronologicky řazeno: Příčiny sebevražd v roce 1956 (M. Kučera, V. Srb), společný průzkum SÚS a Hlavní správy Veřejné bezpečnosti MV, provedený v návaznosti na analýzu úrovně úmrtnosti (údaje za 2600 sebevražd a 1000 pokusů). Náklady na výživu a výchovu dítěte v roce 1958 (SÚS a SPOK v síti domácností statistiky rodinných účtů, které měly nezaopatřené děti – data za 3 159 dětí), Prospěch žáků a zaměstnanost žen (1960 – J. Prokopec, SPOK a SÚS, 8 300 žáků), Ženy a mateřská dovolená (1962 – J. Prokopec, SPOK a ministerstvo zdravotnictví, vzorek 6200 žen s dětmi ve věku 12–18 měsíců).

Přehled těchto prvních průzkumů publikoval nejdříve V. Srb ve své Demografické příručce 1967 (celkem 18 průzkumů a sond provedených do té doby), a později v souhrnu za šetření, sondy a ankety M. Bartošová (Demografie, 1976, s. 201–214). V jejím přehledu je zřejmá aktivita demografů i na Slovensku a publikované výsledky větších počtů průzkumů provedených na různých pracovištích až do roku 1974.

Mezi ty nejvýznamnější patřil nesporně svými výsledky výzkum Nechtěné děti uveřejněný v publikaci Výzkumného ústavu psychiatrického v roce 1975 (autoři Z. Dytrych, Z. Matějček a V. Schüller). Šlo o životní osudy dětí, které se narodily po zamítnutí žádosti jejich matek okresní a po odvolání i krajskou interrupční komisí.

Jednotlivé průzkumy a zpracování jejich výsledků měly rozdílnou úroveň, jen výjimečně šlo o náhodné výběry. Ne vždy se podařilo zjistit vše potřebné dostatečně průkazně. Z výsledků průzkumů vycházel důraz na pronatalitní populační politiku (viz návrhy na obsah a zaměření propopulačních opatření): vytvářet podmínky, aby mladí lidé chtěli a mohli mít své subjektivně plánované počty dětí.

Výsledků průzkumů se nejvíce využilo v návrzích tzv. Lérovky komise, skupiny zhruba 80 expertů – zástupců resortů, hlavně SPK, ministerstva financí, ROH, Svazu žen (já tam byl jako jediný demograf). Probíhaly v ní tvrdé spory o přerozdělování, o možnostech či nutnosti zvyšovat pomoc rodinám s dětmi. Předložený Ucelený ideově sociálně ekonomický program pomoci rodinám s dětmi byl sice projednán, v podstatě schválen, ale nebyl realizován pro údajný nedostatek prostředků, hlavně však vůle. K postupné realizaci se dospělo až počátkem 70. let v jiných společenských podmínkách a hlavně z jiných důvodů (příspěvek k „normalizaci“).

Výsledky průzkumů otvíraly oči politikům, dávaly možnost vyslovit se k nim pro veřejném publikování v časopisech (hlavně Vlasta), vedly někdy také k návratu dávných samozřejmostí

(např. sňatkové inzeráty mladých traktoristů – venkovská děvčata se mohla vdávat do měst, oni byly nuceni zůstat svobodní, protože ze zemědělství mohli „utéci“ jen nábořem do dolů).

Demografii ze závěru 50. a 60. let si opravdu nelze bez výsledků průzkumů představit. Kromě příspěvku k renesanci demografie vedly také k tomu, že se o rodině, dětech a podmínkách péče o ně začalo ve společnosti více mluvit a psát. Tím se podle mého názoru v oněch letech zvýšila také prestiž demografie.

Autor

Ing. Milan Kučera

Katedra demografie a geodemografie

Přírodovědecká fakulta UK

Albertov 6

128 43 Praha 2

6

Lidské zdroje v České republice před 50 lety a za 50 let¹

Tomáš Fiala, Jitka Langhamrová

Human Resources in the Czech Republic 50 Years Ago and 50 Years Later

The paper contains a basic demographic analysis of the development of the population of the Czech Republic in productive age in the second half of the last century and an analysis of the assumed development in the first half of this century. An analysis is made of both the age structure according to ten-year age groups and the structure according to education levels. The last chapter presents a possible modification of the old-age dependency ratio taking into account the dependence of the production on the education level.

Keywords: productive age, age structure, highest education level, old-age dependency ratio

---

Pro rozvoj ekonomiky jsou důležité nejen např. materiální či finanční, ale i lidské zdroje, tj. počet, resp. podíl osob v produktivním věku. Článek se zabývá stručnou analýzou vývoje populace v produktivním věku v ČR od druhé poloviny minulého století do současnosti a jednou z možných variant prognózy tohoto vývoje do konce roku 2050. Protože se provádí mimo jiné i analýza vzdělání obyvatelstva, jsou uvedeny údaje pouze za okamžiky blízké sčítání lidu, tj. pouze údaje ke konci roků, jejichž letopočet je dělitelný deseti. Z tohoto důvodu a důvodu přehlednosti grafů je analýza podle věku prováděna podle desetiletých věkových skupin.

Za dolní hranici produktivního věku je považován obvyklý věk zahájení ekonomické aktivity, za jeho horní hranici pak obvyklý věk odchodu do důchodu. V současné době v České

---

¹ Článek vznikl v rámci dlouhodobého výzkumného projektu 2D06026 „Reprodukce lidského kapitálu“ financovaného MŠMT v rámci Národního programu výzkumu II.

republiky, podobně jako v ostatních ekonomicky vyspělých zemích, velmi málo lidí zahajuje ekonomickou aktivitu ihned po ukončení základní školy. Většina mladých lidí si dále zvyšuje svoji kvalifikaci na nějaké střední škole či odborném učilišti, někteří pokračují i ve studiu na vysoké škole. Proto byla za dolní hranici produktivního věku zvolena nikoli hodnota 15 let (dříve často používaná), ale hodnota 20 let. Oprávněnost této volby potvrzuje skutečnost, že v současné době se hodnota míry ekonomické aktivity 15–19letých pohybuje pouze kolem 10 %. Z důvodu srovnatelnosti byla uvedená hranice použita pro celé sledované období.

Horní hranice produktivního věku byla počítána konstantní, rovna důchodovému věku v daném okamžiku pro příslušné pohlaví. Důchodový věk žen v ČR závisí na počtu vychovaných dětí, pro jednoduchost bylo předpokládáno, že každá žena vychovala právě 2 děti. Do konce roku 1995 byl tedy pro muže předpokládán důchodový věk 60 let, pro ženy 55 let.

Od roku 1996 dochází k prodlužování důchodového věku, u mužů o 2 měsíce za rok, u žen o 4 měsíce. Toto prodlužování se však provádí generačně, nikoli průřezově. Zvýšení důchodového věku proti původní hranici závisí pouze na době uplynulé od 1. 1. 1996 do okamžiku dosažení původní důchodové hranice, nikoli do okamžiku skutečného odchodu do důchodu. Například muži narození v roce 1941 dosáhli původní důchodové hranice (60 let) v roce 2001, tedy za 6 let od 1. 1. 1996 (započatý rok se považuje za celý). Důchodový věk jim byl proto zvýšen o $6 \times 2 = 12$ měsíců, tedy na 61 let. Do důchodu proto odcházeli v roce 2002 v 61 letech. Je proto správné při průřezovém přístupu uvažovat důchodový věk pro muže na konci roku 2002 61 let, tedy o zvýšení o 1 rok za 7 let (nikoli za 6). Analogickou úvahou dojdeme k tomu, že průřezově se důchodový věk žen zvýší za 4 roky o 1 rok.

Podle poslední navrhované právní úpravy se má důchodový věk zvyšovat až do dosažení hranice 65 let pro muže a 64 let pro ženy se dvěma dětmi. Při analýze byl použit tento předpoklad, důchodový věk na konci roku t po roce 1995 byl tedy vypočten podle vzorců

$$dv_t = \min \left(60 + \frac{t - 1995}{7}; 65 \right) \quad \text{pro muže, resp.}$$

$$dv_t = \min \left(55 + \frac{t - 1995}{4}; 64 \right) \quad \text{pro ženy.}$$

Výchozí data a použitá projekce

Analýza za období 1950–2000 byla provedena na základě demografické struktury obyvatelstva ČR podle jednotek věku publikované ČSÚ. Předpokládaný vývoj do roku 2050 byl vypočten na základě populační projekce ČR vypracované na katedře demografie FIS VŠE v roce 2007.

Tato projekce vycházela s předpokladu, že plodnost kohort českých žen bude s jistým zpožděním kopírovat plodnost kohort žen Nizozemska. Tato země byla zvolena proto, že plodnost kohort nizozemských žen se zdá být v poslední době již poměrně stabilní a že zde byl již prakticky ukončen přesun plodnost žen do vyššího věku. (Navíc je velikost nizozemské populace srovnatelná s velikostí populace ČR.) Předpokládalo se tedy, že úhrnná plodnost žen v ČR překročí v roce 2008 hodnotu 1,4, kolem roku 2020 již bude vyšší než 1,5, ke konci třetího desetiletí překročí 1,6 a stabilizuje se na hodnotě 1,7. (Vzhledem k tomu, že podle předběžných údajů byla v roce 2007 úhrnná plodnost v ČR již 1,44, nemusí být tento scénář nerealistický.)

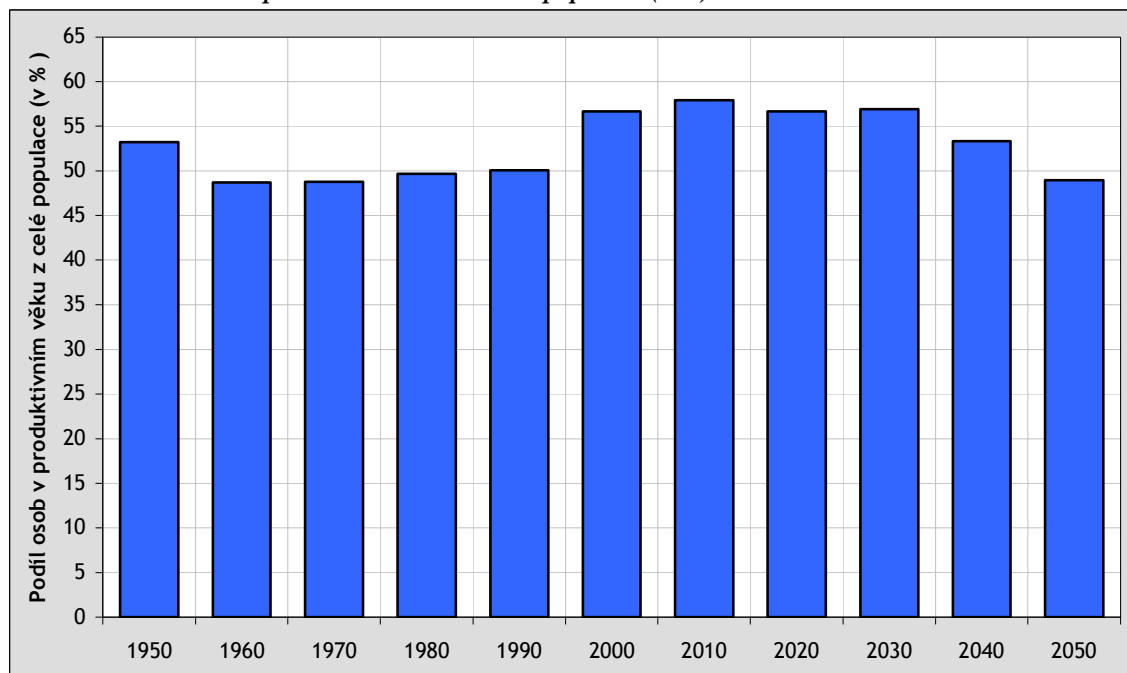
Rovněž o úmrtnosti se předpokládalo, že bude v jistém smyslu kopírovat úmrtnost v Nizozemsku a střední délka života mužů i žen nadále lineárně poroste po celé prognózované období. V roce 2050 by střední délka života mužů v ČR měla být již vyšší než 83 let, střední délka života žen vyšší než 87 let.

O migračním přírůstku se předpokládalo, že jeho roční hodnota vzroste na 40 tisíc a na této hodnotě se udrží po celé období. (Vzhledem k tomu, že v roce 2007 byl migrační přírůstek ČR zhruba dvojnásobný, je možná migrace silně podhodnocena.) Současně se předpokládala změna demografické struktury imigrantů: nárůst podílu žen a dětí, které budou následovat své muže či partnery, resp. své rodiče již dnes žijící v ČR. (Kačerová, 2007a; Langhamrová – Kačerová, 2007).

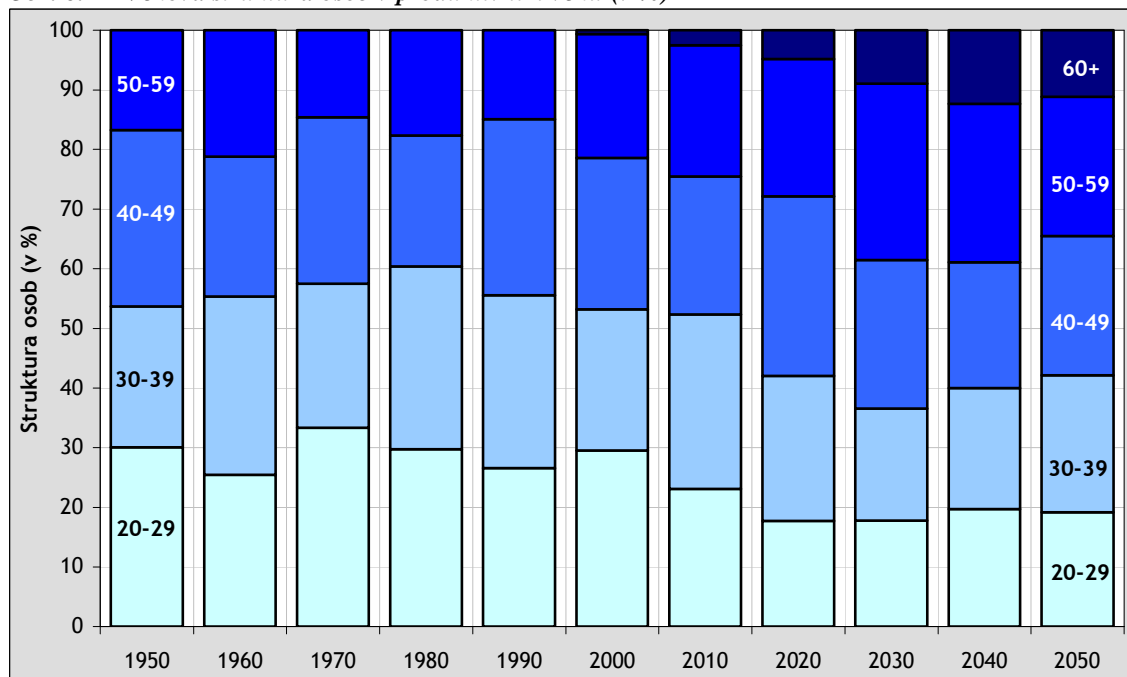
Analýza obyvatelstva v produktivním věku podle vzdělání za období do roku 2000 vycházela z údajů sčítání lidu, předpokládaný vývoj v dalších padesáti letech pak z prognózy vývoje vzdělanosti v ČR vypracované ve spolupráci katedry demografie FIS VŠE a Ústavu pro informace ve vzdělávání (Koschin aj., 2007).

Věkové složení obyvatelstva v produktivním věku

Vývoj podílu osob v produktivním věku z celé populace zachycuje *obr. 6.1*. Ve druhé polovině minulého století k příliš výraznému kolísání tohoto podílu nedocházelo. Po roce 1950 poklesla hodnota podílu těsně pod 50 % a na této hladině se pohybovala do konce roku 1990. Koncem minulého století vstupují do produktivního věku postupně silné populační ročníky narozené v 70. letech, navíc se začíná zvyšovat důchodový věk. Podíl osob v produktivním věku v současné době proto převyšuje 55 % a pravděpodobně se bude na této úrovni pohybovat dalších zhruba 30 let. Teprve koncem první poloviny tohoto století (v důsledku odchodu silných ročníků 70. let do důchodu) lze očekávat výraznější pokles podílu osob v produktivním věku, možná i pod 50 %.

Obr. 6.1 – Podíl osob v produktivním věku z celé populace (v %)

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Obr. 6.2 – Věková struktura osob v produktivním věku (v %)

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

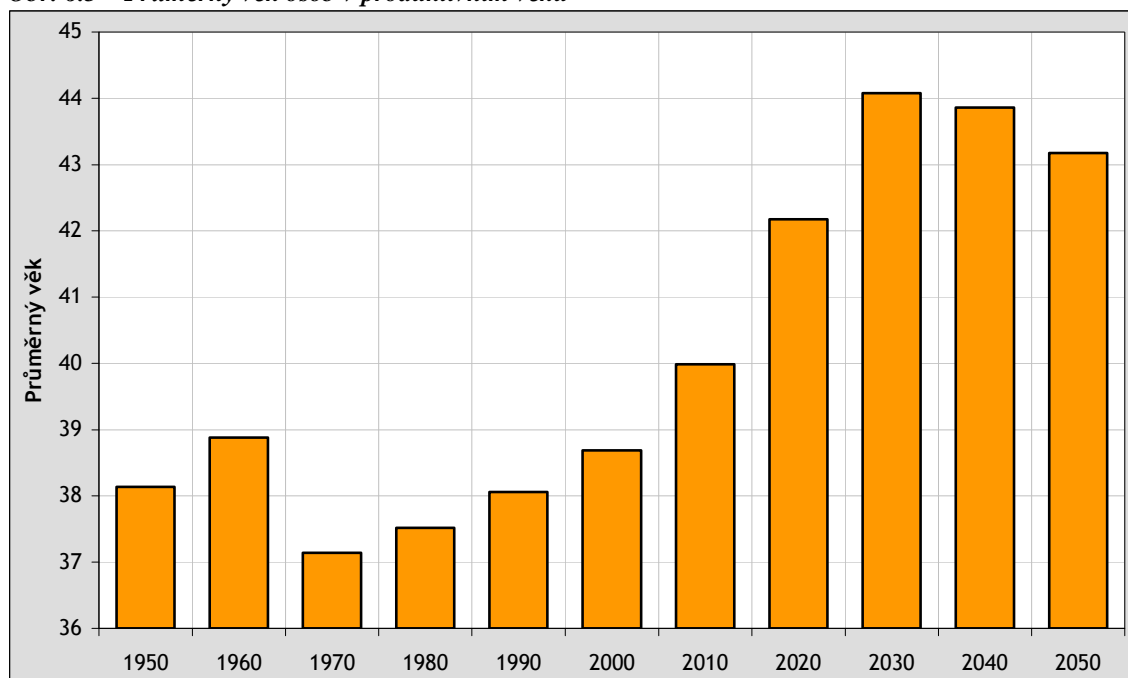
Věkové složení obyvatelstva v produktivním věku podle desetiletých věkových skupin je znázorněno na obr. 6.2. Ve druhé polovině minulého století nedocházelo k přílišným změnám

této věkové struktury, jednalo se spíše o určité kolísání. Podíl 20–29letých se pohyboval kolem 30 %, více než polovina osob v produktivním věku byla mladších 40 let. Naproti tomu podíl osob starších 50 let jen v některých letech se pohyboval pouze kolem 20 %.

V první polovině tohoto století se však předpokládá stárnutí osob v produktivním věku. Podíl 20–29letých zřejmě poklesne zhruba na 20 % a podíl osob mladších 40 let se bude pohybovat jen kolem 40 %. Poroste podíl 50–59letých a v důsledku zvyšování důchodového věku nad 60 let „přibude“ k osobám produktivního věku i skupina starších 60 let. Kolem roku 2040 by téměř 40 % osob produktivního věku mohlo být starších 50 let, a zhruba každá desátá osoba v produktivním věku by byla starší 60 let.

Vývoj stárnutí obyvatelstva v produktivním věku dokumentuje i *obr. 6.3*. Zatímco v letech 1950–2000 se průměrný věk osob v produktivním věku pohyboval v rozmezí 37–38 let dokončeného věku, v tomto století zřejmě poroste a již za 20 let může dosahovat hodnot zhruba kolem 44 let. (Kromě pokračujícího stárnutí obyvatelstva je další příčinou tohoto růstu i postupné zvyšování důchodového věku.)

Obr. 6.3 – Průměrný věk osob v produktivním věku

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Složení obyvatelstva v produktivním věku podle vzdělání

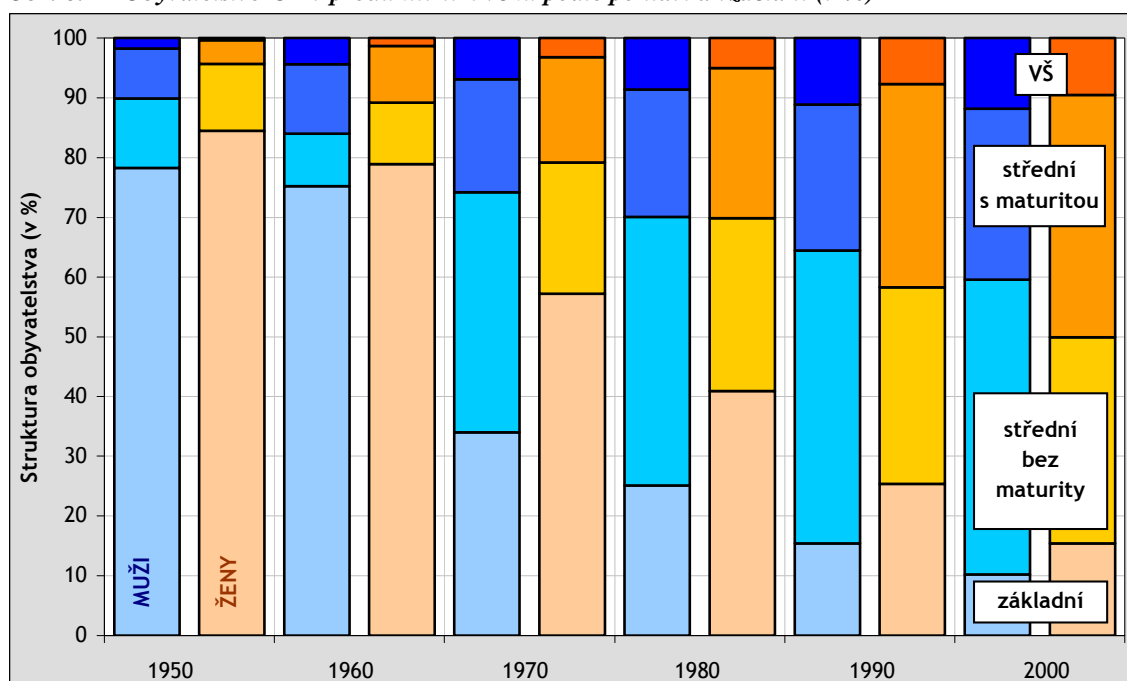
Pro rozvoj ekonomiky hraje stále větší význam nejen věk osob v produktivním věku, ale i jejich kvalifikace. Určitým (i když velmi hrubým) měřítkem kvalifikace může být dosažené vzdělání. Pro zjednodušení a možnost srovnání uvažujeme pouze čtyři skupiny nejvyššího dosaženého vzdělání:

- základní (sem byly zahrnuty i osoby bez vzdělání a osoby s neuvedeným vzděláním),
- střední bez maturity (střední),
- střední s maturitou (úplné střední) – včetně nástavbového studia a vyššího odborného vzdělání,
- vysokoškolské.

Protože (zejména v minulosti) se někdy poměrně výrazně lišila úroveň dosaženého vzdělání mužů a žen, provádíme při analýze třídění rovněž podle pohlaví. Vývoj struktury osob v produktivním věku podle pohlaví a vzdělání ve druhé polovině minulého století zachycuje obr. 6.4.

Obr. 6.4 – Obyvatelstvo ČR v produktivním věku podle pohlaví a vzdělání (v %)

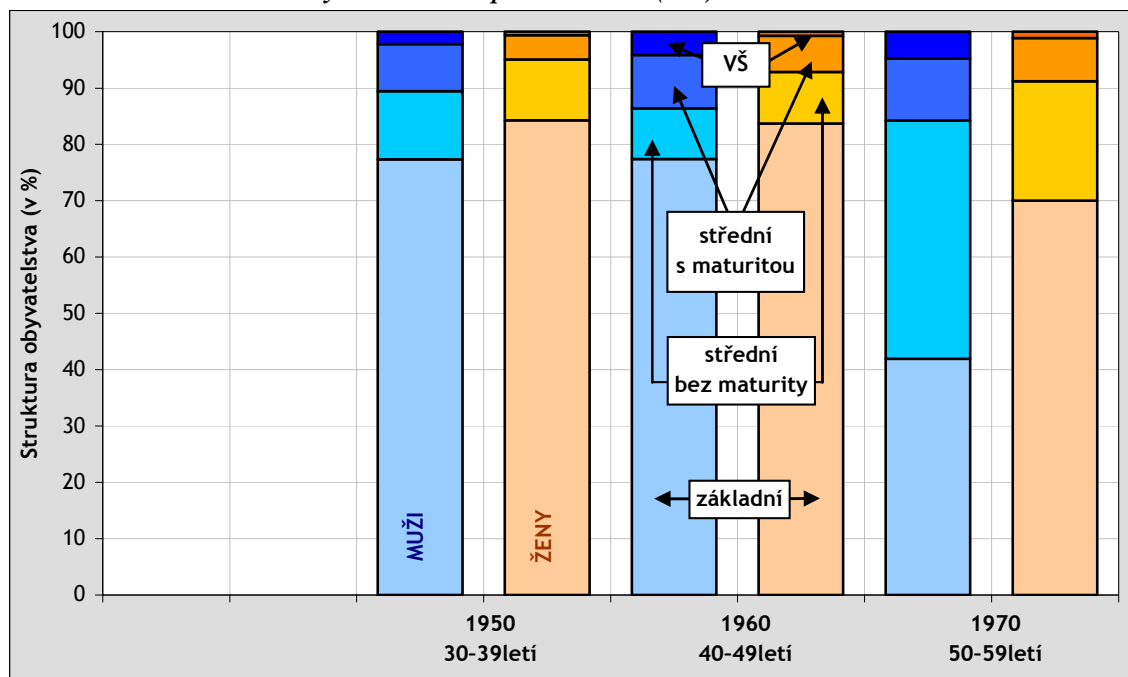

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Je zřejmé, že vzdělanost osob v produktivním věku se postupně zvyšovala. Zatímco v roce 1950 mělo kolem 80 % osob v produktivním věku pouze základní vzdělání, za 50 let se tento podíl pohyboval jen kolem 10 %. U mužů je patrné velmi výrazné zvýšení vzdělání v období 1961–1970, kdy se podíl mužů pouze se základním vzděláním snížil zhruba na polovinu a výrazně se zvýšil podíl mužů se středním vzděláním bez maturity. U žen je zvyšování vzdělanosti plynulejší. V celém období byl podíl osob pouze se základním vzděláním u žen o něco vyšší než u mužů, na druhou stranu podíl osob s maturitou (včetně VŠ vzdělání) je v letech 1990 i 2000 u žen o něco vyšší než u mužů.

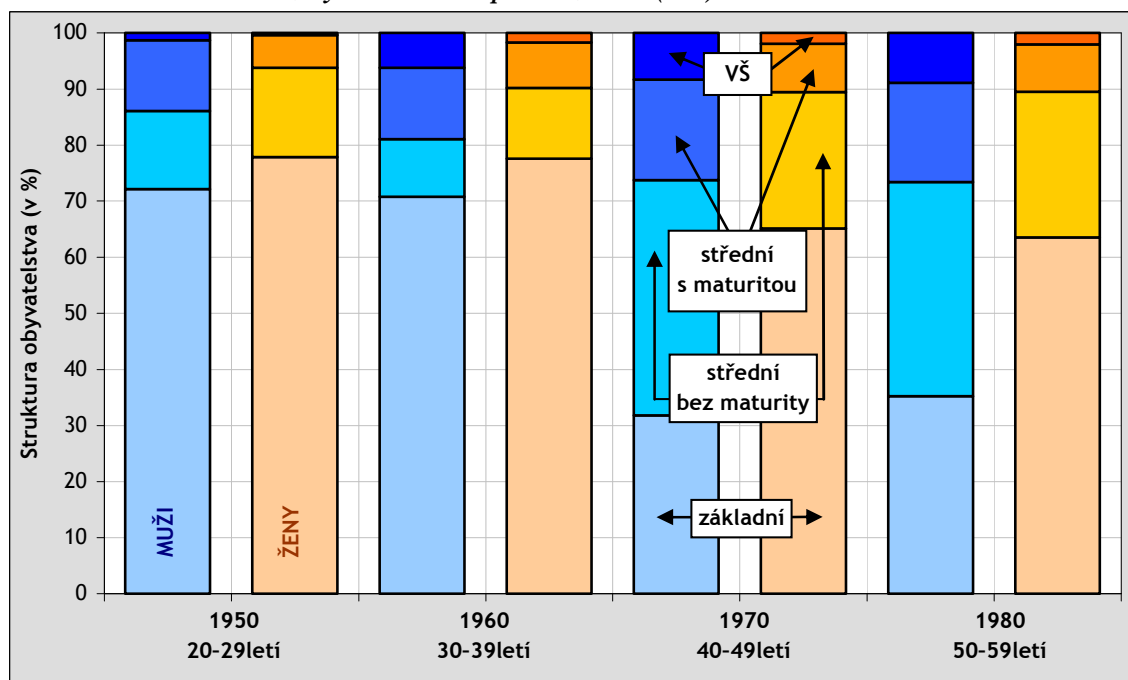
Zvyšování úrovně vzdělání pro vybrané desetileté generace narozených zachycují obr. 6.5–obr. 6.8.

Obr. 6.5 – Generace narozených 1911-1920 podle vzdělání (v %)

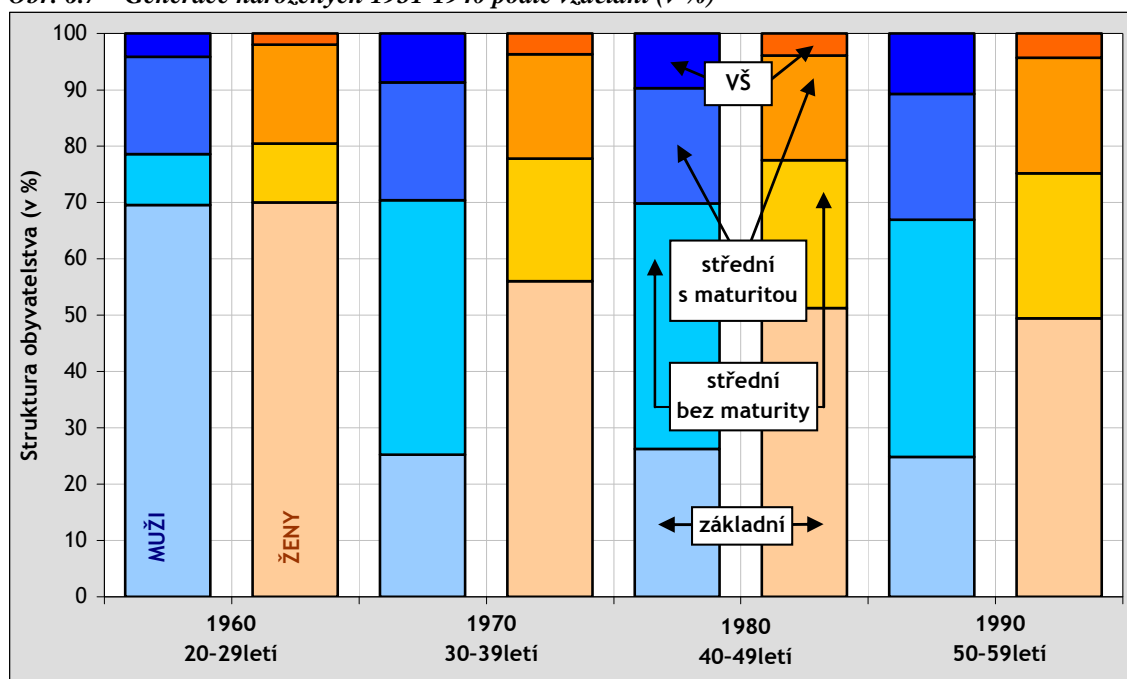
Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Obr. 6.6 – Generace narozených 1921-1930 podle vzdělání (v %)

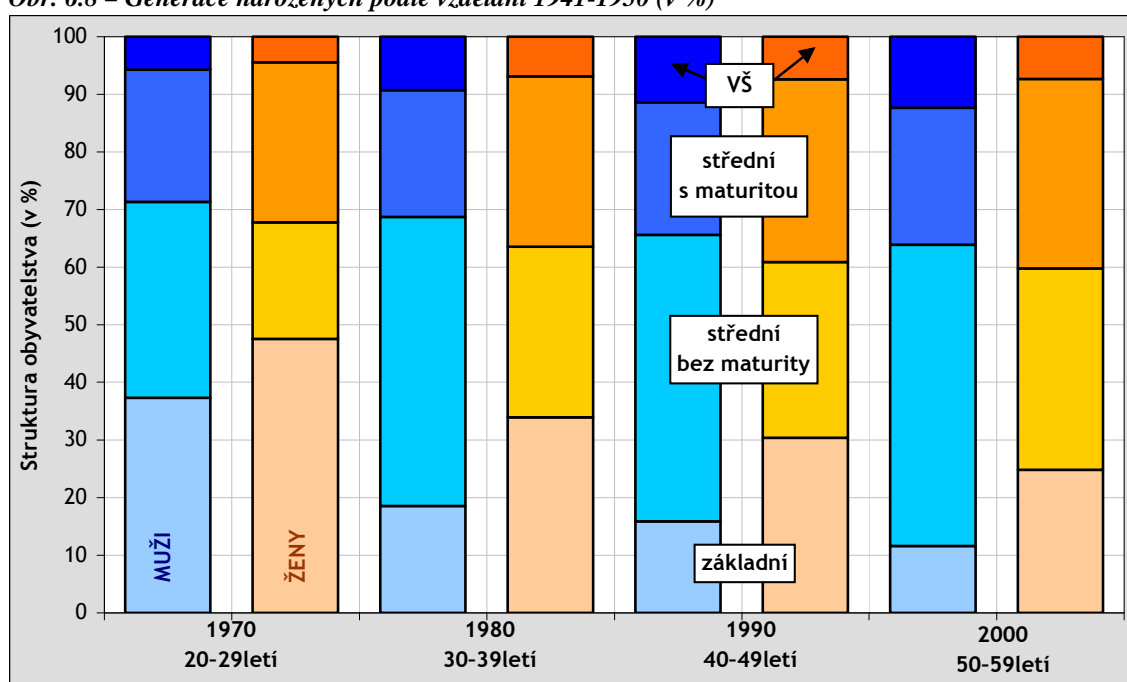
Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Obr. 6.7 – Generace narozených 1931-1940 podle vzdělání (v %)

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Obr. 6.8 – Generace narozených podle vzdělání 1941-1950 (v %)

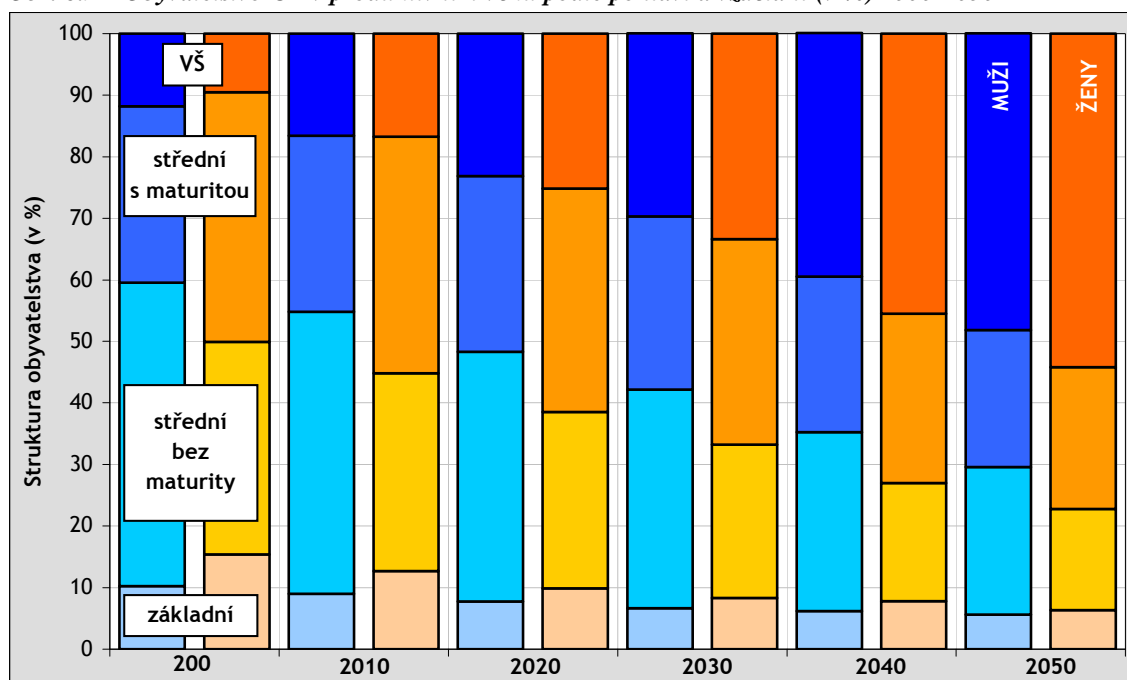
Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Již dříve zmíněné výrazné zvýšení úrovně vzdělání u mužů v letech 1961–1970 je patrné ve všech sledovaných generacích. I u mužů narozených v dekadě, kdy probíhala první světová válka, je podíl mužů pouze ze základním vzděláním v roce 1970 téměř poloviční v porovnání

s podílem v roce 1960. (Přitom těmto mužům bylo v daném období již přes 40 let.) Nejvyšší pokles podílu osob pouze se základním vzděláním v uvedeném období pozorujeme u mužů narozených ve třicátých letech. Naproti tomu generace narozených ve čtyřicátých letech (která absolvovala základní školu již v období po německé okupaci a v době nástupu socialismu) dosáhla v porovnání s předchozími generacemi výrazně vyššího vzdělání již ve věku do 20 let, zvyšování úrovně vzdělání ve vyšším věku je již u této generace méně výrazné.

V tomto století se předpokládá trvalý a poměrně výrazný nárůst podílu osob s vysokoškolským vzděláním, přičemž tento podíl by v budoucnu byl u žen o něco vyšší než u mužů (obr. 6.9).

Obr. 6.9 – Obyvatelstvo ČR v produktivním věku podle pohlaví a vzdělání (v %) 2000-2050

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Význam vzdělání pro snížení ekonomických důsledků stárnutí populace

Osoba s vyšším vzděláním snáze najde uplatnění na trhu práce, má tedy vyšší příjem. Současně lze předpokládat, že její produkce je v průměru o něco vyšší než produkce osoby s nižším vzděláním. Úroveň a kvalitu vzdělání je velmi obtížné měřit, jako velmi hrubou míru lze použít délku vzdělávání vyjádřenou v letech.

Řada provedených analýz ukazuje, že každý rok vzdělání navíc (v průměru za celé obyvatelstvo) představuje navýšení produkce zhruba o 3–6 %. Toto navýšení je přitom vyšší u rozvinutých než u rozvojových zemí (jedním z možných vysvětlení je kvalita vzdělávání). (Koschin, 2005). Česká republika patří k vyspělým zemím, předpokládejme proto, že zvýšení délky vzdělání o 1 rok v ČR znamená zvýšení produkce o 5 %.

Celkovou produkci v ČR můžeme odhadnout jako součet produkcí jednotlivých osob, kde průměrnou hodnotu produkce jednotlivce s celkovou dobou vzdělávání v let položíme rovnou hodnotě $1,05^{v-v_0}$, kde v_0 je doba vzdělávání považovaná za standardní.

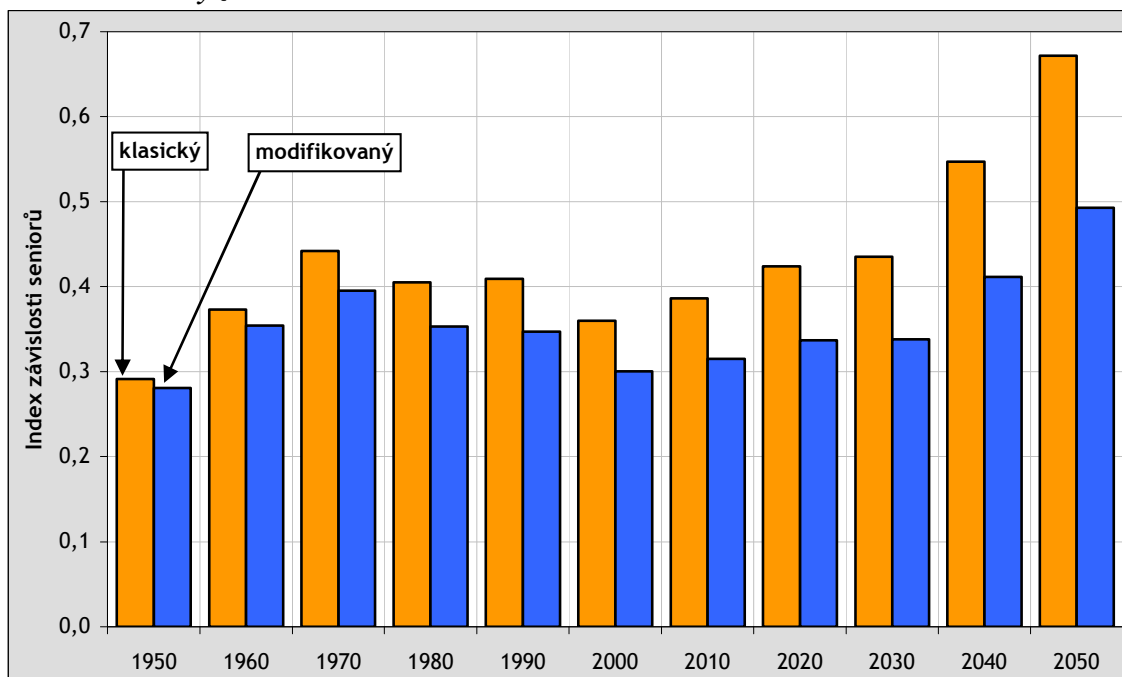
Statistiky ukazují, že v současnosti se v Evropě průměrná doba vzdělávání pohybuje kolem 12 let, zvolme tedy tuto dobu za standard (je to zhruba doba vzdělávání osoby se středním vzděláním bez maturity). Osoba se základním vzděláním má tedy dobu vzdělávání o 3 roky kratší, osoba se středním vzděláním s maturitou zhruba o rok delší, osoba s vysokoškolským vzděláním zhruba o 5 let delší než standard. (Průměrnou dobu vysokoškolského studia uvažujeme pouze 4 roky, protože za vysokoškolské vzdělání se považuje i tříleté studium bakalářské.)

Ekonomickou zátěž společnosti seniory často charakterizujeme tzv. indexem závislosti seniorů definovaným jako poměr počtu osob v poproduktivním věku ku počtu osob ve věku produktivním. Tento index tedy předpokládá, že nejen spotřeba, ale i produkce závisí pouze na počtu osob příslušného věku. Porovnejme hodnoty tohoto indexu s indexem modifikovaným, kde ve jmenovateli není pouhý součet počtu osob v produktivním věku, ale součet celkové produkce vypočtený vzhledem k výše uvedeným předpokladům

$$1,05^{-3} * S_{zákl} + S_{bezmat} + 1,05 * S_{mat} + 1,05^5 * S_{Vš}$$

kde $S_{zákl}$, S_{bezmat} , S_{mat} , $S_{Vš}$ je po řadě počet osob se základním, středním bez maturity, středním s maturitou a vysokoškolským vzděláním.

Obr. 6.10 – Indexy závislosti seniorů

Pramen: Vlastní výpočty na základě dat ČSÚ a Eurostatu.

Nárůst závislosti seniorů by byl při zohlednění rostoucího vzdělání nižší než podle indexu vypočteného klasickým způsobem. Hodnota „klasického“ indexu by v roce 2050 byla téměř o 90 % vyšší než v roce 2000, u modifikovaného indexu je nárůst pouze 60 %. Přitom bylo jako měřítko kvalifikace a výše produkce vzato v úvahu pouze běžně vykazované „standardní“ formální vzdělávání. Postgraduální studium a různé formy celoživotního vzdělávání nebyly vůbec vzaty v úvahu.

Porovnání vývoje obou indexů zobrazuje *obr. 6.10*.

Závěry

Vývoj obyvatelstva v produktivním věku v budoucích 50 letech bude v některých aspektech jiný než v letech uplynulých. Dojde ke stárnutí obyvatelstva v produktivním věku. Podíl osob ve věku 20–29 let ze všech osob produktivního věku poklesne z dnešních 30 % na zhruba 20 %, naopak podíl osob 50letých a starších vzroste z dnešních zhruba 20 % na dvojnásobek. Průměrný věk osob v produktivním věku se z dnešních necelých 40 přiblíží ke 44 rokům.

Před padesáti lety měla většina osob pouze základní vzdělání, postupně se vzdělanost obyvatelstva zvyšovala. K nejvýraznějšímu poklesu podílu mužů pouze se základním vzděláním a nárůstu především podílu se středním vzděláním bez maturity došlo v letech 1961–1970, a to téměř ve všech věkových kategoriích produktivního věku. Podíl osob pouze se základním vzděláním je u žen o něco vyšší než u mužů, na druhou stranu je však u žen podíl osob s maturitou (včetně VŠ vzdělání) o něco vyšší než u mužů.

Předpokládaný další růst vzdělání může vést k částečnému zmírnění ekonomických důsledků stárnutí populace. Vzdělanější osoby se lépe uplatní na trhu práce a lze předpokládat, že budou mít i vyšší produkci. Jde samozřejmě o to, aby jejich vzdělání bylo dostatečně kvalitní, a aby jejich vzdělávání neskončilo absolvováním formálního vzdělávání ve škole, ale pokračovalo dále různými formami celoživotního vzdělávání.

Literatura

- FIALA, T. 2006. Dva přístupy modelování vývoje úmrtnosti v populační projekci a jejich aplikace na populaci ČR. In *Forum statisticum slovacum*, roč. 2, č. 4, s. 44-55. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť.
- KAČEROVÁ, E. 2007a. Foreigners in the Czech Republic. Praha 20. 9. 2007. In *MSED na VŠE* [CD-ROM]. Praha: Typograf, 2007, s. 1–6.
- KAČEROVÁ, E. 2007b. International Migration and Mobility of the EU Citizens in the Visegrad Countries: Comparison and Bilateral Flows. Lisboa 22. 8. 2007 – 29. 8. 2007. In *Bulletin of the International Statistical Institute, 56th Session, Proceedings. ISI 2007* [CD-ROM]. Lisboa: International Statistical Institute, 2007, s. 1–3.
- KOSCHIN, F. 2005. *Kapitoly z ekonomické demografie*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 52 s.

KOSCHIN, F., aj. 2007. *Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050*. Praha: Oeconomica, 105 s.

LANGHAMROVÁ, J., FIALA, T.. 2007. The Ageing of the Population and its Consequences. In *Forum Statisticum Slovacum*, roč. 3., č. 6, s. 79–83.

LANGHAMROVÁ, J., KAČEROVÁ, E. 2007. Věkové složení cizinců v České republice. In *Forum Statisticum Slovacum*, roč. 3, č. 3, s. 157–161. Český statistický úřad. Dostupné z <http://www.czso.cz> (2008-05-01).

Obecná databáze Eurostatu. Dostupné z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (2008-05-01).

Autoři

RNDr. Tomáš Fiala, CSc.

Katedra demografie
Fakulta informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze
nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3
e-mail: fiala@vse.cz

Ing. Jitka Langhamrová, CSc.

Katedra demografie
Fakulta informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze
nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3
e-mail: langhamj@vse.cz

7

Prognóza úrovně vzdělanosti v krajích České republiky¹

Petr Mazouch, Felix Koschin, Jakub Fischer, Tomáš Fiala,
Jitka Langhamrová, Eva Kačerová

A Prognosis of the Education Level in the Regions of the Czech Republic

The aim of the paper is to predict the education level in the regions of the Czech Republic. This prognosis is based on the classical prognosis of the development of the population in individual regions and on the prognosis of the number of graduates of individual education levels. Making such a prognosis is a necessary prerequisite for the prognosis of other socio-economic indicators in the Czech regions.

Keywords: Population prognosis, human capital, regions, education level

Je obecně známo, že úroveň vzdělanosti obyvatelstva neboli také úroveň lidského kapitálu je jedním ze základních faktorů, které ovlivňují téměř všechny socio-ekonomické ukazatele. Prostřednictvím těchto ukazatelů se pak na makroekonomické úrovni hodnotí celková situace na daném území. Mezi tyto ukazatele patří například úroveň produktivity práce, nezaměstnanosti nebo střední délka života osob žijících na tomto území. V případě, že chceme objektivně srovnávat úroveň těchto hodnot v prostoru, tedy mezi jednotlivými územními celky, ať už státy nebo regiony v rámci jednoho státu, pak musíme toto srovnání provádět za několik časových období a v neposlední řadě je nutné pokusit se i o prognózu těchto ukazatelů v budoucnosti.

Pro takové srovnání jednotlivých ukazatelů a zejména pro jejich predikci je nutné mít delší časovou řadu právě hodnot úrovně lidského kapitálu, na základě které se bude predikovat jejich vývoj.

¹ Příspěvek vznikl za podpory Národního programu výzkumu II MŠMT ČR č. 2D06026 „Reprodukce lidského kapitálu“.

Předmětem předkládaného materiálu je tedy základní stavební kámen těchto prognóz, a to predikce úrovně vzdělanosti populace osob starších 15 let v krajích České republiky do roku 2050. Základem takové prognózy musí být prognóza populační a také nutně prognóza změny vzdělanostního systému, který bude v příštích obdobích realizován právě v České republice.

Metodika

Základem celé projekce vzdělanostní struktury je klasická populační prognóza. Tato populační prognóza vychází ze základního předpokladu, že demografické chování české populace bude (s jistým zpožděním) kopírovat demografické chování populace Nizozemska. Nizozemsko bylo vybráno z toho důvodu, že se jedná o populaci, kde již byl dokončen přesun plodnosti do vyššího věku a plodnost je zde poměrně stabilní, rovněž úmrtnost v Nizozemsku se zdá být poměrně stabilní. Navíc se jedná o populaci geograficky nepříliš vzdálenou a co do velikosti v jistém smyslu srovnatelnou s ČR. Jako výchozí demografická struktura bylo pro obě varianty prognózy použito složení obyvatelstva ČR podle pohlaví a jednotek věku k 1. 1. 2007 podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ).

Odhad vývoje plodnosti byl prováděn na základě odhadu vývoje plodnosti jednotlivých „pseudokohort“, tj. vzájemně se překrývajících kohort žen vždy dvou sousedních ročníků narození, jejichž plodnost lze odhadovat pomocí průřezových specifických měř plodnosti. Předpokládalo se, že plodnost kohort českých žen bude s určitým zpožděním „kopírovat“ plodnost žen Nizozemska, kde již byl ukončen přesun plodnosti do vyššího věku a kohortní plodnost se tady zdá být poměrně stabilní.

Podobně jako v případě plodnosti se i v případě úmrtnosti předpokládalo, že úmrtnost mužů i žen ČR se bude blížit úmrtnosti v Nizozemsku. Během posledních 10 let rostla střední délka života žen v Nizozemsku v průměru o 0,13 roku ročně. Byl přijat předpoklad, že takto poroste střední délka života nizozemských žen i nadále až do roku 2050.

Růst střední délky života mužů v Nizozemsku byl v posledních letech zhruba dvojnásobný – střední délka života rostla průměrně o 0,26 roku ročně. Přitom však střední délka života žen v Nizozemsku v roce 2005 byla pouze o 4,42 roku vyšší než střední délka života mužů. Podle současných poznatků bývá střední délka života žen vždy minimálně zhruba o 4 roky vyšší než střední délka života mužů. Proto jsme přijali předpoklad, že růst střední délky života mužů v Nizozemsku do roku 2010 poklesne na úroveň růstu střední délky života žen a na této úrovni setrvá.

Ze složek populačního vývoje je migrace tou nejobtížněji prognózovatelnou. I nadále lze předpokládat, že Česká republika zůstane zemí imigrační. Zdrojem kladného migračního salda budou zejména přistěhovalí ze Slovenska, Ukrajiny, Ruska a Vietnamu.

V letech 2007 a 2008 předpokládáme migrační saldo 30 000, resp. 32 500 osob. V letech 2009–2016 nadále uvažujeme zejména pracovní migraci mužů, přičemž o ženách se lze domnívat, že budou muže následovat s odstupem 2 let. V tomto období předpokládáme migrační saldo 35 000 osob. V letech 2017–2021 uvažujeme stejné věkové a pohlavní složení

migračního salda jako v předchozím období, každý rok tohoto pětiletého období se saldo zvýší o 1 000 osob. Od roku 2022 uvažujeme migrační saldo 40 000 osob ročně.

Takto získaná populační prognóza byla základem pro projekci výkonů vzdělávací soustavy, kterou vypracoval Vladimír Hulík z Ústavu pro informace ve vzdělávání.

Projekce osob se základním vzděláním je asi nejjednodušší částí prognózy, protože zde existuje velmi podrobná evidence. Podobně jako v dalších vzdělanostních stupních, i zde se používá metoda propustnosti mezi jednotlivými ročníky. Počet absolventů je tedy ovlivněn počtem přijatých – tzv. mírou účasti a propustností mezi ročníky.

V případě středoškolského vzdělávání je základním faktorem pro počet absolventů opět počet nově přijatých. Ten je zde odhadován na základě podílu absolventů předcházejícího vzdělávacího stupně. Počet žáků je kalkulován na základě propustnosti mezi ročníky a počet absolventů je vypočten jako podíl žáků z posledního ročníku. Data o středoškolském vzdělávání však nedosahují kvalit dat o základním vzdělávání.

Asi nejsložitější situace je v souvislosti s vysokoškolským stupněm vzdělávání. Opět se zde vychází z počtu absolventů předchozího stupně studia – zde z počtu maturantů, z propustnosti mezi jednotlivými ročníky a také se uvažuje, že studenti studují standardní dobu určenou pro absolvování studia.

Výsledkem této projekce je počet absolventů jednotlivých stupňů studia v jednotlivých letech, pro které je kalkulována prognóza.

Na základě znalosti vzdělanostní struktury populace, kterou máme ze Sčítání lidu, domů a bytů, znalosti rozdílné úmrtnosti obyvatelstva podle pohlaví a vzdělání, základní populační prognózy a prognózy počtů absolventů jednotlivých vzdělanostních stupňů můžeme zkonstruovat prognózu obyvatelstva podle vzdělání, jejímž výsledkem bude vzdělanostní struktura populace České republiky až do roku 2050.

Při takové prognóze uvažujeme, že osoby s určitým stupněm vzdělání se vlastně rodí až v okamžiku absolvování tohoto stupně a umírají buď přirozenou smrtí nebo absolvováním navazující úrovně vzdělání. Realizace takové prognózy je tedy modelováním dalších čtyř podpopulací v rámci každého roku.

V článku jsme použili popis úrovně vzdělání založené na klasické struktuře vzdělanosti populace rozdělené na čtyři stupně vzdělání:

- základního vzdělání,
- středního vzdělání a středního vzdělání s výučním listem („středního vzdělání bez maturity“),
- středního vzdělání s maturitní zkouškou („středního vzdělání s maturitou“)
- a terciárního vzdělání („vyššího vzdělání“, tedy vzdělání v konzervatoři, vyššího odborného a vysokoškolské vzdělání).

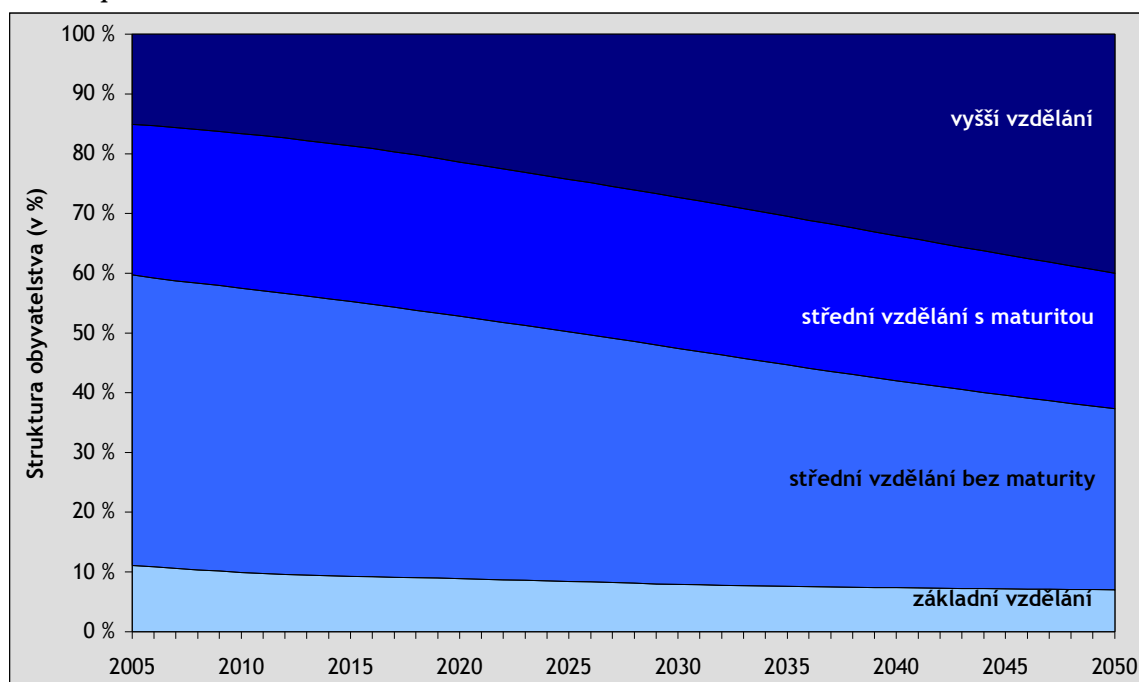
Výsledky

Z prostorových důvodů nelze prezentovat údaje za všechny kraje. Z výsledků tedy vybereme jen ty, které jsou svým vývojem specifické a samozřejmě Českou republiku reprezentují jako celek.

Česká republika jako celek je ovlivněna existencí krajů s extrémními hodnotami. Na jedné straně jsou to kraje s velmi vysokou úrovní vzdělanosti, jako je Praha a Jihomoravský kraj, a na straně druhé to jsou kraje s velmi nízkou úrovní vzdělanosti, v porovnání s ostatními kraji, jako je Karlovarský a Ústecký kraj.

V současné době má tedy populace v České republice vzdělanostní strukturu zobrazenou v následujících grafech. Podíl osob starších 25 let s vysokoškolským vzděláním je v případě mužů na úrovni 15 %, u žen pak 11 %. Nejvyšší podíl má v případě mužů skupina osob, které mají nejvýše střední vzdělání bez maturity, tento podíl je téměř 50 %. U žen má tato skupina také nejvyšší podíl, ale její podíl je podstatně nižší – 32 % a je těsně následován skupinou osob s nejvýše středním vzděláním s maturitou. Podíl osob s nejvýše základním vzděláním je u mužů 12 % a u žen 25 %.

Obr. 7.1 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Česká republika – muži

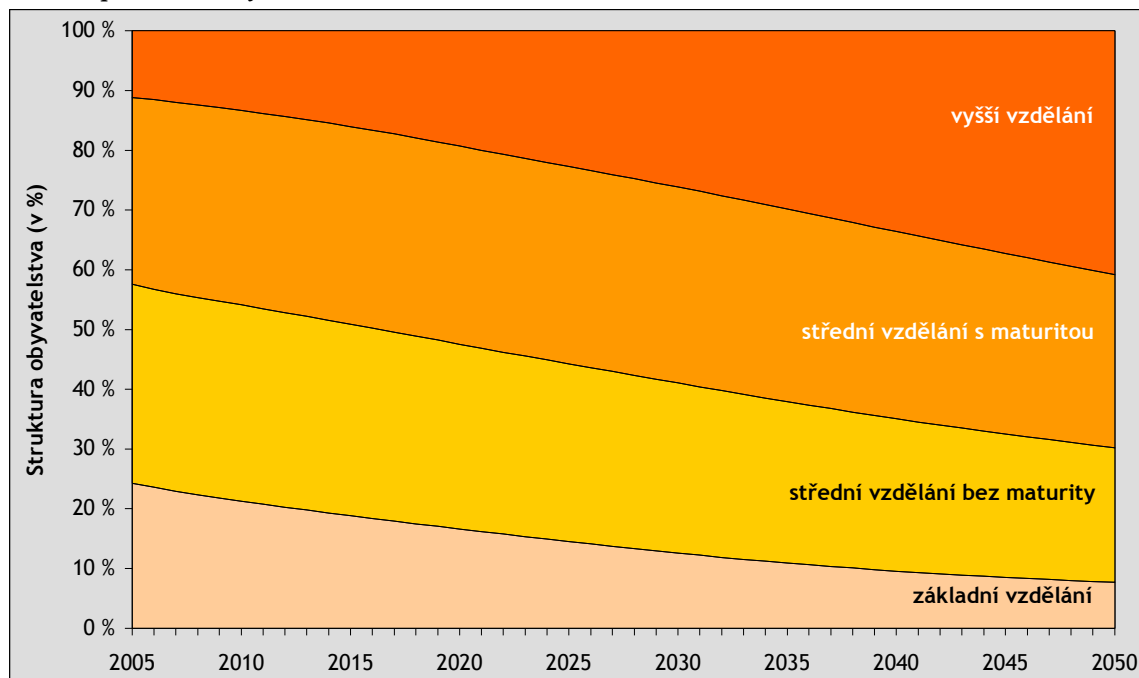

Pramen: Výpočty autorů.

Prognóza budoucího vývoje až do roku 2050, vycházející ze současné situace, předpokládá, že nejvýraznějším způsobem poroste podíl osob s nejvyšším dokončeným vzděláním vysokoškolským. V případě mužů by tento podíl měl vzrůst až k hodnotě 40 %, u žen dokonce i na vyšší úroveň. U mužů bude tento růst kompenzován poklesem podílu dnes nejsilnější skupiny osob se středním vzděláním bez maturity, které se v průběhu doby bude snižovat z dnešních 50 % na přibližně 30 %. U žen je pak nárůst podílu nejvzdělanější skupiny

kompenzován silným poklesem podílu skupiny s nejnižším vzděláním, tedy základním. Z dnešních 25 % na budoucí hodnotu 8 %.

Obr. 7.2 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Česká republika – ženy

Pramen: Výpočty autorů.

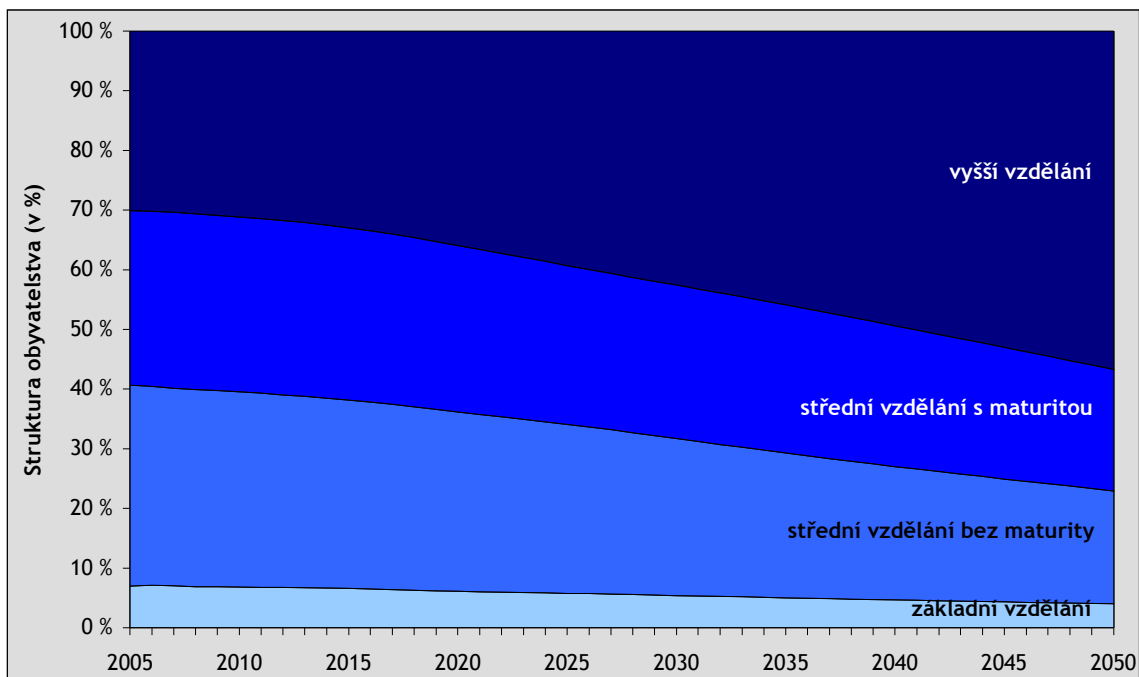
Jedním ze skupiny krajů se specifickými hodnotami je samozřejmě, podobně jako u jiných socio-ekonomických ukazatelů, hlavní město Praha.

Toto specifické postavení je dáno koncentrací vzdělávacích zařízení zejména terciárního stupně v hlavním městě. Jedinci, kteří zde absolvují vzdělávací proces, zde často zůstávají, čímž zvyšují úroveň vzdělanosti v této oblasti.

Zvláštní postavení Prahy je patrné již ze současného stavu, kde můžeme najít téměř 30 % mužů starších 25 let s vysokoškolským vzděláním a 20 % žen. Ve srovnání s ostatními regiony je zde také nižší podíl osob se základním vzděláním, a to pouze 7 % u mužů a 13 % u žen.

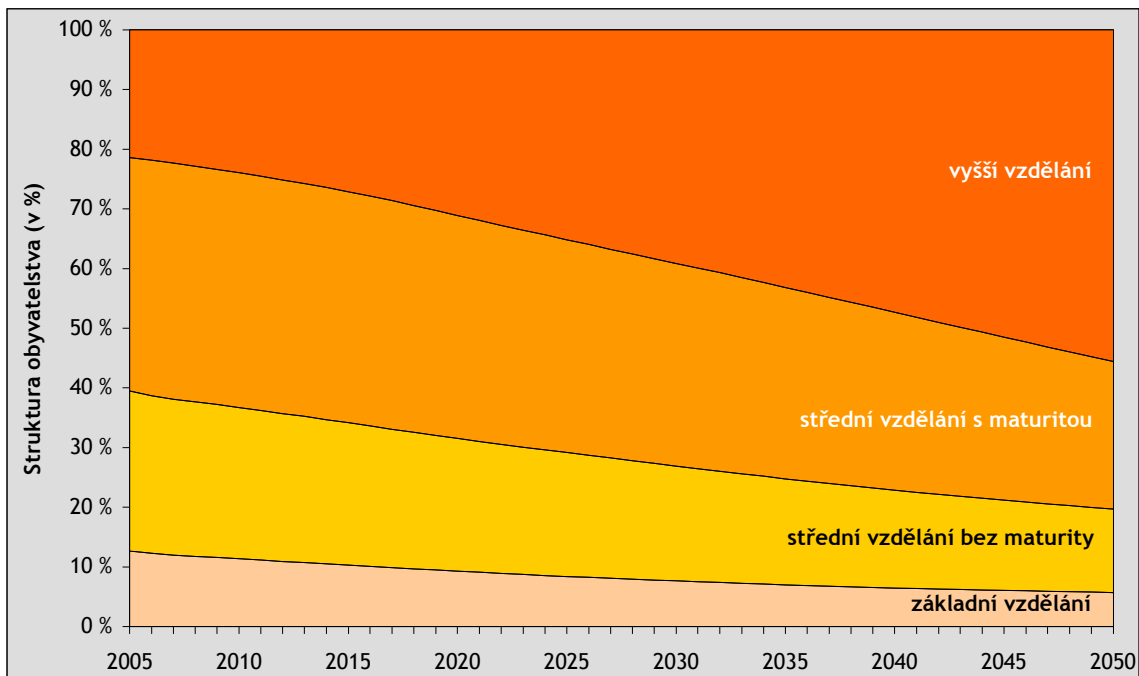
Při prognóze vývoje vzdělanostní struktury do roku 2050 lze pozorovat postupné zvyšování podílu skupiny s vysokoškolským vzděláním, a to u obou pohlaví, kde se předpokládá nárůst až na hodnotu 55 % populace starší 25 let. U mužů je vyšší podíl osob se středním vzděláním bez maturity než u žen, a to jak v současné době, tak i v období horizontu projekce. U obou pohlaví je také patrný pokles podílu osob se středním vzděláním s maturitou, kde se předpokládá, že tyto osoby budou v budoucnu pokračovat ve vzdělávacím procesu na vyšším stupni. Podíl osob se základním vzděláním bude patrně klesat až k hranici 5 %, což je hodnota, která se limitně blíží hodnotě více nevzdělavatelých osob v populaci.

Obr. 7.3 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Praha – muži

Pramen: Výpočty autorů.

Obr. 7.4 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Praha – ženy

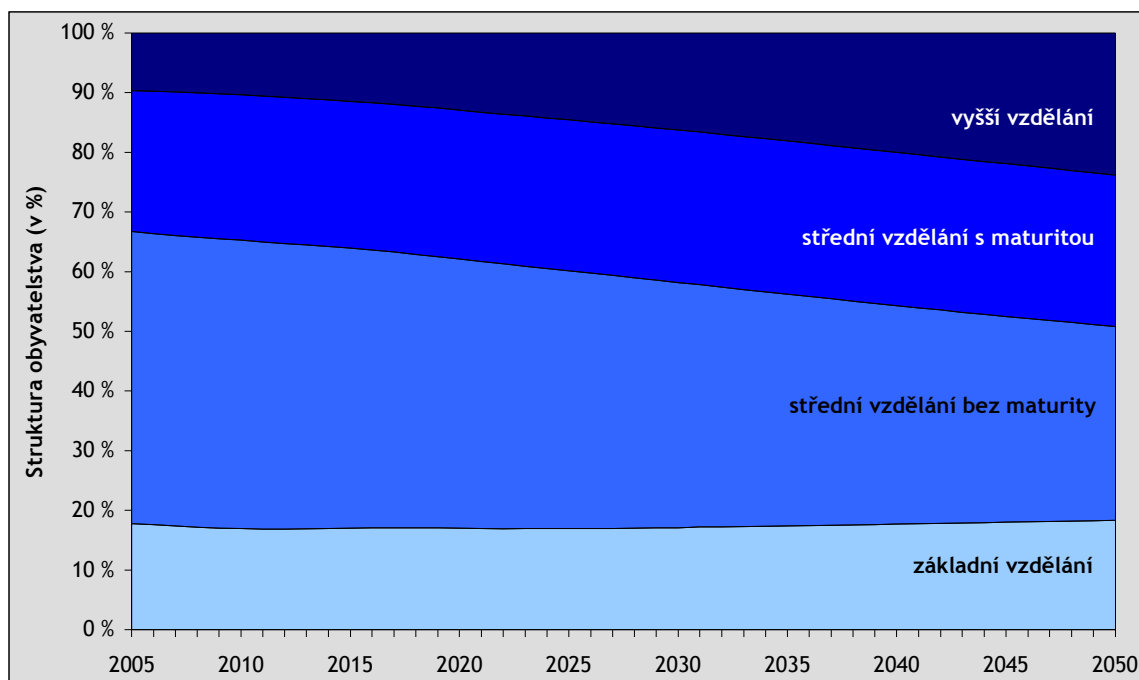

Pramen: Výpočty autorů.

Dalším krajem, který má podobně jako Praha specifické hodnoty, ale přesně opačně, je kraj Karlovarský. Karlovarský kraj má v porovnání s jinými kraji (s výjimkou Ústeckého, s nímž je srovnatelný) nižší podíl osob s vysokoškolským vzděláním. V případě mužů je to méně než 10 % a v případě žen dokonce přibližně pouze 7 %. V porovnání s jinými kraji je u mužů menší podíl největší skupiny osob s nejvyšším středním vzděláním bez maturity, a to méně než 50 %, ale je zde vysoký podíl osob s nejvyšším základním vzděláním – 18 % mužů. U žen je podíl nejméně vzdělaných osob na úrovni 30 %.

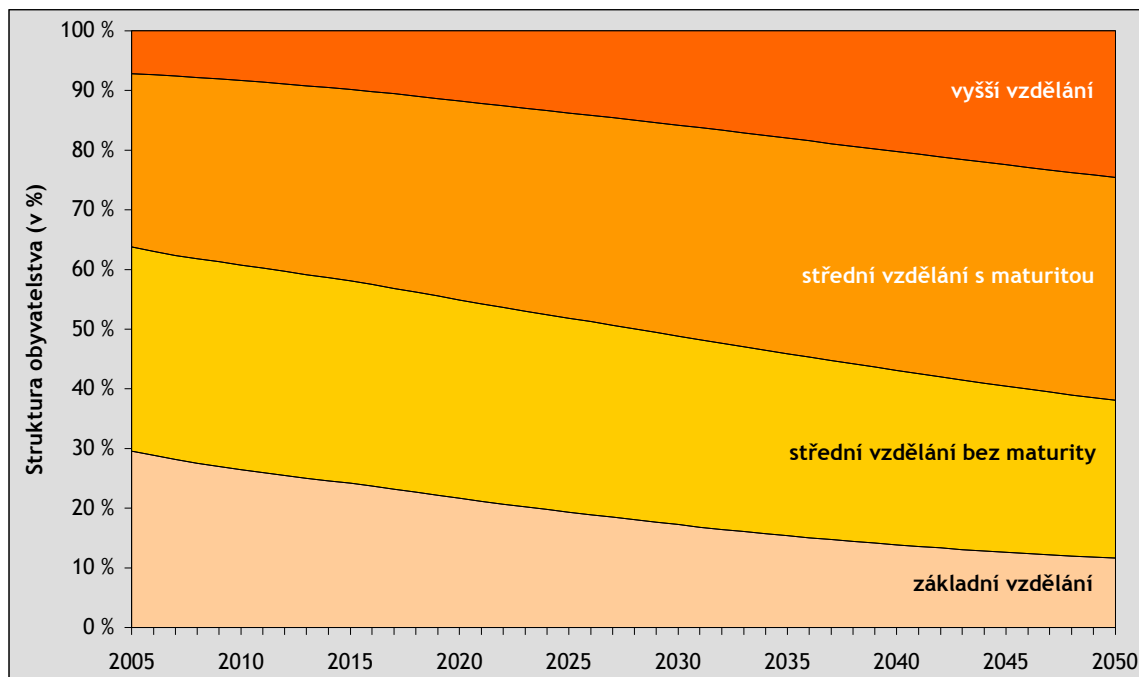
Prognóza vzdělanostní struktury, která vychází z tohoto stavu předpokládá nárůst podílu mužů i žen s nejvyšším vzděláním až k hodnotě 25 %. Tento nárůst bude u mužů zejména na úkor podílu osob ze skupiny středního vzdělání bez maturity. U žen pak skupiny osob s nejnižším vzděláním, jejíž předpokládaný podíl klesne až k hodnotě 10 %. U mužů se naopak změna podílu těchto osob nepředpokládá.

Obr. 7.5 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Karlovarský kraj – muži

Pramen: Výpočty autorů.

Obr. 7.6 – Struktura 25letých a starších podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (údaje k 31. 12.), Karlovarský kraj – ženy

Pramen: Výpočty autorů.

Diskuse a závěr

Cílem příspěvku byla konstrukce prognózy skupin obyvatelstva podle vzdělání, které by bylo možné využít v dalších analýzách vztahů s ostatními socio-ekonomickými ukazateli. Výsledkem je zjištění, že v dalších letech, zejména vlivem posilování vysokého školství, bude rychlým tempem narůstat podíl osob s vysokoškolským vzděláním, zejména v produktivní generaci. Podíl osob s nižším vzděláním bude postupem času v této skupině menší, protože se tyto osoby budou vlivem času (stárnutí) přesouvat do vyšších – poproduktivních věkových skupin.

Tyto závěry dávají možnost realizovat predikci dopadů takových změn ve vzdělanostní struktuře, např. v oblasti důchodových reforem, kde se většinou předpokládá změna vzdělanostní struktury, který má zásadní vliv na schopnost populace zvyšovat produkci, opomíjí.

Literatura

MAZOUCH, P., FIALA, T., FISCHER, J. Prognóza struktury vzdělanosti v České republice do roku 2050. In *Forum Statisticum Slovacum*, 2007, roč. 3, č. 6, s. 103–107.

KOSCHIN, F., aj. *Prognóza lidského kapitálu obyvatelstva České republiky do roku 2050*. Praha: Oeconomica, 2007, 105 s.

Autoři

Ing. Petr Mazouch, e-mail: mazouchp@vse.cz

doc. RNDr. Felix Koschin, CSc., e-mail: koschin@vse.cz

Ing. Jakub Fischer, Ph.D., e-mail: fischerj@vse.cz

RNDr. Tomáš Fiala, CSc., e-mail: fiala@vse.cz

Ing. Jitka Langhamrová, CSc., e-mail: langhamj@vse.cz

RNDr. Eva Kačerová, e-mail: kacerova@vse.cz

Katedra demografie

Fakulta informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze

nám. W. Churchilla 4

130 67 Praha 3

8

Prognóza ekonomického vývoje v krajích České republiky ve vztahu k prognóze vzdělanosti¹

Petr Mazouch, Jakub Fischer

A Prognosis of Economic Development in the Regions of the Czech Republic in Relation to the Prognosis of Education Levels

The rising education level of the population is one of the fundamental factors of overall economic growth. It can be assumed that differences in the development of the education level in individual regions will fundamentally influence differences in economic development from the regional point of view.

Keywords: level of education, regions, economic development, predictions of education level

---

Jednou z významných příčin ekonomického růstu v České republice je bezpochyby rostoucí úroveň vzdělání obyvatelstva. Je zřejmé, že osoba s vyšším dosaženým vzděláním může dosahovat vyšší produktivity práce (vzhledem k možnosti podílet se na výrobě zboží či poskytování služeb s vyšší přidanou hodnotou). Dále osoby s vyšším dosaženým vzděláním mají i vyšší zaměstnanost, tj. i objem jejich práce (z hlediska odpracovaných dnů či hodin) je vyšší než u osob s nižším vzděláním, a i tímto druhým kanálem tak výše vzdělané osoby působí na ekonomický růst měřený hrubou přidanou hodnotou, resp. hrubým domácím produktem.

Cílem tohoto příspěvku je pokusit se na základě prognózy úrovně vzdělanosti obyvatelstva predikovat vývoj právě hrubého domácího produktu v jednotlivých krajích České republiky.

---

¹ Příspěvek vznikl za podpory Národního programu výzkumu II MŠMT ČR č. 2D06026 „Reprodukce lidského kapitálu“.

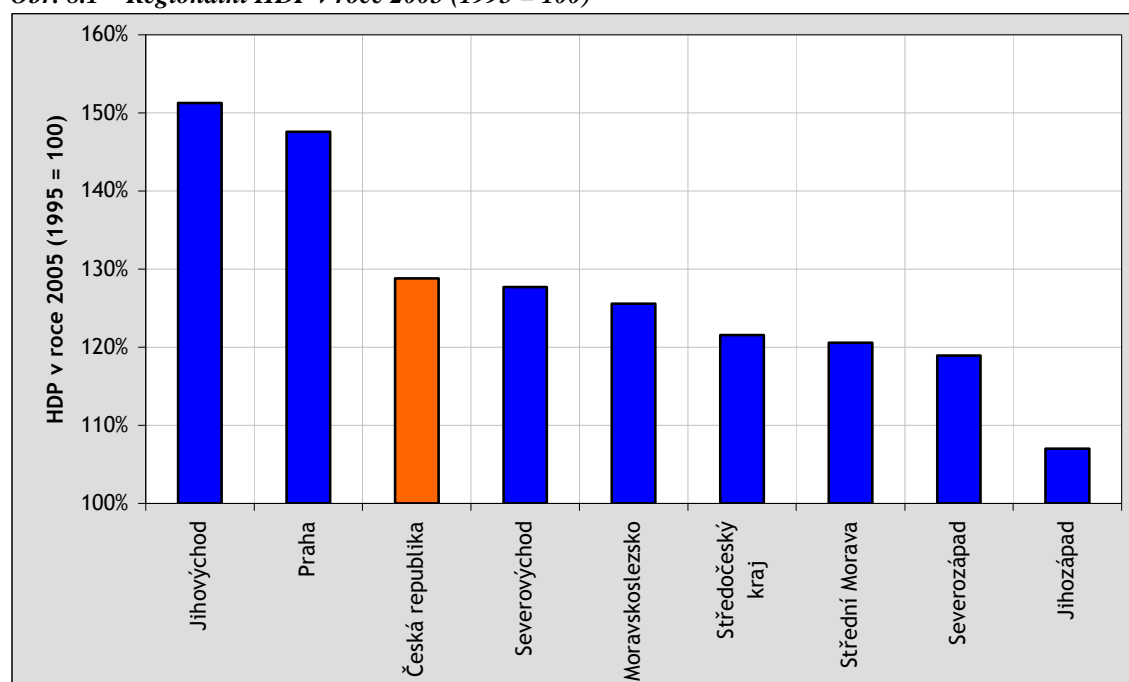
Data a metodika

Jelikož pro kvantifikaci vztahu mezi úrovní vzdělanosti a úrovní ekonomického růstu použijeme metody regresní analýzy, je v první řadě nutné kvantifikovat úroveň vzdělanosti obyvatelstva v jednotlivých krajích.

Tato kvantifikace je založena na výpočtu průměrné doby vzdělávání obyvatelstva. Tento ukazatel vychází z „ocenění“ jednotlivých stupňů studia roky, které jsou nutné pro jejich absolvování. Při znalosti počtu obyvatel, kteří mají určitý stupeň vzdělání, můžeme vypočítat celkovou dobu, kterou strávila populace ve škole a pak z této hodnoty vypočítat, kolik let připadá v průměru na jednu osobu. Takto tedy dostáváme průměrný počet let, které strávily osoby ve vzdělávacím procesu v jednotlivých krajích.

Pokusíme se tyto vztahy kvantifikovat s použitím prostorového srovnání. Vysvětlíme odlišnosti v ekonomickém růstu v jednotlivých regionech ČR pomocí odlišností ve změně průměrné vzdělanosti obyvatelstva.

Obr. 8.1 – Regionální HDP v roce 2005 (1995 = 100)

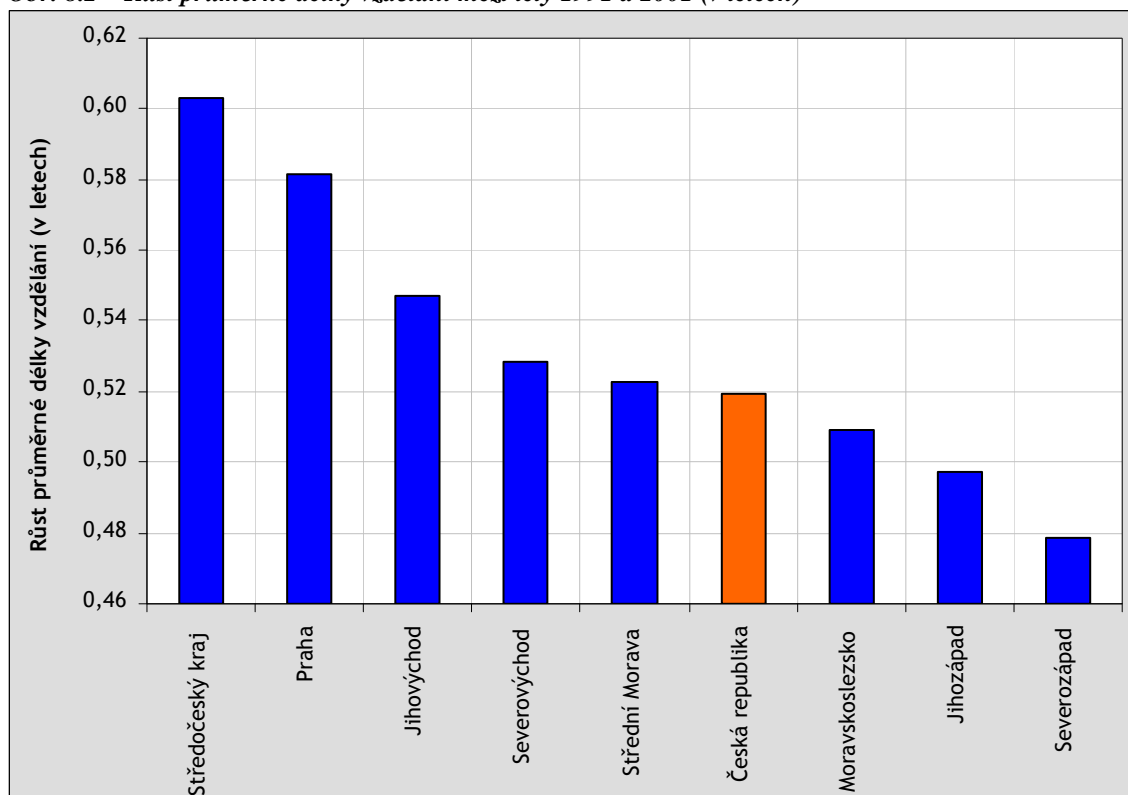
Pramen: Výpočty autorů.

Jako vysvětlovaná proměnná slouží celkový růst regionálního hrubého domácího produktu (RHDP) v letech 1995–2005, který je vypočten vynásobením meziročních indexů reálného růstu RHDP v jednotlivých regionech. Protože je ekonomický růst ovlivněn i řadou dalších faktorů mimo vzdělávání, byl pro porovnání a pro odstranění tzv. zdánlivé korelace použit nikoli celkový růst RHDP, ale odchylky růstu RHDP od průměrného růstu v ČR (v podobě indexů).

Jako vysvětlující proměnná slouží změna průměrné délky vzdělání obyvatelstva staršího 15 let v letech 1991 a 2001. Ta je vypočtena pomocí údajů o nejvyšším dosaženém vzdělání zjišťovaném v rámci Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v letech 1991 a 2001. Opět bylo použito

očištění o průměrný nárůst průměrné délky vzdělávání v celé ČR. Pro hledání vztahu mezi oběma veličinami byla použita lineární regrese.

Obr. 8.2 – Růst průměrné délky vzdělání mezi lety 1991 a 2001 (v letech)

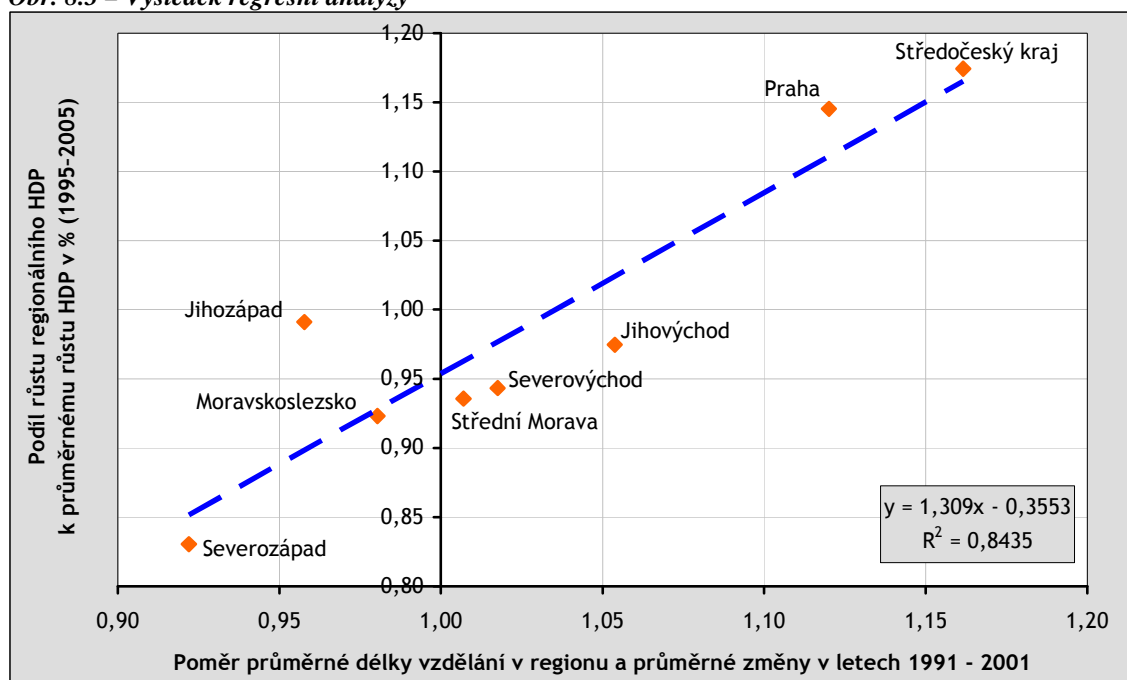

Pramen: Výpočty autorů.

Zatímco v regionu Severozápad vzrostla během sledovaného období průměrná délka vzdělání o 0,479 roku, v Praze vzrostla během téhož období o 0,581 roku a v regionu Střední Čechy dokonce o 0,603 roku. Regionální HDP reálně vzrostl v regionu Severozápad o 6,98 %, zatímco v Praze o 47,6 % a ve Středních Čechách o 51,3 %. Je tedy vidět, že i malé změny ve vzdělání způsobují poměrně výrazné rozdíly v tempu ekonomického růstu. Přitom je třeba si uvědomit, že ony změny ve vzdělání zase nejsou „tak malé“. Během deseti let se průměrná délka vzdělání v ČR zvýšila o 0,52 roku, nicméně tento půlrok přibyl v průměru všem obyvatelům starším 15 let. Vzhledem k tomu, že obyvatelstvo nad 30 let už se v ČR téměř (formálního) vzdělávání neúčastní, je ono půlroční navýšení důsledkem prudké změny dosaženého vzdělání v rámci nejmladší generace.

K jednoduchému posouzení vlivu změn úrovně vzdělanosti obyvatelstva na vývoj ekonomického růstu regionu nám poslouží regresní analýza.

Obr. 8.3 – Výsledek regresní analýzy

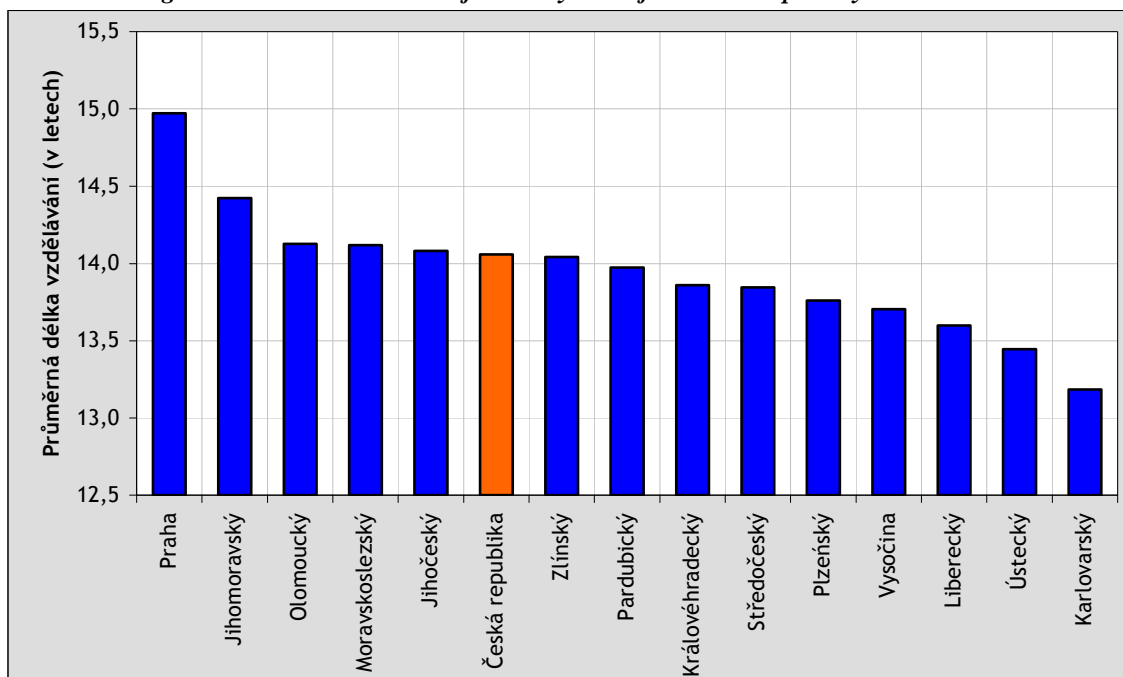
Pramen: Výpočty autorů.

Z výše uvedeného grafu je tedy patrné, že pokud by hypoteticky došlo k dvojnásobnému zvýšení průměrné úrovně vzdělání v regionu oproti celé České republice, mělo by toto za jinak stejných podmínek za důsledek růst reálného HDP v regionu o 130 % rychleji než v ČR. Z toho vyplývá, že regiony s nižším růstem průměrné vzdělanosti než ČR budou s největší pravděpodobností dosahovat také nižších hodnot růstu HDP. Nevyvážený růst vzdělanosti v jednotlivých regionech pak může vést k dalšímu prohlubování regionálních nerovností z hlediska ekonomického růstu.

Jestliže budeme uvažovat růst úrovně vzdělanosti na dosavadní úrovni, pak můžeme očekávat nárůst úrovně vzdělanosti vyjádřenou průměrnou délkou formálního vzdělávání jedince v roce 2050 na úrovni zobrazené v obr. 8.4.

Zde lze pozorovat, že opět všem regionům dominuje Praha, která by za necelých 50 let dosáhla úrovně téměř 15 let, následovaná opět Jihomoravským krajem s hodnotou 14,4. Proti roku 2001 je patrné „rozevírání nůžek“ mezi regiony, které již v roce 2001 měly vyšší úroveň vzdělanosti a regiony s nižší úrovní. Na konci tohoto žebříčku je opět dvojice Ústecký a Karlovarský kraj, které budou mít „ztrátu“ na Prahu téměř 1,8 roku a na celorepublikový průměr přibližně 0,85 roku.

Obr. 8.4 – Prognóza úrovně vzdělání v jednotlivých krajích České republiky v roce 2050

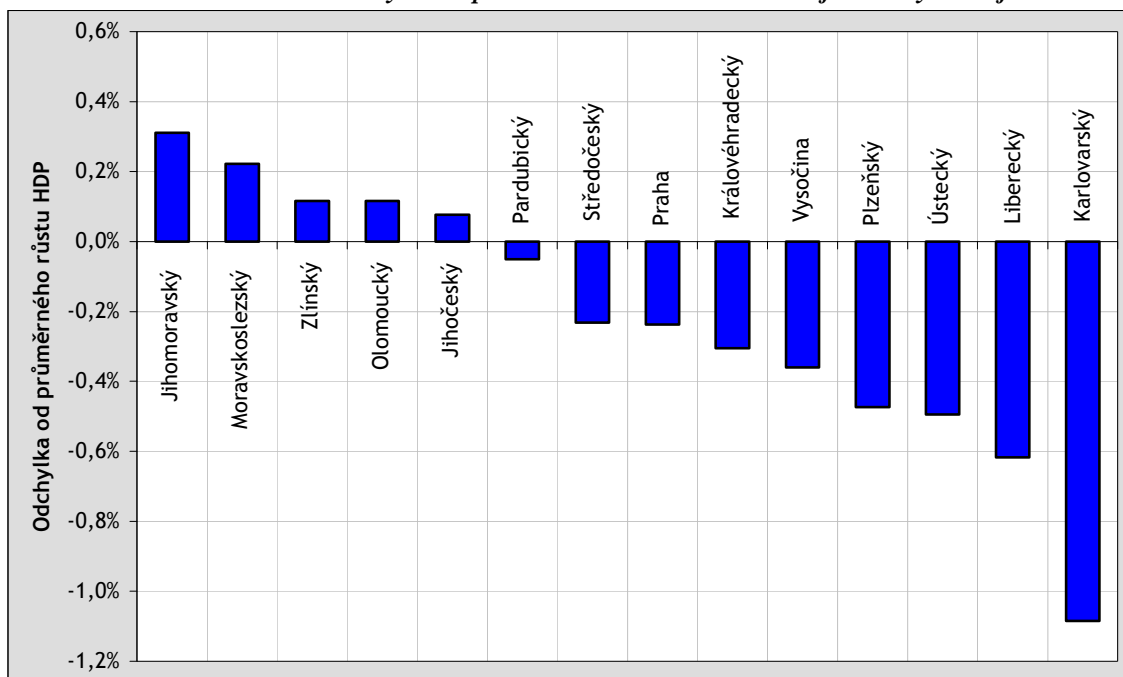
Pramen: Výpočty autorů.

Výsledky

Při aplikaci regresního vztahu uvedeného výše lze předpokládat, že u těchto krajů s výrazně nižším růstem úrovně vzdělání dojde k dalšímu zpomalování ekonomického rozvoje a to zejména vlivem pomalého růstu úrovně lidského kapitálu v regionu.

Na následujícím grafu pozorujeme velké rozdíly dané zejména propadem úrovně růstu lidského kapitálu, který bude mít za následek stále se zvyšující rozdíly v ekonomické výkonnosti regionu. Zatímco kraje, které můžeme označit jako moravské, se podle tohoto modelu v budoucnu budou ekonomicky rozvíjet nad úrovní České republiky, a to zejména díky nadprůměrnému růstu úrovně lidského kapitálu až o 0,3 procentního bodu nad průměr, pak další kraje budou pod úrovní průměru. Nejhuře na tom bude region Karlovarský, který bude ročně ztrácet více než jeden procentní bod proti průměru celé ČR, což z dlouhodobého hlediska může znamenat značné socioekonomické problémy v regionu.

Obr. 8.5 – Odhadovaná roční odchylka od průměrného růstu HDP v ČR v jednotlivých krajích

Pramen: Výpočty autorů.

Literatura

FISCHER, J., MAZOUCH, P. Level of Education and Gross Value Added: Analysis from the Regional Point of View. Poprad 29. 8.–1. 9. 2007. In *AMSE* [CD-ROM]. Banská Bystrica: Občianske združenie Financ, 2007, s. 42–46.

MAZOUCH, P., FIALA, T., FISCHER, J. Prognóza struktury vzdělanosti v České republice do roku 2050. In *Forum Statisticum Slovacum*, 2007, roč. 3, č. 6, s. 103–107.

Autoři

Ing. Petr Mazouch

Katedra demografie
Fakulta informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze
nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3
e-mail: mazouchp@vse.cz

Ing. Jakub Fischer, Ph.D.

Katedra demografie
Fakulta informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze
nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3
e-mail: fischerj@vse.cz

9

Může mít hormonální kontracepce vliv na rozvodovost?

Jiří Šrámek

Can Hormonal Contraceptives Have an Influence on the Divorce Rate?

When selecting a partner for procreation, it is necessary to select a person with as different an immunological system as possible. Distinct hereditary immunity guarantees children their chance of survival and healthy development. An immune system is controlled by MHC – Major Histocompatibility Complex. One of the most important evolutionarily encoded factors in this selection process is the smell of the human body analysed by a person's sense of smell. The brain subconsciously communicates whether a person is choosing the correct partner. During pregnancy, however, immunity undergoes a change. The use of hormonal COC-Combined Oral Contraception imitates the start of pregnancy, and this results in a change in the female partner's immune system, and with it the incorrect choice of person for a partnership and for conceiving children. As the partnership continues, the incorrectness of the choice becomes apparent and can lead to divorce. In a kiss saliva has a similar effect as that of smell. The hypothesis about the use of COC as one of the many possible causes behind the divorce rate warrants appropriate research. Nevertheless, women who take COC should be informed not to be under the influence of COC when trying to make the right choice of partner.

Keywords: different an immunological system, selection process of the smell of the human body, hormonal contraception, divorce rate

---

Jako člen České a Slovenské etologické společnosti – osobně považuji etologii za jednu z věd budoucnosti – se zajímám o etologii primátů včetně species *Home sapiens sapiens*. K mým nejoblíbenějším patří *Pan paniscus-BCNCBO*, a zážitek pozorovat je v San Diego ZOO v Kalifornii patří k mým nezapomenutelným.

Vysvětlení toho, proč se zamilujeme, patří k dosud plně neobjasněným nikoliv záhadám, nýbrž evolučně vzniklým a v našich genech zakódovaným zákonitostem. Jak ve své knize Sobecký gen uvádí Richard Dawkins – jsme zde na této planetě Zemi pouze proto, abychom sloužili jako vehikl pro naše sobecké geny a předali je do další generace. Pak už můžeme z tohoto světa odejít – pro mne jako nevěřícího do Vesmíru, pro věřící buď do nebe, nebo do čistice nebo do pekla – podle toho jak dopadnou při Posledním soudu.

Při výběru partnerky partnera k úspěšnému předání genů je nutno vybrat takovou takového, který má pokud možno odlišný imunologický systém, kontrolovaný MHC – Major Histocompatibility Complex. MHC ovlivňuje odvržení tkání. Počít dítě s osobou, jejíž MHC je příliš podobný našemu vlastnímu ve svých důsledcích znamená, že plod bude z dělohy vypuzen nebo v případě narození pro horší imunitu nepřežije nebo se dožije kratšího věku – jak vždy zdůrazňoval můj přítel MUDr. Karel Plesník, krajský imunolog v tehdejší kraji Ostrava – dlouhověkost je především věcí dobré imunity.

Evolučně jsme adaptováni na výběr optimální/ho partnerky partnera k předání genů. Jedním z nejdůležitějších činitelů při tomto výběru je neviditelná nicméně čichem analyzovaná vůně našeho těla – to máme společné s ostatními primáty ase savci vůbec. Náš mozek nám podvědomě dá zprávu, zda výběr je správný – to provádí vývojově nejstarší partie mozku. Počátkem devadesátých let mne zaujaly výsledky studie, provedené na Universitě v Bernu ve Švýcarsku a zpráva o nich uveřejněná v *Scientific American*.

Studentky univerzity byly požádány, aby čichaly k anonymním T košilím mužů a uvedly, které se jim nejlépe zamlouvají. Opakovaně vybíraly ty T košile, jejichž mužská vůně se nejvíce lišila od jejich vlastního MHC. Pokud však užívaly COC – Combined Oral Contraception-kombinovanou orální kontracepci, jejich výběr byl tím negativně ovlivněn. Vyplývá to z toho, že imunita během těhotenství se mění, aby imunologicky z poloviny geneticky cizí plod nebyl odvržen. Takže když si během užívání COC vyberou partnera a pak COC přestanou užívat, když se ráno probudí jak vtípně uvádí studie – podiví se: „Co to za smrad'ocha leží vedle mne?“ – COC imunologicky napodobuje těhotenství, na tom je založen její kontracepční efekt.

Studentky užívající COC totiž vybíraly T košile od mužů pro ně s nevhodným MHC. O tuto otázku správného výběru se nadále zajímám a zaujal mne svými pracemi Charles Wysocki z the Monell Chemical Senses Center of Philadelphia, který přichází s hypotézou, že kontracepční pilulka může přispět k rozvodovosti. Žena si během jejího užívání vybere manžela, pak se rozhodnou počít dítě a v dalším průběhu přijdou na to, že vlastně ve výběru – nevědomky – chybovali a rozvedou se – horší je, když už mají dítě nebo děti.

Profesorka psychologie Martie Haselton z University of California Los Angeles uvádí, že obdobnou funkci mají i sliny, a tím je částečně vysvětlen zvyk hlubokého líbání, v momentu protrahovaného líbání je bohatá výměna informací potřebných k výběru správného MHC, pochopitelně při užívání COC je tento potřebný správný výběr rovněž ohrožen. O BONOBO je dobře známo, že perfektně ovládají tzv. francouzský polibek a z osobního setkání s etologem Frans de Waalem, který patří k světově největším znalcům species *Pan paniscus*–BONOBO a své studie prováděl v San Diego ZOO, kde je největší kolonie BONOBO v zajetí, si dobře

pamatuji jeho sdělení, jak byl překvapen nový zřízenec v San Diego ZOO, když jej samec BONOBO objal a hluboce svým dlouhým jazykem až do jeho hrdla políbil. (Jen na okraj – BONOBO jsou v podstatě bisexuálové).

Osobně jsem toho názoru, že rozšíření COC může mít svůj vliv na rozvodovost a přispět k jejímu zvýšení. Jen zběžný pohled na enormní vzrůst užívání COC u nás může mít svůj vliv na vrůst rozvodovosti. Ta je ovšem podmíněna multifaktoriálně a průkaz evolučně biologicky v genech zakódovaného vlivu MHC by vyžadoval náročného demograficky, etologicky, geneticky a biologicky komplexního výzkumu – např. zda u rozvedených nebo rozvádějících se v době výběru partnera a v dalším manželů žena užívala COC.

Nicméně při předpisu COC a při besedách s mládeží je vždy patřičné informuji, aby při výběru partnera a závažném rozhodnutí počít dítě na negativní vliv současného užívání COC mysleli. Pokud se mé vzácné ženy a mne osobně týká, když jsme se v roce 1951 brali ještě COC neexistovala, takže tím mohu částečně biologicky vysvětlit, že už pracujeme na diamantové svatbě.

Autor

MUDr. Jiří Šrámek, CSc.

380 01 Volfířov 81

10

Populačný vývoj Československa v rokoch 1919–1937

Branislav Šprocha

Population Development in Czechoslovakia in 1919–1937

The article offers a synthetic look at demographic development in Czechoslovakia in the period 1919–1937. The focus is on a comparison of nuptiality, fertility, and mortality trends and their changes in the Czech Republic and in Slovakia.

Keywords: population development, total first marriage rate, total fertility rate, mean age at first marriage, mean age at first childbirth, life expectancy, infant mortality rate

---

Niektoré podmienky populačného vývoja v rokoch 1919–1937

Začiatok prvej svetovej vojny zastihol populáciu českých krajín v stave prehlbujúcej sa demografickej revolúcie¹. Slovensko sa naopak nachádzalo len v počiatočnej fáze tejto premeny demografickej reprodukcie z extenzívneho typu na intenzívny². Vojnové udalosti sa výrazne

---

¹ V Česku začiatok demografickej revolúcie spadá približne do 30. rokov 19. storočia, pričom sa prvá fáza skončila približne okolo roku 1890 a druhá po roku 1935 (Pavlík, 1964). Ako prvé zaznamenali pokles plodnosti oblasti severných a severovýchodných Čiech a Praha. Z týchto centier sa tento proces difúzne šírili do ostatných častí Česka. Na najväčšom území sa prejavila až po roku 1900, pričom v posledných oblastiach na východe Moravy a Sliezska k tomu došlo až po 1. svetovej vojne. Ukončenie poklesu úrovne plodnosti spadá približne do 30. rokov 20. storočia (Fialová, 1985, 1991).

² Populácia Slovenska touto významnou zmenou v reprodukcii v medzivojnovom období práve prechádzala. Prvé príznaky sa objavili približne na začiatku 20. storočia na južnom Slovensku v súčasných okresoch Levice, Veľký Krtíš, Lučenec, Rimavská Sobota, Revúca, Rožňava a až potom v Bratislave a v ďalších regiónoch. V tomto ohľade je vývoj demografickej revolúcie zaujímavý, pretože vo väčšine ostatných populácií zmeny nastali najprv v ich metropolách a až následne potom sa difúzne šírili do ostatných častí. Vysvetlenie tohto javu spočíva v napojení južného Slovenska na ohniskové oblasti (od Míškolca po Budapešť) šírenia demografickej revolúcie v súčasnom Maďarsku (Vereš, 1983; Pavlík, Fialová, Vereš, 1990). Zavŕšenie demografickej revolúcie na Slovensku spadá do obdobia po druhej svetovej vojne.

premietli do vekového zloženia obyvateľstva oboch republík. Jednak išlo o hlboký zárez, ktorý vznikol v dôsledku nenarodenia vysokého počtu detí v rokoch 1914–1918 a tiež v deformácii počtu a podielu mužov vo veku približne 20–40 rokov ako následok priamych strát na bojiskách prvej svetovej vojny. Okrem nich strednú Európu zasiahla v roku 1918 epidémia španielskej chrípky, ktorá ich vplyv ešte výraznejšie.

Do populačného vývoja v rokoch 1919–1937 zasiahol tiež vplyv niektorých ekonomických a sociálnych faktorov. Aj napriek tomu, že Česko i Slovensko predstavovali vo svojich predchádzajúcich štátnych útvaroch ich najrozvinutejšie časti, existoval medzi nimi výrazný rozdiel. Kým Česko patrilo medzi najvyspelejšie oblasti strednej Európy s rozvinutým priemyslom a výrazným prepojením na medzinárodný obchod, Slovensko sa vyznačovalo predovšetkým poľnohospodárskym rázom svojho hospodárstva³. Aj napriek snahe medzivojnových vlád o industrializáciu Slovenska, sa tento zámer nepodarilo naplňať.

Z pohľadu hospodárskeho vývoja bolo v podstate v medzivojnovom Československu len krátke obdobie nerušeného hospodárskeho vývoja, a to v rokoch 1924–1929. Po povojnovej kríze v rokoch 1921–1923 nasledovalo od polovice roku 1930 obdobie svetovej hospodárskej krízy, ktorá vrcholila v rokoch 1933–1934. Jej účinky výraznejšie postihli české krajiny ako Slovensko, pričom sa jej vplyv nepodarilo v plnej miere odstrániť do rozpadu Československa.

Populačná politika Československa sa v medzivojnovom období vyznačovala dvomi základnými aj keď v logickej koncepcii protichodnými rysmi. Na jednej strane spoločnosť uskutočňovala pronatalitnú politiku, ktorá bola založená na národne motivovanej morálnej a materiálnej podpore rodín, rodičovstva a na druhej strane sa prevádzala migračná politika smerujúca k regulácii rastu obyvateľstva a motivovanou ekonomicky (Koubek, 1980).

Už po skončení vojny vzniklo viacero opatrení, ktoré mali za cieľ paralyzovať neľahkú hospodársku situáciu rodín. Išlo predovšetkým o rôzne formy drahotných prídavkov odstupňovaných podľa počtu členov rodiny. Pomerne skoro boli vydané zákony pôsobiace na zlepšovanie zdravotnej úrovne obyvateľstva a znižovanie úmrtnosti. Československo ako jeden z prvých štátov na svete upravovalo svojimi právnymi predpismi i také oblasti ako je starostlivosť o matku a dieťa, o výchovu a výživu detí, starostlivosť osoby neschopné obživy. Už v roku 1918 bola uzákonená osemhodinová pracovná doba a podpory v nezamestnanosti, v roku 1924 bolo zavedené nemocenské, invalidné a starobné poistenie robotníkov, bol prijatý zákon o platených dovolenkách a o ochrane nájomníkov. Úradníci a zriadení vo verejnej správe dostávali prídavky na prvé a druhé dieťa.

Sobášnosť

Samotný proces sobášnosti môžeme sledovať z dvoch dôležitých hľadísk. Prvým je časovanie, kedy sa partneri rozhodli uzavrieť sobáš a druhým je intenzita tohto procesu a s ňou spojený počet resp. podiel osôb (predovšetkým sa sledujú ženy), ktoré do manželského stavu nevstúpili

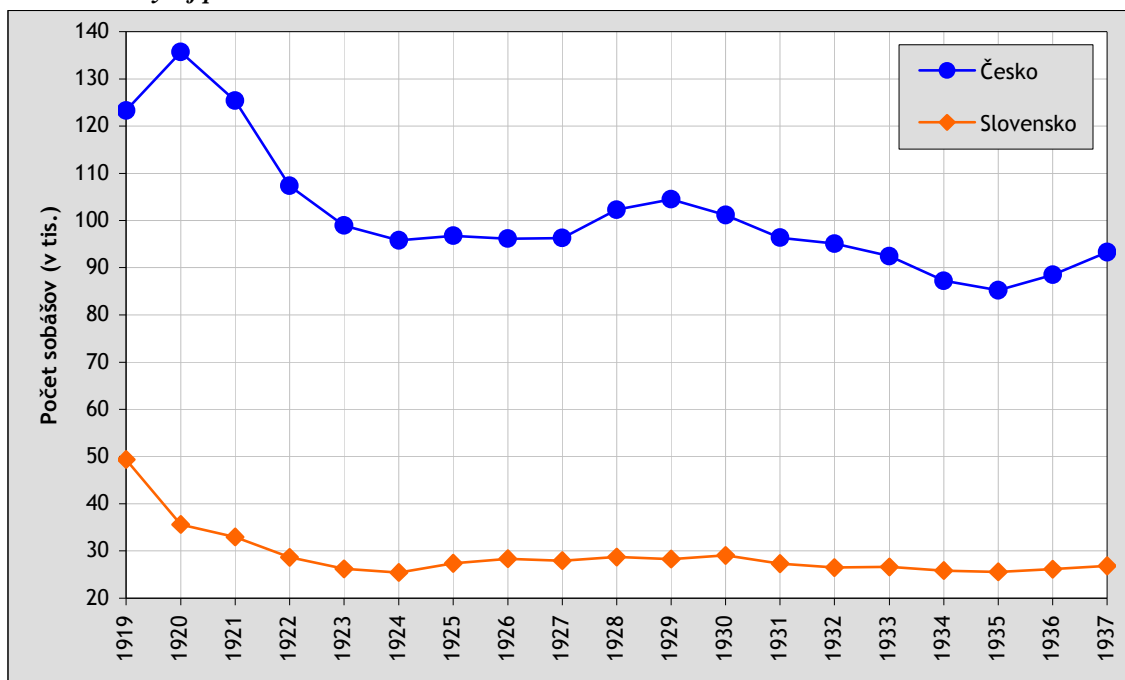
³ Pri sčítaní ľudu v roku 1921 bolo na Slovensku približne 61 % obyvateľstva závislých na prvom sektore, čo predstavovalo približne dvojnásobok ako v Česku.

pred ukončením svojho reprodukčného obdobia (najčastejšie pred dovŕšeným 50. rokom života). Sobášnosť v procese demografickej reprodukcie zohráva veľmi dôležitú úlohu. Vstup do manželstva vytváral v minulosti priestor pre legitímne spolužitie partnerov a predovšetkým ich oprávňoval k rodeniu detí. Väčšina pôrodov v medzivojnovom období sa odohrávala v manželstve, a preto vstup do manželstva predstavoval pre samotnú reprodukciu veľmi dôležitý medzník. Dĺžka plodného manželského spolužitia tak bola vo veľkej miere výslednicou sobášneho veku, okamihu príchodu prirodzenej neplodnosti, zániku manželstva úmrtím jedného prípadne oboch partnerov, prípadne tiež jeho rozpadom, resp. rozlukou.

Z pohľadu sobášnosti rozdeľovala Európu pomyselná línia tiahnuca sa od Petrohradu po Terst (tzv. Hajnalova línia). Na západ od nej, kde spadalo aj Česko, sa populácie vyznačovali modelom nízkej sobášnosti s vyšším priemerným vekom novomanželov (väčšinou viac ako 24 rokov u žien a 26 rokov u mužov) a tiež s vyšším podielom tých, ktorí nikdy neuzavreli sobáš (väčšinou viac ako 10 %). Na východ od tejto línie, kde patrilo aj Slovensko, bola intenzita sobášnosti výrazne vyššia a osoby tu do prvého manželstva vstupovali skôr (u žien nižší ako 21 rokov a u mužov 24 rokov), pričom miera tých, ktorí nikdy nevstúpili do manželstva, nepresiahla 5 % (Livi–Bacci, 2003).

Po skončení prvej svetovej vojny, ktorá výrazne zasiahla do európskej spoločnosti, sa politické, hospodárske i spoločenské pomery postupne vrátili do normálu. Na túto zmenu situácie reagovali aj populácie Česka a Slovenska z demografického pohľadu, a to realizáciou odkladaných udalostí. Predovšetkým išlo o kompenzáciu neumožnených sobášov, ktoré síce často boli plánované, no v dôsledku nepriaznivých okolností neboli uzavreté. Okrem toho sa na zvýšení sobášnosti výraznou mierou podieľali tiež sobáše ovdovených osôb. Tie predstavovali približne 9 % z celkového počtu uzatváraných sobášov v prvých rokoch samostatného Československa. Kompenzačná fáza sa prejavila už v prvom resp. v Česku v druhom povojnovom roku vo výraznom náraste počtu sobášov. O tom, že skutočne išlo o kompenzačnú vlnu, svedčí výrazný prepád počtu sobášov o rok neskôr. Ten následne pokračoval až do roku 1924, kedy bolo v oboch populáciách zaznamenaných najmenej sobášov. V nasledujúcich rokoch sme svedkami mierneho zvýšenia počtu udalostí. Od roku 1930 však predovšetkým v dôsledku zhoršujúcej sa hospodárskej situácie, ktorá prerástla napokon do medzinárodnej krízy, dochádza k opätovnému poklesu počtu uzavretých manželstiev až na druhé minimum v roku 1935. Nárast sobášnosti od polovice 30. rokov do konca sledovaného obdobia súvisel jednak s opätovnou kompenzáciou neuskutočnených sobášov v krízových rokoch a tiež s rastom hospodárskej výroby.

Obr. 10.1 – Vývoj počtu sobášov na Slovensku a v Česku v rokoch 1919–1937

Prameň: Pohyb obyvateľstva 1919–1937.

Výrazné zmeny v procese sobášnosti, ktoré obe populácie prekonali v medzivojnovom období, dokumentuje tiež vývoj mier sobášnosti a ich časovania. Po vojne, ako už naznačil v hrubých rysoch nárast počtu sobášov, sa intenzita sobášnosti významne zvýšila. V Česku i na Slovensku úhrnná sobášnosť výrazne presiahla hodnotu 1,0, pričom v populácii českých krajín bol tento nárast intenzívnejší, a to aj v ukazovateli úhrnnej sobášnosti i úhrnnej sobášnosti slobodných u oboch pohlaví. V nasledujúcich rokoch intenzita sobášnosti klesala, aby sa približne v druhej polovici 20. rokov stabilizovala na hodnotách blízkyh jednej. Aj v tomto období platilo, že intenzita sobášnosti bola v Česku mierne vyššia ako na Slovensku.

Od začiatku 30. rokov však v oboch populáciách dochádza k ďalšiemu znižovaniu intenzity, ktoré vyvrcholilo v dobe hospodárskej krízy. V posledných dvoch rokoch medzivojnového obdobia Československa intenzita sobášnosti opätovne rástla. Na začiatku 30. rokov sa okrem zníženia intenzity zmenil aj ďalší atribút sobášnosti. Vyššia intenzita v mužskej zložke bola vystriedaná vyššou intenzitou u žien, a to u oboch populácií v približne rovnakom roku. Tieto existujúce rozdiely v intenzite sobášnosti medzi mužmi a ženami v povojnovom období úzko súviseli s prevahou ženskej zložky vo veku 20–45 rokov. Postupne sa tento nepomer vyrovnal, aby približne od začiatku 30. rokov vznikla opačná situácia.

Tab. 10.1 – Úhrnná sobášnosť a úhrnná sobášnosť slobodných na Slovensku a v Česku v rokoch 1920–1937

Rok	Česko		Slovensko		Česko		Slovensko	
	Úhrnná sobášnosť		Úhrnná sobášnosť		Úhrnná sobášnosť slobodných		Úhrnná sobášnosť slobodných	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1920	1,85	1,37	1,52	1,29	1,64	1,48	1,34	1,14
1921	1,67	1,50	1,37	1,18	1,49	1,35	1,21	1,04
1922	1,38	1,35	1,15	1,00	1,23	1,14	1,00	0,89
1923	1,22	1,13	1,01	0,90	1,09	1,04	0,89	0,80
1924	1,14	1,03	0,96	0,86	1,02	1,00	0,84	0,77
1925	1,11	0,98	1,02	0,91	0,99	1,00	0,90	0,83
1926	1,07	0,98	1,04	0,93	0,96	0,99	0,92	0,85
1927	1,04	0,96	1,02	0,91	0,94	0,99	0,91	0,84
1928	1,08	1,02	1,05	0,93	0,98	1,05	0,93	0,86
1929	1,09	1,03	1,02	0,91	0,97	1,07	0,90	0,85
1930	1,03	1,00	1,03	0,93	0,93	1,03	0,91	0,88
1931	0,97	0,95	0,94	0,87	0,87	0,98	0,83	0,83
1932	0,95	0,94	0,88	0,88	0,85	0,98	0,80	0,83
1933	0,91	0,92	0,87	0,91	0,82	0,97	0,79	0,87
1934	0,86	0,89	0,85	0,88	0,77	0,95	0,77	0,84
1935	0,83	0,90	0,84	0,90	0,75	0,95	0,75	0,86
1936	0,87	0,97	0,86	0,93	0,78	1,01	0,77	0,88
1937	0,92	1,07	0,90	0,97	0,84	1,09	0,80	0,90

Prameň: Vlastné výpočty z mier sobášnosti, resp. redukovaných mier sobášnosti slobodných.

Okrem zmien v intenzite sobášnosti došlo aj k vývoju samotného časovania tohto procesu. V roku 1920 bol priemerný vek pri sobáši i prvom sobáši u oboch populácií pomerne vysoký. Samozrejme tento stav podmienili podmienky existujúce v období kompenzačnej fázy. V Česku u mužov presahoval priemerný vek pri sobáši 30 rokov a pri prvom sobáši 29 rokov. Na Slovensku to bolo 28,5 roka resp. 27,3 roka pri prvom sobáši. Väčšie rozdiely existovali u žien. Kým v Česku priemerný vek pri prvom sobáši u žien bol približne 25,6 roka na Slovensku to bolo necelých 23,3 roka. V nasledujúcich rokoch došlo najprv len k miernemu znižovaniu priemerného veku pri prvom sobáši a to u oboch pohlaví a oboch populácií. V mužskej zložke však vznikol väčší priestor na znižovanie, preto bol tento vývoj intenzívnejší, a to predovšetkým na Slovensku. Povojnová kompenzačná fáza sa tak postupne vyčerpala. Odložené sobáše a sobáše ovdovených osôb, ktoré zapríčinili zvýšenie priemerného veku pri vstupe do manželstva sa viac menej odohrali v priebehu niekoľkých povojnových rokov a časovanie sobášnosti sa tak opätovne vracalo do svojich pôvodných úrovní. V dôsledku väčšieho poklesu v mužskej zložke na Slovensku sa postupne prehĺbili aj existujúce rozdiely medzi populáciami. Svoje maximum dosiahli v polovici 20. rokov. Naopak u žien od roku 1920 dochádza

k miernemu zníženiu rozdielov. Tento vývoj trval na Slovensku približne do začiatku 30. rokov a v Česku o 2–3 roky dlhšie. Približne od roku 1933 dochádza u oboch populácií k nárastu priemerného veku pri prvom sobáši, pričom na Slovensku tento proces prebieha s vyššou intenzitou. V dôsledku nerovnakej intenzity rastu resp. poklesu v časovaní sobášnosti sa rozdiel v priemernom veku pri sobáši medzi sledovanými populáciami v roku 1937 znížil u mužov na necelý jeden rok a u žien na približne 1,5 roka.

Tab. 10.2 – Ukazovatele časovania vstupu do manželstva na Slovensku a v Česku v rokoch 1920–1937

Rok	Česko		Slovensko		Česko		Slovensko	
	Priemerný vek pri sobáši		Priemerný vek pri sobáši		Priemerný vek pri 1. sobáši		Priemerný vek pri 1. sobáši	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1920	30,2	27,0	28,5	24,9	29,1	25,6	27,3	23,3
1921	29,9	27,1	28,5	24,9	28,8	25,4	27,4	23,2
1922	29,9	26,9	28,6	24,9	28,8	25,2	27,3	23,2
1923	29,7	26,7	28,3	24,7	28,5	25,1	27,0	23,1
1924	29,6	26,5	28,1	24,6	28,4	25,0	26,7	22,9
1925	29,4	26,4	27,8	24,3	28,2	24,8	26,3	22,7
1926	29,3	26,2	27,7	24,2	28,1	24,7	26,2	22,7
1927	29,2	26,0	27,5	24,1	28,0	24,7	26,2	22,7
1928	29,1	25,8	27,5	23,9	27,9	24,6	26,2	22,6
1929	29,0	25,7	27,6	23,9	27,8	24,6	26,3	22,7
1930	28,9	25,7	27,6	23,9	27,8	24,5	26,5	22,7
1931	29,0	25,7	27,8	24,0	27,8	24,5	26,5	22,8
1932	29,0	25,7	27,9	23,8	27,8	24,6	26,5	22,8
1933	29,1	25,8	27,8	23,7	27,8	24,6	26,5	22,8
1934	29,2	25,8	28,2	24,0	28,0	24,6	26,8	23,0
1935	29,4	25,9	28,4	24,2	28,2	24,7	27,1	23,2
1936	29,5	25,9	28,4	24,1	28,3	24,8	27,3	23,3
1937	29,6	25,8	28,5	24,1	28,4	24,9	27,4	23,3

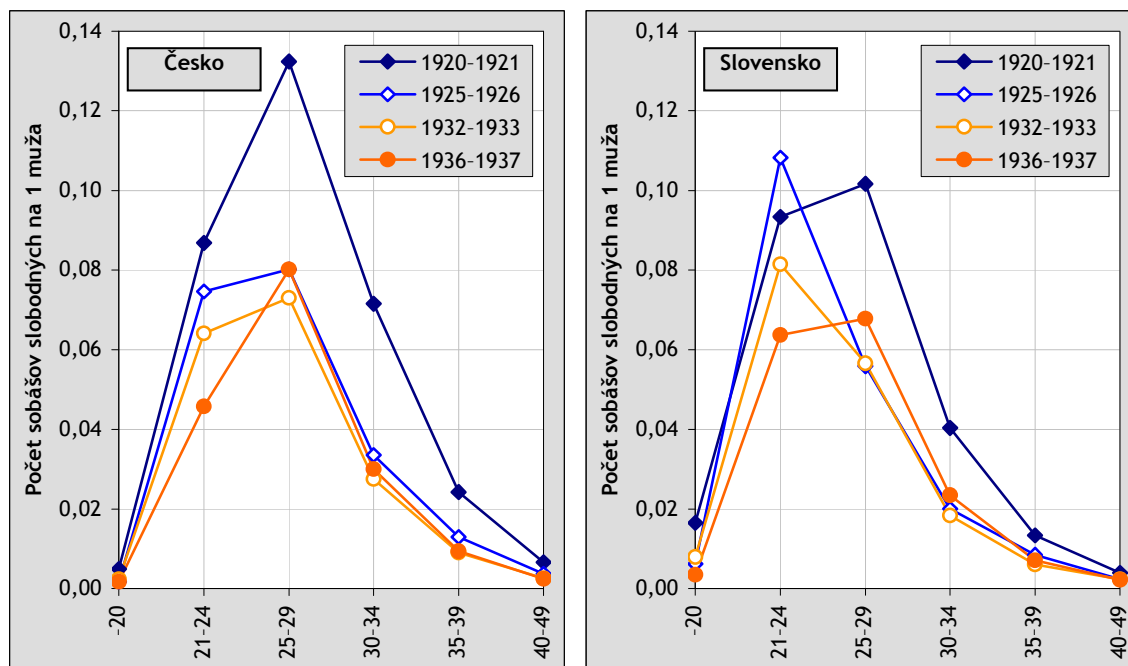
Prameň: Vlastné výpočty z mier sobášnosti, resp. redukovaných mier sobášnosti slobodných.

Uvedené zmeny v intenzite a časovaní dokumentuje tiež vývoj špecifických mier sobášnosti slobodných. Pomocou grafu 2 až 5 môžeme identifikovať, v ktorých vekových skupinách sa v sledovanom období odohrali najvýraznejšie zmeny a približne, v akom čase.

Ak sa pozrieme na graf 2 a 3 zobrazujúce špecifické miery sobášnosti slobodných mužov, môžeme identifikovať niekoľko zmien a odlišností. Prvým je rozloženie maximálnej intenzity sobášnosti slobodných po vojne. Kým v Česku to bolo výrazné maximum vo vekovej skupine 25–29 rokov, na Slovensku vznikli dve maximá, a to vo veku 21–24 a 25–29 rokov. V nasledujúcom období došlo v Česku v podstate zníženiu intenzít sobášnosti slobodných vo všetkých vekových skupinách, pričom maximum bolo vo veku 21–24 a 25–29 rokov. Na Slovensku sa naopak vytvorilo jedno maximum vo veku 21–24 rokov, ktorého intenzita

sobášnosti presahovala povojnové maximá. Došlo teda k významnej koncentrácii sobášnosti do vekovej skupiny 21–24 rokov, čo sa automaticky odzrkadlilo aj v poklese priemerného veku pri prvom sobáši, ako sme si ukázali vyššie. V období veľkej hospodárskej krízy došlo u oboch populácií k poklesu intenzít sobášnosti slobodných. Na konci sledovaného obdobia sa v českých krajinách opäť vytvorilo maximum vo veku 25–29 rokov a na Slovensku dve maximá vo vekových skupinách 21–24 a 25–29 rokov.

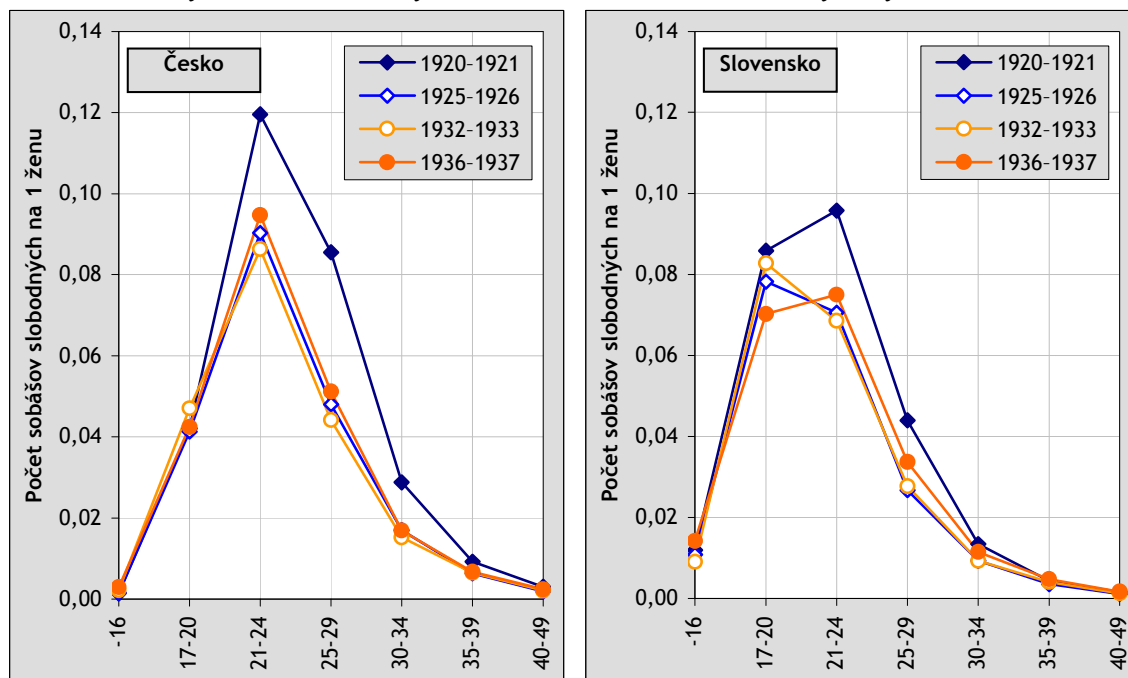
Obr. 10.2 – Miery sobášnosti slobodných mužov v Česku a na Slovensku vo vybraných rokoch

Prameň: Vlastné výpočty.

V ženskej časti populácie podobne ako u mužov došlo po vojne k nárastu intenzít sobášnosti. Najvýznamnejším rozdielom medzi populáciou žien Česka a Slovenska bola existencia jedného maxima prvosobášnosti v Česku vo veku 21–24 rokov a na Slovensku v dvoch vekových skupinách 17–20 a 21–24 rokov. U oboch došlo do konca medzivojnového obdobia Československa k miernemu nárastu prvosobášnosti vo vyšších vekových skupinách, pričom na Slovensku sa maximum sobášnosti slobodných presunulo do veku 21–24 rokov.

Obr. 10.3 – Miery sobášnosti slobodných žien v Česku a na Slovensku vo vybraných rokoch

Prameň: Vlastné výpočty.

Intenzitu sobášnosti asi najlepšie vystihujú tabuľky sobášnosti. Za týmto účelom sme pre roky sčítaní 1921 a 1930, kedy sú dostupné triedenia obyvateľstva podľa veku a rodinného stavu, skonštruovali nepriamou metódou jednovýchodné tabuľky sobášnosti slobodných.

V roku 1921 by na základe výsledkov týchto tabuliek do manželstva aspoň raz vstúpilo na Slovensku 99,8 % mužov a asi 96,5 % žien a v Česku približne 99,5 % mužov a 96,9 % žien. Tieto výsledky tak jasne deklarujú nezvyčajne vysokú intenzitu sobášnosti v povojnovom období. V roku 1930 sledujeme významné zníženie intenzity sobášnosti oproti roku 1921, čo sa odzrkadlilo nielen v poklese pravdepodobnosti slobodnej osoby vstúpiť do manželstva, ale tiež v náraste počtu osôb, ktoré by z fiktívnych kohort slobodných osôb pri zachovaní daných pravdepodobností zostali vo veku 50 rokov slobodné. U mužov tieto osoby predstavovali 5,0 v Česku a 5,6 % na Slovensku a u žien 9,6, resp. 9,0 %.

Pôrodnosť a plodnosť

Podobne ako sobášnosť aj pôrodnosť a plodnosť po vojne zasiahla kompenzačná fáza. Jednak išlo o uskutočnenie odložených udalostí, ale predovšetkým to bol výsledok zvýšenej sobášnosti v prvých povojnových rokoch. Aj preto maximálny počet narodených detí v oboch populáciách spadá približne o rok neskôr ako maximum sobášnosti, teda do roku 1921. Od tohto momentu v podstate až do roku 1937 počet živonarodených klesal, pričom zhoršenie vekovej štruktúry z obdobia 1. svetovej vojny sa na tomto procese mohlo podpísať až ku koncu medzivojnového obdobia. Uvedený vývoj mal na svedomí predovšetkým pokles sobášnosti a najmä samotný prepad intenzity plodnosti.

Tab. 10.3 – Základné ukazovatele plodnosti v Česku a na Slovensku v rokoch 1919–1937

Rok	Úhrnná plodnosť		Podiel narodených mimo manželstva		Priemerný vek pri 1. pôrode		Priemerný vek pri pôrode		Predmanželské koncepcie- odhad (v %)	
	ČR	SR	ČR	SR	ČR	SR	ČR	SR	ČR	SR
1919	**	**	11,1	6,4	**	**	**	**	**	**
1920	2,96	4,25	12,6	7,3	**	**	30,13	30,11	**	**
1921	3,03	4,96	11,9	6,6	**	**	29,79	29,98	**	**
1922	2,88	4,67	11,4	6,9	**	**	29,72	29,96	**	**
1923	2,77	4,55	11,5	7,4	**	**	29,61	29,93	**	**
1924	2,59	4,25	11,9	7,5	**	**	29,55	29,98	**	**
1925	2,48	4,01	11,9	7,7	25,34	23,96	29,38	29,91	34,3	19,2
1926	2,39	3,98	12,1	8,0	25,17	23,63	29,23	29,76	35,3	24,46
1927	2,24	3,76	12,4	7,9	25,07	23,57	29,04	29,75	35,3	23,25
1928	2,21	3,69	12,3	7,9	25,05	23,48	28,88	29,63	35,1	25,00
1929	2,12	3,48	11,9	8,2	25,03	23,50	28,73	29,56	35,3	24,29
1930	2,15	3,49	12,0	8,5	25,02	23,42	28,53	29,49	33,6	23,10
1931	2,03	3,33	12,0	8,7	24,95	23,39	28,40	29,34	33,8	23,78
1932	1,97	3,29	12,3	8,9	24,94	23,31	28,25	29,25	33,5	24,21
1933	1,83	2,96	12,2	8,9	24,99	23,32	28,13	29,17	32,5	24,90
1934	1,77	2,86	11,7	8,7	25,08	23,39	28,19	29,25	31,6	24,50
1935	1,68	2,80	11,4	8,5	25,08	23,47	28,27	29,36	30,3	24,20
1936	1,66	2,79	10,7	8,2	25,19	23,66	28,24	29,25	29,5	24,79
1937	1,69	2,77	10,0	7,9	25,18	23,83	28,20	29,14	29,0	24,06

Poznámka: ** Uvedený údaj nie je možné vypočítať pre obe populácie.

Prameň: Pohyb obyvateľstva 1919–1937, vlastné výpočty.

V roku 1920 sa úhrnná plodnosť v Česku pohybovala na hranici 3 detí na jednu ženu v reprodukčnom veku, pričom na Slovensku to bolo asi 4,3 dieťaťa. O rok neskôr, teda v čase kedy sa v oboch populáciách narodil maximálny počet detí, sa úhrnná plodnosť v Česku zvýšila len minimálne, no na Slovensku tento nárast predstavoval približne 0,7 dieťaťa, čím hodnota úhrnnej plodnosti atakovala hranicu piatich detí. Od roku 1921 však až do konca sledovaného obdobia v oboch populáciách intenzita plodnosti výrazne klesala. V roku 1931 v Česku klesla pod hranicu 2,1 a v roku 1937 dosiahla hodnotu 1,7. Na Slovensku sa v roku 1937 pohybovala na úrovni približne 2,8 dieťaťa na ženu.

Ak sa pozrieme detailne na intenzitu plodnosti v jednotlivých vekových skupinách, zistíme, že plodnosť sa dlhodobo koncentrovala do vekovej skupiny 25–29 rokov, pričom určitá odchýlka tu bola na Slovensku v podobe vyššej koncentrácie aj vo veku 20–24 rokov. V dôsledku znižovania plodnosti sa intenzity vo veku 20–24 a 25–29 rokov na konci sledovaného obdobia v oboch populáciách približne vyrovnali. Pre obe populácie platilo, že plodnosť žien v najnižších vekových skupinách (do 20 rokov) bola pomerne nízka a plodnosť

nad 30 rokov sa výrazne znižovala. Aj napriek tomu rodenie detí stále spadalo do pomerne širokého vekového rozpätia.

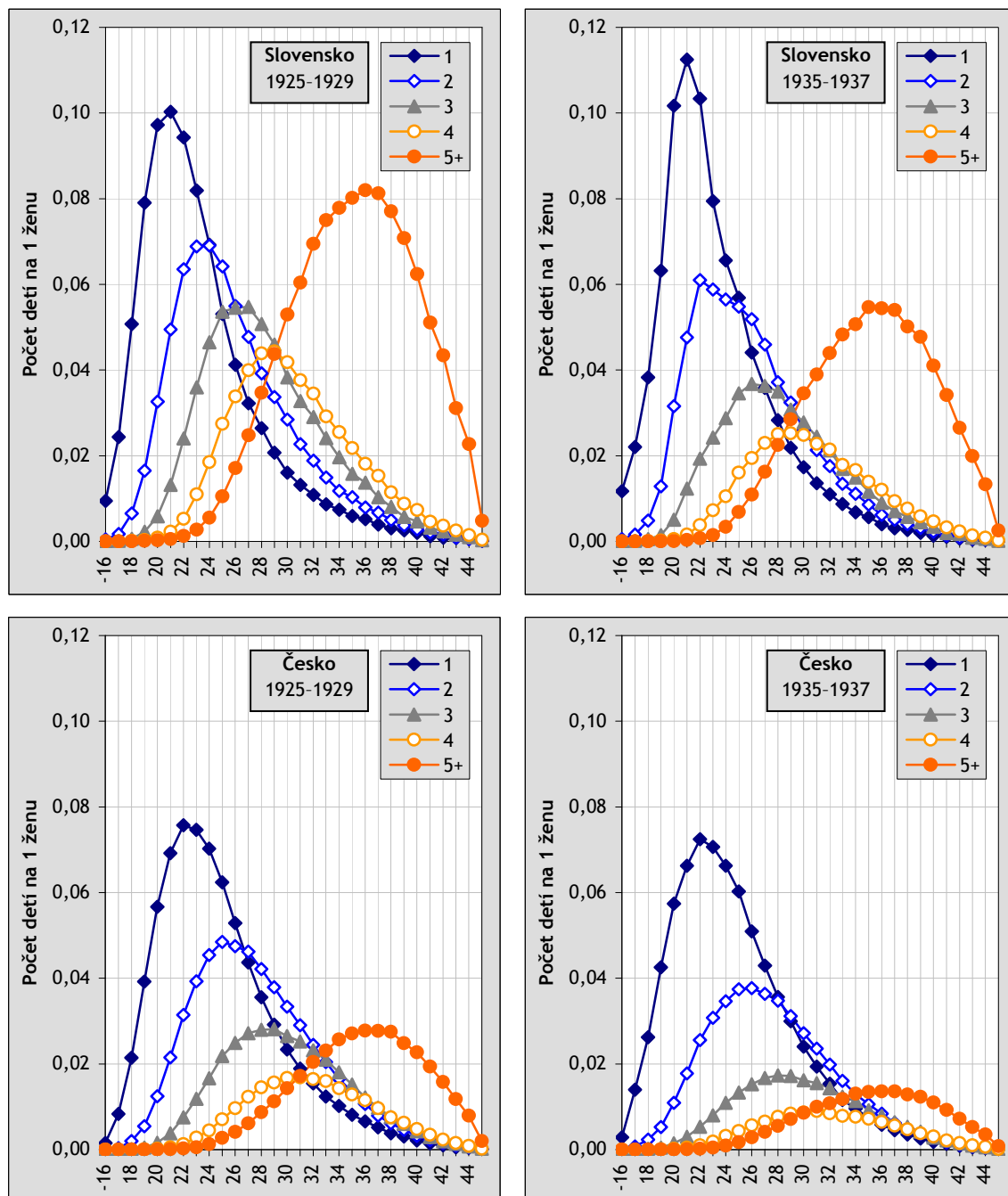
Z pohľadu časovania plodnosti môžeme v dôsledku nedostupnosti potrebných údajov hodnotiť vývoj priemerného veku pri prvom pôrode až od roku 1925. V oboch populáciách jeho hodnota postupne klesala, pričom na Slovensku sa prvé dieťa rodilo približne o 1,5 roku skôr ako v Česku. Asi od roku 1932 zhodne u oboch sledovaných populácií dochádza k prerušeniu poklesu priemerného veku pri prvom pôrode (v Česku dosahoval hodnotu 24,9 roku a na Slovensku 23,3 roku) a nastáva až do konca sledovaného obdobia k nárastu priemerného veku pri prvom pôrode. Na Slovensku tento vývoj bol výrazne intenzívnejší. V roku 1937 tak priemerný vek pri prvom pôrode dosiahol v Česku úroveň 25,2 roku a na Slovensku 23,8 roku. Vývoj a úroveň priemerného veku pri pôrode bol poznačený vývojom plodnosti vyšších poradií a tým aj vo všeobecnosti vo vyššom veku. Z tohto dôvodu došlo v Česku medzi rokmi 1920 až 1937 k výraznému poklesu z hodnoty 30,1 na 28,2 roku. Na Slovensku sa priemerný vek pri pôrode znižoval len postupne a v priebehu 18 rokov klesol o približne jeden rok z 30,1 na 29,1 rokov.

Pokles plodnosti bol zapríčinený predovšetkým uvedomelým obmedzovaním počtu detí v rodinách, jednak v dôsledku pôsobenia komplexu zmien známych pod názvom demografická revolúcia, zhoršenia sociálnej situácie najmä v prvej polovici 30. rokov a tiež náraste počtu nelegálnych potratov, ktorými sa ženy pri nedostatku, resp. za neexistencie účinnej antikoncepcie snažili regulovať počet detí (Chura, 1936, 1938; Kučera, 1994; Srb, 2002). Určitý dôkaz o tomto obmedzovaní počtu narodených detí môžeme vidieť na grafe 6–9. Na poklese plodnosti sa podieľal predovšetkým vývoj intenzít vyšších poradií. Uvedené obrázky tiež ukazujú hlavný rozdiel vo vývoji v populácii Česka a Slovenska. Kým intenzita plodností prvého, resp. druhého poradia sa významne nelíšila, najväčšie rozdiely boli u 3., 4., resp. piateho a vyššieho poradia. Tieto rozdiely počas sledovaného obdobia pretrvali, resp. v posledných rokoch sa ešte prehĺbili.

Dôležitým znakom pri analýze plodnosti je aj legitimita narodených detí a intenzita samotnej nemanželskej plodnosti. Vo všeobecnosti predstavovali nemanželské deti v československom priestore 7–12 % z celkového počtu narodených detí. V tomto smere môžeme len súhlasiť s Fialovou (2007), že v dôsledku odmietavého postoja cirkevných kruhov a následne aj celej spoločnosti k nevydatým matkám a nemanželským deťom, bola väčšina detí narodených mimo manželstvo nechcených. Tento postoj bol o to viac rozšírený na Slovensku, a preto neprekvapí, že aj v období prvej republiky bol podiel detí narodených mimo manželstvo nižší ako v Česku. Celkovo sa podiel narodených mimo manželstvo v Česku udržiaval na úrovni 11–12 % z celkového počtu živonarodených, ku koncu sledovaného obdobia len 10 %, kým na Slovensku tieto deti predstavovali približne 6,5 až 9 % (pozri *tab. 10.3*). Samotná intenzita plodnosti mimo manželstvo sa v sledovanom období u oboch populácií významne nemenila aj napriek tomu, že celková plodnosť pomerne významne poklesla. Rodenie nemanželských detí sa koncentrovalo predovšetkým do mladších vekových skupín. Priemerný vek pri pôrode nemanželského dieťaťa sa pohyboval v Česku na úrovni 24,5–25 rokov a na Slovensku

25–26 rokov. Celkovo sa do 20. roku života realizovala približne tretina z celkovej intenzity nemanželskej plodnosti a do 25. roku v Česku asi 67–70 % a na Slovensku približne 60–63 %. Zaujímavý rozdiel medzi obidvomi sledovanými populáciami prináša zastúpenie predmanželských koncepcií. V Česku vstupovalo do manželstva približne 40 % neviest, ktoré boli tehotné a ich podiel do konca sledovaného obdobia postupne poklesol na 34 %, kým na Slovensku to bolo len približne 24–25 % (pozri *tab. 10.3*).

Obr. 10.4 – Miery plodnosti žien podľa poradia na Slovensku a v Česku v rokoch 1925–1929 a 1935–1937

Prameň: Vlastné výpočty.

Úmrtnosť

Populácia Slovenska i Česka vstúpili do spoločného štátu po prvej svetovej vojne s pomerne nepriaznivými úmrtnostnými charakteristikami. V prípade Slovenska toto konštatovanie platilo ešte výraznejšie. Veľmi nepriaznivá situácia bola predovšetkým v úmrtnosti detí do jedného roku života. Kým v Česku zomieralo v roku 1920 asi 169 dojčiat na 1000 živonarodených detí, na Slovensku to bolo až 186. Postupne sa situácia zlepšovala, no tento vývoj bol len pozvoľný. Medzi rokmi 1920 až 1937 klesla úroveň dojčenskej úmrtnosti v Česku z úrovne 169 ‰ na hodnotu približne 101 ‰, čo predstavovalo v priemere len 3,8 ‰ na jeden rok. Na Slovensku však zlepšovanie úmrtnostných pomerov v najmladšej vekovej skupine prebiehalo ešte pomalšie. Za 18 rokov sa hodnota dojčenskej úmrtnosti znížila o približne 36 ‰, pričom v posledných rokoch spoločného štátu dochádzalo dokonca k miernemu zhoršeniu úmrtnostných pomerov (pozri *tab. 10.4*). Výraznou charakteristickou črtou dojčenskej úmrtnosti v medzivojnovom Československu bola vyššia úroveň ponovorodeneckej úmrtnosti (od 28 dní do 1 roku) v porovnaní s úmrtnosťou novorodencov (do 28 dní). Na úhrne dojčenskej úmrtnosti sa ponovorodenecká úmrtnosť podieľala v Česku približne 54–57 % a na Slovensku cez 60 %. Tento fakt svedčil o tom, že lekárska starostlivosť ako tak dokázala znižovať úroveň úmrtnosti v prvých dňoch a týždňoch života, no následná domáca starostlivosť nebola dostačujúca (Srb, 2002). Podľa pediatrov (napr. Chura, 1936 a 1938) na tento vývoj mala vplyv predovšetkým dĺžka dojčenia.

Aj napriek veľkej snahe spoločnosti zostávala na nepriaznivo vysokej úrovni aj detská úmrtnosť (1–14 rokov). Najvýznamnejšie zníženie sa uskutočnilo na začiatku 20. rokov, a to predovšetkým u najmladších detí vo veku 1–4 rokov. V ostatných vekových skupinách síce špecifické miery úmrtnosti klesali počas celého sledovaného obdobia, no išlo však len o pozvoľný pokles o niečo intenzívnejší u žien ako u mužov.

Z pohľadu rozdielov úmrtnostných pomerov medzi mužmi a ženami je zaujímavý vývoj vyšších mier úmrtnosti žien v reprodukčnom veku. Kým v Česku tento jav v druhej polovici 20. rokov postupne zmizol, na Slovensku ešte na začiatku 30. rokov vo veku najvyššej plodnosti existovali u žien horšie úmrtnostné pomery ako u mužov.

Syntetický pohľad na vývoj a rozdiely v úmrtnostných pomerov v populácii Slovenska a Česka podáva stredná dĺžka života. V roku 1920 sa úroveň strednej dĺžky života pri narodení pohybovala v Česku u mužov na úrovni 46 rokov, kým na Slovensku to bolo len 43,5 roka. V ženskej časti populácií bol rozdiel v sledovaných ukazovateľoch výrazne vyšší. V Česku mali ženy pri narodení šancu sa dožiť takmer 49 rokov, pričom na Slovensku len 44,6 roku. Rozdiel tak predstavoval 4,4 roku. Určité rozdiely boli nielen v hodnote stredných dĺžok života pri narodení, ale aj v rozdieloch medzi mužmi a ženami. Kým v populácii Česka sa na začiatku 20. rokov rozdiel stredných dĺžok života pri narodení pohyboval v rozmedzí 2,1–3,3 roku na Slovensku rozdiel činil 0,9–1,8 roku.

Tab. 10.4 – Základné charakteristiky úmrtnosti v populácii Slovenska a Česka v rokoch 1919–1937

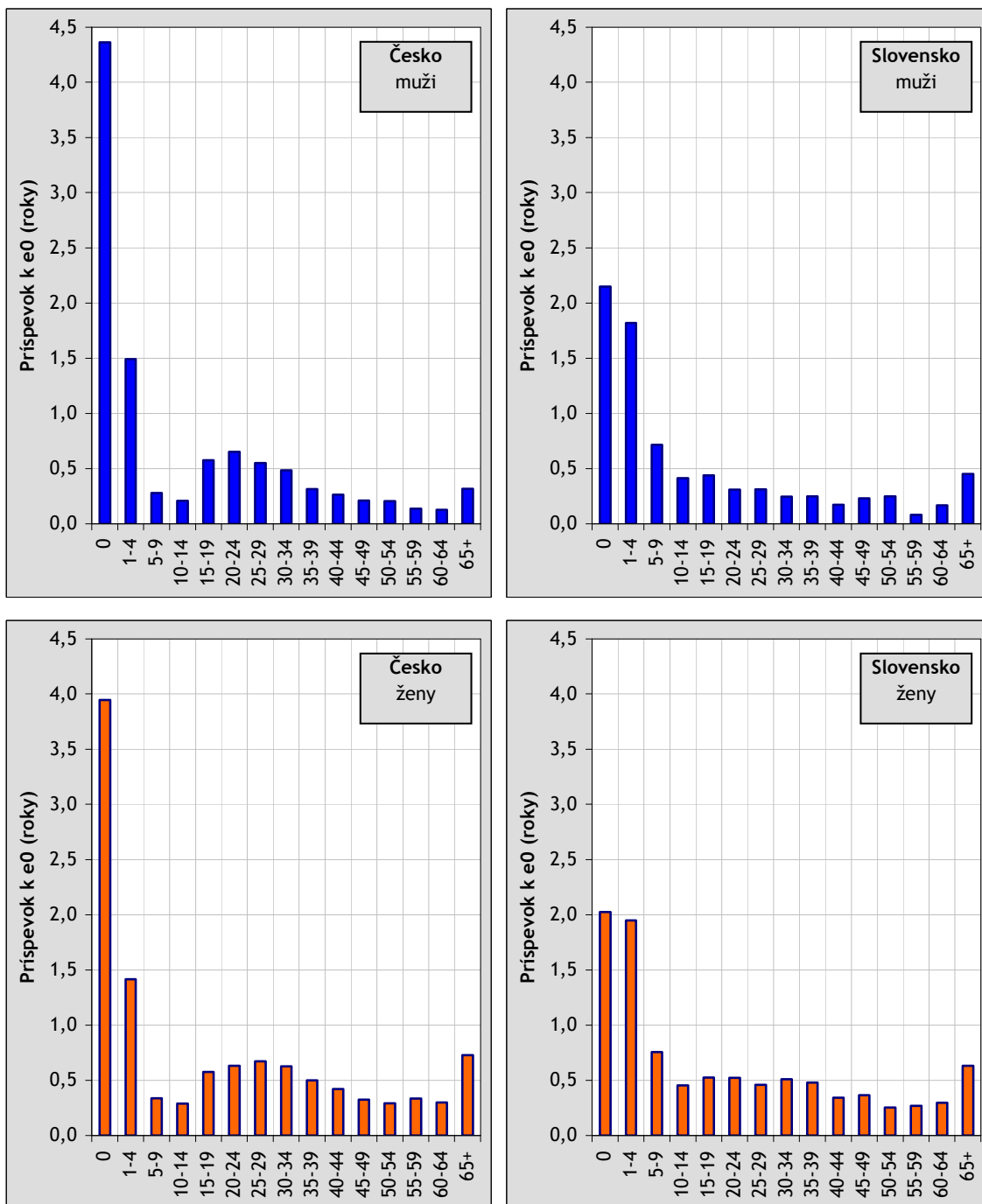
Rok	Dojčenská úmrtnosť		e ₀				e ₂₀				e ₆₀			
			ČR	ČR	SR	SR	ČR	ČR	SR	SR	ČR	ČR	SR	SR
	ČR	SR	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1919	146,5	130,0	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
1920	169,4	185,9	46,1	48,9	43,7	44,6	42,5	43,3	42,9	42,3	13,8	14,2	13,6	13,6
1921	167,3	181,6	48,7	50,8	43,3	45,1	44,2	45,5	43,7	43,5	14,2	14,7	13,6	13,7
1922	158,3	180,4	49,2	52,5	44,5	46,2	43,9	45,4	43,2	43,4	13,6	14,5	13,1	13,2
1923	136,3	156,4	52,6	55,7	48,5	50,7	45,6	47,1	44,8	45,3	14,7	15,6	14,1	14,4
1924	138,2	161,3	52,2	55,5	47,8	50,1	45,2	46,9	44,0	44,8	14,4	15,3	13,6	14,0
1925	131,8	166,6	52,7	55,9	47,8	49,7	45,0	47,0	44,5	45,0	14,4	15,3	14,1	14,4
1926	136,3	179,3	52,4	55,6	46,6	48,2	45,2	47,1	44,5	44,9	14,4	15,3	13,9	14,1
1927	141,0	177,4	51,5	54,8	46,7	48,8	44,8	46,8	44,2	44,8	13,9	15,0	13,7	14,1
1928	127,1	178,1	52,8	56,6	46,8	49,5	45,2	47,5	44,6	45,5	14,4	15,4	14,0	14,5
1929	127,8	165,3	52,2	55,9	48,1	50,7	44,4	47,0	44,1	45,2	13,7	15,0	13,6	14,3
1930	121,9	161,4	53,7	57,7	50,0	52,3	45,8	48,5	45,7	46,7	14,8	16,0	14,7	15,2
1931	114,7	162,6	54,3	58,0	49,2	51,9	45,5	48,2	44,9	46,0	14,4	15,7	14,1	14,7
1932	112,8	168,6	54,6	58,2	49,8	51,8	46,0	48,4	45,9	46,9	14,6	15,8	14,8	15,2
1933	111,6	145,0	55,0	58,5	51,5	53,7	46,3	48,7	45,6	46,5	14,8	15,9	14,2	14,8
1934	107,8	153,9	55,6	59,5	51,5	53,3	46,7	49,3	46,2	47,3	15,0	16,3	14,6	15,4
1935	105,3	141,8	55,5	59,6	52,0	54,5	46,4	49,0	45,8	46,9	14,6	15,8	14,4	14,9
1936	103,1	143,5	56,0	59,7	52,4	54,5	46,7	49,1	46,4	46,9	14,8	15,9	14,7	14,9
1937	100,7	149,8	56,3	60,3	51,7	54,5	46,6	49,3	46,3	47,8	14,7	15,9	14,8	15,4

Poznámka: ** Uvedený údaj nie je možné vypočítať pre obe populácie.

Prameň: Demografická príručka, vlastné výpočty.

Pomalé a postupné zlepšovanie úmrtnostných pomerov sa premietlo aj do vývoja stredných dĺžok života a najmä strednej dĺžky života pri narodení. Za 18 rokov sa tento ukazovateľ v Česku u mužov predĺžil o 10,2 roku a u žien o 11,4 roku, čo predstavuje priemerný ročný nárast o 0,57 roku resp. 0,63 roku. To, že zlepšovanie úmrtnostných pomerov na Slovensku bolo menej dynamické v tomto období dokazuje aj nárast stredných dĺžok života pri narodení, ktorý u mužskej zložky predstavoval len 8 rokov (priemerne 0,44 rokov za rok) a u ženskej 9,8 roku (priemerne 0,55 rokov za rok). Ak sa pozrieme na vývoj stredných dĺžok života v ďalších vybraných vekových skupinách (20 a 60 rokov) zistíme, že v nich došlo v priebehu 18 rokov ešte k miernejšiemu nárastu, pričom rozdiely medzi Slovenskom a Českom už nie sú také markantné. Tento poznatok podporuje tiež jednorozmerná dekompozícia zmien stredných dĺžok života medzi rokmi 1920 a 1937. Najvýznamnejšia časť príspevkov k strednej dĺžke života pri narodení, u žien Slovenska i Česka približne 53 % u mužov viac ako 60 % predstavovalo zlepšenie úmrtnostných pomerov vo vekovej skupine do 15 rokov. Kým v Česku to bola predovšetkým zmena v dojčenskej úmrtnosti, na Slovensku význam zohrávalo aj zlepšenie úmrtnosti v detskom veku.

Obr. 10.5 – Príspevky k strednej dĺžke života pri narodení medzi rokmi 1937 a 1920 v Česku a na Slovensku

Prameň: Vlastné výpočty, jednorozmerná dekompozícia.

Literatura

- FIALOVÁ, L. 1985. Příspěvek k vývoji plodnosti v českých zemích. *Demografie*, 27, s. 34–43.
- FIALOVÁ, L. 1991. Změny ve vývoji plodnosti v českých zemích za demografické revoluce. *Historická demografie*, 15, s. 143–189.
- FIALOVÁ, L. 1992. Vývoj sňatečnosti v Československu v letech 1918–1988. *Historická demografie*, 16, s. 117–134.
- FIALOVÁ, L. 2006. Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva České republiky ve 20. století. *Demografie*, 48 s. 97–108.
- CHURA, J., A. 1936. *Slovensko bez dorastu? I. díl*. Roľnícka osveta, Bratislava.
- CHURA, J., A. 1938. *Slovensko bez dorastu? II. díl*. Roľnícka osveta, Bratislava.
- KOUBEK, J. 1980. Populační politika v právních předpisech Československé republiky v letech 1918–1938. *Demografie*, 22, s. 126–136
- KUČERA, M. 1994: *Populace České republiky 1918–1991*. Praha : Česká demografická společnost, Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
- LIVI–BACCI, M. 2003: *Populace v evropské historii*. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 272 s.
- PAVLÍK, Z. 1964. *Nástin populačního vývoje světa*. Praha, 308 s.
- PAVLÍK, Z., FIALOVÁ, L., VEREŠ, P. 1990. Fertility Decline in Czechoslovakia During the last Two Centuries. *Population Studies*, 44, s. 89–106.
- SRB, V. 2002. *Obyvatel'stvo Slovenska 1918–1938*. Bratislava : Inštitút informatiky a štatistiky, 26 s.
- ŠPROCHA, B., TIŠLIAR, P. 2008. *Náčrt vývoja sobášnosti na Slovensku v rokoch 1919–1937*. Bratislava : Stimul, 159 s.
- VEREŠ, P. 1983. Vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1880–1910. *Demografie*, 25, s. 203–208.
- VEREŠ, P. 1986. Regionální vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1910 až 1980. *Demografie*, 28, 110–117.

Pramene

- Demografická příručka*. Praha : Český statistický úřad, 1996.
- Pohyb obyvatel'stva v bývalém Československu v letech 1934–1937*. Československá statistika, sv. 163, řada XIV., sešit 7. Praha : Státní úřad statistický, 1941.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1919–1920. Československá statistika, sv. 53, řada XIV., sešit 1. Praha : Státní úřad statistický, 1929.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1921–1922. Československá statistika, sv. 59, řada XIV., sešit 2. Praha : Státní úřad statistický, 1929.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1923–1924. Československá statistika, sv. 63, řada XIV., sešit 3. Praha : Státní úřad statistický, 1930.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1925–1927. Československá statistika, sv. 77, řada XIV., sešit 4. Praha : Státní úřad statistický, 1932.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1928–1930. Československá statistika, sv. 121, řada XIV., sešit 5. Praha : Státní úřad statistický, 1936.

Pohyb obyvateľstva v Československej republike v letech 1931–1933. Československá statistika, sv. 145, řada XIV., sešit 6. Praha : Státní úřad statistický, 1938.

Věkové složení obyvateľstva v letech 1920–1937 a 1945–1979 (ČSSR, ČSR, SSR). Česká statistika, sv. 27. Praha : Český statistický úřad, 1981.

Autor

Mgr. Branislav Šprocha

Inštitút informatiky a štatistiky,
Výskumné demografické centrum
Dúbravská cesta 3
845 24 Bratislava
e-mail: sprocha@infostat.sk

11

Plodnost v České republice a ve Slovenské republice: staré a nové odlišnosti

Jitka Rychtaříková¹, Boris Vaňo

Fertility in the Czech Republic and in the Slovak Republic: Differences Old and New

Over the long term the Czech Republic and the Slovak Republic have come to exhibit quite similar procreative behaviour. Unlike in the past, when Slovakia had a higher fertility rate, today both it and the Czech Republic rank among the countries with the lowest average number of live-born children per woman. Since 2005 total fertility rate in Slovakia has even been lower than that in the Czech Republic. Very similar trends are observed in the increase in the number of extramarital children, which is at the level of one-third of all live-born children. These children are most often born to women with lower education. Childlessness among women in Slovakia is traditionally somewhat higher than in the Czech Republic, but this fact is offset by more third-order births in Slovakia than in the Czech Republic. In an international typology of fertility and the living standard, both states rank with other post-communist countries, with Slovakia more like Poland, and the Czech Republic more like Hungary.

Keywords: fertility, age, birth order, legitimacy, time trends, Czech Republic, Slovak Republic, cross-sectional and cohort analysis

---

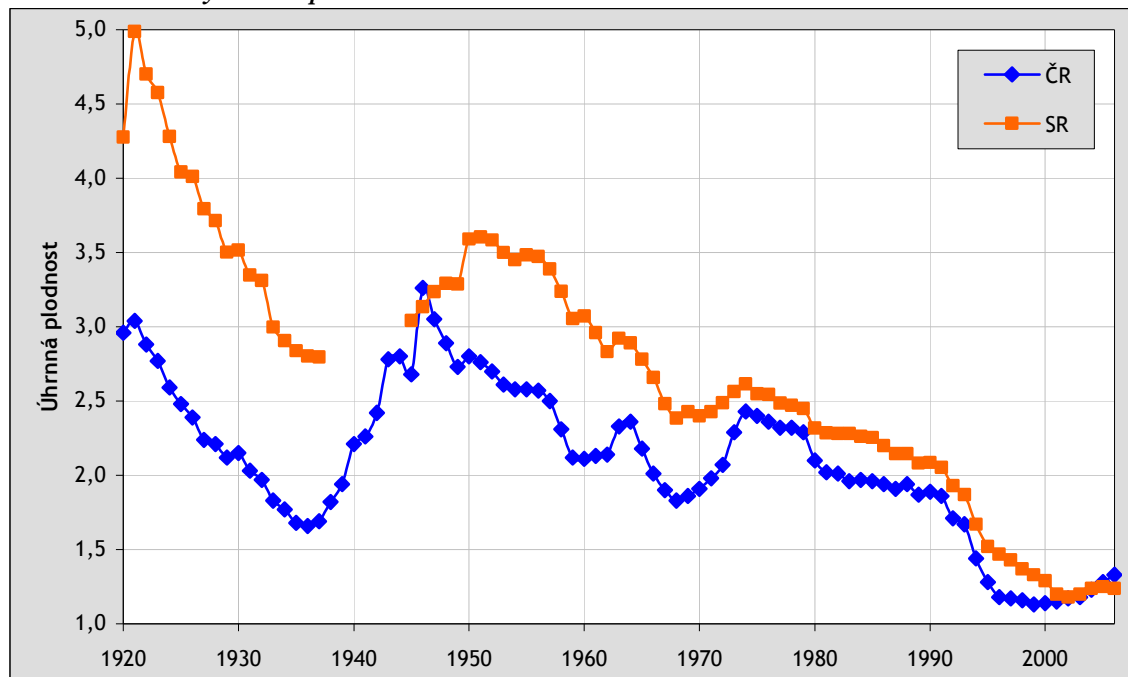
Populace žijící na území České a Slovenské republiky prošly rozdílným historickým vývojem. První změny v režimu reprodukce, demografická revoluce (první demografický přechod), začaly

---

¹ Tento příspěvek byl řešen v rámci projektu *Aktivní stárnutí, rodina a mezigenerační solidarita* (registrační číslo 2D06004) a Výzkumného záměru „Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace“ (registrační číslo 0021620831)

v českých zemích dříve. Počátek demografické revoluce se zde klade do první třetiny 19. století. Na Slovensku tento proces započal později (na přelomu 19. a 20. století), ale trval kratší dobu. Při vzniku Československa (po první světové válce) rodily ženy na Slovensku v průměru kolem pěti dětí, zatímco v českých zemích „pouhé“ tři děti (obr. 11.1). V období mezi dvěma světovými válkami úroveň plodnosti (úhrnná plodnost) u obou populací rychle klesala. Ve třicátých letech byl tento pokles zintenzivněn během období hospodářské krize provázené dlouhodobým zhoršením životních podmínek v tehdejší Československu. V roce 1936 činila úhrnná plodnost v českých zemích 1,66 a na Slovensku 2,80 živě narozených dětí na 1 ženu. V těchto letech se tedy populace českých zemí nacházela již pod hranicí prosté reprodukce, zatímco úroveň slovenské plodnosti zajišťovala reprodukci rozšířenou. Ukazatel úhrnné plodnosti byl do jisté míry ovlivňován i diferenční plodností národnostních menšin, neboť Němci žijící v českých zemích měli v průměru o něco méně dětí v porovnání s českou populací. Na Slovensku měli nižší plodnost Maďaři. Na celém předválečném vývoji úhrnné plodnosti je zejména zajímavý identický poklesový trend vyznačující se stejnou rychlostí, která ve svém důsledku nevedla ke sblížení obou křivek úhrnné plodnosti, ale pouze k jejich striktnímu paralelismu (obr. 11.1)².

Obr. 11.1 – Trendy úhrnné plodnosti v období 1920–2006

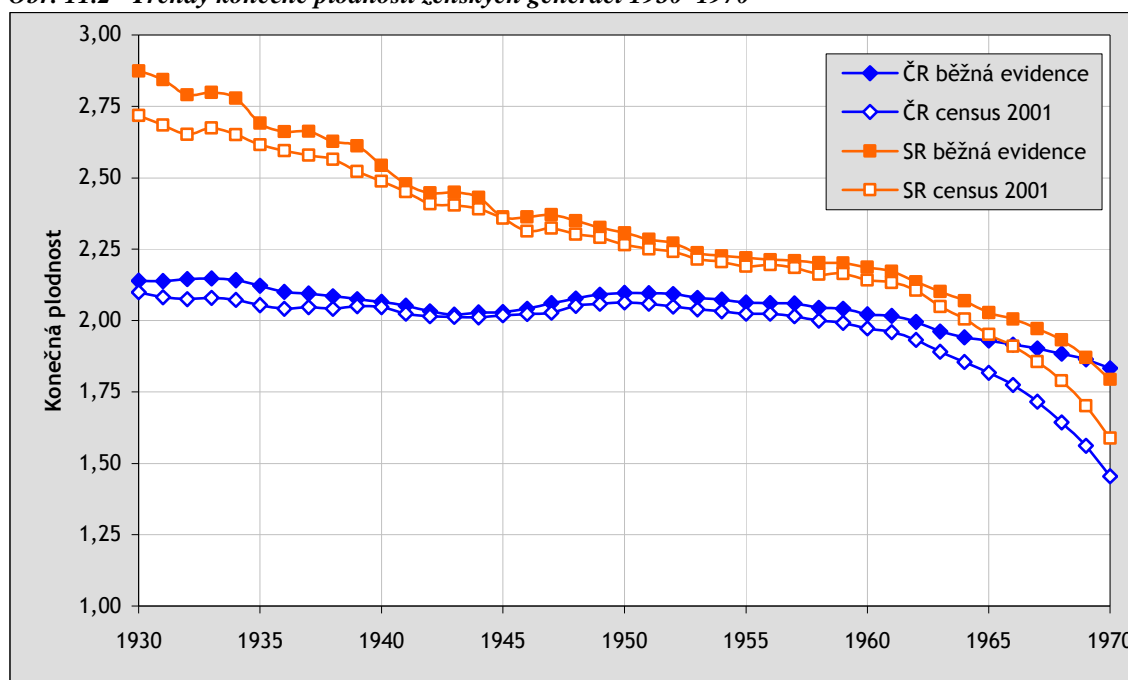

Po druhé světové válce obě země zdánlivě „startovaly“ ze stejných hodnot a to v průměru tři živě narozené děti na jednu ženu. Velmi brzy se však zopakoval vzorec paralelismu s vyšší úrovní plodnosti na Slovensku známý z předválečného období. Zatímco mezi oběma světovými válkami byla úhrnná plodnost na Slovensku 1,6 vyšší než na území

² Podklady pro grafy za Slovenskou republiku připravila Michaela Potančoková.

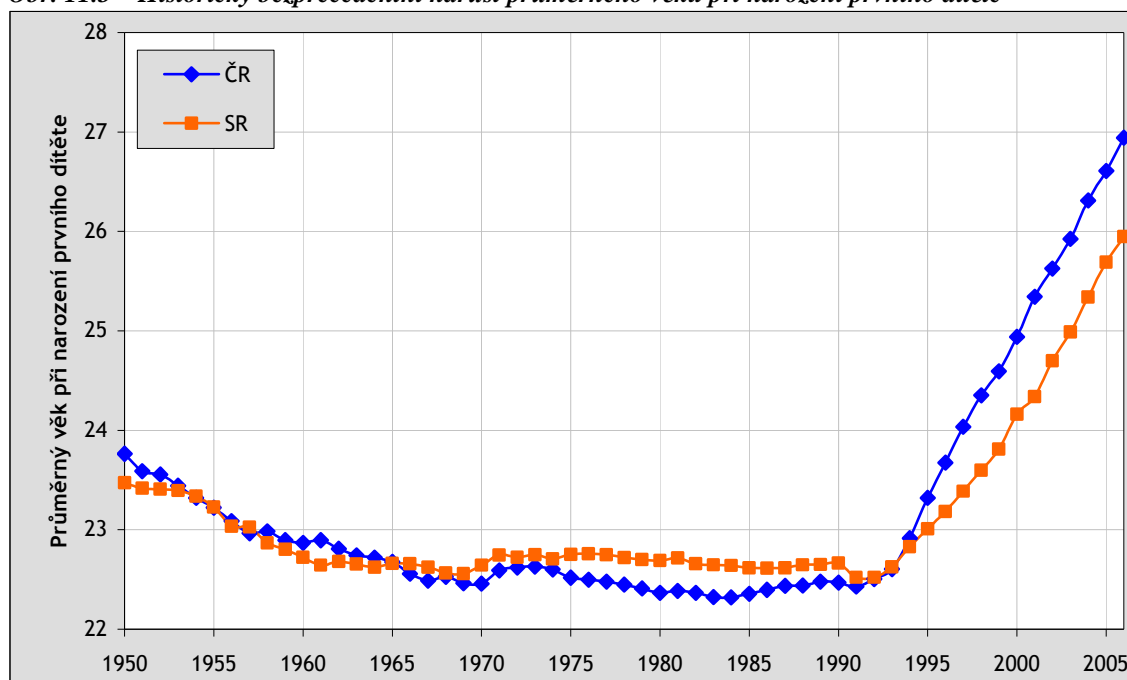
České republiky, tak v období 1950–1970 se index slovenské vyšší plodnosti pohyboval kolem 1,3 [úp(SR)/úp(ČR)]. Formální konvergence křivek úhrnné plodnosti České republiky a Slovenska nastala až v sedmdesátých letech dvacátého století. Opatření populační politiky přijímaná v celém tehdejší Československu totiž výrazně přispěla k navýšení transverzálních ukazatelů plodnosti v České republice, zatímco na Slovensku jako by pouze pozastavila dlouhodobý poklesový trend (*obr. 11.1*); ve výsledku se pak křivky úhrnné plodnosti obou zemí sblížily. Jako vysvětlení odlišného dopadu se nabízí hypotéza, že opatření populační politiky motivovala rozhodování českých žen mít druhé eventuálně třetí dítě, zatímco na Slovensku mít dvě až tři děti bylo normou („typický“ rodinný model), a proto zde měla tato opatření výrazně menší efekt (pouze velmi mírný nárůst úhrnné plodnosti v letech 1971–1979). Výše nabídnutou hypotézu o různých rodinných vzorcích obou srovnávaných zemí do určité míry potvrzuje i následující vývoj osmdesátých let dvacátého století, kdy efekt prorodinných opatření slábnul a současně se slovenská křivka vzdálila v souvislosti s rychlejším poklesem úhrnné plodnosti v České republice. Lze totiž spekulovat o tom, že opatření, která nebyla dále rozvíjena či „očekávaným“ způsobem prohlubována, vedla českou populaci k určité rezignaci na naplnění rodičovských plánů zamýšleného počtu dětí, zatímco Slovensko pokračovalo ve svém dlouhodobém „vlastním“ trendu. Devadesátá léta dvacátého století přinesla v obou zemích historicky bezprecedentní pokles úhrnné plodnosti, který byl zprvu rychlejší v České republice. Navíc dvacáté první století jako by nastolovalo novou epochu vývoje plodnosti v obou zemích, neboť historicky poprvé byla v roce 2005 slovenská úhrnná plodnost (1,25) nižší než česká (1,28). Tuto situaci potvrdil i následující rok 2006 (ČR: 1,33; SR: 1,24). Dnes tedy Slovensko pokračuje ve svém poklesovém trendu, zatímco více oscilující úhrnná plodnost v České republice dočasně narůstá.

Obr. 11.2 – Trendy konečné plodnosti ženských generací 1930–1970

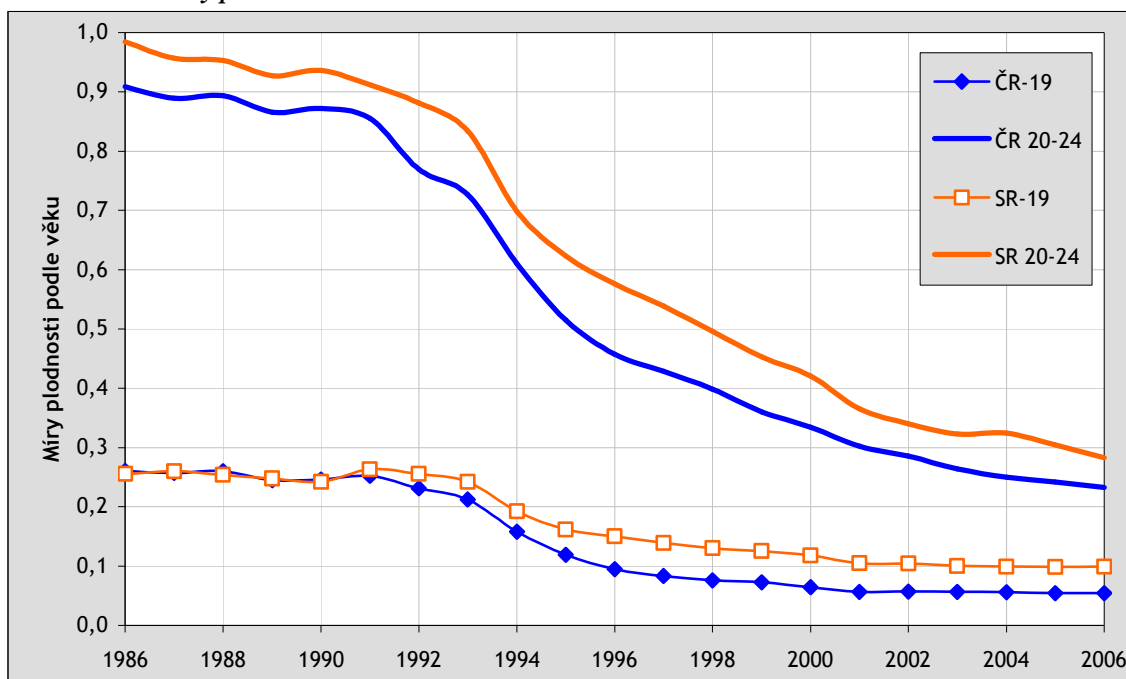
Do jaké míry jsou popsány změny plodnosti trvalé, lze posoudit pomocí generačních ukazatelů, a to na základě konečné plodnosti žen (průměrný počet živě narozených dětí, které porodila daná ženská generace). V tomto pohledu docházelo na Slovensku k nepřetržitému a postupnému snižování průměrného počtu dětí, zatímco v České republice ukazatel konečné plodnosti většinou stagnoval na hodnotách kolem prosté reprodukce (obr. 11.2). Počáteční výrazně vyšší úroveň konečné plodnosti na Slovensku činila 2,8 dětí narozených jedné ženě generace 1930, zatímco v České republice měla tato „průměrná“ žena 2,1 dětí. Opatření na podporu porodnosti a sňatečnosti přijatá na přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století se na slovenské křivce konečné plodnosti, na rozdíl od České republiky, vůbec neprojevila. V České republice však tato opatření přispěla nejen k zastavení začínajícího sestupného trendu, ale i k mírnému vzrůstu konečné plodnosti generací žen, které byly v této době ve věku své maximální plodnosti. Jedná se zejména o generace žen narozených před a po roce 1950. Později však vliv těchto opatření i v České republice postupně mizel. Potvrzuje to skutečnost, že ženy narozené v roce 1960 ještě porodily v průměru 2,0 dítěte, ale každá další generace žen již porodila v průměru méně dětí (ženská generace 1965 porodila v průměru 1,93 dětí). Nejmladší generace nemají svou plodnost ještě ukončenu, a proto můžeme pouze porovnávat trendy kumulativní konečné plodnosti podle věku nebo použít simulace. Použijeme-li metodu simulace měř plodnosti s tím, že budeme předpokládat, že následující generace má v daném věku stejnou hodnotu známou z generace předchozí, dojdeme k odhadu konečné plodnosti 1,83 živě narozených dětí porozených ženskou generací 1970 v České republice a 1,79 na Slovensku, kde uvedená simulace dává dokonce nižší hodnotu konečné plodnosti, než činí odhad pro Českou republiku. Neukončená konečná generační plodnost nejmladších generací vypočítaná z dat sčítání 2001 naznačuje probíhající rychlé sblížení úrovně konečné plodnosti České a Slovenské republiky (obr. 11.2).

Obr. 11.3 – Historicky bezprecedentní nárůst průměrného věku při narození prvního dítěte

Až do nedávné doby hrál významnou roli pro konečný počet dětí věk matky při narození prvního dítěte. Obecně platilo, že časný mateřství znamenalo i v průměru více dětí. Po druhé světové válce bylo období tzv. baby-boomu provázeno poklesem věku při uzavírání manželství a následně i snížením věku při narození prvního dítěte, protože tyto dva jevy byly tehdy silně korelovány. Tento trend je možné také pozorovat v České i Slovenské republice, a to až do konce šedesátých let dvacátého století (*obr. 11.3*). Věkové průměry vykazovaly nejen shodný sestupný trend, ale téměř se nelišily úrovní (1969: ČR 22,5; SR 22,6). V následujících dvaceti letech (1970–1990) si Slovensko svůj průměrný věk při narození prvního dítěte zachovalo na již téměř neměnných hodnotách, zatímco v České republice se tento věk ještě dále snižoval, a proto se obě země v tomto ukazateli poněkud odlišily. Slovenské pozdější mateřství, ale dávalo ve výsledku vyšší úroveň plodnosti. K překřížení křivek s nastolením opačných hodnot došlo až v roce 1994 a od této doby je průměrný věk matek při prvním dítěti o něco vyšší v České republice než na Slovensku. Výrazně vzestupný trend tohoto ukazatele, započatý před více než 10 lety, stále pokračuje v obou státech (2006: ČR 26,9; SR 25,9). Současné hodnoty průměrného věku při narození prvního dítěte jsou nejvyšší od druhé světové války a znamenají také kvalitativní proměnu věkové struktury plodnosti, a to zejména ve smyslu posunutí jejího maxima z věkové skupiny 20–24 let do věku 25–29 let.

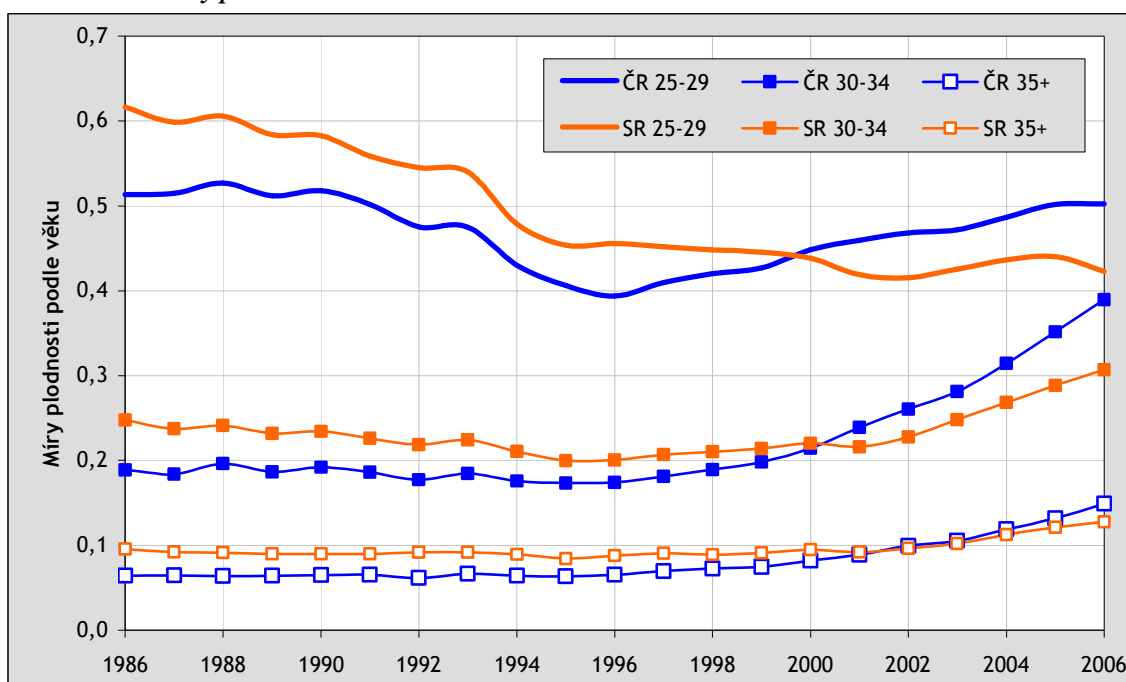
Obr. 11.4 – Trendy plodnosti do 24 let včetně

Trend průměrného věku mateřství souvisel s poválečným vývojem celé věkové struktury plodnosti. Tento vývoj byl v obou státech ve smyslu mládnutí a eventuální stabilizace. V evropském kontextu patřil věk při narození prvního dítěte k nejnižším. Těžiště plodnosti bylo ve věkové skupině 20–24 let (*obr. 11.4*), která značně determinovala celkovou výslednou

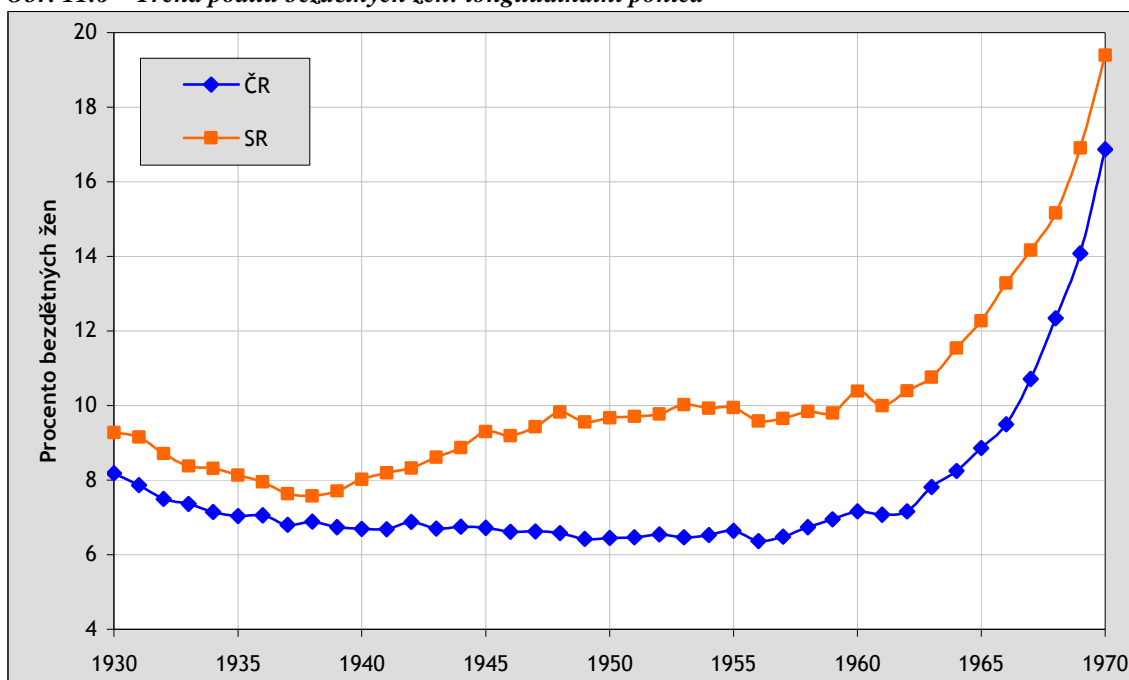
úroveň plodnosti. Oproti západoevropským zemím se těžiště plodnosti přesunulo z věku 20–24 do věku 25–29 let mnohem později, v České republice až v roce 1998 a na Slovensku dokonce v roce 2000. V těchto letech poprvé od druhé světové války hodnoty míry plodnosti ve věku 25–29 let převýšily úroveň plodnosti věku 20–24letých. Kontextem tohoto vývoje byl enormní pokles intenzity plodnosti žen mladších 25 let, a to bez žádné nebo velmi omezené kompenzace ve starších věkových skupinách v následujícím kalendářním období. Obr. 11.5 zřetelně dokumentuje, že v České republice dochází u žen ve věku 30+ k velmi mírnému nárůstu plodnosti, která však zdaleka nestačí ke kompenzaci propadu mladších věkových skupin, na Slovensku je tento trend méně patrný.

Obr. 11.5 – Trendy plodnosti ve věku 25 a více let

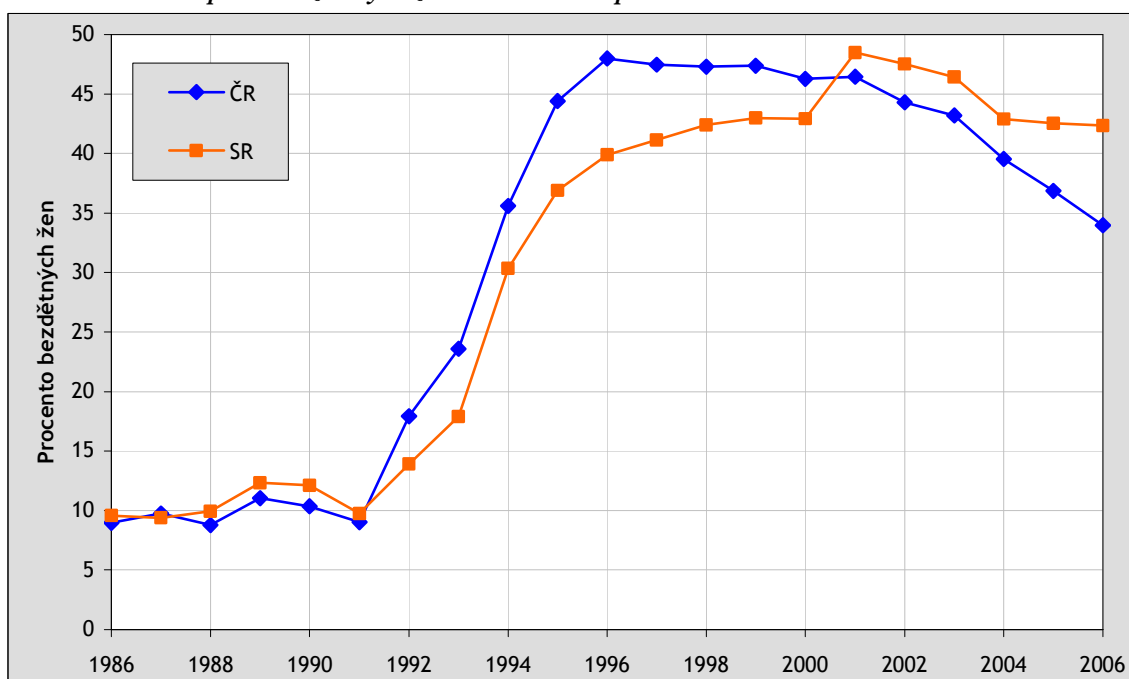

Konečnou úroveň plodnosti (průměr počtu narozených dětí) může a nemusí ovlivňovat váha (zastoupení) bezdětných žen v dané populaci. Historicky byl podíl bezdětných žen v České republice a na Slovensku, v porovnání s většinou evropských zemí, relativně nízký (méně než 10 %). V České republice 8 % v generaci 1930, 7 % v generaci 1940 a nejnižší bezdětnost (6 %) vykazovaly ženy narozené v roce 1949 (obr. 11.6). Na Slovensku, přestože zde byla konečná plodnost větší, byla bezdětnost častější než v České republice, tj. 9–10 %. Rozdíl v tomto ukazateli byl kupodivu největší v období egalitářského komunistického režimu ve společném československém státě. U nejstarších a u nejmladších generací si byla úroveň bezdětnosti v obou státech podobnější (obr. 11.6). U nejmladších generací (1970) se podíl bezdětných žen přibližuje 20 %, ale ty měly při sčítání 2001 30–31 let a děti mohou mít eventuálně později.

Obr. 11.6 – Trend podílu bezdětných žen: longitudinální pohled

Obr. 11.7 – Trend podílu bezdětných žen: transversální pohled

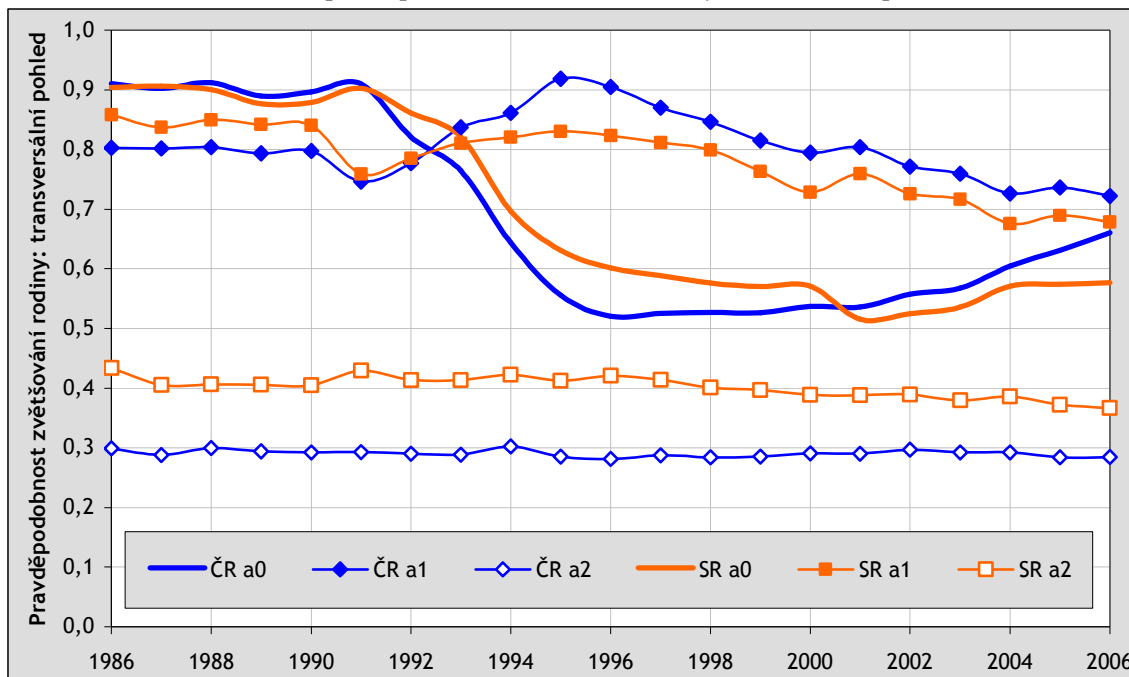

Podobnost nedávného vývoje obou států také potvrzuje skutečnost, podíváme-li se na časové trendy 1986–2006 bezdětnosti počítané v transversálním pohledu (obr. 11.7). Pouze poslední roky 2005–2006 jako by naznačovaly, že se Slovensko vrací ke své historicky častější bezdětnosti v porovnání s Českou republikou. Vypovídací schopnost tohoto transversálního

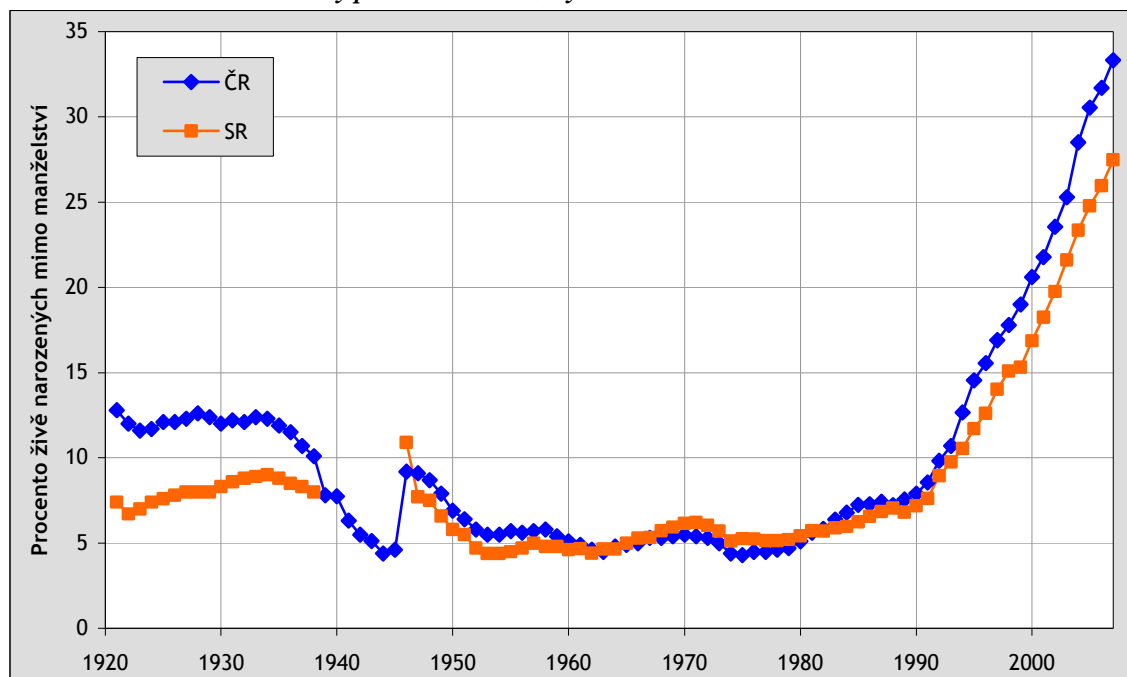
ukazatele je však velmi omezená v období zásadních změn plodnosti žen podle pořadí narozených dětí a toho jsme právě svědky v posledních patnácti letech v souvislosti s probíhajícími transformačními procesy.

Obr. 11.8 – Anomálie trendů pravděpodobnosti zvětšování rodiny: transversální pohled

V souvislosti se strukturální transformací plodnosti (věk, legitimita a pořadí) po roce 1990 se následně specifickým způsobem vyvíjel i transversální ukazatel pravděpodobnosti zvětšování rodiny (obr. 11.8). Počínaje rokem 1993 je na něm patrná v obou zemích anomálie pořadí, neboť pravděpodobnost mít první dítě je od tohoto roku menší než pravděpodobnost narození druhého dítěte. Tento „zvláštní“ trend souvisí s rozdílným tempem poklesu plodnosti obou pořadí (rychlejší tempo poklesu prvního pořadí oproti druhému). Uvedené specifikum může do určité míry naznačovat vydělování prorodinně orientované skupiny obyvatelstva, která má dvě děti, za jakýchkoliv podmínek. V této souvislosti lze spekulovat i o tom, že současná nízká úroveň plodnosti může souviset s faktem, že méně prorodinně orientovaná skupina obyvatelstva, oproti minulosti, děti odkládá, resp. se stává bezdětnou. Právě váha této „nestabilní“ skupiny z hlediska realizované plodnosti může v populaci narůstat či klesat v kontextu konkrétního populačního klimatu. Pokud jde o třetí a vyšší pořadí, těchto dětí se v České republice rodí dlouhodobě již velmi málo a pravděpodobnost jejich narození je nízká (obr. 11.8), na Slovensku je však stále zřetelně vyšší.

Obr. 11.9 – Dlouhodobé změny podílu dětí narozených mimo manželství

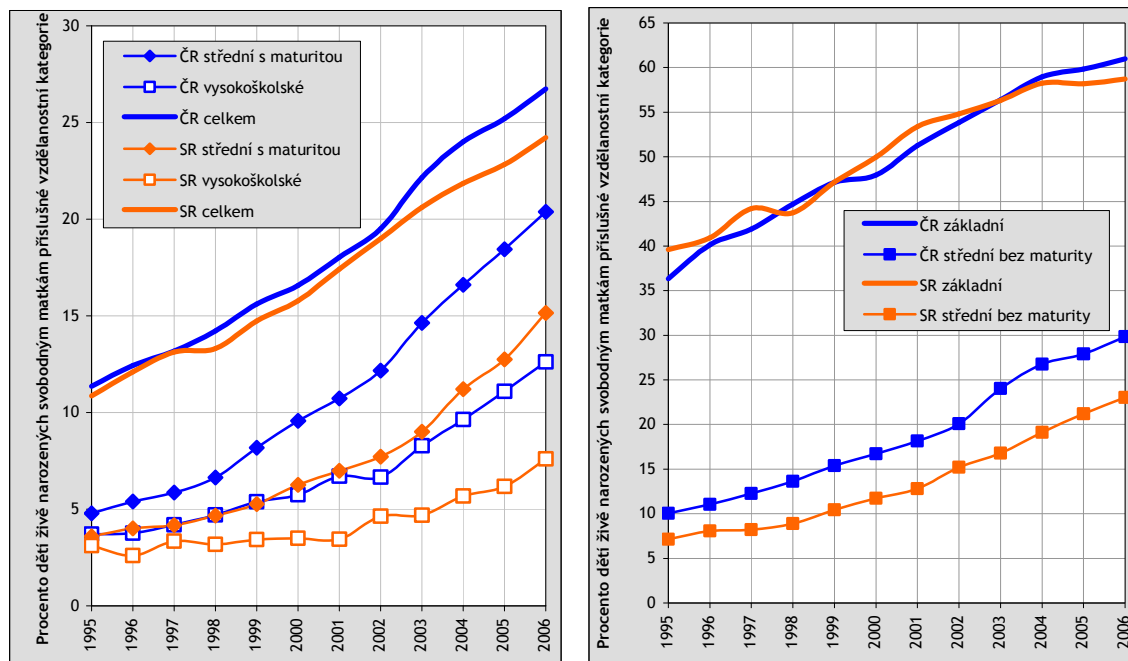

V České republice byl před druhou světovou válkou podíl dětí narozených mimo manželství relativně vyšší (přibližně 12 %), než na Slovensku 7–9 % (obr. 11.9). Období socialismu jako by smazalo předválečné rozdíly a v obou státech se podíl dětí narozených mimo manželství snížil a pohyboval se na stejné hladině kolem 5–6 %. V osmdesátých letech tento podíl o něco málo vzrostl na 8 %. Česká republika překročila hranici 10 % v roce 1992 a Slovenská republika v roce 1993. V obou státech je však patrný jednoznačný růstový trend mimomanželské plodnosti, na Slovensku nepatrně pomalejší. Tato nedávná změna přivedla populace obou zemí k historicky bezprecedentním hodnotám podílu dětí narozených mimo manželství, kdy se přibližně jedna třetina dětí narodí mimo manželství (2006: ČR 33 %; SR 27 %). Nicméně zůstává ne zcela zodpovězenou a zásadní otázkou, v jakém rodinném prostředí tyto děti vyrůstají. Jedná se o faktická manželství alternující sňatkem posvěcené svazky s dětmi nebo jde o neúplnou rodinu s neprovdanou matkou? Výsledky sčítání 2001 i data běžné evidence posledních let spíše podporují názor, že se především jedná o děti, které se rodí svobodné matce s nižším vzděláním, v mladším věku a jsou častěji prvního pořadí. Tato matka se často stává osamělým rodičem, a to zejména v souvislosti s méně stabilním partnerem více ohroženým nezaměstnaností.

Narůstající frekvence mimomanželsky narozených dětí je někdy považována za projev liberalizace a následně pluralizace rodinných forem. Předpokládá se, že část legitimních manželství se transformuje na tzv. faktická manželství (manželství bez sňatku). V tomto kontextu nás zajímá jakým způsobem je svobodné mateřství diferencováno podle vzdělání matek. Zajímá nás, zda je svobodné mateřství častější u žen se základním vzděláním nebo

naopak u vysokoškolaček. Z obr. 11.10 jednoznačně vyplývá, že nejčastěji jsou svobodnými matkami ženy se základním vzděláním (61 % v roce 2006). Naopak čím vyšší dosažené vzdělání, tím je svobodné mateřství méně frekventované, u vysokoškolaček v roce 2006 to bylo 13 %. Dalo by se tedy říci, že čím vyšší vzdělání, tím tradičnější chování, a tím vyšší preference manželství legalizovaného sňatkem. Nejkonzervativnější jsou v tomto pohledu slovenské vysokoškolačky, u kterých činil podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2006 pouhých 7,6 % (ČR 12,6 %).

Obr. 11.10 – Trendy svobodného mateřství v rámci vzdělanostních kategorií

Česká republika a Slovenská republika se v důsledku současného propadu úhrnné plodnosti ocitly v pásmu tzv. pasti nízké plodnosti (úhrnná plodnost nižší než 1,3 živě narozeného dítěte připadajícího v průměru na jednu ženu); Česká republika v období 1994–2005, Slovensko od roku 2000. Tato skutečnost je odrazem souhrnu výše popsaných hlubokých strukturálních proměn rodinného chování populací obou zemí i kontextuálního populačního klimatu. V první řadě mladí lidé odkládají založení rodiny do vyššího věku, takže věkový profil plodnosti postupně stárne. Přestože narůstá věk prvního rodičovství, tak rodina se stává méně stabilní. Tento trend vyvrací hypotézu o promyšlenosti manželství resp. rodiny „rozumně“ uzavřené ve vyšším věku. I když se zvyšuje věk mateřství ve všech kategoriích rodinného stavu či sociálních skupin, včetně neprovdaných matek, tak paradoxně rychle narostl podíl dětí narozených mimo manželství, a to i v podmínkách dostupnější antikoncepce, a tím možného lepšího plánovaného rodičovství. Pro celkovou úroveň plodnosti je také velmi důležité postupné zvyšování vzdělanostní úrovně, zvláště ženské populace, která má v průměru méně dětí. Sečteme-li vliv uvedených faktorů: vyšší věk, častější mimomanželská plodnost, nárůst podílu více vzdělaných žen, lze odůvodněně předpokládat, že pro obě populace České republiky i Slovenské republiky

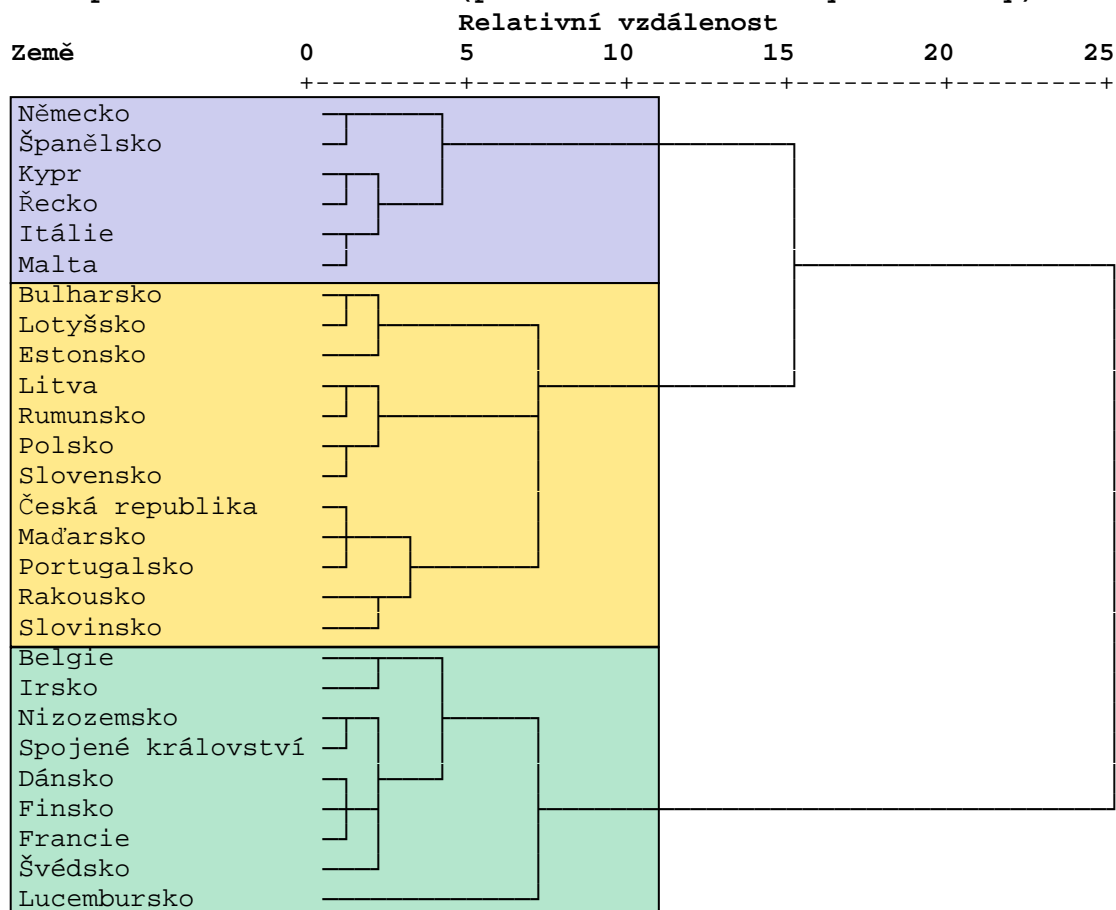
postupně přestává být dvoudětná rodina reálným modelem pro všechny. Podíváme-li se na trendy plodnosti v dlouhodobé perspektivě, tak obě republiky Česká i Slovenská se v ukazatelích plodnosti sblížovaly. Zejména Slovensko se v důsledku jednoznačného poklesového trendu nejen přiblížilo v transversální dimenzi České republice, ale dokonce ji „předstihlo“ a má v letech 2005–2006 nižší úhrnnou plodnost. Tento fakt by se přitom nikdo neodvážil před několika lety předvídat. Proměny rodinného chování posledních let nastolily, mimo překvapivě nižší úroveň plodnosti na Slovensku, další nové netradiční situace. Starší slovenské matky byly v posledních letech v tomto smyslu předstiženy v důsledku rychleji stárnoucí věkové struktury plodnosti v České republice a průměrný věk matek při narození prvního dítěte je dnes, na rozdíl od minulosti, vyšší v České republice. Souvisí to zřejmě se skutečností, že plodnost žen ve věku 30 a více let v České republice pomalu roste, zatímco na Slovensku nikoliv. Rychle narůstající bezdětnost žen v České republice vede ke sblížení obou populací v tomto směru, ikdyž dříve byla na Slovensku bezdětnost častější.

Podobnosti a odlišnosti České a Slovenské republiky lze vidět v evropském kontextu. Je možné říci, že dlouhodobě se oba státy charakterem své reprodukce spíše přibližují, v jednotlivých ukazatelích však nacházíme i drobné odlišnosti, z nichž některé přetrvávají z minulosti a některé jsou zcela nové. Typologie plodnosti evropských zemí pomocí metody seskupovací analýzy ukazuje, že dnešní Evropa je úrovní (úp) i profilem (průměrný věk matek při narození prvního dítěte, podíl dětí narozených mimo manželství) své plodnosti včetně kontextu životní úrovně (HDP v paritě kupní síly) rozdělena do třech skupin (*obr. 11.11*). Nejbohatší země mají nejvyšší úroveň plodnosti, starší matky i největší podíl dětí narozených mimo manželství (podle pořadí ve skupině: Dánsko, Finsko, Francie, Švédsko, Nizozemsko, Spojené království, Rakousko, Belgie, Irsko, Lucembursko), nejchudší je postkomunistická Evropa (Česká republika, Maďarsko, Slovinsko, Litva, Rumunsko, Polsko, Slovensko, Bulharsko, Lotyšsko, Estonsko) a Portugalsko s nejmenším počtem dětí, relativně mladými matkami a vyšší mimomanželskou plodností. Při této klasifikaci spadají Česká i Slovenská republika do stejné skupiny. Pouze vychází, že v tomto směru se více podobají Česká republika a Maďarsko, naopak Slovensko si je bližší s Polskem.

Obr. 11.11 – Typologie EU 27 z hlediska plodnosti a bohatství. Diferenciace podle zemí

Hierarchické seskupování evropských zemí v roce 2005 na základě: úhrnné plodnosti, průměrného věku při narození prvního dítěte, podílu dětí narozených mimo manželství a hrubého domácího produktu vyjádřeného v paritě kupní síly.

Seskupování: Wardova metoda (proměnné transformovány na Z skóry)

Země	Úhrnná plodnost	Prům.věk při narození 1.dítěte	% dětí naroz. mimo manželství	HDP v paritě kupní síly: EU27=100
Německo, Španělsko, Řecko, Itálie, Malta, Kypr	1,357	28,57	16,77	98
Česká republika, Maďarsko, Portugalsko, Slovinsko, Litva, Rumunsko, Polsko, Slovensko, Bulharsko, Lotyšsko, Estonsko	1,314	25,86	36,14	59
Dánsko, Finsko, Francie, Švédsko, Nizozemsko, Spojené království, Rakousko, Belgie, Irsko, Lucembursko	1,733	28,36	38,45	139

Literatura

- POTANČOKOVÁ, M., VAŇO, B., PILINSKÁ, V., JURČOVÁ, D. 2008. Slovakia: Fertility between tradition and modernity. *Demographic Research*, Vol 19/25, s. 973–1018.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2003. Generační plodnost v České republice na základě sčítání. *Demografie*, 45, s. 255–262.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2004. Změny generační plodnosti v České republice se zaměřením na vzdělání žen. *Demografie*, 46, s. 77–90.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2007a. Dvacet let svobodného mateřství v České republice. *Demografie*, 49, s. 1–12.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2007b. Porodnost v České republice: současný stav a nedávné trendy. In: *Populační vývoj České republiky 2001–2006*, Praha : Přírodovědecká fakulta UK, katedra demografie a geodemografie, s. 79–93.
- VAŇO, B. 2005. Populační vývoj na Slovensku po roce 1990. *Demografie*, 47, s. 103–112.

Autor

[Prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc.](#)

Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta UK
Albertov 6
128 43 Praha 2
e-mail: rychta@natur.cuni.cz,

[Ing. Boris Vaňo](#)

Výskumné demografické centrum
INFOSTAT Bratislava
Dúbravská 3
845 24 Bratislava
Slovakia
e-mail: vano@infostat.sk

12

Vývoj sezónnosti sňatečnosti za 50 let časopisu *Demografie*

Klára Tesárková, Eva Karousová

Trends in Seasonal Nuptiality during the Fifty-Year History of the Journal *Demography*

This paper reviews articles on the subject of seasonal nuptiality that have been published in the journal *Demography* during its fifty-year history. Articles are compared not only in terms of their main results but also from a methodological point of view. The applied methods are confronted with the results obtaining using the time-series decomposition method, which is applied to the monthly numbers of weddings at the national level from 1950 to 2006 and at the regional level for the last decade. The results this produces are essentially in agreement with the referenced articles. The method of time-series decomposition proved to be applicable in this type of analysis. Moreover, it enables us to observe the development of seasonal indexes and the random component in a time-series separately.

Keywords: seasonal nuptiality, standardisation, time-series decomposition, seasonal indexes

---

Sezónnost sňatečnosti nepatří zpravidla mezi nejatraktivnější témata z hlediska demografie, i na stránkách časopisu *Demografie* se za půl století jeho existence toto téma objevilo jen ve čtyřech příspěvcích, z toho tři se zabývají výhradně sňatečností. Přesto, anebo možná právě proto, je metoda představovaná v tomto textu založena právě na analýze sezónnosti sňatečnosti. Přispívá k tomu navíc ten fakt, že rozložení sňatků během roku je výhradně určeno lidským rozhodnutím a sezónní výkyvy sňatečnosti jsou tudíž velmi významné.

Metoda, která je v tomto příspěvku využita, z části navazuje na tradiční a demografy běžně používané přístupy a z části využívá přístupu známého spíše ekonomům nebo statistikům.

Tento přístup, jak bude dokázáno, je dobře využitelný i v demografické analýze. Analyzovaná data za Českou republiku pochází z let 1950 až 2006 a jsou přejata z Českého statistického úřadu.

Prvním úkolem tohoto textu je srovnání a shrnutí dosud publikovaných článků; nejen jejich výsledků, ale hlavně metodologií používaných pro rozbor sezónnosti jevu. Metody a výsledky ostatních autorů potom budou porovnány s metodou užitou v tomto článku, kterou je dekompozice časové řady. Dále se budeme zabývat vývojem sezónnosti sňatečnosti v České republice od druhé poloviny 20. století. Zmíněny budou i rozdíly v sezónnosti sňatečnosti na regionální úrovni podle krajů¹. Článek dále sleduje, zda sezónní výkyvy sňatečnosti zůstávají po celé sledované období významné, případně k jakým nejdůležitějším změnám v rozložení sňatků u nás v posledních letech dochází.

Téma sezónnosti sňatečnosti v časopisu Demografie

V průběhu padesáti let vydávání časopisu Demografie byly na jeho stránkách otištěny čtyři články zabývající se sezónností sňatečnosti. Každý z těchto článků sledoval sezónnost sňatečnosti z trochu jiné perspektivy.

První článek „Sezónnost sňatečnosti v ČSSR“ od Aleny Konečné vyšel v 19. ročníku (1977). Alena Konečná rozebírala vývoj sňatečnosti v letech 1960–1973, a to odděleně v České a Slovenské republice a podle socioekonomických skupin snoubenců. Jedná se o jediný text na toto téma, který vyšel v předrevoluční době. Autory článku „Vývoj sezónnosti sňatečnosti v Československu po druhé světové válce a současná situace v mezinárodním srovnání“, který vyšel ve 32. ročníku (1990) a mapoval vývoj sezónnosti sňatečnosti od roku 1945 do roku 1985, byli Michal Roučka a Radka Skočdoplová. Tito autoři porovnali sezónnost sňatečnosti v Československu mj. také se sedmi západoevropskými zeměmi. Historickému vývoji sezónnosti sňatečnosti se věnovala Ludmila Fialová v příspěvku s názvem „Sezónnost demografických událostí v českých zemích v 17. až 20. století“, který vyšel v 37. ročníku časopisu (1995). Poslední publikací na toto téma byl článek Evy Kačerové ze 46. ročníku (2004) „Mezinárodní srovnání sezónnosti sňatečnosti“, který se věnoval nejen srovnání sezónnosti ve vybraných zemích světa, ale i důvodům různé sezónnosti. Tento článek je cílen především na mezinárodní srovnání a dokládá také významný vliv svátků a tradic na rozložení sňatečnosti během roku.

Každý z uvedených článků se vyznačoval osobitým pohledem na studovanou problematiku a každý také znamenal nesporný přínos ke studiu tohoto jevu. První citovaný článek je dosud jediný, který se zaměřuje na socioprofesionální skupiny a jsou zde představeny významné rozdíly mezi nimi. Druhý používá velmi pokročilé metody analýzy a zároveň se zabývá sezónností sňatečnosti z mezinárodního pohledu. Třetí článek pak nabízí hluboký vhled do historického

---

¹ Vymezených podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, s účinností od 1. 1. 2000

vývoje tohoto jevu a poslední je neobyčejně obsáhlý z hlediska mezinárodního srovnání a analýzy dopadu národních svátků, tradic či rozdílných kalendářů na rozložení svateb.

Metodologie užitá v jednotlivých člancích pro rozbor sezónnosti

Při srovnání metod používaných jednotlivými autory pro rozbor sezónnosti sňatečnosti lze spatřit značné rozdíly. V nejstarším článku od Aleny Konečné je četnost sňatků v daných měsících vyjádřena prostým procentuálním podílem na celém roku, přičemž nebyla provedena standardizace na různý počet dní v měsíci, „...neboť rozdíly v počtu sňatků v jednotlivých měsících jsou tak markantní, že toho není třeba.“ (Konečná, 1977: 215). Pro srovnání variability jednotlivých křivek sezónnosti sňatečnosti vypočítala autorka také variační koeficient.

Naopak Michal Roučka a Radka Skočdoplová použili již mnohem složitější metody. Absolutní počty sňatků byly nejdříve standardizovány na stejný počet dní v měsíci. Poté z nich byly vypočítány sezónní koeficienty sňatečnosti, které udávají standardizovaný počet sňatků určitého měsíce ku počtu sňatků průměrného měsíce v roce. Koeficienty byly dále upraveny tak, aby dávaly pro daný rok součet dvanáct a následně byly ještě vyrovnány metodou klouzavých průměrů. Tito autoři také použili variační koeficient a pro srovnání vývoje sezónnosti sňatečnosti v průběhu let byl vypočten Spearmanův korelační koeficient. Mezinárodní srovnání bylo provedeno pomocí shlukové analýzy.

Ludmila Fialová studuje ve svém článku sezónnost nejen sňatečnosti, ale i jiných demografických událostí a zaměřuje se směrem k historickému vývoji. Užití metody tedy musely být uzpůsobeny dostupným historickým datům. V článku srovnává sezónnost pomocí indexů sňatečnosti – standardizovaný počet sňatků na stejnou délku měsíce ku průměrnému počtu sňatků. Variabilitu v jednotlivých obdobích udává pomocí variačního koeficientu.

Variační koeficient a indexy sňatečnosti používá ve svém článku i Eva Kačerová. Tyto „indexy“ jsou shodné s „koeficienty“ v podání Roučky a Skočdoplové.

Je tedy vidět, že přepočtení událostí na stejný počet dní v měsíci, byl použit v člancích po roce 1990, neuzívá ho pouze Alena Konečná v článku z roku 1977. Stejně tak nejsou v jejím článku používány sezónní indexy, ale procentuální zastoupení jednotlivých měsíců na ročním počtu sňatků. Naopak k základnímu vyjádření variability rozložení sňatků bylo ve všech příspěvcích využito variačního koeficientu.

Použitá alternativní metodologie analýzy sňatečnosti

Postup zvolený v tomto textu se od výše zmíněných postupů používaných k identifikaci sezónnosti sňatečnosti liší hned v několika aspektech. Prvním z nich je standardizace aplikovaná ještě před samotným zahájením výpočtu sezónních indexů. Kromě tradiční standardizace na stejnou délku měsíce byla data přepočtena i na stejný počet pátků a na stejný počet sobot v měsíci. Dalším krokem pak bylo užití metody dekompozice časové řady. Pomocí tohoto postupu pak byly odhadnuty nejen sezónní indexy charakterizující „oblubu“

jednotlivých měsíců pro uzavření sňatku, ale i složka trendová, a bylo možno samostatně vyjádřit i průběh náhodných odchylek.

Standardizace vstupujících dat

Vstupujícími daty byly absolutní počty sňatků uzavřené v jednotlivých měsících v letech 1950 až 2006 vykázané Českým statistickým úřadem. Prvním krokem standardizace se stal obvyklý přepočítání dat na stejnou délku měsíce. Skutečné počty sňatků jsou vyděleny přepočítávacím koeficientem (podrobný popis viz Kačerová, 2001). Koeficient přepočtu je roven skutečnému počtu dní daného měsíce dělenému počtem dní průměrného měsíce, který lze vyjádřit jako $365/12$ (resp. $366/12$ v případě přechodného roku). Standardizované počty sňatků jsou tedy mírně vyšší než původní nestandardizované počty v měsících s podprůměrným počtem dní a naopak mírně nižší v měsících s nadprůměrným počtem dní.

Tato standardizace je při analýze sezónnosti během roku, jak bylo ukázáno, zcela běžná. Zvolený postup ovšem vychází z předpokladu, že rozložení sňatků do všech dnů během měsíce je přibližně rovnoměrné. Uvedený předpoklad však, především u sňatečnosti, nepochybně dodržen není; rozložení sňatků se výrazně liší podle dní v týdnu (což dokládá např. Polášek, 2005) – na začátku 21. století bylo téměř 93 % sňatků uzavřeno v pátek nebo v sobotu (v sobotu to bylo 72,3 % a v pátek 20,5 %). Z tohoto faktu jednoznačně plyne, že stejně jako celkový počet sňatků v měsíci je ovlivněn rozdílným počtem dní v měsíci, může být ovlivněn i rozdílným zastoupením jednotlivých dní v měsíci, především pak rozdílným počtem pátků nebo sobot v měsíci. V zásadě mohou nastat 4 varianty rozložení pátků a sobot v měsíci – 4 pátky a 4 soboty, 4 pátky a 5 sobot, 5 pátků a 4 soboty a nebo 5 pátků a 5 sobot.

Součástí této analýzy byla tedy standardizace vstupujících dat nejen na délku měsíce, ale i na průměrný počet pátků, resp. sobot, v průměrném měsíci. Standardizační přepočítání probíhalo v zásadě stejným způsobem jako přepočítání na stejný počet dní v měsíci. Nejprve byl tedy určen průměrný počet pátků, resp. sobot, na jeden průměrný měsíc. Do standardizačního přepočtu však koeficient vstupoval vážený podle podílu sňatků připadajících na průměrný pátek, resp. sobotu (neboť na celkový počet sňatků má zcela jednoznačně jiný vliv složení 4 pátků a 5 sobot v měsíci než 5 pátků a 4 sobot v měsíci). Po provedení uvedených postupů byla výsledkem časová řada počtu sňatků standardizovaná na stejnou délku měsíce a zároveň na stejný počet pátků, resp. sobot (s uvažováním rozdílného podílu sňatků uzavřených v těchto dnech). Takto standardizovaná časová řada se stala vstupem pro následné výpočty sloužící k samotné identifikaci sezónní složky v časové řadě sňatků.

Dekompozice časové řady

Pro provedení analýzy sezónnosti sňatečnosti byla použita měsíční data počtu sňatků v České republice standardizovaná na stejnou délku měsíce a stejný počet pátků, resp. sobot, jak bylo popsáno výše. Postup identifikace sezónní složky vychází z tradiční metody dekompozice časové řady (popsané např. v Cipra, 1986). Hodnoty časové řady měsíčních počtů sňatků (P)

v České republice v jednotlivých letech analyzovaného období (časové indexy jsou z důvodu názornosti vynechávány) je tak možné vyjádřit v teoretické formě multiplikativního modelu

$$P = Tr * S * \varepsilon$$

kde Tr je tzv. trendová složka, S je složka sezónní a ε je vyjádření náhodné složky. Celý postup spočívá v rozkladu (dekompozici) časové řady na jednotlivé zmíněné složky.

V prvním kroku výpočtu je nutné odhadnout složku trendovou. Běžně je užíván postup založený na klouzavých průměrech. Aby v trendové složce byl odstraněn vliv sezónní složky v rámci každého sledovaného roku, byl užit klouzavý průměr o délce 12 měsíců. Vyjádření trendové složky by mělo ještě hladší průběh při užití klouzavého průměru větší délky. Centrováním těchto klouzavých průměrů získáme odhad trendové složky. Tzv. sezónní náhodná složka se po odhadu složky trendové jednoduše vyjádří ve tvaru

$$S * \varepsilon = \frac{P}{Tr}$$

Sezónní náhodná složka obsahuje jak hledanou sezónní složku, tak i složku náhodnou. Pokud předpokládáme, že náhodná složka skutečně obsahuje jen náhodné a nepravidelné výkyvy, je možné ji eliminovat průměrováním sezónní náhodné složky za stejné měsíce v delším období. Tím lze dospět k odhadu samotných sezónních indexů pro jednotlivé měsíce sledovaného období. Nevýhodné by ovšem bylo zvolení příliš dlouhého období pro toto zprůměrování, neboť i samotná sezónnost se v čase může měnit. Volba příliš dlouhého období by se v případě změn sezónnosti projevila tím, že by samostatně vyjádřená náhodná složka neměla během sledovaného období přibližně konstantní rozptyl – např. pokud bychom předpokládali přibližně lineární vývoj jednotlivých sezónních indexů v čase, pak by náhodná složka na začátku a na konci sledovaného období dosahovala výrazně větších absolutních hodnot než zhruba v polovině tohoto období. Pro potřeby naší analýzy byla volena období desetiletá, kdy se dá předpokládat, že změny sezónních indexů nebyly natolik výrazné, aby ovlivnily celkovou kvalitu modelu. Za jednotlivá desetiletí tedy uvedeným postupem byly určeny hodnoty sezónních (v tomto případě měsíčních) indexů.

Vyjádření samostatné náhodné složky pak již není technickým problémem. Náhodná složka kolísá okolo hodnoty 1 a její významnější výkyvy pak upozorňují na specifické zvláštnosti v průběhu časové řady.

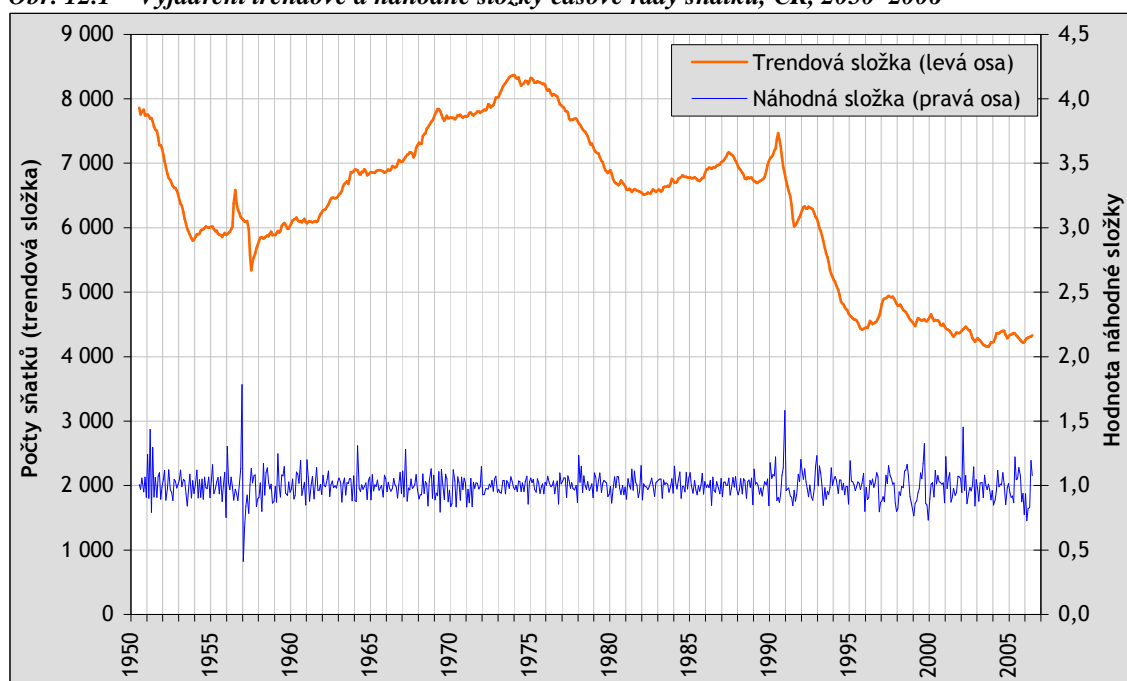
Sezónní indexy za všechny měsíce mají součet 12 v každém sledovaném období (v našem případě desetiletí); pokud by se tedy jednalo o průměrný měsíc, hodnota jeho sezónního indexu by byla rovna jedné. Pokud by v takovém měsíci nebyl zaznamenán ani žádný náhodný výkyv, byla by i náhodná složka rovna jedné, a počet sňatků v takovém měsíci by tedy odpovídal přímo samotné hodnotě trendu. Čím vyšší hodnoty sezónní složka pro daný měsíc dosahuje, tím se

jedná o preferovanější měsíc a naopak. Získané výsledky dokládají, že sezónnost sňatečnosti se během sledovaného období skutečně měnila.

Vývoj sezónnosti sňatečnosti v druhé polovině 20. století a na začátku 21. století získaný metodou dekompozice časové řady

Sezónnost sňatečnosti „... souvisí historicky se sociálními podmínkami života obyvatelstva a různými tradicemi“ (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986: 246). Přestože společnost se od mnoha tradic během druhé poloviny dvacátého století spíše odvracela, sezónnost sňatečnosti přetrvává a její variabilita dokonce spíše roste. Ve 20. století je třeba zmínit také další nezanedbatelný faktor ovlivňující výkyvy sňatečnosti: legislativní změny.

Obr. 12.1 – Vyjádření trendové a náhodné složky časové řady sňatků, ČR, 2050–2006

Pramen: Vlastní výpočty z dat ČSÚ (Pohyb obyvatelstva v roce ...).

Na odhadu trendu zkoumané časové řady se projevují především dva zřetelné výkyvy – první je na začátku 2. poloviny 50. let a druhý na začátku 90. let dvacátého století. Oba výkyvy byly natolik výrazné, že ovlivnily celkový průběh trendu, a oba mají své logické vysvětlení – první z nich je způsobený zrušením výbavného, které se projevilo kumulací sňatků ještě do roku 1956 (v tomto roce se setkáváme s maximálním absolutním počtem prosincových sňatků během druhé poloviny 20. století), druhý má podobnou příčinu, kterou je zrušení státní garance novomanželských půjček (tedy jejich faktické zrušení) od roku 1991, které vedlo ke zvýšení počtu sňatků v roce 1990. Kromě těchto dvou výkyvů má trendová složka relativně hladký průběh. Po poklesu v 50. letech došlo v dalším desetiletí opět k oživení a nárůstu počtu uzavíraných sňatků, tento vývoj pokračoval až do poloviny 70. let. Mírné oživení ještě přišlo

v 80. letech, po revoluci však již následoval prudký pokles. V posledních letech se situace spíše stabilizovala.

Odhad sezónních indexů byl počítán za jednotlivá desetiletí a dokládá, že sezónnost se během druhé poloviny 20. století skutečně měnila, a to zvláště od 90. let 20. století. Oproti předrevoluční době získaly na síle především letní měsíce (nejvíce pak červen, září a srpen), naopak slábl zájem o měsíce zimní (především o listopad, prosinec nebo únor). Stabilně během celého sledovaného období zůstává podprůměrný zájem o měsíc květen. Rozložení sňatků během roku se stalo na konci 20. století a na začátku století 21. mnohem nevyrovnanější, o čemž svědčí i hodnoty variačního koeficientu, který se až do 80. let pohyboval mezi 30 až 35 %. Na začátku 21. století však přesáhl 58 %.

Tab. 12.1 – Vývoj variačního koeficientu rozložení sňatků během roku, ČR, od poloviny 20. století do současnosti

	50. leta	60. leta	70. leta	80. leta	90. leta	00. leta
Variační koeficient V_x (%)	30,45	32,30	34,84	34,33	42,69	58,38

Zdá se, že více než tradice ovlivňuje v dnešní době výběr svatebního dne spíše vyšší pravděpodobnost pěkného počasí. Jediná přetrvávající tradice vážící se k volbě svatebního dne je pověra o nešťastném osudu květnových svateb. Zdá se však, že i tato pověra postupně ztrácí na síle, jak je vidět z hodnot posledních sezónních indexů. Květen v 21. století přestal být nejméně voleným měsícem pro svatby (vystřídal ho leden) a má dnes hodnotu sezónního indexu podobnou jako například prosinec. Přitom právě prosinec ještě v 50. a 60. letech vykazoval hodnoty sezónního indexu dokonce nadprůměrné. Podobný propad z nadprůměrných hodnot do podprůměru zaznamenal i listopad.

Tab. 12.2 – Sezónní indexy v jednotlivých desetiletích, ČR, od poloviny 20. století do současnosti

Měsíc	50. leta	60. leta	70. leta	80. leta	90. leta	00. leta
leden	0,60	0,53	0,50	0,55	0,49	0,33
únor	0,97	0,82	0,76	0,80	0,71	0,55
březen	0,73	0,76	0,93	0,99	0,89	0,62
duben	1,42	1,45	1,48	1,50	1,51	1,35
květen	0,36	0,35	0,29	0,32	0,29	0,42
červen	1,12	1,23	1,43	1,48	1,71	2,08
červenec	1,02	1,22	1,17	1,04	1,02	1,31
srpen	0,97	1,09	1,02	0,97	1,07	1,46
září	1,16	1,08	1,20	1,24	1,50	1,77
říjen	1,26	1,23	1,20	1,19	1,16	1,03
listopad	1,15	1,10	1,07	1,07	0,92	0,62
prosinec	1,25	1,15	0,94	0,85	0,73	0,45

Uvedená metoda indikace sezónní složky má ještě jednu dosud nezmíněnou výhodu – možnost samostatné analýzy náhodné složky. Ta může pomoci odhalit ještě detailnější specifika

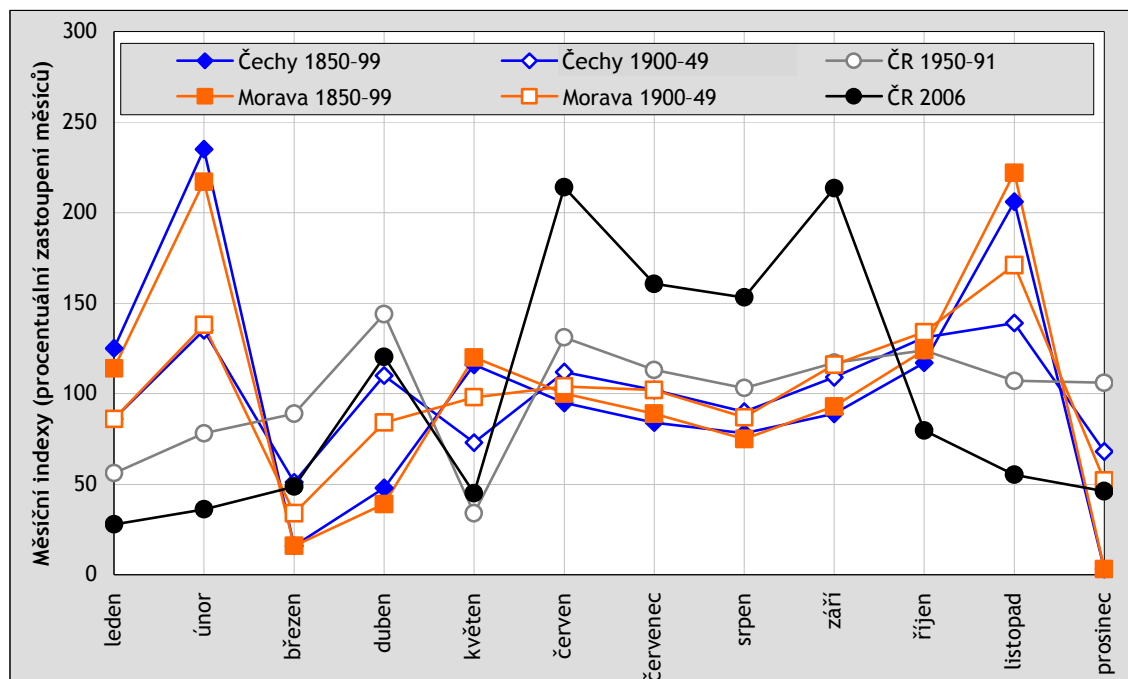
vývoje sledované časové řady. Dva největší výkyvy náhodné složky již byly vysvětleny v souvislosti s trendem – jedná se o mimořádný počet svateb uzavřených v prosinci 1956, kde bylo uzavřeno téměř 1,8krát více svateb, než by v průměru tomuto měsíci odpovídalo. Druhý největší výkyv připadá na prosinec 1990, kdy počet svateb předpokládaný průměr pro tento měsíc přesáhl téměř 1,6krát. Třetí největší výkyv náhodné složky směrem k nadprůměrným hodnotám by se možná mohl zdát překvapivý, neboť se vyskytl v měsíci ne příliš pro svatby oblíbeném, totiž v únoru. Vzhledem k tomu, že se však jedná o únor 2002, je důvod v zásadě zřejmý – v tomto měsíci se objevilo hned několikrát „hezké datum“ – jako bylo 2. 2. 2002 (sobota), 20. 2. 2002 (středa), nebo 22. 2. 2002 (pátek). Další významná kladná odchylka náhodné složky spadá na září 1999 – i v tomto měsíci se několikrát opakovalo „hezké datum“. Jiný kladný výkyv z března 1951 již tak jednoznačně interpretovatelný není. Přesto i on má své vysvětlení. Skrývá se v časování Velikonoc, pohyblivého svátku, před kterým v období 40 dnů trvajících půstu nebylo zvykem uzavírat svatby. Po Velikonocích obvykle již během března nenásleduje víkend (především sobota), tedy doba nejčastějšího uzavírání sňatků. Březen roku 1951 však byl v tomto ohledu výjimečným, neboť po skončení Velikonoc ještě v tomto měsíci jedna sobota následovala, a tím se počet sňatků mohl poměrně významně zvýšit. Během celého sledovaného období se podobná situace již neopakovala, ta nastala opět až v roce 2008, jaký bude její dopad na sezónnost sňatečnosti nelze zatím odhadnout.

Srovnání základních výsledků

Při srovnávání výsledků je potřeba si nejdříve uvědomit, že všechny články, popisující vývoj sezónnosti sňatečnosti v České republice v čase, se věnovaly období maximálně do 90. let 20. století. Je proto logické, že nemohly postihnout trendy ve vývoji sezónnosti sňatečnosti, které proběhly v naší republice po roce 1989 a na začátku 21. století. Nicméně, jak bylo uvedeno výše, data poukazují na fakt, že největší změny v sezónnosti sňatečnosti proběhly právě v období po roce 1989.

Nejdelšímu časovému úseku se ve svém článku věnuje Ludmila Fialová, která zkoumá vývoj sezónnosti již od 17. století. Je proto logické, že období druhé poloviny 20. století analyzuje spíše jako celek a nezabývá se příliš změnami v průběhu tohoto, relativně krátkého, období. Její výsledky nicméně poukazují na několik zajímavých faktů. V 17. až 19. století odpovídalo rozložení sňatků v roce katolickému církevnímu roku (tzn. nízké sňatečnosti v době adventu a postu a naopak vysoké sňatečnosti v listopadu, lednu a únoru). Sezónnost v té době byla také značně ovlivněna zemědělskými pracemi. Od počátku 20. století probíhají nicméně v sezónnosti sňatečnosti značné změny. Začíná se projevovat vliv květnové pověry („svatba v máji – za rok máry“), a to dříve a více v Čechách než na Moravě. Zároveň se přestávají dodržovat církevní regule a zvyšuje se zastoupení teplejších měsíců. Výsledkem těchto změn je i výrazně nižší variabilita sňatečnosti ve 20. století (kromě posledního desetiletí) než ve staletích předchozích; např. za české země byl variační koeficient za roky 1950–1991 30 %, když ještě pro roky 1850–1899 byla jeho hodnota 65 % (Fialová, 1995).

Obr. 12.2 – Historický vývoj sezónnosti sňatečnosti a současná situace v ČR (měsíční index počtu sňatků, průměrný měsíc=100)

Pramen: Fialová, 1995; vlastní výpočty z dat ČSÚ.

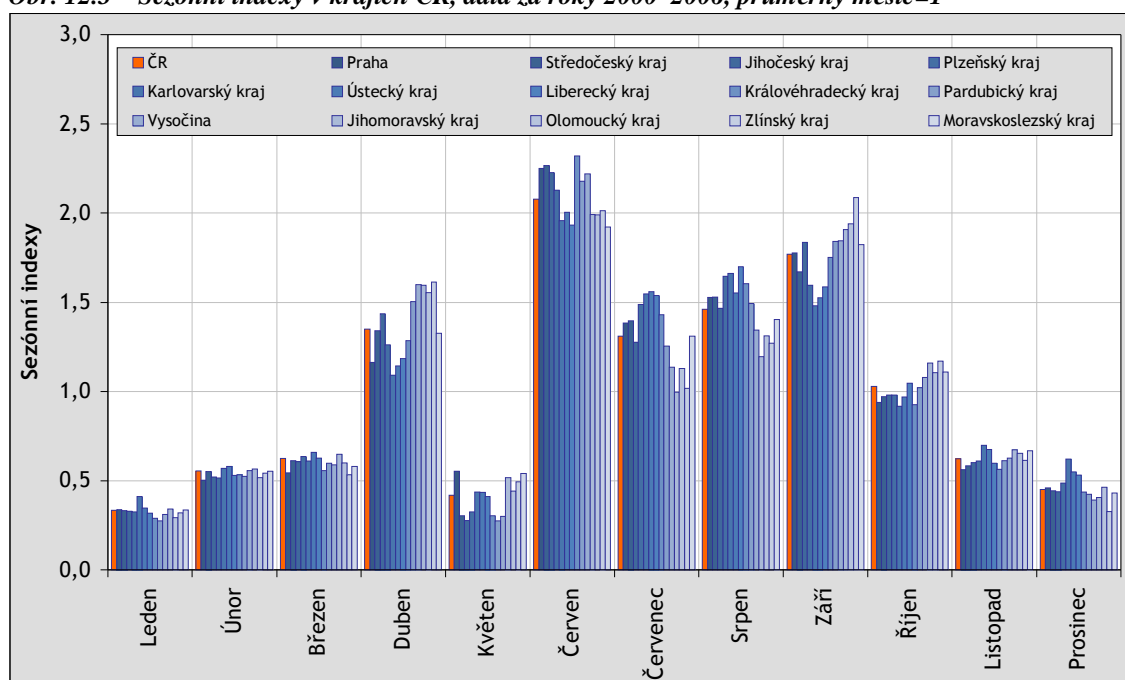
Podrobněji se vývojem sezónnosti sňatečnosti od druhé poloviny 20. století zabývají ve svých článcích Alena Konečná a Michal Roučka s Radkou Skočdopolovou. Autoři se ve svých článcích shodují – sezónnost sňatečnosti se od 50. let do konce 80. let příliš neměnila. Nejnížší byla stabilně sňatečnost v květnu, nejvyšší v okolních, kompenzačních měsících – dubnu a červnu. Toto rozložení se změnilo v prvních letech 21. století – nejnižší je nyní sňatečnost v lednu, nejvyšší v červnu a září. Konečná si při svém rozboru sňatečnosti v letech 1960–1973 všímá postupného přesouvání sňatků ze zimních měsíců na letní. Jak ukazují naše data, tato tendence se dále zvyšuje i na přelomu tisíciletí.

Základní rozdíly sezónnosti sňatečnosti na úrovni krajů

Stejný postup jako na datech za Českou republiku byl aplikován i na krajská data za roky 2000 až 2006. Data byla tedy opět standardizována na stejný počet dní v měsíci a na stejný počet pátků a sobot. Pomocí metody dekompozice časové řady pak byly získány sezónní indexy za sledované období v jednotlivých krajích.

Ukázalo se, že kraje jsou z hlediska sezónnosti sňatečnosti nejvyrovnanější v únoru, naopak největší mezikrajové rozdíly nalezneme v červenci, dubnu a září. Z hodnot sezónních indexů je patrné, že zatímco v českých krajích dominuje s velkým náskokem měsíc červen, následovaný měsíci září, srpnem, červencem a dubnem, na východě republiky, především v kraji Zlínském, dominuje nebo se alespoň červnovým hodnotám českých krajů vyrovnává měsíc září a letní hodnoty jsou předstíženy dubnovými.

Obr. 12.3 – Sezónní indexy v krajích ČR, data za roky 2000–2006, průměrný měsíc=1

Pramen: Vlastní výpočty z dat ČSÚ (Pohyb obyvatelstva v roce ...).

Provedená shluková analýza (na základě eukleidovských vzdáleností) na základě hodnot sezónních indexů odhalila (v zásadě očekávané) regiony s podobným sňatkovým chováním z hlediska sezónnosti. První shluk tak tvoří kraje moravské (Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský) s relativně vyšší sňatečností v září a také v říjnu. Tyto kraje se zároveň poměrně výrazně odklání od květnového minima. Druhý shluk pak tvoří kraje na severozápadě Čech – Karlovarský a Ústecký – variabilita sňatků během roku je v těchto krajích nejnižší. Samostatný shluk by mohl být tvořen krajem Praha, který se zatím nejvýrazněji odklání od dodržování pověry o nešťastných květnových sňatcích a minimum sňatků se v hlavním městě tak přesouvá spíše do zimních měsíců – ledna a prosince. Poslední shluk by pak tvořily ostatní české kraje s výrazným červnovým maximem následovaným ostatními letními měsíci.

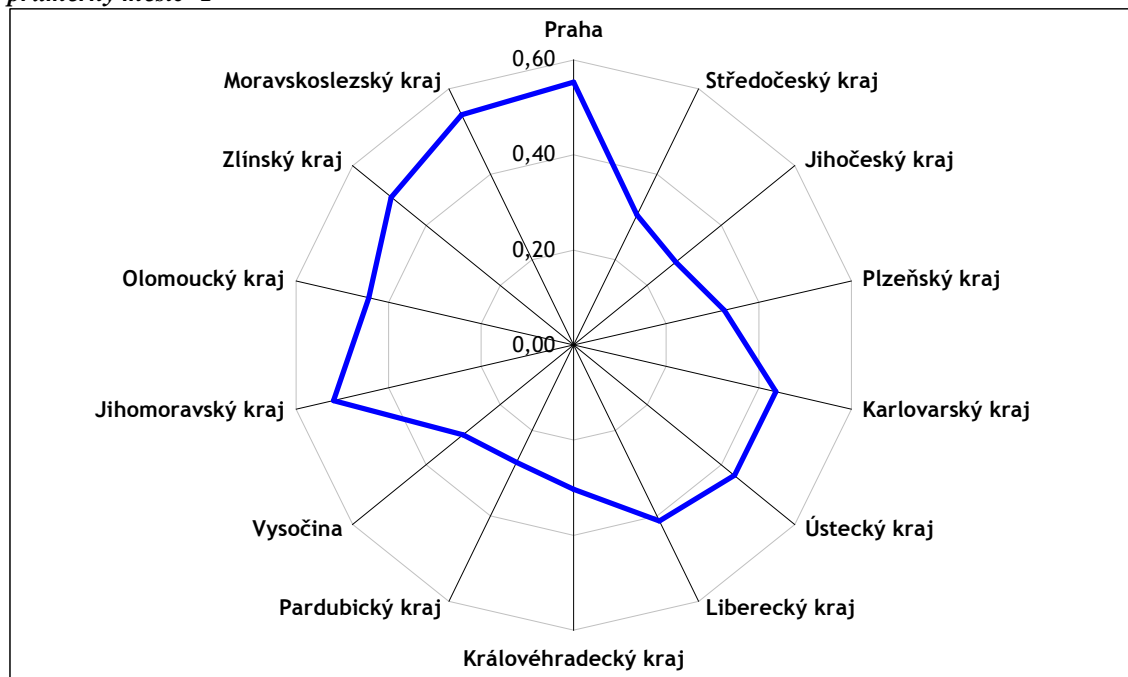
Květnová pověra z hlediska krajů

Pověra o nešťastně končících květnových sňatcích stále přetrvává a výrazným způsobem ovlivňuje rozložení sňatků během roku. Jednotlivé kraje se však mezi sebou podle „oblíby“ květnových sňatků liší. Maximální hodnoty dosahuje sezónní index v hlavním městě (sezónní index má hodnotu 0,55). Relativně vyšších hodnot však dosahuje i v krajích moravských, především v kraji Moravskoslezském. V krajích Karlovarském, Libereckém a Ústeckém se květen pohybuje na průměrné úrovni České republiky. Stále nejméně oblíbeným měsícem pro svatby zůstává květen již jen v pěti krajích (Pardubickém, Jihočeském, Středočeském, Vysočině a Plzeňském), v ostatních se nejméně žádaným měsícem stal leden. V některých případech má

nižší oblibu než květen dokonce i prosinec (Praha, Jihomoravský, Zlínský a Moravskoslezský kraj), únor a březen (Praha).

Obr. 12.4 – Květnová pověra z hlediska sezónního indexu v krajích ČR, data za roky 2000–2006, průměrný měsíc=1

Pramen: Vlastní výpočty z dat ČSÚ (Pohyb obyvatelstva v roce ...).

Závěr

Článek si kladl za cíl zmapovat základní demografické texty publikované v časopisu Demografie zabývající se analýzou sezónnosti sňatečnosti v České republice, především z hlediska metodiky v těchto analýzách užití. Byly tedy představeny čtyři základní texty a v nich užití postupy. Z těchto postupů pak vycházela i metodika použitá v tomto článku. Shoduje se především v užití standardizace měsíčních dat na stejný počet dní v měsíci. Tuto standardizaci potom rozšiřuje zohledněním také stejného počtu pátků a sobot v uvažovaných měsících, neboť v těchto dnech bývá uzavřena většina svateb během týdne. Výpočet sezónních indexů pak vychází z dekompozice časové řady. Kromě srovnání těchto indexů, jejichž průběh se v zásadě shoduje s výsledky publikovanými v citovaných článcích, metoda dovoluje ještě samostatný popis trendové a také náhodné složky. Právě ta umožňuje identifikovat skutečné mimořádné výkyvy proti průměrnému vývoji, které bývají nejčastěji způsobeny legislativními úpravami (prosinec 1956 nebo prosinec 1990) a v posledních letech i oblibou dnů s „mimořádným“ datem (únor 2002 nebo září 1999). Celkové rozložení sňatků během roku je dnes již spíše než zemědělskými pracemi ovlivňováno preferencí teplého počasí ve svatební den.

Analýza provedená na krajských datech za roky 2000 až 2006 odkrývá relativně významné rozdíly v sezónnosti sňatečnosti mezi krají. Jednoznačně se odlišují především kraje moravské,

kde sňatky více spadají spíše do měsíců na konci léta a začátku podzimu, v českých krajích pak především do časných letních měsíců (kromě května). Nejstejněměrnější rozložení sňatků v roce je pak v kraji Ústeckém a Karlovarském. Pověra o nešťastném osudu květnových sňatků zatím nejvíce ustupuje v hlavním městě.

Literatura

- CIPRA, T. 1986. *Analýza časových řad s aplikacemi v ekonomii*. Praha : SNTL – Nakladatelství technické literatury.
- FIALOVÁ, L. 1995. Sezónnost demografických událostí v českých zemích v 17. až 20. století. *Demografie*, 37, s. 9–21.
- KAČEROVÁ, E. 2001. *Sezónnost sňatečnosti*. Praha : Přírodovědecká fakulta. Bakalářská práce.
- KAČEROVÁ, E. 2004. Mezinárodní srovnání sezónnosti sňatečnosti. *Demografie*, 46, s. 186–198.
- KONEČNÁ, A. 1977. Sezónnost sňatečnosti v ČSSR. *Demografie*, 19, s. 215–222 a s. 302–307.
- ROUČKA, M., SKOČDOPOLOVÁ, R. 1990. Vývoj sezónní sňatečnosti v Československu po druhé světové válce a současná situace v mezinárodním srovnání. *Demografie*, 32, s. 116–125.
- PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., ŠUBRTOVÁ, A. 1986. *Základy demografie*. Praha : Academia.
- POLÁŠEK, V. 2005. Silnější než pověra – změny v sezónnosti sňatků. *Zpravodaj České demografické společnosti*, č. 35/2005.

Autorky

Mgr. Klára Tesárková

Katedra demografie a geodemografie PřF UK
Albertov 6
128 43 Praha 2
Studentský demografický klub při České demografické společnosti
e-mail: klara.tesarkova@gmail.com

Bc. Eva Karousová

Katedra demografie a geodemografie PřF UK
Albertov 6
128 43 Praha 2
Studentský demografický klub při České demografické společnosti
e-mail: eva.karousova@gmail.com

13

Zamyšlení nad 31 svazky ročenky *Historická demografie*

Eduard Maur

Looking Back at 31 Volumes of the *Historická demografie* Yearbooks

Publication of the *Historická demografie* yearbook began in 1967 under the Commission for Historical Demography founded two years earlier at the Institute of History of the Academy of Sciences. Initially it mainly published small studies on the history of the population, studies on sources, and information on research abroad. After being forced to cease publication in 1975–1983, it renewed its activity and began publishing mainly the results of broadly scoped studies of natural population change between the 17th and 19th centuries, later it focused also on studies on the history of the family and the history of migration. Some issues also presented materials from international conferences held in Prague.

Keywords: "Historical demography" (1956–2008): a summary of the contents

---

Cílem tohoto příspěvku je doplnit zamyšlení nad čtyřiceti lety časopisu *Demografie* krátkou informací o periodiku, které se objevilo jen o několik let později než naše „jubilantka“ a v určitém směru ji vhodně doplnilo. Mám na mysli ročenku *Historická demografie* (HD), založenou roku 1967, která by podle data svého vzniku měla mít letos 41 čísel, ale kvůli nepřízní osudu končí prozatím číslem 31. I tak však po mém soudu posunula vývoj naší historické demografie významně vpřed a stala se vyhledávaným periodikem nejen u nás, ale i mezi odborníky v zahraničí.

Předpokladem jejího vzniku bylo zformování historické demografie jako svébytné disciplíny, k němuž došlo po druhé světové válce zejména ve Francii a ve Velké Británii. K velkému rozmachu historické demografie v 50.–70. letech minulého století přispělo tehdejší zaujetí

odborníků z oblasti hospodářských a sociálních dějin problematikou historických struktur a procesů a kvantitativní metodou. Avšak poté, co se od 70. let historiografie začala vracet k příběhu a k aktivnímu individu, historická demografie zůstala důležitou složkou historické vědy, neboť znalost struktur a dlouhodobých historických trendů umožňuje zasadit jednání individua do širšího kontextu. Zájem o dějiny populace začal mnohem dříve, než se plně konstitovala historická demografie, a to jak v historiografii, tak i v demografii. Dlouho však chyběl vzájemný těsnější kontakt obou disciplín, který by je navzájem ovlivnil metodicky i metodologicky. Ke změně došlo teprve po roce 1945. Metodické podněty, jež z tohoto sblížení vyšly, přitom záhy našly ohlas i v české historiografii a demografii. V návaznosti na starší práce Antonína Boháče se v 50. letech a počátkem let šedesátých obrátili v rozměrných studiích k minulosti demografové Vladimír Srb, Milan Kučera a Zdeněk Vávra a zejména Zdeněk Pavlík, který ve své monografii z roku 1965 sledoval především teoretickou problematiku demografické revoluce. Hluboký zájem mladé generace zájemců o hospodářské a sociální dějiny, spojený se snahou aplikovat v historii interdisciplinární postupy, v 60. letech přivedl k historické demografii i historičky Ludmilu Kárníkovou, Pavlu Horskou, Alenu Šubrtovou a jejich kolegu Jana Havránka. Jak oni, tak i výše zmínění demografové se přitom soustředili na problematiku 19. století jako dobu zásadního zlomu v ekonomické, sociální i demografické struktuře českých zemí, zatímco zájem o starší dějiny byl – s výjimkou paleodemografie (Milan Stloukal) – prozatím slabší, a pokud se projevoval, šlo spíše o tradiční orientaci na tzv. dějiny obyvatelstva (O. Placht ad.), metodicky značně chudé.

Dalšímu pozitivnímu vývoji české historické demografie v 60. letech významně napomohlo navázání kontaktů se zahraničními historickými demografy, zejména francouzskými, ale i britskými, polskými, maďarskými a později i s představiteli dalších zemí. Zasloužila se o to zejména Pavla Horská, která rozvinula těsnou spolupráci s Louisem Henrym, Jacquesem Dupâquierem a dalšími předními zahraničními odborníky, nelze ale zapomenout ani na prof. Václava Husu, který se pokusil roku 1963 jako první u nás soustředit některé historiky a demografy v pracovní skupině pro historickou demografii při Katedře československých dějin a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Členem této skupiny jsem se stal i já; rozhodující podnět pro tuto mou orientaci přinesl můj studijní pobyt ve Francii roku 1964. Historická demografií se však začala pěstovat i na jiných pracovištích, díky Milanu Myškovi především na pedagogické (dnes filozofické) fakultě v Ostravě, zájem o ni se objevil také na některých pracovištích na Slovensku. Po Husově smrti v roce 1965 byla jako koordinační centrum snah o rozvoj nového oboru založena z iniciativy Josefa Macka Komise pro historickou demografii při Historickém ústavu ČSAV v čele s předsedkyní Pavlou Horskou. Sdružovala především historiky, demograf v ní byl jen jediný – Z. Pavlík. Ještě v roce svého založení, jen tři roky po vzniku francouzských *Annales de démographie historique*, začala vydávat ročenku *Historická demografie*, vycházející dodnes. Tehdejší Československo se tak přiřadilo spolu s Velkou Británií, Maďarskem a Polskem a později i dalšími zeměmi, jako je Itálie, k nevelkému počtu zemí v čele s Francií, v nichž mají historičtí demografové vlastní periodikum.

Počátky ročenky, vydávané Historickým ústavem ČSAV, byly dosti skromné. Redigovali jsme ji spolu s Pavlou Horskou vlastně na koleně, aniž bychom vůbec byli uvedeni jménem jako redaktoři. Útlé sešitky, které se dnes už staly téměř bibliofilii, zprvu otiskovaly stati dosti rozmanité úrovně. Autory byli především archiváři sdružení kolem Katedry československých dějin a archivního studia FF UK jako Emanuel Janoušek, Josef Křivka, Josef Hanzal, Bořivoj Lůžek, Marie Vojtíšková, Gustav Hofmann, Jaroslav Honc, ale i vysokoškolští učitelé jako Adolf Zeman, Petr Jančárek, Jan Havránek, Lumír Dokoupil ad. Články archivářů vynikaly znalostí materiálu a precizností, avšak zprvu šlo spíše o tradiční dějiny obyvatelstva než o historickou demografii, výraznější zájem o demografickou metodiku jevil jen J. Honc. Objevilo se tu však i několik výborných statí zřetelně ovlivněných zahraniční historickou demografií, z nichž bych jmenoval zejména studii Aleny Šubrtové o kojenecké úmrtnosti v Praze v letech 1785–1815.

Cílevědomá snaha koordinovat činnost našich historických demografů a prohloubit metodickou úroveň nově konstituovaného oboru se projevovala zejména otiskováním pravidelné roční bibliografie české historické demografie, recenzí podnětných zahraničních, zejména francouzských prací a konečně systematickou pozorností věnovanou jednotlivým typům pramenů a možnostem jejich využití. Eliška Čáňová přitom sledovala zejména různé typy soupisů obyvatelstva, já matriky. Tato první etapa existence ročenky byla roku 1974 završena vydáním sedmého čísla, publikovaného ve francouzštině, v němž se česká historická demografie představila zahraničním zájemcům pěti příspěvky, věnovanými výsledkům naší paleodemografie, strukturu české populace po třicetileté válce, rakouským statistikám, populačnímu vývoji ostravské průmyslové oblasti a otázkám metodologickým. Po vydání tohoto čísla však přišel nečekaný zásah ze strany normalizačních koryfeů historické vědy, za jehož ideologickým zdůvodněním zřetelně probleskovaly čistě osobní konkurenční zájmy. Pavla Horská byla nejen zbavena předsednictví komise, ale musela ji zcela opustit, já jsem přestal být tajemníkem komise, komise byla rozšířena o několik členů, kteří s historickou demografií neměli nic společného, a vydávání ročenky bylo po slibném rozběhu zastaveno. Komise byla prakticky umrtvena.

Teprve po mnohaleté přestávce se podařilo roku 1983 vydávání HD obnovit, především zásluhou Ludmily Fialové, která tehdy nastoupila do Ústavu československých a světových dějin ČSAV, jak byl Historický ústav přejmenován, a vzala na sebe nevděčnou úlohu výkonné redaktorky, již vykonává s pečlivostí a obětavostí jí vlastní dodnes. Já i Pavla Horská jsme jí poskytovali všemožnou pomoc, ovšem anonymně, zatímco v tiráži byli jako členové redakčního kolektivu vedeni lidé, kteří s výjimkou L. Fialové s ročenkou fakticky neměli nic společného. Ale byli jsme rádi, že *Historická demografie* opět vycházela, časem se zde objevilo i mé jméno, ale pro Pavlu Horskou zůstávala redakce formálně uzavřena až do roku 1989.

Obnovená ročenka byla nejen mnohem objemnější než ta z prvních let, ale měla také mnohem vyšší úroveň. Přispělo k tomu několik skutečností. Jednak fakt, že ke dvěma historikům přibyla v redakci školená demografka, takže se mohli dobře doplňovat. Dále fakt, že v uplynulém desetiletí přes nepříznivé vnější okolnosti a přes absenci vlastního periodika udělala historická demografie u nás velký krok vpřed. Protože tuhý ideologický dohled nad historickou vědou prakticky znemožňoval její pěstování jako historické disciplíny, hledala jiné možnosti. Zejména

díky iniciativě Pavly Horské našla nové organizační centrum a diskusní fórum v Československé demografické společnosti a její pracovní skupině pro historickou demografii. Navíc se podařilo zařadit historicko-demografický výzkum do rámce Státního plánu, a to díky demografům v čele se Zdeňkem Pavlíkem. K práci na takto plánovaném výzkumu, zaměřeném především na otázky přirozené měny v raném novověku, přitom byla vytvořena velmi dělná skupina badatelů při archivní správě MV ČR, vedená Eliškou Čáňovou, a díky tomu se do výzkumu zařadila řada dalších badatelů (J. Pražáková, P. Mužík, L. Dušek ad.), kteří se pravidelně scházeli, diskutovali řešené problémy, vyměňovali si metodické zkušenosti a seznamovali se s výsledky zahraničního výzkumu, což byla opět především zásluha Pavly Horské. Pozitivně se projevil i fakt, že kurs historické demografie byl zařazen do povinné přípravy archivářů na filozofických fakultách, kde jej navštěvovala i řada studentů historie, a že nevelká skupina budoucích archivářů a historiků si začala volit historicko-demografickou problematiku i za téma svých diplomových prací a později i doktorských disertací.

Tematicky byla *Historická demografie* zaměřena především k období 17.–20. století, pro které existuje dostatečná pramenná základna, jednotlivé příspěvky se ale nevyhýbaly ani problematice středověké. Na rozdíl od doby před rokem 1975 byla hlavní pozornost zaměřena na přirozenou měnu. Velmi silně byly zastoupeny mikrostudie založené na matrikách a různých soupisech obyvatelstva z jednotlivých farností, panství nebo měst, ale v ročence najdeme i souborné studie sledující ten či onen jev – například sňatečnost – v celozemském měřítku, hlavně v 19.–20. století, kdy pro takový výzkum již existují dostačující prameny. Mezi autory převažovali stále historici s archiváři, ale najdeme tu i řadu velmi zajímavých studií z pera demografů, především Ludmily Fialové, ale také Vladimíra Srba, Pavla Vereše, Věry Hruškové a jiných.

Třetí etapa příběhu *Historické demografie*, trvající dodnes, se začala odvíjet od roku 1990, kdy se do čela zreorganizované komise i do čela redakčního kruhu HD vrátila Pavla Horská. Kromě snazšího přístupu jednotlivých autorů k zahraniční literatuře, rozšíření kontaktů se zahraničními centry historického výzkumu v demografii a možnosti tisknout i autory až do té doby nevídané se v obsahu *Historické demografie* příznivě odrazily i další změny. Založením nových univerzit v regionech se postupně vytvořila další centra výuky historické demografie jako Ústí nad Labem, později České Budějovice nebo Pardubice, její studium bylo obnoveno i na brněnské FF, přechodem Ludmily Fialové na PřF UK byla získána pro historickou demografii i část studentů této fakulty. Grantový systém umožnil rozvinout některé významné kolektivní projekty, a to jak domácí, tak mezinárodní, jejichž výstupy se zčásti objevily i na stránkách HD. Bohužel, nové vedení obnoveného *Historického ústavu* ztratilo o vydávání ročenky zájem, podařilo se však získat nového vydavatele v Sociologickém ústavu ČSAV, pod jehož ochrannými křídly ročenka vychází dodnes.

Z jednotlivých projektů zmíněných výše je třeba uvést zejména česko-rakouský projekt *Soziale Strukturen in Böhmen*, řešený v 90. letech, jehož výsledky byly posléze odměněny prestižní rakouskou Gindelyho cenou. Právě díky tomuto projektu k nám pronikly některé významné impulzy zahraničního bádání o dějinách rodiny (M. Mitterauer), které se od přístupů demografických stále více přikláněly k přístupům vycházejícím ze sociální a kulturní

antropologie. V souvislosti s tímto projektem se začala v Historické demografii pravidelně objevovat nová jména jako Jan Horský, Josef Grulich, Alice Klášterská-Velková, Dana Štefanová nebo Markéta Seligová, demografická metodika založená především na statistice začala být rozšiřována impulsy čerpanými z historické antropologie, například při studiu rodinných strategií, při studiu sexuální kriminality apod. V HD začaly být otiskovány přímo i některé výstupy projektu, někdy i tím způsobem, že projektu bylo věnováno celé číslo nebo jeho větší část. Tak tomu bylo např. v č. 17 (1993), zaměřeném na dějiny rodiny, v č. 20, které vyšlo v němčině, nebo v č. 22, jež bylo vlastně konferenčním sborníkem z workshopu konaného v Göttingen v dubnu 1998. Větší pozornost také začala být věnována studiu migrací, až do té doby v naší ročence zastoupenému jen velmi málo. Tento trend se udržuje v Historické demografii dodnes.

K nejlepším číslovům ročenky patří ta, jež vznikla v souvislosti s některými sympozii, a tudíž jsou obsahově sevřenější. Prvním z nich bylo číslo 12 z roku 1987, přinášející příspěvky z kolokvia Populační vývoj českých zemí do roku 1918. Sborník jako celek byl promyšleně strukturován a do jisté míry vlastně suploval dosud chybějící přehled populačního vývoje českých zemí, zohledňující výsledky novějších výzkumů. Hned dvě čísla dostala svou konkrétní podobu v souvislosti se známou mezinárodní konferencí Ageing of Population in Developed Countries, konanou v Praze v létě roku 1989. V jejím rámci proběhl i seminář Age and History, organizovaný Jacquesem Dupâquierem, na kterém vystoupila vedle českých historických demografů i celá plejáda předních zástupců oboru ze zahraničí jako Jacques Houdaille, Hubert Charbonneau nebo Jean-Noël Biraben. Příspěvky českých autorů byly v anglickém znění otištěny v HD 13 a předloženy účastníkům předem, příspěvky zahraničních účastníků pak zaplnily číslo 14. Šestnáctý svazek HD zase přinesl v českém znění příspěvky z mezinárodního semináře Francouzsko-český dialog o rodině, který se konal roku 1992 v rámci mezinárodní konference Odkaz J. A. Komenského a výchova člověka pro 21. století. A konečně je třeba zmínit i supplementum k 30. sešitu HD z roku 2006, v němž jsou otištěny referáty ze semináře Dějiny migrací v českých zemích v novověku, konaného o rok dříve v Praze, rovněž se zahraniční účastí.

V krátkém příspěvku není možno postihnout vývoj ročenky a její význam pro rozvoj historické demografie v plné šíři. Vážnější zájemce odkazují na bibliografický rejstřík HD, který pro prvních dvacet ročníků sestavila Ludmila Fialová. I v této stručné podobě však snad můj příspěvek dokládá, že práce, kterou jsme HD věnovali, nebyla zcela bez užitku.

Autor

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.

Ústav českých dějin FF UK
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

e-mail: eduard.maur@ff.cuni.cz

Ústřední statistická knihovna ČSÚ – demografické fondy a jejich osudy

Dana Švejnarová

The Central Statistical Library of the Czech Statistical Office – The Demography Collection and Its Fate

The Central Statistical Library emerged after 1857, and since 1967 it has served the public as a specialised library for statistics and demography. During the floods in Prague in 2002 the library was almost entirely destroyed. The collection has been restored, mainly thanks to book donations from domestic and foreign institutions and donors. In 2004 it was reopened to the public.

Keywords: statistical library, Library of the Czech Statistical Office, flood 2002, restoration

---

Ústřední statistická knihovna sídlila dlouhá léta v budově statistického úřadu v Karlíně. Tato knihovna měla ještě v roce 2002 téměř 200 tisíc svazků a řadila se k nejstarším a největším odborným knihovnám se specializovaným fondem v České republice.

Knihovna vznikla už po roce 1857 jako úřední knihovna Statistické kanceláře Ústředního výboru pro statistiku polního a lesního hospodářství, později Zemského statistického úřadu království Českého. V roce 1919 ji převzal Státní úřad statistický Československé republiky a výhradně úředníkům statistického úřadu sloužila až do roku 1967. Tehdy se stala součástí Oborového informačního střediska Výzkumného ústavu kontroly evidence a statistiky, později Výzkumného ústavu sociálně ekonomických informací a automatizace v řízení a byla otevřena i odborné veřejnosti. Od roku 1993 byla knihovna začleněna do Českého statistického úřadu, nyní jako jedno z oddělení Odboru informačních služeb. Ve fondech této knihovny byly veřejnosti vždy k dispozici rozsáhlé soubory knih a periodik s demografickými daty, a to jak domácí

tak zahraniční provenience (knihovna měla již od svého založení bohatou výměnu publikací se zahraničními statistickými úřady a mezinárodními organizacemi). Vydání domácí odborné statistické a demografické literatury měla knihovna v úplnosti, vlastnila i dlouhé řady cizojazyčných odborných statistických a demografických periodik.

To vše až do srpna 2002, kdy přišla do Prahy stoletá voda a celý Karlín byl zatopen. Knihovna ČSÚ sídlila v přízemí, voda ji tedy zaplavila až po strop. Teprve po týdnu voda opadla natolik, že bylo povoleno přijít k budově ČSÚ a pokusit se zachránit něco z knihovny, k jejíž zkáze přispělo i panující horké počasí. Za vstupními dveřmi, které museli vyrazit hasiči, byla hromada trosek z nábytku, knih, katalogů, počítačů, to vše obalené bahnem a už bující plísní.

Obr. 14.1 – Vstup do knihovny po povodni v roce 2002

Obr. 14.2 – Knihy v depozitáři

Obr. 14.3 – Knihy v depozitáři

Obr. 14.4 – Kancelář

Z toho nešlo zachránit nic. Po odklizení této spouště jsme se konečně dostali k uzavřenému trezoru se vzácnými publikacemi - např. zde byly *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen* z konce 18. stol., *Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie* (od roku 1829) nebo nejstarší statistické lexikony z 19. století. Bohužel i tyto svazky byly zcela promočeny a pokryty plísní. Hluběji do částečně zříceného skladu knihovny jsme vůbec nesměli vstoupit, to bylo životu nebezpečno. Po poradě s pracovníky Státního archivu jsme několik stovek knih z trezoru a studovny omyli v čisté vodě a dali zmrazit v naději, že snad jednou budou moci být využity. Dnes už jsou usušeny, vydezinfikovány, ale tak poškozeny špínou a plísní, že nemohou být čtenáři využívány. Částečně se podařilo je již nahradit z darů, zbytek se pokusíme oskenovat a nejvzácnější svazky dáme postupně zrestaurovat. Z původního fondu knihovny zbylo pouze několik tisíc málo využívaných publikací, umístěných v depozitáři v Bohnicích.

Knihovnu jsme museli začít budovat úplně od nuly, nenávratně zničeny byly i lístkové katalogy a veškeré papírové dokumenty knihovny. Elektronický katalog byl vytvářen od roku 2001, obsahoval asi 10 tisíc záznamů. CD s tímto katalogem se stalo vodítkem k práci na nové knihovně.

Po vyklizení karlínské budovy ČSÚ bylo pracoviště knihovnic ÚSK dočasně umístěno v Benešově u Prahy. Zde jsme začali shromažďovat a znovu katalogizovat publikace zpočátku získávané od pracovníků ČSÚ z vyšších pater, kam voda nedosáhla, nebo z mimopražských pracovišť, později z darů od institucí z ČR i celého světa. Největší knižní dary přišly z Rakouského statistického úřadu, z Německa, Francie (z INSEE nám např. poslali československé prvorepublikové statistiky, které kdysi získali výměnou).

Obr. 14.5 – Vstup do nové knihovny ČSÚ

Obr. 14.6 – Příruční fond

Obr. 14.7 – Regály s časopisy

Obr. 14.8 – Studovna

V roce 2004 se obnovovaná knihovna přemístila zpět do Prahy do nové budovy ČSÚ a otevřela se opět veřejnosti. Na nové adrese se nám přihlásili další štedří dárci, ať instituce nebo dobří lidé, kteří si na knihovnu vzpomněli. Velké množství demografických publikací jsme dostali např. od paní PhDr. A. Šubrtové, pana JUDr. V. Srba, pana prof. Z. Pavlíka a mnoha dalších bývalých pracovníků statistiky a demografie.

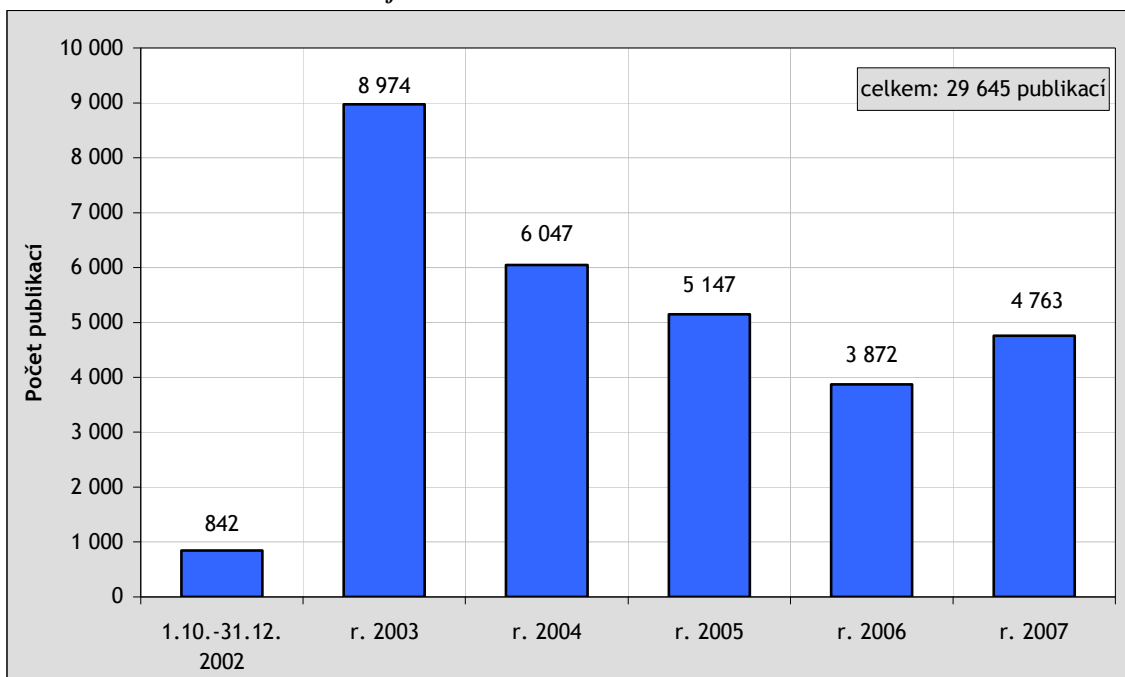
V nové budově ČSÚ sídlíme opět v přízemí. Máme zde pro uživatele k dispozici dva sály: vstupní místnost s výpůjčním protokolem, volným výběrem základní statistické a demografické literatury a šesti stolky s počítači a dále velkou světlou studovnu. Většinu publikací máme uloženu v podzemním skladu s kompaktními regály, spojeném s výpůjčním sálem výtahem.

Obr. 14.9 – Sklad

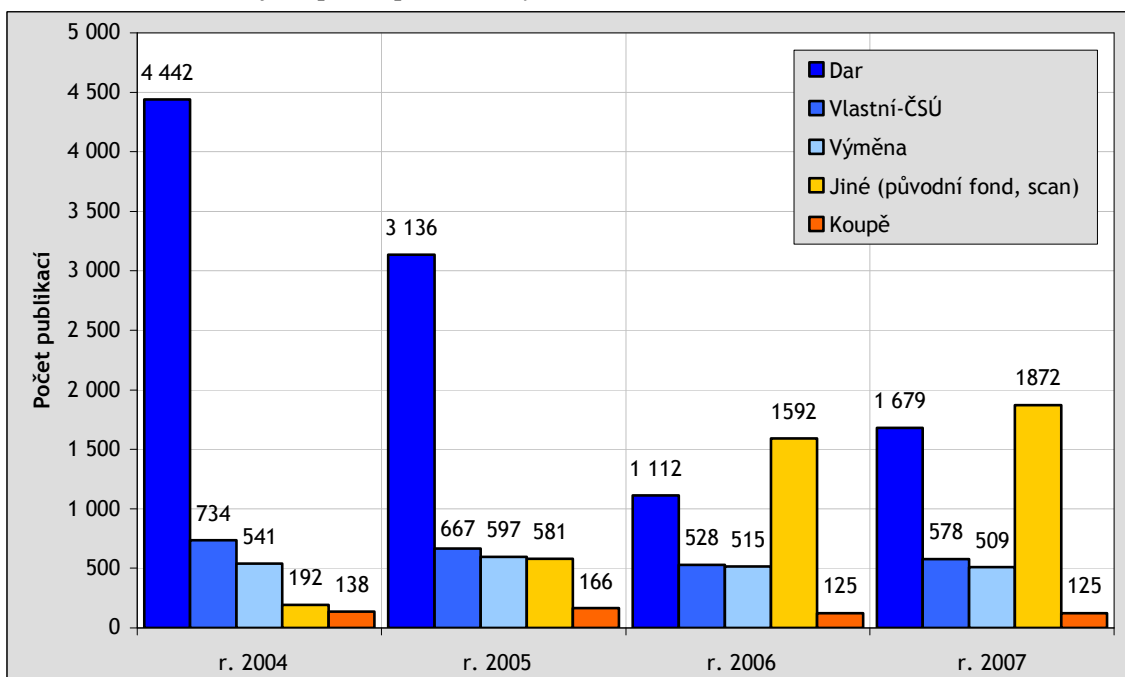

K 30. 11. 2008 má knihovna ve fondu 33 800 sv. a eviduje na 260 titulů periodik. Množství zpracovaných publikací a způsob jejich získání ukazují následující grafy z období let 2004–2007 (obr. 14.10 a obr. 14.11).

Obr. 14.10 – Přrůstek knihovního fondu ÚSK v období 2002–2007

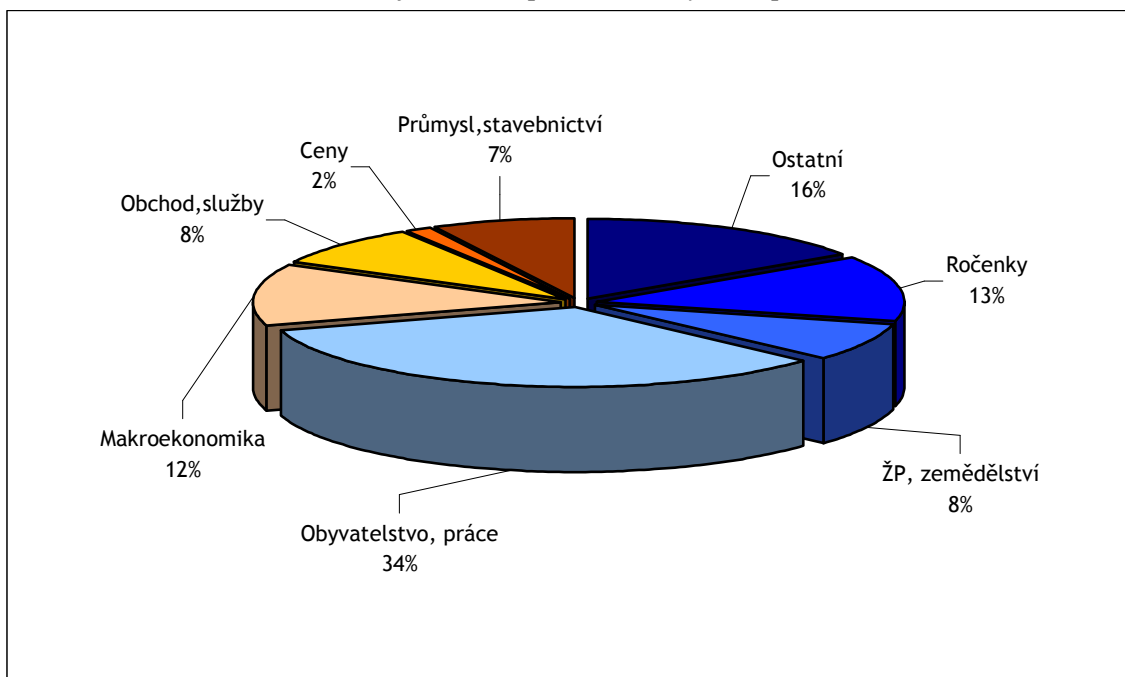

Obr. 14.11 – Knihovní fond podle způsobu nabytí za období 2004–2007

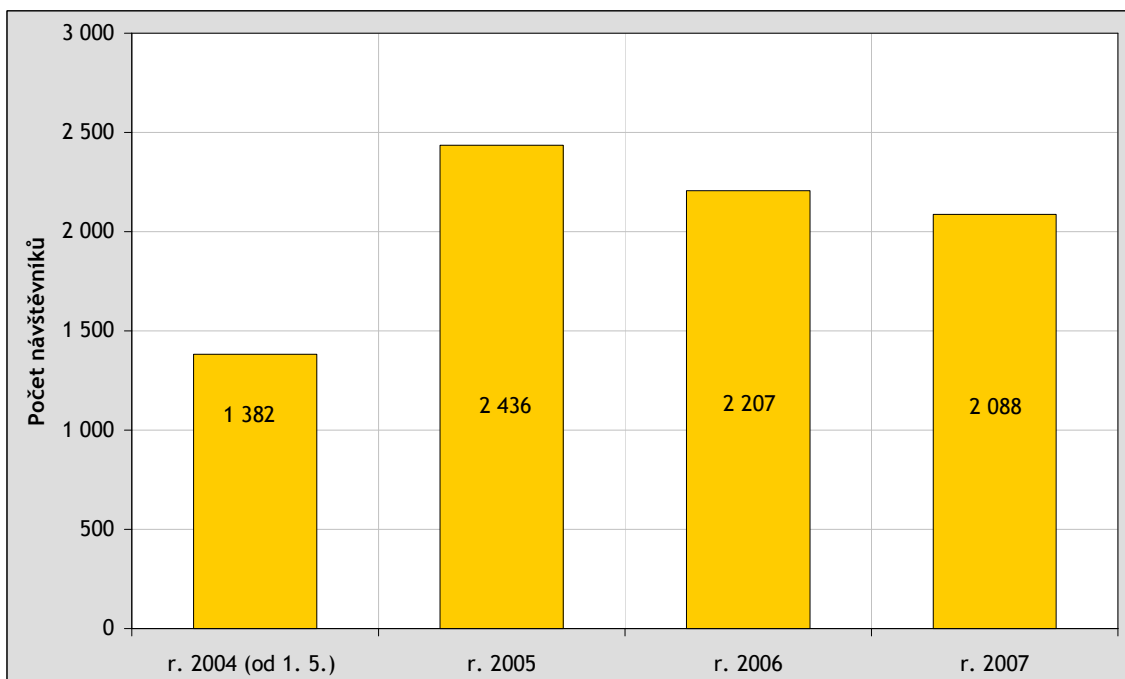
Publikace s demografickými statistikami zabírají ve struktuře fondu největší část (obr. 14.12).

Obr. 14.12 – Struktura knihovního fondu ÚSK podle tematických skupin k 31. 12. 2007

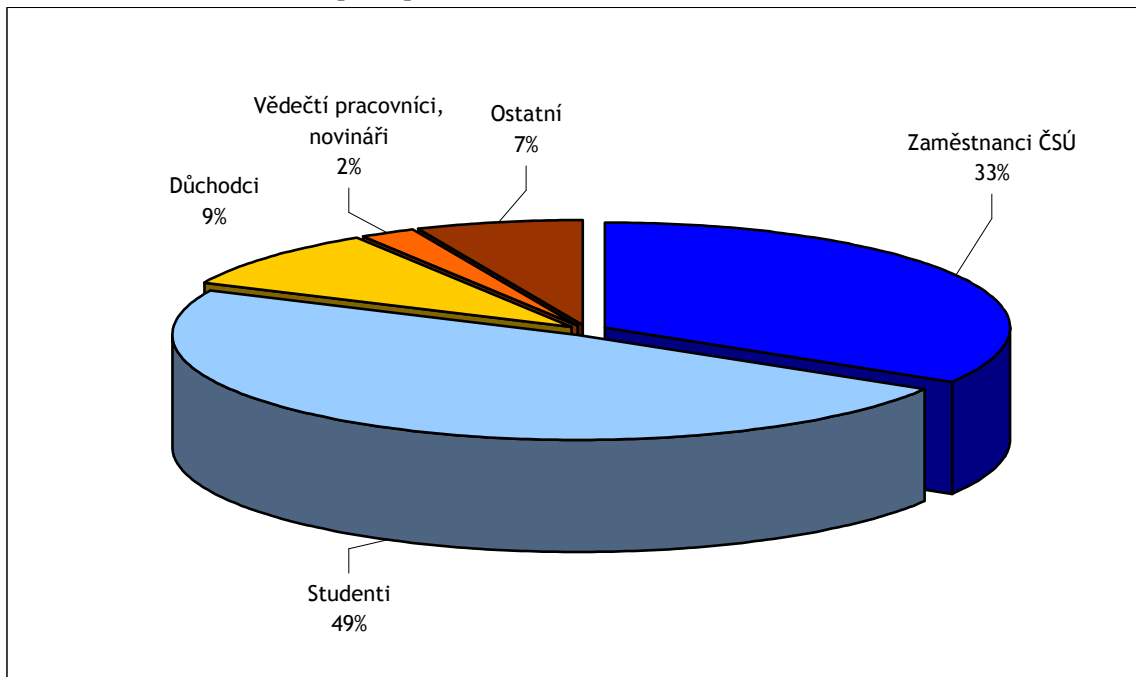
Ústřední statistickou knihovnu si již uživatelé našli, k 30. 11. 2008 máme evidovaných 1 480 čtenářů, kromě toho přicházejí samozřejmě uživatelé jednorázově, ti průkaz vystavit nechtějí. Počty návštěvníků knihovny od jejího znovuotevření a jejich profesní strukturu ukazují následující grafy (obr. 14.13 a obr. 14.14).

Obr. 14.13– Návštěvníci ÚSK za období 2004–2007

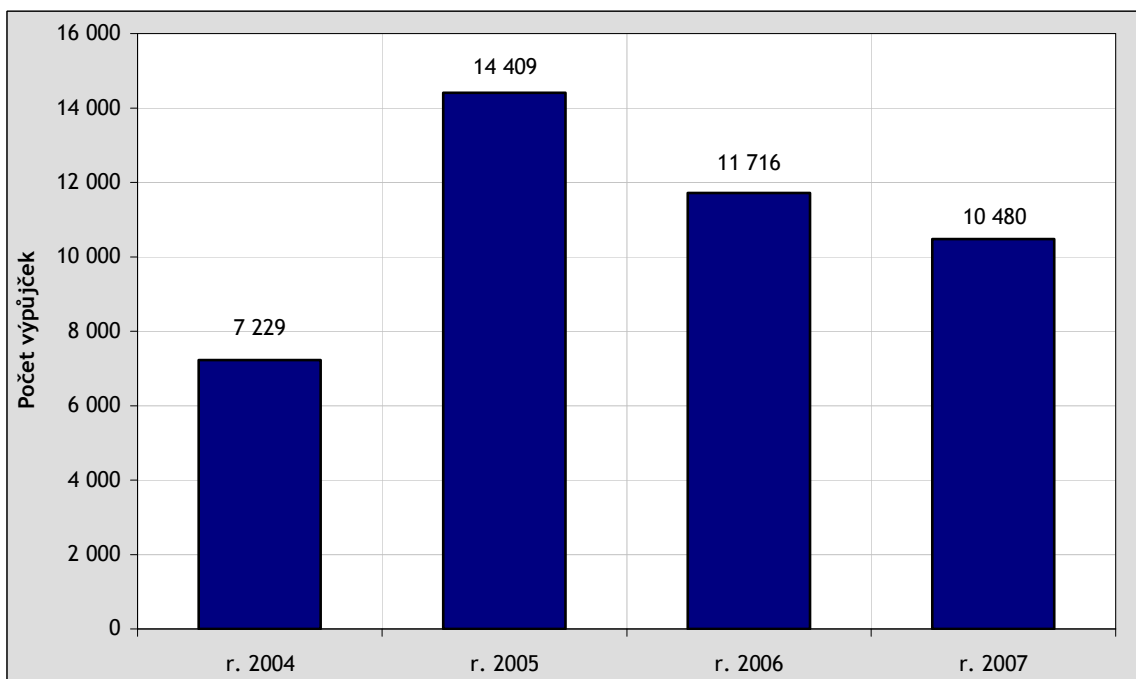

Obr. 14.14 – Návštěvníci ÚSK podle povolání za období 2004-2007

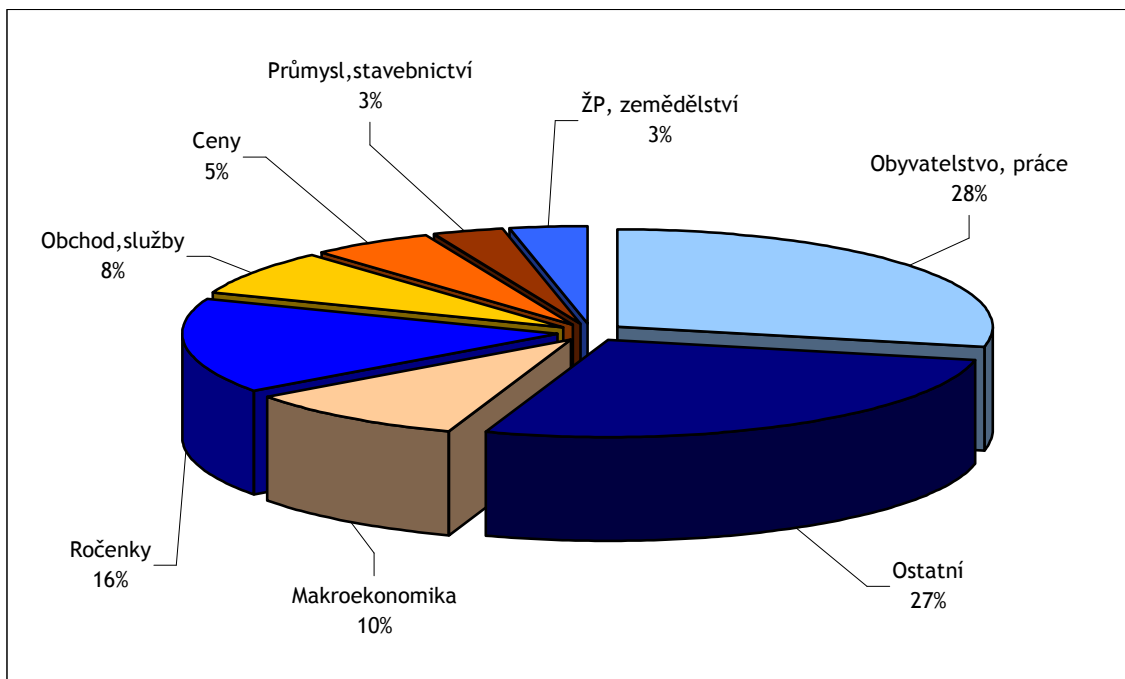

Počty výpůjček a jejich obsahové zaměření je patrné z dalších grafů (obr. 14.15 a obr. 14.16).

Obr. 14.15 – Výpůjčky z fondu ÚSK za období 2004-2007

Obr. 14.15 – Struktura výpůjček z fondu ÚSK podle tematických skupin za období 1. 5. 2004–31. 12. 2007

Lístkový katalog knihovny již neobnovujeme. Zpracováváme pouze katalog elektronický, který je samozřejmě vystaven na internetových stránkách ČSÚ. Přímá cesta k němu vede na <http://library.czso.cz/>.

Knihovna ČSÚ má otevřeno denně od 8 hodin, přesnou výpůjční dobu i ostatní provozní informace lze nalézt také na webu ČSÚ. Rádi přivítáme další zájemce o demografické i jiné statistiky v naší studovně.

Autorka

Mgr. Dana Švejnarová

Český statistický úřad

Na padesátém 81

100 82 Praha 10

e-mail: dana.svejnarova@czso.cz

Rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Autorský rejstřík ročníků 1–50, 1959–2008

Rejstřík ročníků obsahuje přehled studií a článků z oddílů Články, Diskuse a Sčítání lidu. Každá studie nebo článek má jedinečný odkaz: první dvojčíslí (tučně) označuje ročník a druhé dvojčíslí pořadí, ve kterém byl článek v ročníku publikovaný. Autorský rejstřík je sestaven také pouze pro studie a články (s tímž typem odkazu).

Rejstřík ročníků

Ročník 1, 1959

- 01.01 ŠVARCOVÁ, H. Stav a úkoly marxistické demografie
1, 1 (1959) 2–9
- 01.02 JUREČEK, Z. Ukazatelé plodnosti žen podle výsledků sčítání lidu z roku 1950
1, 1 (1959) 11–29
- 01.03 RŮŽIČKA, L. Stárnutí obyvatelstva a jeho činitelé
1, 1 (1959) 29–40
- 01.04 VOBORNÍK, B. Základní problémy demografie a populační politika za socialismu (1. část)
1, 2 (1959) 65–70
- 01.05 KUČERA, M. Rozbor činitelů rozdílu čisté směnné míry
1, 2 (1959) 71–76
- 01.06 MUSIL, J. Rozbor dynamiky některých ukazatelů úmrtnostních tabulek za léta 1875–1955
1, 2 (1959) 77–87
- 01.07 VYSUŠILOVÁ, D. O české kojenecké úmrtnosti
1, 2 (1959) 88–100
- 01.08 KOZŁOWSKA, E. Demografické problémy Polské lidové republiky
1, 2 (1959) 101–104
- 01.09 VOBORNÍK, B. Základní problémy demografie a populační politika za socialismu (2. část)
1, 3 (1959) 129–134
- 01.10 SRB, V. Vývoj obyvatelstva v československých městech za kapitalismu a socialismu
1, 3 (1959) 135–144
- 01.11 PAVLÍK, Z. Dynamika hospodářsko společenské struktury obyvatelstva českých zemí
1, 3 (1959) 145–155
- 01.12 BEZOUŠKA, J. – VYTLAČIL, J. Sledování spotřeby domácností
1, 3 (1959) 156–163
- 01.13 KUČERA, M. Praktické využití výsledků anket a šetření o plánování rodičovství v projekcích obyvatelstva
1, 3 (1959) 164–167
- 01.14 RŮŽIČKA, L. K otázkám vývoje manželské plodnosti
1, 3 (1959) 167–170
- 01.15 VOBORNÍK, B. Životní úroveň jako ekonomická kategorie
1, 4 (1959) 193–202
- 01.16 FAJFR, F. Statistika obcí a sídlišť ve sčítáních lidu
1, 4 (1959) 203–218
- 01.17 KUČERA, M. Zjišťování porodní váhy v československé statistice narozených
1, 4 (1959) 219–233

Ročník 2, 1960

- 02.01 SRB, V. Zásady naší současné populační politiky
2, 1 (1960) 1–8
- 02.02 JUREČEK, Z. Věk snoubenců a plodnost manželství
2, 1 (1960) 9–24
- 02.03 RADKOVSKÝ, J. Podíl tuberkulózy na celkové úmrtnosti v ČSR 1880 až 1957
2, 1 (1960) 25–36
- 02.04 VÁVRA, Z. Změny ve specifické úmrtnosti obyvatelstva českých zemí za léta 1870–1944
2, 1 (1960) 37–49

- 02.05** KUČERA, M. Zkrácené úmrtnostní tabulky 1958
2, 1 (1960) 50–54
- 02.06** MAIXNER, J. Ke "kombinačním tabulkám příčin smrti"
2, 1 (1960) 55–58
- 02.07** FREJKA, T. Vliv migrace na vývoj počtu obyvatelstva krajů v letech 1950 až 1958
2, 1 (1960) 59–63
- 02.08** VOBORNÍK, B. K základním problémům gerontologie
2, 2 (1960) 97–107
- 02.09** KOCHANOVSKOV, I. Odhad ztrát na populaci v českých krajích v letech 1900–1950
2, 2 (1960) 108–123
- 02.10** VIELROSE, E. Historická demografie Polska
2, 2 (1960) 124–133
- 02.11** LAMSER, V. Pohyb obyvatelstva mezi venkovem a městem
2, 2 (1960) 134–140
- 02.12** RŮŽIČKA, L. Úmrtnost obyvatelstva v Praze v letech 1950 až 1957
2, 2 (1960) 141–152
- 02.13** JOSÍFKO, M. – MALÝ, V. K problému praktické aplikace výško-váhových tabulek
2, 2 (1960) 153–162
- 02.14** ULLMANN, O. K bytovému problému v ČSR
2, 2 (1960) 163–165
- 02.15** BEZOUŠKA, J. Vybavenost domácností a jednotlivců předměty dlouhodobé osobní spotřeby
2, 3 (1960) 193–201
- 02.16** KUČERA, M. Sezónní trend kojenecké úmrtnosti v českých krajích
2, 3 (1960) 202–217
- 02.17** KUČERA, J. Společenský význam vrozených vývojových vad
2, 3 (1960) 218–225
- 02.18** VÁVRA, Z. Rozdíly v diferenční úmrtnosti obyvatelstva českých zemí v letech 1921–1930
2, 3 (1960) 226–233
- 02.19** MUSIL, J. Vývoj demografické struktury Prahy
2, 3 (1960) 234–249
- 02.20** FREJKA, T. Vývoj a současný stav obyvatelstva v Japonsku
2, 3 (1960) 250–256
- 02.21** KOSIŃSKI, L. Osídlovací problémy západních území Polska
2, 3 (1960) 257–266
- 02.22** JUREČEK, Z. Struktura našich domácností a rodin
2, 4 (1960) 289–300
- 02.23** RŮŽIČKA, L. Populační vývoj některých zemí socialistické soustavy
2, 4 (1960) 301–318
- 02.24** PTUCHA, M. V. Indexy homogamie a heterogamie
2, 4 (1960) 319–332
- 02.25** VYTLAČIL, J. Příjmy, vydání a spotřeba čtyřčlenných dělnických domácností v roce 1959
2, 4 (1960) 333–335

Ročník 3, 1961

- 03.01** FAJFR, F. Sčítání lidu, domů a bytů 1. 3. 1961
3, 1 (1961) 1–8
- 03.02** LAMSER, V. K organizaci socialistické společnosti
3, 1 (1961) 9–18

- 03.03** ULRYCH, A. – WYNNYCZUK, V. Denní rozvrh zaměstnané vdané ženy
3, 1 (1961) 19–30
- 03.04** VYSUŠILOVÁ, D. Životní podmínky sklářských dělníků v severních Čechách (1. část)
3, 1 (1961) 31–44
- 03.05** SRB, V. – KUČERA, M. – VYSUŠILOVÁ, D. Průzkum manželství, antikoncepce a potratů (1959) (1. část)
3, 1 (1961) 45–56
- 03.06** PROKOPEC, J. – MUSIL, J. Stav našeho bydlení (1. část)
3, 1 (1961) 57–67
- 03.07** MUSIL, J. Časový rozvrh žen
3, 1 (1961) 68–72
- 03.08** JUREČEK, J. Kategorie obyvatelstva zjišťované při sčítání lidu
3, 2 (1961) 97–102
- 03.09** VÁVRA, Z. K otázce diferenční plodnosti v českých zemích a na Slovensku
3, 2 (1961) 103–114
- 03.10** MUSIL, J. – BALÍK, S. Územní rozložení kojenecké úmrtnosti ve vybraných městech českých krajů
3, 2 (1961) 115–126
- 03.11** VYSUŠILOVÁ, D. Životní podmínky sklářských dělníků v severních Čechách (2. část)
3, 2 (1961) 127–138
- 03.12** SRB, V. – KUČERA, M. – VYSUŠILOVÁ, D. Průzkum manželství, antikoncepce a potratů (1959) (2. část)
3, 2 (1961) 139–156
- 03.13** PROKOPEC, J. – MUSIL, J. Stav našeho bydlení (2. část)
3, 2 (1961) 157–171
- 03.14** POJER, M. Vliv perspektivních změn v rozmístění výroby na venkovské osídlení
3, 3 (1961) 193–200
- 03.15** VYSUŠILOVÁ, D. Životní podmínky sklářských dělníků v severních Čechách (3. část)
3, 3 (1961) 201–208
- 03.16** SRB, V. – KUČERA, M. – VYSUŠILOVÁ, D. Průzkum manželství, antikoncepce a potratů (1959) (3. část)
3, 3 (1961) 209–222
- 03.17** PROKOPEC, J. – MUSIL, J. Stav našeho bydlení (3. část)
3, 3 (1961) 223–230
- 03.18** HŮRSKÝ, J. Vývoj názorů na pojetí a vymezování sídelních aglomerací
3, 3 (1961) 231–246
- 03.19** NOVÁK, A. Srovnání úmrtnosti obyvatelstva SSSR a USA
3, 3 (1961) 247–252
- 03.20** KRYL, R. Neznámé prameny sčítání obyvatelstva v Čechách
3, 3 (1961) 253–257
- 03.21** ULLMANN, O. Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1961
3, 4 (1961) 289–292
- 03.22** DOUŠA, J. K otázce zvyšování standardu bydlení v ČSSR
3, 4 (1961) 293–300
- 03.23** VYSUŠILOVÁ, D. Životní podmínky sklářských dělníků v severních Čechách (4. část)
3, 4 (1961) 301–310
- 03.24** SRB, V. – KUČERA, M. – VYSUŠILOVÁ, D. Průzkum manželství, antikoncepce a potratů (1959) (4. část – dokončení)
3, 4 (1961) 311–330
- 03.25** PROKOPEC, J. – MUSIL, J. Stav našeho bydlení (4. část – dokončení)
3, 4 (1961) 331–344

- 03.26** JOSÍFKO, M. – MALÝ, V. Některé statistické testy vhodné pro použití v demografii
3, 4 (1961) 345–360
- 03.27** PAVLÍK, Z. – SUCHÝ, J. Antropometrický výzkum mládeže 1961 – jeho význam a způsob provedení
3, 4 (1961) 361–364

Ročník 4, 1962

- 04.01** ANDRLE, A. K otázce kategorizace okresů z hlediska jejich ekonomické povahy
4, 1 (1962) 1–10
- 04.02** MALÝ, V. – GENKOVÁ, V. K otázce statistického hodnocení přirozené měny obyvatelstva (1. část)
4, 1 (1962) 11–20
- 04.03** VÁVRA, Z. Tendence ve vývoji porodnosti městského a venkovského obyvatelstva ČSSR v letech 1949–1959
4, 1 (1962) 21–36
- 04.04** STLOUKAL, M. Pokus o paleodemografii starých Slovanů
4, 1 (1962) 37–42
- 04.05** BLÁHA, F. – RŮŽIČKA, L. Demografické podklady organizace ochrany zdraví obyvatelstva
4, 1 (1962) 43–50
- 04.06** KUČERA, J. Podíl vrožených vad na kojenecké úmrtnosti v českých krajích v roce 1959
4, 1 (1962) 51–58
- 04.07** HERAL, V. – RŮŽIČKA, L. Úmrtnost v léčebných ústavech
4, 1 (1962) 59–64
- 04.08** PROKOPEC, J. – JOB, J. Prospěch žáků a zaměstnanost žen
4, 1 (1962) 65–71
- 04.09** DANGEL, J. Celostátní sčítání 1960 v Polsku
4, 1 (1962) 72–74
- 04.10** SRB, V. – KUČERA, M. Klasifikace obcí v Československu
4, 2 (1962) 97–122
- 04.11** BEZOUŠKA, J. – VYTLAČIL, J. Šetření o využití času obyvatelstva v ČSSR (1. část)
4, 2 (1962) 123–132
- 04.12** MUSIL, J. Populační otázky v antickém Řecku
4, 2 (1962) 133–142
- 04.13** MALÝ, V. – GENKOVÁ, V. K otázce statistického hodnocení přirozené měny obyvatelstva (2. část)
4, 2 (1962) 143–154
- 04.14** VIDLÁKOVÁ, O. Boj proti hluku v sídlištích ve světle nových průzkumů
4, 2 (1962) 155–160
- 04.15** MAIXNER, J. K problematice sdružených příčin smrti
4, 2 (1962) 161–164
- 04.16** OLAKOWSKI, T. K některým otázkám vlivu ionisujícího záření na obyvatelstvo (1. část)
4, 2 (1962) 165–169
- 04.17** FAJFR, F. Prodlužování lidského věku
4, 2 (1962) 170–171
- 04.18** JUREČEK, Z. Struktura domů a bytů v ČSSR k 1. březnu 1961 podle velikosti obce
4, 3 (1962) 193–203
- 04.19** MASTNÝ, V. Statistika vystěhovalců českého proletariátu do Spojených států
4, 3 (1962) 204–211

- 04.20** OLAKOWSKI, T. K některým otázkám vlivu ionisujícího záření na obyvatelstvo (2. část – dokončení)
4, 3 (1962) 212–223
- 04.21** SRB, V. – KUČERA, M. Plodnost obyvatelstva ČSSR v letech 1950–1960
4, 3 (1962) 224–239
- 04.22** ROSSET, E. Demografický obraz současného Polska
4, 3 (1962) 240–247
- 04.23** MALÝ, V. – GENKOVÁ-MALÁ, V. K otázce statistického hodnocení přirozené měny obyvatelstva (3. část)
4, 3 (1962) 248–263
- 04.24** MUSIL, J. Populační problémy starověkého Říma
4, 3 (1962) 264–272
- 04.25** LACINOVÁ, V. Přehled o rodinných přídavcích v různých státech světa
4, 3 (1962) 273–276
- 04.26** LAMSER, V. Postup urbanizace v Československu
4, 4 (1962) 289–299
- 04.27** DAVÍDEK, V. Počet obyvatelstva ve starověku
4, 4 (1962) 300–309
- 04.28** SRB, V. – KUČERA, M. Úmrtnost v Československu v letech 1950–1960
4, 4 (1962) 310–320
- 04.29** RŮŽIČKA, L. – MÜLLER, Č. Zhoubné nádory jako příčina smrti v ČSSR v letech 1950–1960
4, 4 (1962) 321–330
- 04.30** MAIXNER, J. Zpracování sdružených příčin smrti v ČSSR v r. 1960
4, 4 (1962) 331–339
- 04.31** MALÝ, V. – GENKOVÁ-MALÁ, V. K otázce statistického hodnocení přirozené měny obyvatelstva (4. část– dokončení)
4, 4 (1962) 340–350
- 04.32** MUSIL, J. Populační problémy starověkého Říma (Dokončení)
4, 4 (1962) 351–353
- 04.33** GRAMM, H. K otázce kojenecké úmrtnosti v Německé demokratické republice a Německé spolkové republice
4, 4 (1962) 354–362
- 04.34** MYERS, R. J. Odpověď na článek dr. A. Nováka Srovnání úmrtnosti obyvatelstva SSSR a USA uveřejněný v Demografii č. 3/1962
4, 4 (1962) 363–364

Ročník 5, 1963

- 05.01** JUREČEK, Z. Regionální rozdíly ve věkovém složení obyvatelstva ČSSR
5, 1 (1963) 1–16
- 05.02** PROKOPEC, J. Vdaná žena v rodině a v zaměstnání – 1961 (Přehled o základních výsledcích průzkumu) (1. část)
5, 1 (1963) 17–29
- 05.03** TOUŽÍN, V. Devítiletá škola – důležitý článek přestavby venkovské sídelní struktury (1. část)
5, 1 (1963) 30–37
- 05.04** CHOC, P. Osídlení Čech před účastí cizích kolonistů (1. část)
5, 1 (1963) 38–52
- 05.05** RADKOVSKÝ, J. – PÍRKOVÁ, Z. Časové řady ve statistice infekčních nemocí
5, 1 (1963) 53–63

- 05.06** PAVLÍK, Z. Nástin některých názorů na úlohu populačního faktoru ve vývoji společnosti do vzniku marxismu
5, 1 (1963) 64–73
- 05.07** HNÁTEK, L. O současném stavu antikoncepce v Anglii
5, 1 (1963) 74–75
- 05.08** KUČERA, M. Rozdíly v úrovni plodnosti obyvatelstva ČSSR
5, 2 (1963) 97–108
- 05.09** PROKOPEC, J. Vdaná žena v rodině a v zaměstnání – 1961 (Přehled o základních výsledcích průzkumu) (Dokončení)
5, 2 (1963) 109–119
- 05.10** TOUŽÍN, V. Devítiletá škola – důležitý článek přestavby venkovské sídelní struktury (Dokončení)
5, 2 (1963) 121–125
- 05.11** CHOC, P. Osídlení Čech před účastí cizích kolonistů (2. část)
5, 2 (1963) 126–137
- 05.12** KWIECIEN, W. Obyvatelstvo Nové Huti (Nowa Huta) ve světle potenciální statistiky
5, 2 (1963) 138–144
- 05.13** HÁJEK, Z. Územní zřetel při zvyšování kvalifikace pracujících
5, 2 (1963) 145–155
- 05.14** DOLEJŠÍ, M. Dynamické modely demografických jevů
5, 2 (1963) 156–163
- 05.15** FÁBRY, T. – VEJBĚRA, V. Plánované hospodářství a demografie
5, 2 (1963) 164–166
- 05.16** LACINOVÁ, V. Diskriminace vdaných žen a matek v zaměstnání
5, 2 (1963) 167–170
- 05.17** HNĚVKOVSKÝ, O. Prevalence pohlaví v rodinách po meči a po přeslici
5, 2 (1963) 171–172
- 05.18** JÍRA, L. K otázce aplikace antikoncepčních metod v Japonsku
5, 2 (1963) 173–175
- 05.19** JUREČEK, Z. Velikost a struktura domácností a rodin
5, 3 (1963) 193–206
- 05.20** LAMSER, V. Sociologický výzkum a demografie
5, 3 (1963) 207–218
- 05.21** FAJFR, F. Význam intervalu mezi postupnými porody
5, 3 (1963) 219–226
- 05.22** HŮRSKÝ, J. Vystěhovalectví a asimilace
5, 3 (1963) 227–234
- 05.23** CHOC, P. Osídlení Čech před účastí cizích kolonistů (3. část)
5, 3 (1963) 235–244
- 05.24** VOJTA, M. – JÍRA, L. – SYROVÁTKA, A. Úspěchy zdravotní péče o matku a dítě v Československu
5, 3 (1963) 245–254
- 05.25** VIDLÁKOVÁ, O. – SYROVÁTKA, A. Úrazy dětí v dopravě
5, 3 (1963) 255–260
- 05.26** KUČERA, M. Perspektiva vývoje obyvatelstva do roku 2000
5, 3 (1963) 261–270
- 05.27** SRB, V. Demografie jako věda
5, 3 (1963) 273–274
- 05.28** FAJFR, F. Předmět demografie
5, 3 (1963) 274–276

- 05.29** KORČÁK, J. K definici demografie
5, 3 (1963) 276–277
- 05.30** NULTSCH, G. K diskusi o demografické vědě
5, 3 (1963) 277
- 05.31** SRB, V. – KUČERA, M. Potratovost v Československu v letech 1958–1962
5, 4 (1963) 289–307
- 05.32** ZÁPOTOCKÝ, V. Vývoj spotřeby potravin v Československu
5, 4 (1963) 308–320
- 05.33** BEZOUŠKA, J. – VYTLAČIL, J. Šetření o využití času obyvatelstva v Československu (2. část)
5, 4 (1963) 321–330
- 05.34** CHOC, P. Osídlení Čech před účastí cizích kolonistů (4. část)
5, 4 (1963) 331–340
- 05.35** DOLEJŠÍ, M. K metodologickému problému vyjadřování demografických systémů
5, 4 (1963) 341–348
- 05.36** PROKOPEC, J. Ženy a mateřská dovolená
5, 4 (1963) 349–353
- 05.37** JÍRA, L. Pokles porodnosti v USA v letech 1957–1962
5, 4 (1963) 360–362
- 05.38** HÁJEK, Z. Demografie jako samostatná věda
5, 4 (1963) 360–362
- 05.39** ROSSET, E. Istoda i granice demografii jako nauki
5, 4 (1963) 362–363
- 05.40** RADKOVSKÝ, J. Demografie a demografická statistika
5, 4 (1963) 363–364
- 05.41** STROHBACH, E. Několik poznámek k formulaci populačních zákonů v marxistické demografické literatuře
5, 4 (1963) 364–365

Ročník 6, 1964

- 06.01** KAZIMOUR, J. Úloha demografie v plánovaném hospodářství
6, 1 (1964) 1–9
- 06.02** JUREČEK, Z. Obsazení bytů v Československu
6, 1 (1964) 10–20
- 06.03** CHOC, P. Osídlení Čech před účastí cizích kolonistů (Dokončení)
6, 1 (1964) 21–28
- 06.04** RŮŽIČKA, L. – MÜLLER, Č. Úmrtnost na zhoubné nádory podle lokalizace
6, 1 (1964) 29–33
- 06.05** LAMSER, V. Rodina a společnost
6, 1 (1964) 34–39
- 06.06** ZAREMBA, Z. Žena ve společnosti a v rodině (Výsledky a rozsah ankety uskutečněné v Polsku)
6, 1 (1964) 40–47
- 06.07** MUSIL, J. Nové vztahy mezi plodností a životní úrovní?
6, 1 (1964) 48–50
- 06.08** VOTRUBEC, C. Studium urbanizace v rozvojových zemích
6, 1 (1964) 51–54
- 06.09** VUKOVICH, G. Sociální mobilita snoubenců v Maďarsku
6, 1 (1964) 55–60

- 06.10 JUREČEK, Z. Velikost bytů v ČSSR (1 část)
6, 2 (1964) 97–102
- 06.11 KUČERA, M. – RŮŽIČKA, L. Regionální rozdíly v úrovni úmrtnosti obyvatelstva ČSSR
6, 2 (1964) 103–116
- 06.12 GRUNT, J. Úmrtnostné tabuľky pre obyvateľstvo Slovenska v období 1900/01 a 1910/11
6, 2 (1964) 117–128
- 06.13 MUSIL, J. Výzkum úspěšnosti manželství
6, 2 (1964) 129–138
- 06.14 DAVÍDEK, V. Změny ve společenské skladbě obyvatelstva v českých zemích po pádu feudalismu (1. část)
6, 2 (1964) 139–150
- 06.15 SYSALA, K. Demografický profil města Ostrova v roce 1962
6, 2 (1964) 151–158
- 06.16 DOLEJŠÍ, V. Mezinárodní průzkum přesnosti a srovnatelnosti statistik o příčinách smrti
6, 2 (1964) 159–161
- 06.17 VÁVRA, Z. K otázce vztahu mezi porodností a úmrtností u populace ČSSR
6, 2 (1964) 162–166
- 06.18 KUČERA, M. Metody demografie
6, 2 (1964) 169
- 06.19 ŠVARCOVÁ, H. K diskuzi o předmětu demografie
6, 2 (1964) 169–170
- 06.20 RŮŽIČKA, L. K úkolům demografie
6, 2 (1964) 170–171
- 06.21 JUREČEK, Z. Velikost bytů v ČSSR (Dokončení)
6, 3 (1964) 193–202
- 06.22 KUČERA, M. – RŮŽIČKA, L. Regionální rozdíly v příčinách smrti obyvatelstva ČSSR
6, 3 (1964) 203–213
- 06.23 DAVÍDEK, V. Změny ve společenské skladbě obyvatelstva v českých zemích po pádu feudalismu (Dokončení)
6, 3 (1964) 214–223
- 06.24 HŮRSKÝ, J. Intenzita a tempo urbanizace okresů ČSSR
6, 3 (1964) 224–233
- 06.25 NECKÁŘOVÁ, L. Etnické formování Brazílie
6, 3 (1964) 234–241
- 06.26 PROKOPEC, J. Zkušenosti interrupčních komisí a současná prováděcí praxe zákona o umělém přerušení těhotenství
6, 3 (1964) 242–247
- 06.27 FAJFR, F. Děti mrtvé a smrtelně narozené
6, 3 (1964) 248–253
- 06.28 ROUBÍČEK, V. O povaze demografie a demografických jevů
6, 3 (1964) 258–263
- 06.29 JUREČEK, Z. Úroveň bydlení v Československu
6, 4 (1964) 289–299
- 06.30 SYROVÁTKA, A. – VIDLÁKOVÁ, O. Úrazovost dětí na venkově
6, 4 (1964) 300–304
- 06.31 RŮŽIČKA, L. Úmrtnost a příčiny smrti z hlediska potenciální demografie
6, 4 (1964) 305–310
- 06.32 VLČEK, I. Dopravní obsluha jako činitel životní úrovně venkovského obyvatelstva
6, 4 (1964) 311–316
- 06.33 GRUNT, J. Vývoj úmrtnosti obyvatelstva Slovenska od r. 1900–1960
6, 4 (1964) 317–327

- 06.34** ZÁPOTOCKÝ, V. Vývoj spotřeby cigaret a některé následky kouření pro člověka
6, 4 (1964) 328–338
- 06.35** KRÁL, J. Strážní místa v Čechách
6, 4 (1964) 339–345
- 06.36** DOLEJŠÍ, V. K problému komplexního ukazatele životní úrovně zdravotního stavu obyvatelstva
6, 4 (1964) 346–351
- 06.37** WYNNYCZUK, V. Informační průzkum o prodloužené mateřské dovolené ve vybraných okresech
6, 4 (1964) 352–355
- 06.38** RIPPKA O. – SRB, V. Výzkum výskytu hypertensní nemoci v Československu v roce 1963
6, 4 (1964) 356–363
- 06.39** FAJFR, F. K diskusi o předmětu a metodě demografie
6, 4 (1964) 364–367

Ročník 7, 1965

- 07.01** SRB, V. Demografie a sociologie
7, 1 (1965) 1–11
- 07.02** JUREČEK, Z. Úroveň bydlení v Československu (Dokončení)
7, 1 (1965) 12–20
- 07.03** LAMSER, V. Otázky životního cyklu člověka
7, 1 (1965) 21–26
- 07.04** FINGERLAND, A. – STRNAD, L. O statistických výzkumech vlivu kouření na zdraví
7, 1 (1965) 27–32
- 07.05** VOJTKO, D. Demografická statistika při tvorbě životního prostředí
7, 1 (1965) 33–39
- 07.06** PROKOPEC, M. – MOKRÝ, Z. Vliv věku rodičů na pohlaví prvorozeného dítěte
7, 1 (1965) 40–47
- 07.07** SYSALA, K. Perspektiva vývoje obyvatelstva v Ostrově nad Ohří v letech 1963–1983
7, 1 (1965) 48–57
- 07.08** STLOUKAL, M. Demografické zvláštnosti staroslovanských pohřebišť
7, 1 (1965) 58–60
- 07.09** CAHOVÁ, D. K významu biosociálních skupin v sociální struktuře společnosti
7, 1 (1965) 61–63
- 07.10** STŘÍTESKÝ, J. – VACEK, M. Nový "List o prohlídce mrtvého" a pojem "prvotní příčiny smrti"
7, 1 (1965) 64–67
- 07.11** LACINOVÁ, V. Rodinné přídavky v Rakousku
7, 1 (1965) 68–70
- 07.12** KUČERA, M. Obyvatelstvo ČSSR v letech 1945–1965
7, 2 (1965) 97–105
- 07.13** ULLMANN, O. – ANDRLE, A. Bydlící a přítomné obyvatelstvo podle posledního sčítání lidu (1. část)
7, 2 (1965) 106–115
- 07.14** GRUNT, J. K otázce plodnosti vidieckého obyvatelstva
7, 2 (1965) 116–121
- 07.15** BEZOUŠKA, J. – VYTLAČIL, J. Vliv stáří manželství na příjmy a vydání domácností
7, 2 (1965) 122–127
- 07.16** DAVÍDEK, V. Statistické příspěvky o osídlení a zalidnění české země v 16. a 17. století
7, 2 (1965) 128–144

- 07.17 LACINOVÁ, V. Některé nové gerontologické poznatky v zahraničí
7, 2 (1965) 145–151
- 07.18 DOLEJŠÍ, M. K obecné teorii systému
7, 2 (1965) 152–153
- 07.19 KOLÁŘOVÁ, O. – GRUBER, A. Problematika umělého přerušení těhotenství
v Jihomoravském kraji
7, 2 (1965) 154–156
- 07.20 STRNAD, L. – NOVÁKOVÁ, H. Vliv sociálních faktorů na vznik infekční hepatitidy v okrese
Hradec Králové v letech 1961–1963
7, 2 (1965) 157–158
- 07.21 VOTRUBEC, C. Problematika migrací na 20. mezinárodním geografickém kongresu
7, 2 (1965) 158–160
- 07.22 SRB, V. K otázce populačního zákona socialismu a komunismu
7, 3 (1965) 193–197
- 07.23 JUREČEK, Z. Pořadí manželství a plodnost
7, 3 (1965) 198–210
- 07.24 ULLMANN, O. – ANDRLE, A. Bydlící a přítomné obyvatelstvo podle posledního sčítání lidu
(Dokončení)
7, 3 (1965) 211–223
- 07.25 KUČERA, M. Metody výpočtu rodin a domácností pro sčítání lidu
7, 3 (1965) 224–231
- 07.26 DOLEJŠÍ, M. K problematice modelování populace
7, 3 (1965) 232–241
- 07.27 FREJKA, T. Činitelé ovlivňující změny v ekonomické aktivitě obyvatelstva USA
7, 3 (1965) 242–252
- 07.28 HOŠEK, J. – PROCHÁZKA, K. Úmrtnost obyvatelstva v okrese Teplice v letech 1960–63
a škodlivé vlivy průmyslových exhalací
7, 3 (1965) 253–257
- 07.29 Mezinárodní demografické symposium v Liblicích 1965
7, 4 (1965) 289–307
- 07.30 JUREČEK, Z. – ULLMANN, O. Sociálně ekonomická smíšenost rodin a klasifikace závislých
osob
7, 4 (1965) 308–320
- 07.31 KUČERA, M. Výzkum třetích a čtvrtých dětí narozených v roce 1964
7, 4 (1965) 321–325
- 07.32 HRUBÝ, J. Výživa dětí zaměstnaných matek
7, 4 (1965) 326–331
- 07.33 PÍRKOVÁ, Z. – RADKOVSKÝ, J. Některé poznámky k rozboru vývoje úmrtnosti
7, 4 (1965) 332–343
- 07.34 HORSKÁ, P. K otázce vztahu ekonomiky a populace v českých zemích v druhé polovině
19. století
7, 4 (1965) 344–351
- 07.35 EMINGER, J. Malthus versus Fibonacci
7, 4 (1965) 352–354

Ročník 8, 1966

- 08.01 JUREČEK, Z. Ukazatele plodnosti žen z výsledků sčítání lidu
8, 1 (1966) 1–16
- 08.02 SRB, V. Kvalifikace a pracovní podmínky žen nově vstupujících do zaměstnání
8, 1 (1966) 17–27

- 08.03 ZIEGENFUSS, V. Národnostní smíšenost manželství v ČSSR
8, 1 (1966) 28–35
- 08.04 VOJTKO, D. Vývoj vekového zloženia, skladba a rozmiestnenie obyvateľstva žilinského okresu
8, 1 (1966) 36–44
- 08.05 ŠUBRTOVÁ, A. Vztah ekonomiky a populace v pramenech k československým dějinám 16.–18. století
8, 1 (1966) 45–52
- 08.06 VAGENKNECHT, R. K návrhu populačního zákona socialismu
8, 1 (1966) 53–55
- 08.07 DOLEJŠÍ, V. Potratovost v Japonsku
8, 1 (1966) 56–68
- 08.08 LACINOVÁ, V. Rodinné přídavky u nás a ve světě
8, 1 (1966) 69–72
- 08.09 JUREČEK, Z. Diferenční plodnost podle výsledků sčítání lidu z r. 1961 (1. část)
8, 2 (1966) 97–106
- 08.10 ZÁPOTOCKÝ, V. Výživa v domácnostech podle počtu dětí
8, 2 (1966) 107–116
- 08.11 ZIEGENFUSS, V. Průzkum o výchově dětí v národnostně smíšených manželstvích
8, 2 (1966) 117–122
- 08.12 PALLÓS, E. – VALKOVICS, E. Délka ekonomicky aktivního a inaktivního života v Maďarsku
8, 2 (1966) 123–137
- 08.13 MURDYCH, Z. Urbanisticko–demografické problémy centra Londýna
8, 2 (1966) 138–146
- 08.14 SAVICKÝ, I. Vnitřní migrace v SSSR v roce 1963
8, 2 (1966) 147–152
- 08.15 STRNAD, L. – NOVÁKOVÁ, H. K některým sociologickým a zdravotním aspektům kuřáctví
8, 2 (1966) 153–156
- 08.16 KUČERA, M. Projekce obyvatelstva do roku 1985
8, 3 (1966) 193–206
- 08.17 JUREČEK, Z. Diferenční plodnost podle výsledků sčítání lidu z r. 1961 (Dokončení)
8, 3 (1966) 207–215
- 08.18 PODLESNÝ, J. Výzkum kriminální recidivy (1964)
8, 3 (1966) 216–230
- 08.19 GLASEROVÁ, J. – HOUŠKA, V. Vývoj počtu pracovních sil v zemědělství, jejich věková struktura a kvalifikace
8, 3 (1966) 231–242
- 08.20 MANEK, A. Anketa o situaci ve zdravotnických obvodech
8, 3 (1966) 243–252
- 08.21 RŮŽIČKA, L. Regionální rozdíly sebevraždnosti v Československu
8, 3 (1966) 253–259
- 08.22 KARACHANOV, M. Obyvatelstvo a ekonomický rozvoj Střední Asie
8, 3 (1966) 260–264
- 08.23 KUČERA, M. Projekce domácností do roku 1985
8, 4 (1966) 289–298
- 08.24 JUREČEK, Z. Změny ve skladbě obyvatelstva podle rodinného stavu po druhé světové válce
8, 4 (1966) 299–312
- 08.25 DUFEK, M. Psychiatrické a psychologické vyšetřování ve výzkumu kriminální recidivy (1964)
8, 4 (1966) 313–326

- 08.26** NOVÁKOVÁ, H. – STRNAD, L. – KEBORT, J. – CELNEROVÁ, J. Adaptace starých lidí v prvním roce pobytu v domově důchodců
8, 4 (1966) 327–331
- 08.27** DAVÍDEK, V. Populační vývoj Jáchymova v jeho prvním století rozvoje
8, 4 (1966) 332–336
- 08.28** HOFSTEN, E. von. Matriky a počítače – nové možnosti pro zpracování demografických údajů
8, 4 (1966) 337–342
- 08.29** KOUBEK, J. Demografická statistika v Anglii a Walesu
8, 4 (1966) 343–348
- 08.30** FAUNDÉZ, N. – PIZARRO, W. – WILCHES, E. – BARRÍA, S. – SAN MARTÍN, E. Epidemie umělých potratů v Concepción, Chile
8, 4 (1966) 349–352

Ročník 9, 1967

- 09.01** SRB, V. Přípravy k zavedení jednotné evidence pracovních sil
9, 1 (1967) 1–12
- 09.02** VESELÁ, A. Využití samočinného počítače v projekci populace
9, 1 (1967) 13–22
- 09.03** VACEK, M. K problému trendu úmrtnosti
9, 1 (1967) 23–29
- 09.04** HÁJEK, Z. Úmrtnost ve městě a na venkově
9, 1 (1967) 30–39
- 09.05** JÁCHYMOVSKÝ, V. O demografii Karlových Var
9, 1 (1967) 40–48
- 09.06** PAVLÍK, Z. Evropská populační konference
9, 1 (1967) 49–54
- 09.07** NULTSCH, H. G. Školský a vzdělávací systém v NDR
9, 1 (1967) 55–61
- 09.08** JUREČEK, Z. Skladba manželství podle věku manželů v době sňatku a její vliv na plodnost manželství
9, 2 (1967) 97–107
- 09.09** RŮŽIČKA, L. Sebevražednost a sociální vztahy
9, 2 (1967) 108–113
- 09.10** JUREČEK, Z. Dojíždka do zaměstnání
9, 2 (1967) 114–118
- 09.11** ANDRLE, A. – POJER, M. Poznatky z jednoho průzkumu dojíždky do zaměstnání
9, 2 (1967) 119–126
- 09.12** ŠILHAN, B. Dojíždění za prací ve statistice rodinných účtů
9, 2 (1967) 127–131
- 09.13** MIŠTERA, L. Význam Západočeských keramických závodů pro zaměstnanost severní části Plzeňska
9, 2 (1967) 132–141
- 09.14** DAVÍDEK, V. Statistické příspěvky o demografii České země v 18. století a do poloviny 19. století
9, 2 (1967) 142–154
- 09.15** KUČERA, M. Reprodukce obyvatelstva v letech 1961–1966
9, 3 (1967) 193–204
- 09.16** RŮŽIČKA, L. – KUČEROVÁ, M. Sňatečnost svobodných v Československu
9, 3 (1967) 205–215

- 09.17 SCHÜLLER, V. – STUPKOVÁ, E. Sociální problematika umělého přerušení těhotenství a možnosti jejího studia
9, 3 (1967) 216–220
- 09.18 GRÖSSLONOVÁ, M. Projekce obyvatelstva na samočinném počítači
9, 3 (1967) 221–229
- 09.19 KRUŽEJ, E. – LAVIČKA, F. – VRÁTNÍK, J. Populační perspektiva Aše a sociologický průzkum podmínek stabilizace pracovníků n. p. Tosta AŠ
9, 3 (1967) 230–240
- 09.20 GABRIEL, F. Lidnatost Čech na počátku 18. století (1. část)
9, 3 (1967) 241–249
- 09.21 DAVÍDEK, V. Statistické příspěvky o demografii České země v 18. století a do poloviny 19. století (Dokončení)
9, 3 (1967) 250–260
- 09.22 I. demografická konference Československé demografické společnosti
9, 4 (1967) 289–332
- 09.23 MURDYCH, Z. Demograficko–kartografická analýza pohybu za prací v Praze a okolí (1. část)
9, 4 (1967) 333–342
- 09.24 GABRIEL, F. Lidnatost Čech na počátku 18. století (Dokončení)
9, 4 (1967) 343–348

Ročník 10, 1968

- 10.01 KAZIMOUR, J. 10 let časopisu Demografie
10, 1 (1968) 1–6
- 10.02 SRB, V. Přípravy k zavedení Ústředního rejstříku obyvatelstva
10, 1 (1968) 7–12
- 10.03 PROKOPEC, J. Deset let práce Státní populační komise
10, 1 (1968) 13–15
- 10.04 JUREČEK, Z. Bezdětná manželství (1. část)
10, 1 (1968) 16–26
- 10.05 VOJTKO, D. Prieskum o individuálnej bytovej výstavbe
10, 1 (1968) 27–32
- 10.06 MURDYCH, Z. Demograficko–kartografická analýza pohybu za prací v Praze a okolí (Dokončení)
10, 1 (1968) 33–46
- 10.07 WIENDEL, J. Demografická situace okresu Strakonice a její důsledky pro další rozvoj okresu
10, 1 (1968) 47–55
- 10.08 RADKOVSKÝ, J. – PÍRKOVÁ, Z. Nepříznivý vývoj rakoviny plic u mužů
10, 1 (1968) 56–66
- 10.09 JUREČEK, Z. Národnostní složení obyvatelstva
10, 2 (1968) 97–109
- 10.10 JUREČEK, Z. Bezdětná manželství (Dokončení)
10, 2 (1968) 110–114
- 10.11 JANČUROVÁ, J. Dojíždka za prací na Ostravsko
10, 2 (1968) 115–124
- 10.12 GLADKIJ, I. – KUČEROVÁ, V. – NEKLAN, J. Průzkum některých sociálních a zdravotních aspektů života stárnoucích a starých městských obyvatel
10, 2 (1968) 125–132

- 10.13 NOVÁKOVÁ, H. Bytová situace a zdravotní stav souboru městských občanů při získání nároku na starobní důchod
10, 2 (1968) 133–136
- 10.14 ANDRLE, A. – DOUŠA, J. Péče o bydlení starších lidí v Nizozemí
10, 2 (1968) 137–146
- 10.15 FREJKA, T. Demografie v USA
10, 2 (1968) 147–151
- 10.16 JUREČEK, Z. Přípravy na sčítání lidu, domů a bytů 1970
10, 3 (1968) 193–200
- 10.17 ANDRLE, A. – POJER, M. K některým otázkám bydlení a potenciální migrační mobility mladých zemědělských pracovníků
10, 3 (1968) 201–212
- 10.18 VRÁTNÍK, J. – JEŽDÍK, V. – MATOUŠKOVÁ, E. Využití demografických metod při plánování pracovních sil v zemědělství
10, 3 (1968) 213–219
- 10.19 LNĚNIČKOVÁ, Z. – MÜLLER, Č. K problematice mladistvých se změněnou pracovní schopností
10, 3 (1968) 220–226
- 10.20 JÁCHYMOVSKÝ, V. Demografické problémy Jáchymova
10, 3 (1968) 227–232
- 10.21 DAVÍDEK, V. Vědecké společnosti v Čechách o populaci a demografii
10, 3 (1968) 233–237
- 10.22 SRB, V. Obyvatelstvo Československa 1918–1968
10, 4 (1968) 289–306
- 10.23 KUČERA, M. Populační politika Československa
10, 4 (1968) 307–317
- 10.24 POLÁK, K. K otázkám spoločenskej pomoci rodinám pri výchove detí do troch rokov veku
10, 4 (1968) 318–321
- 10.25 KONTŠEKOVÁ, O. Meranie vplyvu demografických a ostatných činiteľov na zmeny ekonomickej aktivity žien
10, 4 (1968) 322–332
- 10.26 PETROVÁ, V. Problémy vývoje pracovních sil v zemědělství v okrese České Budějovice
10, 4 (1968) 333–339
- 10.27 JEŽDÍK, V. – MATOUŠKOVÁ, E. Demografie malých skupin
10, 4 (1968) 340–344
- 10.28 KŘÍDLO, J. Počty obyvatelstva podle obcí
10, 4 (1968) 345–346
- 10.29 STRNAD, M. Evidence obyvatelstva na okrese Rakovník
10, 4 (1968) 346–352

Ročník 11, 1969

- 11.01 SRB, V. Program populačních registrů v Československu
11, 1 (1969) 1–9
- 11.02 KUČERA, M. Příjmy domácností s nezaopatřenými dětmi (mikrocensus 1966)
11, 1 (1969) 10–22
- 11.03 SAUVY, A. Hranice trvání lidského života
11, 1 (1969) 23–29
- 11.04 KUBÁT, K. – ŠTOLOVÁ, O. – SYROVÁTKA, A. – PAPOUŠEK, H. Sociologické aspekty moderní pediatrie
11, 1 (1969) 30–36

- 11.05 SALAČ, M. – PROKOP, J. Je statistika příčin smrti zkreslována zásahy administrativních pracovníků?
11, 1 (1969) 37–48
- 11.06 NOVÁKOVÁ, H. – STRNAD, L. Příspěvek ke zkoumání faktorů ovlivňujících životní pohodu a spokojenost osob poprodukčního věku
11, 1 (1969) 49–51
- 11.07 POPOV, P. Hlavní směry projektu jednotného systému registrace obyvatelstva v Bulharsku
11, 1 (1969) 52–57
- 11.08 LACINOVÁ, V. Rodinná politika v Rakousku
11, 1 (1969) 58–61
- 11.09 JUREČEK, Z. Význam lokalit pro studium sídelní struktury
11, 2 (1969) 97–105
- 11.10 ANDRLE, A. – POJER, M. – MARTÍNEK, M. Výběr základních sídelních jednotek (lokalit)
11, 2 (1969) 106–117
- 11.11 ANDRLE, A. Projekce cenзовých domácností v okresech do roku 1985
11, 2 (1969) 118–124
- 11.12 SRB, J. Využití rodopisné studie pro historickou demografii
11, 2 (1969) 125–131
- 11.13 PESCARU, A. Bezprostřední a vzdálené důsledky demografického růstu v rozvinuté zemi
11, 2 (1969) 132–136
- 11.14 POPOV, P. Statistika migrace a migračních procesů v Bulharsku
11, 2 (1969) 137–147
- 11.15 LANDOVÁ, L. Specializace i v automatizaci
11, 2 (1969) 148–149
- 11.16 SRB, V. Cikáni v Československu
11, 3 (1969) 193–195
- 11.17 DAVIDOVÁ–TURČINOVÁ, E. Původ a historický vývoj Cikánů v Československu
11, 3 (1969) 196–202
- 11.18 HOLOMEK, M. Současné problémy Cikánů v ČSSR a jejich řešení
11, 3 (1969) 203–209
- 11.19 HOLOMEK, T. Problematika Cikánů ve světle zákonné úpravy
11, 3 (1969) 210–213
- 11.20 FACUNA, A. Zváz Cigánov–Romov na Slovensku
11, 3 (1969) 214–215
- 11.21 HOLOMEK, M. Stav současného hnutí organizace Cikánů–Romů v ČSR
11, 3 (1969) 216
- 11.22 KIER, S. Práce okresní komise pro otázky cikánského obyvatelstva v Českém Krumlově
11, 3 (1969) 217–218
- 11.23 TANCOŠ, R. Problematika cikánské mládeže
11, 3 (1969) 219–220
- 11.24 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Cikáni v Československu v roce 1968
11, 3 (1969) 221–232
- 11.25 KAUFMAN, B. Staří lidé v městském obyvatelstvu
11, 3 (1969) 233–244
- 11.26 MURDYCH, Z. K otázce kartografických metod studia areálů dojíždky
11, 3 (1969) 245–253
- 11.27 PISKUNOV, V. O ekonomických příčinách diferenciacie rodin podle úrovně plodnosti
11, 3 (1969) 254–256
- 11.28 KUČERA, M. Změny ve vývoji rodiny v posledních letech
11, 4 (1969) 289–302

- 11.29 WYNNYCZUK, V. Socio-ekonomické vztahy a plánovaná velikost rodiny
11, 4 (1969) 303–310
- 11.30 AMBROŽ, J. Stárnutí a práce
11, 4 (1969) 311–320
- 11.31 VRÁTNÍK, J. – PODLENA, J. Projekce vývoje počtu pracovníků a výpočet jejich přirozeného úbytku
11, 4 (1969) 321–327
- 11.32 FIALKA, L. Vývoj obyvatelstva v okrese Bruntál
11, 4 (1969) 328–337
- 11.33 DAVÍDEK, V. Tisíciletý demografický vývoj ve středočeských farnostech Budeč a Koleč
11, 4 (1969) 338–350

Ročník 12, 1970

- 12.01 SRB, V. Důvody vnitřního stěhování v Československu v roce 1966 a 1967
12, 1 (1970) 1–12
- 12.02 MURDYCH, Z. Vývoj teorií demografických potenciálů
12, 1 (1970) 13–22
- 12.03 VOTLUČKA, V. Vliv migrace na vývoj obyvatelstva
12, 1 (1970) 23–36
- 12.04 WIENDL J. Výsledky průzkumu příčin mechanického pohybu obyvatelstva v jižních Čechách
12, 1 (1970) 37–47
- 12.05 VÁCHA, K. Důsledky zákona o umělém přerušení těhotenství
12, 1 (1970) 48–53
- 12.06 RŮŽIČKA, L. Populační problémy Indie
12, 1 (1970) 54–64
- 12.07 SRB, V. V. I. Lenin 1870–1970
12, 2 (1970) 97–99
- 12.08 ŠPAČEK, Č. Příprava sčítání lidu, domů a bytů pro zpracování na samočinném počítači
12, 2 (1970) 100–109
- 12.09 ANDRLE, A. – POJER, M. Peněžní příjmy a výdaje a úsporné vklady obyvatelstva
12, 2 (1970) 110–117
- 12.10 MÜLLER, Č. – ŠTURMA, J. Životní podmínky těhotných žen a porody nezralých plodů
12, 2 (1970) 118–123
- 12.11 MANEK, A. Vývoj problematiky zdravotnických obvodů
12, 2 (1970) 124–133
- 12.12 JONÁŠ, J. – MUSILOVÁ, Ž. K využití "Listu o prohlídce mrtvého" v okresních ústavech národního zdraví
12, 2 (1970) 134–136
- 12.13 MATĚJČEK, J. – WIESNEROVÁ, E. Literatura posledních let o demografickém vývoji severní Moravy a Slezska v 19. a 20. století
12, 2 (1970) 137–142
- 12.14 HAMERSKÁ, H. Tvorba základních sídelních jednotek v Polsku
12, 2 (1970) 143–146
- 12.15 RATHOUSKÝ, J. K vývoji evidenčního systému obyvatelstva v ČSSR
12, 3 (1970) 193–202
- 12.16 SOUČEK, E. Poznámky k analýze dat o migraci
12, 3 (1970) 203–213

- 12.17 MÜLLER, Č. Analýza úmrtnosti při studiu životních podmínek člověka z geografického hlediska
12, 3 (1970) 214–217
- 12.18 VOTLUČKA, V. Demografické podklady pro úvahy o rozvoji školství
12, 3 (1970) 218–224
- 12.19 DUNOVSKÝ, J. SOS dětská vesnička v naší společnosti
12, 3 (1970) 225–231
- 12.20 HÜBSCHMANNOVÁ, M. Společenská problematika Romů v ČSSR
12, 3 (1970) 232–237
- 12.21 ŠRÁMEK, Z. Populační problém ve světle statistiky rodinných účtů
12, 3 (1970) 238–240
- 12.22 DAVÍDEK, V. První lexikony České země
12, 3 (1970) 241–247
- 12.23 ORLOVOVÁ, N. Použití výběrové metody při všesvazovém sčítání lidu v SSSR k 15. lednu 1970
12, 3 (1970) 248–250
- 12.24 JOB, J. Demografické pohledy v pracích V. I. Lenina
12, 3 (1970) 251–256
- 12.25 II. demografická konference Československé demografické společnosti
12, 4 (1970) 289–341
- 12.26 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Průzkum vdaných rodiček, matek dvou a více dětí (1970)
12, 4 (1970) 342–356
- 12.27 ĎURĎOVIČ, F. – KRAVÁR, Š. Štruktúra potratov na Slovensku v roku 1969
12, 4 (1970) 357–359

Ročník 13, 1971

- 13.01 MAUR, E. J. A. Komenský o populačních problémech
13, 1 (1971) 1–10
- 13.02 NĚMCOVÁ, J. Postoje k ekonomické činnosti žen
13, 1 (1971) 11–18
- 13.03 NOVÁKOVÁ, H. Rozbor zemřelých s hypertenzní nemocí ve Východočeském kraji
13, 1 (1971) 19–23
- 13.04 GOTTLIEB, M. Teorie životního prostředí v minulosti a dnes
13, 1 (1971) 24–30
- 13.05 VIDLÁKOVÁ, O. Vývoj měst a venkova ve světovém kontextu
13, 1 (1971) 31–38
- 13.06 JÍROVÝ, K. Postup a tempo urbanizace v ČSSR se zřetelem k dosavadnímu a příštému vývoji hlavního města Prahy
13, 1 (1971) 39–47
- 13.07 JANIŠOVÁ, H. – ZAJÍČKOVÁ, J. Srovnávací výzkum způsobu života na nových sídlištích a na území města Prahy
13, 1 (1971) 48–55
- 13.08 MATĚJČEK, J. Populační vývoj v sokolovské hornické oblasti 1869–1914
13, 1 (1971) 56–60
- 13.09 DAVÍDEK, V. Jakým způsobem Čechové počestují francouzská místní jména
13, 1 (1971) 61–63
- 13.10 VALENTĚJ, V. K otázce soustavy věd a zákonů populace
13, 2 (1971) 97–104
- 13.11 WYNNYCZUK, V. Stav a rozvoj zájmu o studium populačních problémů v SSSR
13, 2 (1971) 105–108

- 13.12 ČERNÝ, MILOŠ. Perspektivy uplatnění genetiky v populační politice
13, 2 (1971) 109–120
- 13.13 SEEMANOVÁ, E. Vývoj konsanguinity ve východním Slovensku v letech 1921–1926
13, 2 (1971) 121–127
- 13.14 VOTLUČKA, V. Matematický model ekonomické aktivity žen
13, 2 (1971) 128–138
- 13.15 VIDLÁKOVÁ, O. Rozhodování o životním prostředí
13, 2 (1971) 139–144
- 13.16 KOUBEK, J. Umělá přerušování těhotenství v evropských socialistických státech
13, 2 (1971) 145–155
- 13.17 RŮŽIČKA, L. Populační problémy Indie
13, 2 (1971) 156–166
- 13.18 LACINOVÁ, V. Bytová politika v severských státech
13, 2 (1971) 167–170
- 13.19 VOTLUČKA, V. Odhad budoucích počtů dětí zaměstnaných žen
13, 3 (1971) 193–199
- 13.20 KOUBEK, J. Prostorová distribuce a redistribuce obyvatelstva
13, 3 (1971) 200–208
- 13.21 KAUFMAN, B. Staří lidé ve vesnickém obyvatelstvu
13, 3 (1971) 209–222
- 13.22 ROSSET, E. Proces defeminizace obyvatelstva v Polsku
13, 3 (1971) 223–232
- 13.23 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Výzkum reprodukce manželství v ČSSR (1970 – 1. část)
13, 3 (1971) 233–239
- 13.24 SKALSKÁ, H. Použití mnohonásobné regresní funkce kvalitativních znaků při demografických výzkumech
13, 3 (1971) 240–244
- 13.25 NOVÁKOVÁ, H. – SKALSKÁ, H. – STRNAD, L. Použití metody mnohonásobné regrese při stanovení vlivu některých faktorů na délku života
13, 3 (1971) 245–249
- 13.26 KUČERA, M. Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů v ČSSR 1970
13, 4 (1971) 289–301
- 13.27 SRB, V. Projekce obyvatelstva a domácností do roku 2000
13, 4 (1971) 302–315
- 13.28 VEČERNÍK, J. K otázce vztahu migrace a životní úrovně
13, 4 (1971) 316–326
- 13.29 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Výzkum reprodukce manželství v ČSSR (1970 – 2. část)
13, 4 (1971) 327–334
- 13.30 DAVÍDEK, V. Výsledky sčítání obyvatelstva a správních reorganizací v českých zemích kolem poloviny 19. století
13, 4 (1971) 335–344
- 13.31 III. demografická konference Československé demografické společnosti
13, 4 (1971) 345–352

Ročník 14, 1972

- 14.01 PISKUNOV, V. Některé úvahy o podstatě populační politiky za kapitalismu
14, 1 (1972) 1–4
- 14.02 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Výzkum reprodukce manželství v ČSSR (1970 – 3. část)
14, 1 (1972) 5–18

- 14.03 PROKOPEC, J. Rozvody a jejich sociální pozadí v ČSR v první polovině XX. století
14, 1 (1972) 19–24
- 14.04 KOVÁČ, P. – GROCH, J. Vliv počtu dětí v rodině a porada narodenia na rast detí a mládeže
14, 1 (1972) 25–30
- 14.05 ŠUBRTOVÁ, A. Z pozůstalosti doc. Dr. Antonína Boháče (5. 3. 1882 – 27. 12. 1950)
14, 1 (1972) 31–37
- 14.06 DAVÍDEK, V. Výsledky sčítání obyvatelstva a správních reorganizací v českých zemích kolem poloviny 19. století (Pokračování)
14, 1 (1972) 38–48
- 14.07 III. demografická konference Československé demografické společnosti (Pokračování)
14, 1 (1972) 49–74
- 14.08 DEJMEK, J. Demografie jako inspirace pro populační genetiku
14, 2 (1972) 97–109
- 14.09 SRB, V. – VOMÁČKOVÁ, O. Výzkum reprodukce manželství v ČSSR (1970 – Dokončení)
14, 2 (1972) 110–116
- 14.10 KOVÁČ, P. – GROCH, J. – BADÁNIOVÁ, D. Rast detí a mládeže vo vzťahu k zamestnaniu rodičov
14, 2 (1972) 117–120
- 14.11 JÜRGENS, H. W. Velkoměsto jako životní prostředí člověka
14, 2 (1972) 121–125
- 14.12 ZAHÁLKA, J. Migrace obyvatel v okrese Most v šedesátých letech
14, 2 (1972) 126–131
- 14.13 ŽIŽKOVÁ, J. K některým otázkám ekonomické aktivity žen a její sociální struktury v letech 1918–1937
14, 2 (1972) 132–137
- 14.14 III. demografická konference Československé demografické společnosti (Dokončení)
14, 2 (1972) 138–150
- 14.15 DAVÍDEK, V. Výsledky sčítání obyvatelstva a správních reorganizací v českých zemích kolem poloviny 19. století (Dokončení)
14, 2 (1972) 151–156
- 14.16 MÍKA, A. Počet obyvatelstva zvláště městského v českých zemích před třicetiletou válkou
14, 3 (1972) 193–202
- 14.17 ANDRLE, A. Sociálně ekonomická klasifikace domácností
14, 3 (1972) 203–212
- 14.18 ŽIŽKOVÁ, J. K otázkám dlouhodobého vývoje zaměstnanosti žen v ČSSR
14, 3 (1972) 213–218
- 14.19 SRB, V. Příčiny vzestupu úmrtnosti v letech 1960–1970
14, 3 (1972) 219–227
- 14.20 ČERNÝ, MILOŠ. Genealogický obraz častých chorob jako model
14, 3 (1972) 228–230
- 14.21 KOVÁČ, P. Niektoré metodické poznatky z vyhodnotenia transverzálneho antropometrického výskumu 6–18ročných detí
14, 3 (1972) 231–236
- 14.22 BUKAČ, J. Aproximace porodnosti rozdělením SB
14, 3 (1972) 237–238
- 14.23 VOBORNÍK, B. Demografie a teorie politiky
14, 4 (1972) 289–295
- 14.24 JUREČEK, Z. Současná úroveň vzdělání v ČSSR
14, 4 (1972) 296–299

- 14.25 MERČAITIS, A. Vývoj obyvatelstva Litevské SSR
14, 4 (1972) 300–304
- 14.26 OBRDLÍKOVÁ, J. Demografie a gerontosociologie
14, 4 (1972) 305–311
- 14.27 FRACKIEWICZ, L. Bytové podmínky a potřeby starých lidí ve městě Katovicích
14, 4 (1972) 312–315
- 14.28 STRNAD, L. – LAKOSILOVÁ, S. Vztah zdravotních obtíží obyvatel města Hradec Králové k některým proměnným demografického charakteru
14, 4 (1972) 316–322
- 14.29 IV. demografická konference Československé demografické společnosti
14, 4 (1972) 323–343

Ročník 15, 1973

- 15.01 KAZIMOUR, J. "Demografie" vstupuje do 15. ročníku
15, 1 (1973) 1–6
- 15.02 JUREČEK, Z. Věková a ekonomická struktura obyvatelstva ČSSR podle národností
15, 1 (1973) 7–14
- 15.03 RYŠAVÝ, Z. Velikostní skladba sídelní sítě
15, 1 (1973) 15–23
- 15.04 ŠTEKER, A. Některé otázky problematiky početných rodin
15, 1 (1973) 24–34
- 15.05 NOVÁKOVÁ, B. Migrační zázemí měst ČSR
15, 1 (1973) 35–39
- 15.06 SCHÜLLER, V. – STUPKOVÁ, E. Nechtěné dítě v rodině
15, 1 (1973) 40–45
- 15.07 ŠRÁMEK, Z. Činnost krajské manželské poradny v Českých Budějovicích
15, 1 (1973) 46–49
- 15.08 SRB, J. Úmrtnost obyvatelstva v pražském okolí v polovině XVIII. a XIX. století
15, 1 (1973) 50–55
- 15.09 KUČERA, M. K problematice optimálního populačního vývoje v Československé socialistické republice
15, 2 (1973) 97–101
- 15.10 HAVELKA, J. Sčítání lidu 1970 k problému reprodukce obyvatelstva ČSSR
15, 2 (1973) 102–109
- 15.11 WYNNYCZUKOVÁ, H. Územní rozdíly v potratovosti ČSSR v letech 1969 a 1970
15, 2 (1973) 110–120
- 15.12 SCHÜLLER, V. – STUPKOVÁ, E. Nechtěné dítě v rodině (Dokončení)
15, 2 (1973) 121–129
- 15.13 PETERKA, V. – PROVAZNÍK, V. – FANTA, K. Demografická analýza územních celků a její místo v územních plánech sídelních útvarů
15, 2 (1973) 130–136
- 15.14 PETROVÁ, V. Vývoj obyvatelstva v okrese České Budějovice do roku 1985 (1. část)
15, 2 (1973) 137–145
- 15.15 SRB, V. – HARTMANNOVÁ, H. Projekce obyvatelstva ČSSR do roku 2000 pro OSN
15, 3 (1973) 193–201
- 15.16 SCHMIDT, O. Hodnotící ukazatele a sexuální život našich vysokoškoláků
15, 3 (1973) 202–215
- 15.17 BREZÁK, J. Vybavenost' sídel a územních celkov na Slovensku
15, 3 (1973) 216–219

- 15.18 PETROVÁ, V. Vývoj obyvatelstva v okrese České Budějovice do roku 1985 (II. část)
15, 3 (1973) 220–228
- 15.19 HAVRÁNEK, J. Úloha měst v populačním vývoji 19. století (příklad Prahy)
15, 3 (1973) 229–234
- 15.20 HARTMANNOVÁ, H. – FESENKO, P. Úmrtnostní tabulky 1970
15, 3 (1973) 235–241
- 15.21 MOUCHA, L. Automatický grafický výstup ve statistických úlohách
15, 3 (1973) 242–243
- 15.22 DOLEJŠÍ, V. Pravidla pro stanovení a lékařské osvědčování příčin smrti
15, 3 (1973) 244–248
- 15.23 DUNOVSKÝ, J. Odhad podílu ohrožených a poškozených dětí v populaci
15, 4 (1973) 289–300
- 15.24 PROKOPEC, J. – SCHÜLLER, V. Předrozvodové postoje a faktory ovlivňující rozvodové chování
15, 4 (1973) 301–311
- 15.25 MUSIL, J. – LINK, J. Urbanizace Československé socialistické republiky a některé její specifické rysy (1. část)
15, 4 (1973) 312–317
- 15.26 ANDRLE, A. Obyvatelé komunálních a podnikových bytů
15, 4 (1973) 318–327
- 15.27 DOKOUPIL, L. Demografický vývoj centra ostravské průmyslové oblasti v 19. století
15, 4 (1973) 328–334
- 15.28 V. demografická konference Československé demografické společnosti
15, 4 (1973) 335–347

Ročník 16, 1974

- 16.01 SRB, V. Světový rok populace 1974
16, 1 (1974) 1–3
- 16.02 SRB, V. – KUČERÁK, J. Prieskum o populačných problémoch (1972)
16, 1 (1974) 4–15
- 16.03 VESELÁ, A. Demografické projekce na počítači
16, 1 (1974) 16–22
- 16.04 PROKOPEC, J. K některým problémům hledání životního partnera pomocí samočinného počítače
16, 1 (1974) 23–31
- 16.05 MUSIL, J. – LINK, J. Urbanizace Československé socialistické republiky a některé její specifické rysy (Dokončení)
16, 1 (1974) 32–44
- 16.06 V. demografická konference Československé demografické společnosti (Dokončení)
16, 1 (1974) 45–58
- 16.07 SRB, V. – KUČERÁK, J. Prieskum o populačných problémoch (1972) – II. Plánování velikosti rodiny
16, 2 (1974) 97–110
- 16.08 KUČERA, M. Reprodukce obyvatelstva Prahy a její důsledky
16, 2 (1974) 111–116
- 16.09 PROKOPEC, M. Rozložení tělesné výšky v Československu
16, 2 (1974) 117–123
- 16.10 KUČERÁK, J. Niekoľko úvah o výške a diferenciacii nákladov na výchovu detí
16, 2 (1974) 124–132

- 16.11 MAUR, E. Populační teorie a populační politika v českých zemích za feudalismu
16, 2 (1974) 133–146
- 16.12 SRB, V. – KUČERÁK, J. Prieskum o populačných problémoch (1972) – III. Populační klima v ČSSR (Dokončení)
16, 3 (1974) 193–204
- 16.13 PAVLÍK, Z. Charakter současné vědy a dvojí pojetí demografie
16, 3 (1974) 205–210
- 16.14 FANTA, K. Některé poznatky z I. etapy sociálního výzkumu v manželských poradnách v ČSR
16, 3 (1974) 211–218
- 16.15 LESNÝ, I. Stabilita a příčiny zániku manželství
16, 3 (1974) 219–223
- 16.16 KUČERÁK, J. – TOSECKÁ, O. Niektoré sociálno–ekonomické aspekty reprodukcie mladých rodín
16, 3 (1974) 224–231
- 16.17 HIRŠL, M. Úvaha o výšce pracovního příjmu a počtu vyživovaných osob na možnost konečné placené spotřeby domácností
16, 3 (1974) 232–240
- 16.18 PAVLOVSKÝ, E. Řešení problému identifikačního čísla jednotlivce v experimentální bance dat o obyvatelstvu a pracovních silách
16, 3 (1974) 241–244
- 16.19 MATĚJČEK, J. K vývoji obyvatelstva severní Moravy a Slezska v období 1910–1921 a k vývoji některých dlouhodobých tendencí v populačním režimu těchto oblastí
16, 3 (1974) 245–249
- 16.20 TĚMÍN, T. – TĚMÍN, V. K otázce historického vývoje počtu obyvatel Čech
16, 3 (1974) 250–256
- 16.21 WYNNYCZUK, V. Seminář o současném stavu a směrech populačního výzkumu
16, 3 (1974) 257
- 16.22 HAVELKA, J. K průběhu a výsledkům Světové populační konference OSN
16, 4 (1974) 289–297
- 16.23 SRB, V. Vícečetné porody v Československu
16, 4 (1974) 298–309
- 16.24 KUČERÁK, J. – TOSECKÁ, O. Niektoré sociálno–ekonomické aspekty reprodukcie mladých rodín (Dokončení)
16, 4 (1974) 310–312
- 16.25 VI. demografická konference Československé demografické společnosti
16, 4 (1974) 313–335

Ročník 17, 1975

- 17.01 KAZIMOUR, J. 1945–1975, 30 let od osvobození Československa Sovětskou armádou
17, 1 (1975) 1–3
- 17.02 SRB, V. – FESENKO, J. Československé tabulky sňatečnosti a rozvodovosti 1970/1971
17, 1 (1975) 4–14
- 17.03 KASABOV, V. S. K otázce porodnosti v Bulharsku
17, 1 (1975) 15–25
- 17.04 CHLEBOVSKÁ M. a kol. Vzdělanost obyvatelstva města Ostravy
17, 1 (1975) 26–32
- 17.05 FORETOVÁ, V. Rekreační možnosti na území severočeského hnědouhelného revíru (ve světle sociologické analýzy tří statistických štření)
17, 1 (1975) 33–38

- 17.06 HACAJOVÁ, L. Sociálně ekonomické postavení osamělých žen s nezaopatřenými dětmi
17, 1 (1975) 39–47
- 17.07 ČAPEK, V. N. Statistické evidence migrace obyvatelstva v předrevolučním Rusku
17, 1 (1975) 48–54
- 17.08 STLOUKAL, M. Pravěké a raněstředověké populace
17, 1 (1975) 55–61
- 17.09 SRB, V. 30 let populačního vývoje socialistického Československa
17, 2 (1975) 97–104
- 17.10 KĘDELSKI, M. Demografické perspektivy Polska a Československa na základě modelů stabilní populace
17, 2 (1975) 105–111
- 17.11 RADOŠOVSKÁ, O. K problematice životnej spokojnosti v starobe
17, 2 (1975) 112–115
- 17.12 ZUZÁNKOVÁ, N. Kladno jako centrum dojížděky
17, 2 (1975) 116–121
- 17.13 DAVÍDEK, V. Stáří našich obcí
17, 2 (1975) 122–138
- 17.14 WYNNYCZUKOVÁ, H. Vliv potratovosti v ČSSR na vybrané jevy reprodukčních procesů
17, 3 (1975) 193–204
- 17.15 MAMEDOV, K. V. Vliv etnických faktorů na úroveň porodnosti v podmínkách Ázerbájdžánské SSR
17, 3 (1975) 205–209
- 17.16 VII. demografická konference Československé demografické společnosti
17, 3 (1975) 210–239
- 17.17 SRB, V. Projekce obyvatelstva a domácností do roku 2000 (Projekt 1974)
17, 4 (1975) 289–301
- 17.18 BURIAN, M. Sociální složení obyvatelstva ČSSR a jeho vývoj
17, 4 (1975) 302–306
- 17.19 DOLEJŠÍ, V. Vývoj úmrtnosti v ČSR v letech 1960–1971 (1. část)
17, 4 (1975) 307–313
- 17.20 SEKERA, V. Sídlní poměry československých Romů
17, 4 (1975) 314–323
- 17.21 Výsledky ankety Demografie
17, 4 (1975) 324–327

Ročník 18, 1976

- 18.01 HAVELKA, J. Aktuální problémy populačního vývoje v ČSSR
18, 1 (1976) 1–6
- 18.02 SZABADY, E. Reprodukce obyvatelstva v Maďarsku; vývoj plodnosti v uplynulých třiceti letech
18, 1 (1976) 7–14
- 18.03 CASTELLON, R. H. Demografické problémy Kuby a Latinské Ameriky
18, 1 (1976) 15–22
- 18.04 ROSNER, A. Proces odchodu obyvatelstva z vidieka a poľnohospodárstva v PLR
18, 1 (1976) 23–32
- 18.05 DOLEJŠÍ, V. Vývoj úmrtnosti v ČSR v letech 1960–1971 (Dokončení)
18, 1 (1976) 33–38
- 18.06 DANIEL, B. Na okraj sčítání Romů na Moravě v letech 1899–1901
18, 1 (1976) 39–45

- 18.07 HUSÁK, T. Rozvoj vědy a techniky a populační exploze
18, 1 (1976) 46–49
- 18.08 STRUKTURA OBSAHU "Demografie" v letech 1959–1973
18, 1 (1976) 50–54
- 18.09 VALENTĚJ, D. I. – KISELEVA, G. P. – MOISEJENKO, V. M. Obyvatelstvo Sovětského svazu
18, 2 (1976) 97–104
- 18.10 TREBICI, V. Demografie v Rumunsku. Přítomnost a výhledy
18, 2 (1976) 105–109
- 18.11 SRB, V. – KONEČNÁ, A. Efektivnost populačních opatření
18, 2 (1976) 110–116
- 18.12 ZUZÁNKOVÁ, N. Bezdětná manželství
18, 2 (1976) 117–122
- 18.13 GLADKIJ, I. Některé demografické faktory ve vztahu ke zdravotním obtížím a spotřebě lékařské péče
18, 2 (1976) 123–131
- 18.14 MUSIL, J. Vývoj názorů na urbanizaci a rozvoj osídlení v socialistických zemích
18, 2 (1976) 132–137
- 18.15 DAVÍDEK, V. O původu jmen našich obcí
18, 2 (1976) 138–143
- 18.16 JIRSOVÁ, M. Retrospektivní data za obyvatelstvo a domy v ČSSR v letech 1850–1970
18, 3 (1976) 193–200
- 18.17 BARTOŠOVÁ, M. Demografický výzkum v Československu 1956–1975
18, 3 (1976) 201–214
- 18.18 SEKERA, V. Národnost a mateřský jazyk (1. část)
18, 3 (1976) 215–225
- 18.19 HÜBSCHMANNOVÁ, M. Romové ve světě
18, 3 (1976) 226–232
- 18.20 STRNAD, L. – OMELČUK, A. Některé epidemiologické aspekty výskytu zhoubných novotvarů ve Východočeském kraji v letech 1963–1974
18, 3 (1976) 233–241
- 18.21 PROKOPEC, J. – SCHÜLLER, V. Nespokojenost s intimním soužitím a mimomanželské známosti rozvádějících se partnerů
18, 3 (1976) 242–243
- 18.22 MERESTE, U. Systémové pojetí populace
18, 4 (1976) 289–298
- 18.23 SEKERA, V. Národnost a mateřský jazyk (2. část)
18, 4 (1976) 299–309
- 18.24 ANDRLE, A. Některé tendence a faktory stěhování obyvatel. Poznatky z průzkumů v okrese Jičín
18, 4 (1976) 310–317
- 18.25 WYNNYCZUK, V. – ŠRÁČEK, J. Mladá rodina v průmyslové oblasti. Výsledky průzkumu 400 manželských párů 5 let po sňatku v Ostravě
18, 4 (1976) 318–323
- 18.26 SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. – MATĚJČEK, Z. Stabilita rodinného a výchovného prostředí v rodinách s nechtěnými dětmi
18, 4 (1976) 324–331
- 18.27 DUNOVSKÝ, J. Diagnóza poruch funkce rodiny ve vztahu k dítěti
18, 4 (1976) 332–338

Ročník 19, 1977

- 19.01 KONEČNÁ, A. Národnostní homogamie a heterogamie v ČSSR
19, 1 (1977) 1–10
- 19.02 PROKOPEC, J. Determinanty interakčního chování a preferenční hodnoty při výběru životního partnera
19, 1 (1977) 11–20
- 19.03 SEKERA, V. Národnost a mateřský jazyk (Dokončení)
19, 1 (1977) 21–31
- 19.04 BODROVOVÁ, V. Problematika umělých přerušení těhotenství v socialistických zemích
19, 1 (1977) 32–37
- 19.05 PIŠTĚLÁK, J. Zjišťování počtu obyvatel na Konicku v předstatistickém období
19, 1 (1977) 38–49
- 19.06 PROKOPEC, J. Pražské rozvody – předobraz rozvodové budoucnosti ČSSR?
19, 1 (1977) 50–57
- 19.07 Mezinárodní konference demografů socialistických zemí v Liblicích 1976
19, 1 (1977) 58–67
- 19.08 KALINOVÁ, L. Změny sociální struktury české a slovenské společnosti v letech 1945–1948
19, 2 (1977) 97–105
- 19.09 VEČERNÍK, J. Dlouhodobé změny v některých meznících životního cyklu
19, 2 (1977) 106–112
- 19.10 HOLMAN, J. Vývoj úmrtnosti a některé problémy zdravotního stavu obyvatelstva v Jihočeském kraji
19, 2 (1977) 113–123
- 19.11 CHLEBOVSKÁ, M. Ekologické otázky vzdělanosti města Ostravy
19, 2 (1977) 124–133
- 19.12 VIII. demografická konference v Roztokách
19, 2 (1977) 135–146
- 19.13 DIMITRIEVA, R. M. Obyvatelstvo země Sovětů
19, 3 (1977) 194–199
- 19.14 Patnáct milionů obyvatel ČSSR – 28. března 1977
19, 3 (1977) 200–205
- 19.15 BOUCHALOVÁ, M. – HORÁČKOVÁ, E. – GERYLOVÁ, A. Reprodukce rodin ve vztahu k jejich sociálně ekonomickému vývoji
19, 3 (1977) 206–214
- 19.16 KONEČNÁ, A. Sezónnost sňatečnosti v ČSSR
19, 3 (1977) 215–222
- 19.17 ČERNÝ, M. Vývoj defeminizácie v rokoch 1900–2000 a jeho odraz v procese starnutia populácie ČSSR
19, 3 (1977) 223–231
- 19.18 PROKOPEC, M. – LIPKOVÁ, V. – ZLÁMALOVÁ, H. Přírůstky průměrné výšky dětí v ČSSR od roku 1951 do roku 1971
19, 3 (1977) 232–236
- 19.19 KERTÉSZOVÁ, A. Migrácia obyvateľstva do Košíc v rokoch 1961–1970 a jej vplyv na vekovú štruktúru obyvateľstva
19, 3 (1977) 237–242
- 19.20 LAAS, K. O demografickém vývoji v Estonské SSR
19, 4 (1977) 289–295
- 19.21 FINKOVÁ, Z. Šetrenie populačnej klímy romských žien
19, 4 (1977) 296–301
- 19.22 KONEČNÁ, A. Sezónnost sňatečnosti v ČSSR (Dokončení)
19, 4 (1977) 302–307

- 19.23 DOLEJŠÍ, V. Vývoj úmrtnosti zhoubnými novotvary v ČSR v letech 1948–1972
19, 4 (1977) 308–313
- 19.24 IX. demografická konference v Roztokách
19, 4 (1977) 314–336

Ročník 20, 1978

- 20.01 KAZIMOUR, J. XX. ročník "Demografie"
20, 1 (1978) 1–5
- 20.02 LUKIN, L. I. Spolupráce členských zemí RVHP v oblasti statistiky obyvatelstva
20, 1 (1978) 6–15
- 20.03 ORLOVOVÁ, N. Spolupráce a význam RVHP na poli statistiky rodinných účtů při zkoumání životní úrovně obyvatelstva
20, 1 (1978) 16–20
- 20.04 BULÍŘ, M. Školní vzdělání obyvatelstva ČSSR podle sčítání lidu
20, 1 (1978) 21–30
- 20.05 PROKOPEC, J. – MIKŠÍK, O. Pražský výzkum psychické zátěže zaměstnaných žen – matek
20, 1 (1978) 31–41
- 20.06 SRB, V. – KONEČNÁ, A. Modelové projekce obyvatelstva ČSSR do roku 2000 pro OSN (1977)
20, 2 (1978) 97–105
- 20.07 LESNÝ, I. Plodnost poválečných kohort v ČSR
20, 2 (1978) 106–116
- 20.08 GRYGA, B. Niektoré štatistické ukazovatele priestorového pohybu obyvatelstva do Bratislavy
20, 2 (1978) 117–125
- 20.09 ČTRNÁCT, P. – VIDLÁKOVÁ, O. Vztahy mezi poklesem počtu obyvatel a ekologickou situací v okrese Jičín
20, 2 (1978) 126–133
- 20.10 MATĚJČEK, Z. Hodnota dítěte pro rodinu
20, 2 (1978) 134–141
- 20.11 KOŠTÁL, M. Výpočet faktorů růstu porodnosti
20, 2 (1978) 142–146
- 20.12 MATĚJČEK, Z. Několik poznámek k vytváření reprodukčních vzorů a zvyklostí v populačním vývoji
20, 2 (1978) 147–151
- 20.13 SRB, V. – KONEČNÁ, A. Zpřesněná projekce obyvatelstva ČSSR do roku 2000 (1977)
20, 3 (1978) 193–203
- 20.14 ČERNÝ, MILAN. Vývoj stárnutia a defeminizácie vidieckeho a mestského obyvatelstva ČSSR v období 1961–1970
20, 3 (1978) 204–212
- 20.15 SCHIMMERLINGOVÁ, V. Neúplné rodiny rozvedených žen (s dětmi do 15 let) žijících s druhem
20, 3 (1978) 213–222
- 20.16 SEKERA, V. Z počátků české vitální statistiky
20, 3 (1978) 223–229
- 20.17 ČTRNÁCT, P. Demografická situace Polska v roce 1976
20, 3 (1978) 230–236
- 20.18 SRB, V. Obyvatelstvo Československa v letech 1918–1978
20, 4 (1978) 289–316

- 20.19 OTTOMANSKÝ, J. Sčítání lidu, domů a bytů 1980
20, 4 (1978) 317–323
- 20.20 ČERNÝ, MILAN. Vývoj starnutia a defeminizácie vidieckeho a mestského obyvateľstva ČSSR v období 1961–1970 (Dokončení)
20, 4 (1978) 324–330
- 20.21 PELIKÁN, J. Pět let půjček se státním příspěvkem mladým manželům
20, 4 (1978) 331–337
- 20.22 SEKERA, V. Z počátků české vitální statistiky (Dokončení)
20, 4 (1978) 338–344

Ročník 21, 1979

- 21.01 PODZIMEK, J. 60 let československé státní statistiky
21, 1 (1979) 1–3
- 21.02 SRB, V. Šetření plodnosti (1977) (1. část)
21, 1 (1979) 4–14
- 21.03 LESNÝ, I. Sňatečnost svobodných žen v ČSR po druhé světové válce a její vztah k plodnosti prvního pořadí
21, 1 (1979) 15–21
- 21.04 PELIKÁN, J. Deset let prémiového spoření mladých
21, 1 (1979) 22–25
- 21.05 SCHÜLLER, V. – PROKOPEC, J. – DYTRYCH, Z. Dlouhodobé důvody rozvratu pražských manželství
21, 1 (1979) 26–33
- 21.06 ZUZÁNKOVÁ, N. Mimopracovní úrazovost a její vývoj
21, 1 (1979) 34–39
- 21.07 X. demografická konference v Praze na téma "Urbanizace českých zemí a Slovenska"
21, 1 (1979) 40–60
- 21.08 SRB, V. Šetření plodnosti (1977) (2. část)
21, 2 (1979) 97–106
- 21.09 MOŽNÝ, I. K některým vztahům mezi povahou práce a rozvodovostí
21, 2 (1979) 107–115
- 21.10 PROKOPEC, J. – ROTHOVÁ, J. Situace rozvedených žen při hledání dalšího životního partnera
21, 2 (1979) 116–121
- 21.11 LESNÝ, I. Vývoj celkové úmrtnosti žen a úmrtnosti svobodných žen v reprodukčním věku u generací 1930–1954
21, 2 (1979) 122–128
- 21.12 KONEČNÁ, A. Hl. m. Praha: migrace v letech 1961–1975
21, 2 (1979) 129–138
- 21.13 ŠALDA, V. Mezinárodní rok dítěte a situace dětí ve světě
21, 3 (1979) 193–197
- 21.14 KUČERA, M. Sčítání lidu, domů a bytů 1980 – koncepce, zpracování výsledků a jejich využití
21, 3 (1979) 198–204
- 21.15 SRB, V. Šetření plodnosti (1977) (3. část)
21, 3 (1979) 205–213
- 21.16 PRESL, J. První dítě porozené po mimotělním oplození oocyty a přenosu embrya do dělohy matky
21, 3 (1979) 214–217
- 21.17 WYNNYCZUKOVÁ, H. Umělá přerušování těhotenství mladých žen v ČSSR (1958–1977)
21, 3 (1979) 218–222

- 21.18 ZUZÁNKOVÁ, N. Vznik a vývoj vysokého učení v českých zemích
21, 3 (1979) 223–235
- 21.19 GLASEROVÁ, J. K současnému stavu v pracovních silách v čs. zemědělství z územního pohledu
21, 4 (1979) 289–301
- 21.20 SRB, V. Šetření plodnosti (1977) (Dokončení)
21, 4 (1979) 302–310
- 21.21 MAJTÁN, M. K overovacej výskumnej prognóze vývoja počtu pracujúcich v ČSSR do roku 2000
21, 4 (1979) 311–320
- 21.22 K integraci cikánského obyvatelstva v ČSSR
21, 4 (1979) 321–342

Ročník 22, 1980

- 22.01 WYNNYCZUK, V. – FAKTOROVÁ, F. Mezinárodní srovnání populačních opatření v Evropě (1978)
22, 1 (1980) 1–15
- 22.02 XI. demografická konference v Praze na téma: "Životní cykly obyvatelstva"
22, 1 (1980) 16–30
- 22.03 PROKOPEC, J. – SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. Předpoklady k manželství (Poznátky z pokusné sondy snoubeneckých dvojic)
22, 1 (1980) 31–38
- 22.04 LESNÝ, I. Uzavírání a zániky manželství žen, narozených v letech 1930–1954
22, 1 (1980) 39–54
- 22.05 SKÁLA, P. Prognóza pracovních sil v ostravské průmyslové aglomeraci do roku 2000
22, 1 (1980) 55–58
- 22.06 GILLINGER, A. Porovnanie literárnych údajov o sezónnosti úmrtnosti v Európe
22, 1 (1980) 59–61
- 22.07 KUBEČKOVÁ, S. Statistika životního prostředí
22, 1 (1980) 62–65
- 22.08 MIKUŠ, L. 35 let od osvobození Československa Sovětskou armádou (1945–1980)
22, 2 (1980) 97–98
- 22.09 Příspěvky k československé historické demografii
22, 2 (1980) 99–125
- 22.10 KOUBEK, J. Populační politika v právních předpisech Československé republiky v letech 1918–1938
22, 2 (1980) 126–136
- 22.11 VÁVROVÁ, S. Vícečetné porody v ČSSR a mezinárodní srovnání
22, 2 (1980) 137–147
- 22.12 KUCHAR, I. Problém populačního optima
22, 3 (1980) 193–202
- 22.13 ZAHÁLKA, J. Demografické analýzy a projekce – významný činitel pro plánovací a ekonomickou praxi
22, 3 (1980) 203–213
- 22.14 DVOŘÁK, J. – HAVELKA, J. Životní prostředí a člověk – určování ekologického typu sídelní lokality
22, 3 (1980) 214–222
- 22.15 VOLKO, V. K objektivizácii potreby a zdrojov bytového fondu
22, 3 (1980) 223–232
- 22.16 KUČERA, M. Definice cenzové domácnosti a její perspektiva
22, 3 (1980) 232–238

- 22.17 VESELÁ, A. Cenzové domácnosti a odhad potřeby bytů
22, 3 (1980) 238–242
- 22.18 PAVLÍK, Z. Minulost a budoucnost sčítání lidu
22, 4 (1980) 289–295
- 22.19 KUČERA, M. Rychlé výsledky sčítání 1980 a jejich využití
22, 4 (1980) 296–302
- 22.20 ULLMANN, O. Koncepce zpracování definitivních výsledků sčítání lidu, domů a bytů 1980
22, 4 (1980) 303–323
- 22.21 FELIX, O. Seznam územních a sídelních jednotek pro sčítání lidu 1980 a přepočty dat ze sčítání lidu 1970
22, 4 (1980) 324–325
- 22.22 FESENKO, P. – ŠPAČEK, Č. Automatizované zpracování sčítání lidu, domů a bytů 1980
22, 4 (1980) 326–328
- 22.23 ORLOVOVÁ, N. Mikrocensus ve světě
22, 4 (1980) 329–333
- 22.24 TITĚROVÁ, B. Tvorba a užívání populačních registrů ve státní správě
22, 4 (1980) 334–336
- 22.25 BARTASOVÁ, A. Regionálne rozdiely v potratovosti v Československu
22, 4 (1980) 337–342
- 22.26 HORSKÁ, P. K otázce vlivu nemanželských porodů na vývoj plodnosti z hlediska historické demografie
22, 4 (1980) 343–350

Ročník 23, 1981

- 23.01 Šedesáté výročí vzniku Komunistické strany Československa
23, 1 (1981) 1–3
- 23.02 KVAŠA, A. J. Problémy regionálního demografického prognózování v SSSR
23, 1 (1981) 4–10
- 23.03 XII. demografická konference v Praze na téma "Postavení demografie v rámci současné vědy a praxe"
23, 1 (1981) 11–31
- 23.04 KOUBEK, J. Populační politika Československé republiky v letech 1945–1980
23, 1 (1981) 32–50
- 23.05 KUČERA, M. Prodlužování lidského života – vymezení pojmu a způsoby měření
23, 2 (1981) 98–103
- 23.06 ŽÁČEK, A. Lidský věk a jeho limity
23, 2 (1981) 103–108
- 23.07 PETRÍK, J. Predĺžovanie ľudského života a stárnutie populácie
23, 2 (1981) 108–109
- 23.08 SRB, V. Střední délka života v Československu v územním a v mezinárodním srovnání
23, 2 (1981) 109–115
- 23.09 ROUBÍČEK, V. Střední délka novorozence v Československu v mezinárodním srovnání
23, 2 (1981) 115–121
- 23.10 KODAJ, M. Niektoré ekonomické problémy predĺžovania ľudského veku
23, 2 (1981) 121–122
- 23.11 KOUBEK, J. Urbanizace společnosti a úmrtnostní poměry
23, 2 (1981) 123–124
- 23.12 PAVLÍK, Z. Perspektivy prodlužování lidského života
23, 2 (1981) 125–129

- 23.13 VYTLAČIL, J. Diferenciace příjmů a vydání domácností podle stáří manželství
23, 2 (1981) 131–140
- 23.14 PRESL, J. Současný stav mimotělního oplozování oocyty a transferu embrya u ženy
23, 2 (1981) 141–143
- 23.15 SEKERA, V. Nejstarší data o národnosti v našich zemích
23, 3 (1981) 193–206
- 23.16 KOSCHIN, F. Gompertz–Makehamův zákon aneb o přesnosti
23, 3 (1981) 207–220
- 23.17 VESELÁ, A. Vliv podrobnosti výchozí věkové struktury populace na výsledek projekce
23, 3 (1981) 221–226
- 23.18 SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. – PROKOPEC, J. Dílčí poznatky z výzkumu problémových rodin
23, 3 (1981) 227–233
- 23.19 MITRĘGA, M. Migrační politika v koncepci sociální politiky
23, 3 (1981) 234–238
- 23.20 KUČERA, M. – ULLMANN, O. Očekávané změny ve struktuře obyvatelstva a bytového fondu podle definitivních výsledků sčítání 1980
23, 4 (1981) 289–294
- 23.21 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Prenatální poměr pohlaví u člověka
23, 4 (1981) 295–300
- 23.22 SRB, V. Úmrtnost obyvatelstva podle střední nadmořské výšky okresů v ČSR
23, 4 (1981) 301–308
- 23.23 DOVAL, P. P. Epidemiológia zhubných nádorov v detskom veku
23, 4 (1981) 309–316
- 23.24 HAMPL, M. Vývoj hlavních prostorů koncentrace obyvatelstva v ČSR v letech 1869–1970
23, 4 (1981) 317–325
- 23.25 RADKOVSKÝ, J. Rodné číslo jako identifikátor v medicínské databance
23, 4 (1981) 326–329
- 23.26 POKORA, T. Čínský Malthus – Chung Liang ti (1746–1809)
23, 4 (1981) 330–334

Ročník 24, 1982

- 24.01 Význam populačních procesů a jejich důsledky v ekonomické praxi
24, 1 (1982) 1–6
- 24.02 XIII. demografická konference na téma "Vybrané otázky populačního vývoje světa"
24, 1 (1982) 7–29
- 24.03 ŠUBRTOVÁ, A. Sto let od narození Antonína Boháče zakladatele čs. demografie
24, 1 (1982) 30–33
- 24.04 BEZOUŠKA, J. Výběrová šetření o využívání času a kulturním rozvoji obyvatelstva ČSSR
24, 1 (1982) 34–41
- 24.05 SCHÜLLER, V. – PROKOPEC, J. – DYTRYCH, Z. Celospolečenské ekonomické ztráty z rozvodovosti
24, 1 (1982) 42–46
- 24.06 ŠURAN, K. Absolventi vysokých škôl o svojej rodine
24, 1 (1982) 47–50
- 24.07 Vědecké zasedání o problémech studia rodiny v minulosti
24, 2 (1982) 97–108
- 24.08 MIKUŠ, L. Vývoj rozmístění obyvatelstva v ČSSR v letech 1961–1980
24, 2 (1982) 109–110

- 24.09 ČTRNÁCT, P. Vývoj rozmístění obyvatelstva ČSR v letech 1961–1980
24, 2 (1982) 110–121
- 24.10 ĎURĐOVIČ, F. – PETRÍK, J. Obyvatelstvo SSR a jeho územné rozmiestnenie
24, 2 (1982) 121–130
- 24.11 KOUBEK, J. Některé teoretické problémy populační politiky
24, 2 (1982) 131–140
- 24.12 ROUBÍČEK, V. K otázce efektivnosti populační politiky
24, 2 (1982) 141–146
- 24.13 THURZO, I. Poznámky k vývoju urbanizácie Slovenska od 19. storočia
24, 2 (1982) 147–151
- 24.14 Struktura obsahu "Demografie" v letech 1974–1981
24, 2 (1982) 152–156
- 24.15 KUČERA, M. – ULLMANN, O. Úroveň vzdělání obyvatelstva ČSSR v datech sčítání 1980
24, 3 (1982) 193–208
- 24.16 KRÁLOVCOVÁ, M. Plodnost poválečných kohort v SSR
24, 3 (1982) 209–220
- 24.17 MUSIL, J. – RYŠAVÝ, Z. Urbanizace na území ČSR v období 1850–1980
24, 3 (1982) 221–230
- 24.18 KOSCHIN, F. Metodické detaily konstrukce projekcí
24, 3 (1982) 231–238
- 24.19 Šedesáté výročí vzniku Svazu sovětských socialistických republik
24, 4 (1982) 289–291
- 24.20 ZVEREVA, N. V. Současný stav sovětské demografie
24, 4 (1982) 292–301
- 24.21 CHASAJEV, H. – KOUBEK, J. Populační politika v Sovětském svazu
24, 4 (1982) 302–310
- 24.22 TATEVOSOV, R. A. Základní tendence demografického rozvoje SSSR v regionálním průřezu
24, 4 (1982) 311–316
- 24.23 ORLOVOVÁ, N. Sčítání lidu v SSSR v roce 1979
24, 4 (1982) 317–325
- 24.24 BULÍŘ, M. Z vývoje českého základního vzdělání v letech 1780–1914
24, 4 (1982) 326–335
- 24.25 PRESL, J. Rizika a perspektivy kontracepce
24, 4 (1982) 336–342

Ročník 25, 1983

- 25.01 Časopis Demografie vstupuje do 25. ročníku
25, 1 (1983) 2–4
- 25.02 XIV. demografická konference na téma "Hlavní výsledky sčítání lidu 1980"
25, 1 (1983) 5–18
- 25.03 DVOŘÁK, J. – SRB, V. – ALEŠ, M. Výzkum reprodukce (1981)
25, 1 (1983) 19–33
- 25.04 KUČERA, M. Vývoj počtu a složení domácností v letech 1970–1980
25, 1 (1983) 34–47
- 25.05 HRDLIČKA, M. Preference sídelních prostorů Čech
25, 1 (1983) 48–57
- 25.06 KUČERA, T. Kvocienty a míry v demografii
25, 2 (1983) 97–108

- 25.07 STEHLÍK, J. Problém početního maxima lidské populace světa – konfrontace názorů
25, 2 (1983) 109–119
- 25.08 KOVÁŘ, J. Plodnost žen v oblastech ČSR 1961–1976
25, 2 (1983) 120–129
- 25.09 RENDLOVÁ, E. Proměny rodiny a sociální aspekty nároku na samostatnou domácnost
25, 2 (1983) 130–137
- 25.10 PROKOPEC, J. – DYTRYCH, Z. – SCHÜLLER, V. Řešení manželské krize: návrhy na rozvod
vzaté zpět
25, 2 (1983) 138–143
- 25.11 ČÁNOVÁ, E. Vliv mortalitních krizí na vývoj porodnosti
25, 2 (1983) 144–149
- 25.12 MUSIL, J. – RYŠAVÝ, Z. Vývoj regionálních procesů v českých zemích v období
1869–1980
25, 3 (1983) 193–202
- 25.13 VEREŠ, P. Vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1880–1910
25, 3 (1983) 203–208
- 25.14 ZAHÁLKA, J. Některá demografická specifika Severočeského kraje
25, 3 (1983) 209–220
- 25.15 ČTRNÁCT, P. Dojížďka do zaměstnání podle výsledků sčítání 1980
25, 3 (1983) 221–233
- 25.16 PIŠTORA, L. – SRB, J. Praha jako centrum dojížďky Středočeského kraje
25, 3 (1983) 234–241
- 25.17 LESNÝ, I. Sňatečnost rozvedených v Československu
25, 4 (1983) 289–299
- 25.18 KUČERA, M. Výpočty prognóz počtu a struktury domácností
25, 4 (1983) 300–308
- 25.19 MATESOVÁ, J. Základní trendy v dlouhodobém vývoji řádu vymírání české populace
25, 4 (1983) 309–321
- 25.20 BUZINKAYOVÁ, L. – KAUFEROVÁ, V. Úroveň vzdelania obyvateľstva kvalifikácie pracovníkov
SSR
25, 4 (1983) 322–325
- 25.21 SUGAREVA, M. – RYCHTAŘIKOVÁ, J. Nové pohledy na vývoj plodnosti v letech 1965–1980
v Bulharsku a v Československu
25, 4 (1983) 326–333
- 25.22 HAMERSKÁ, H. Územní struktury, jejich vazby a základní pojmy
25, 4 (1983) 334–343

Ročník 26, 1984

- 26.01 Mezinárodní demografická konference Smolenice 1983
26, 1 (1984) 1–12
- 26.02 Problémy osídlení a migrace
26, 1 (1984) 13–18
- 26.03 KUČERA, M. Reprodukce obyvatelstva ČSSR v letech 1961–1980 podle výsledků sčítání
26, 1 (1984) 19–32
- 26.04 VYTLAČIL, J. Struktura týdenního časového fondu manželů a manželek v rodinách se
závislými dětmi v ČSR
26, 1 (1984) 33–39
- 26.05 STEHLÍK, J. Příspěvek k určení maximálního počtu světového obyvatelstva
26, 1 (1984) 40–54

- 26.06 Čtyřicáté výročí Slovenského národního povstání
26, 2 (1984) 97–98
- 26.07 ANDRLE, A. – SRB, V. Bydlení rodin ve světle sčítání lidu, domů a bytů 1980
26, 2 (1984) 99–109
- 26.08 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Tabulky sňatečnosti a jejich konstrukce
26, 2 (1984) 110–122
- 26.09 RADKOVSKÝ, J. – VÍTKOVSKÝ, K. Vývoj úmrtnosti a nemocnosti na zhoubné novotvary v ČSSR
26, 2 (1984) 123–141
- 26.10 KOSCHIN, F. Dvě poznámky ke kvocientům a mírám v demografii
26, 2 (1984) 142–144
- 26.11 KUČERA, T. Ke dvěma poznámkám ...
26, 2 (1984) 144–145
- 26.12 ŠUBRTOVÁ, A. Teorie demografické revoluce: příspěvek ke genezi
26, 3 (1984) 193–200
- 26.13 LESNÝ, I. Vliv věku při rozvodu na sňatečnost rozvodových kohort
26, 3 (1984) 201–208
- 26.14 MOŽNÝ, I. – NERUDOVÁ, L. Opakovaná a neúplná rodina z hlediska kvality sociální reprodukce
26, 3 (1984) 209–216
- 26.15 ANDĚL, J. K problematice "měření" diferenciací vybraných demografických struktur (na příkladě krajů ČSR)
26, 3 (1984) 217–228
- 26.16 PRAŽÁKOVÁ, J. Kojenecká úmrtnost ve smečenské farnosti v letech 1730–1779 (na základě matrik)
26, 3 (1984) 229–236
- 26.17 KUČERA, M. Plodnost žen v opakovaných manželstvích
26, 4 (1984) 289–296
- 26.18 PROKOPEC, J. – SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. Rozvody pražských manželství – situace tři roky po rozvodu
26, 4 (1984) 297–304
- 26.19 DOKOUPIL, L. Vývoj úmrtnosti populace severní a severovýchodní Moravy v protostatistickém období
26, 4 (1984) 305–312
- 26.20 ZAHÁLKA, J. – PSUTKA, J. Demograficko–urbanistický vývoj v severních Čechách
26, 4 (1984) 313–322
- 26.21 PETERKA, V. Městský informační systém v krajském městě Ústí nad Labem
26, 4 (1984) 323–329

Ročník 27, 1985

- 27.01 Čtyřicáté výročí osvobození
27, 1 (1985) 1–3
- 27.02 PODZIMEK, J. Čtyřicet let rozvoje československé statistiky
27, 1 (1985) 4–7
- 27.03 XV. demografická konference na téma "K současným aspektům kvality populačního vývoje"
27, 1 (1985) 8–33
- 27.04 FIALOVÁ, L. Příspěvek k vývoji plodnosti v českých zemích
27, 1 (1985) 34–43

- 27.05 ANDRLE, A. – SRB, V. – FRANCOVÁ, M. Úmrtnost obyvatelstva ČSSR 1980/1981 podle okresů
27, 1 (1985) 44–52
- 27.06 SRB, V. Dvě stě let statistiky přirozené měny obyvatelstva v českých zemích
27, 2 (1985) 97–105
- 27.07 KUČERA, M. Rozdíly v úrovni plodnosti (diferenční plodnost)
27, 2 (1985) 106–119
- 27.08 ČTRNÁCT, P. Regionální rozdíly v úmrtnosti v letech 1980–1981
27, 2 (1985) 120–131
- 27.09 VEČERNÍK, J. Dynamika příjmů v životním cyklu rodiny
27, 2 (1985) 132–142
- 27.10 Problémy vývoje rodiny
27, 2 (1985) 143–147
- 27.11 Mezinárodní konference "Migrace a osídlení v socialistických zemích", Nedvědice, listopad 1984
27, 3 (1985) 193–202
- 27.12 RENDLOVÁ, E. Rodinná výchova mládeže z hlediska potřeb budoucí mladé rodiny
27, 3 (1985) 203–210
- 27.13 HLUCHÁNOVÁ, R. Mezigenerační vztahy
27, 3 (1985) 211–220
- 27.14 SCHÜLLER, V. – PROKOPEC, J. – DYTRYCH, Z. Dítě jako "objekt" v rozvodovém procesu
27, 3 (1985) 221–228
- 27.15 XVI. demografická konference na téma "Světový rok mládeže 1985"
27, 4 (1985) 289–312
- 27.16 KAZDOVÁ, J. – KOUBEK, J. Územní diferenciací plodnosti žen v Československu a její změny v průběhu sedmdesátých let
27, 4 (1985) 313–320
- 27.17 HORSKÁ, P. Rozdíl v úmrtnosti mužů a žen z hlediska historické demografie
27, 4 (1985) 321–328

Ročník 28, 1986

- 28.01 Na prahu roku 1986
28, 1 (1986) 1–3
- 28.02 SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. – PROKOPEC, J. Adaptace na rozvod u mladých pražských žen
28, 1 (1986) 4–12
- 28.03 MATĚJČEK, J. – BŘICHÁČEK, V. – DUNOVSKÝ, J. – KARABELOVÁ, H. Pražská studie dětí narozených mimo manželství
28, 1 (1986) 13–24
- 28.04 ŘEHÁK, J. Využití Brassovy relační metody v demografické prognostice
28, 1 (1986) 25–40
- 28.05 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Sňatečnost a plodnost nezletilých v ČSR
28, 2 (1986) 97–109
- 28.06 VEREŠ, P. Regionální vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1910 až 1980
28, 2 (1986) 110–117
- 28.07 CSERNÁK, J. Vývoj sňatečnosti svobodných v Maďarsku
28, 2 (1986) 118–127
- 28.08 PROKOPEC, J. – SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. Rozvodová situace mladých mužů z Prahy (některé výsledky dlouhodobé studie)
28, 2 (1986) 128–134

- 28.09 RABUŠIC, L. Nesezdané soužití v zemích západní Evropy a USA
28, 2 (1986) 135–140
- 28.10 VEČERNÍK, J. Vzdělání partnerů a příjmová úroveň domácností
28, 3 (1986) 193–201
- 28.11 DRBOHLAV, D. Motivy migrace jako jeden z indikátorů formování geografické struktury organizace společnosti
28, 3 (1986) 202–209
- 28.12 MARKOVÁ, D. Migrace do měst v Indii
28, 3 (1986) 210–216
- 28.13 HADERKA, J. Manželství a rozvod v Japonsku
28, 3 (1986) 217–224
- 28.14 VÁVROVSKÝ, F. Poznámka k pojmům domácnosti zavedeným v praxi v ČSSR
28, 3 (1986) 225–229
- 28.15 KUCHAR, I. – PAVLÍK, Z. Optimalizace věkové struktury
28, 4 (1986) 289–298
- 28.16 FINKOVÁ, Z. Rozvodovost' v SSR a ČSR v letech 1950 až 1980
28, 4 (1986) 299–312
- 28.17 MATĚJČEK, J. – DYTRYCH, Z. – SCHÜLLER, V. Děti narozené z nechtěného těhotenství
28, 4 (1986) 313–322

Ročník 29, 1987

- 29.01 XVII. demografická konference ČSDS na téma "Porodnost ve vyspělých zemích"
29, 4 (1987) 1–22
- 29.02 KRAUS, J. Průzkum plánování rodičovství (1985) I.
29, 4 (1987) 23–33
- 29.03 PAVLÍK, Z. – KUCHAR, I. Optimalizace sociálních rolí a funkcí věkových a pohlavních skupin
29, 4 (1987) 34–45
- 29.04 VILGOCKÁ, M. K rozdílu ve střední délce života mezi muži a ženami ve vybraných zemích
29, 4 (1987) 46–54
- 29.05 PAVLÍK, Z. – KUCHAR, I. Cílově programový přístup a optimalizace v demografii
29, 2 (1987) 97–106
- 29.06 KRAUS, J. Průzkum plánování rodičovství (1985) II.
29, 2 (1987) 107–113
- 29.07 MOŽNÝ, I. K některým novým jevům v kulturně legitimních vzorcích rodinných startů
29, 2 (1987) 114–124
- 29.08 VYTLAČIL, J. – KUCHAROVÁ, Z. Výsledky rodinných účtů za období 1981–1985
29, 2 (1987) 125–137
- 29.09 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Vývoj úmrtnosti v ČSR podle pohlaví a věku v období 1950–1984
29, 3 (1987) 193–207
- 29.10 RENDLOVÁ, E. Demokratizace partnerských vztahů ve velkoměstské rodině středního věku
29, 3 (1987) 208–216
- 29.11 KÁPOSZTÁZ, F. – MONIGL, I. Demografická situace a populační politika v Maďarsku
29, 3 (1987) 217–227
- 29.12 KUČERA, M. Domácnosti v čs. demografii a statistice
29, 3 (1987) 228–233
- 29.13 ALEŠ, M. Populační vývoj v ČSSR v roce 1986
29, 4 (1987) 289–298

- 29.14 KUCHÁR, I. – PAVLÍK, Z. Optimalizace kvality populace
29, 4 (1987) 299–309
- 29.15 VEREŠ, P. – KOCUROVÁ, M. Regionální rozdíly v rozvodovosti v ČSSR
29, 4 (1987) 310–317
- 29.16 RADKOVKÝ, J. Problém AIDS ve světě a u nás
29, 4 (1987) 318–329

Ročník 30, 1988

- 30.01 Do třicátého ročníku časopisu Demografie
30, 1 (1988) 1–2
- 30.02 KUČERA, M. Československo 1918–1988
30, 1 (1988) 3–9
- 30.03 HLINOMAZ, M. Ke stopadesátiletí pojmu "Československo"
30, 1 (1988) 10–17
- 30.04 ŠIMEK, M. Projekce obyvatelstva ČSSR do roku 2010
30, 1 (1988) 18–24
- 30.05 DUNOVSKÝ, J. Diagnóza poruch funkce rodiny ve vztahu k dítěti po desetiletém ověřování v teorii i praxi
30, 1 (1988) 25–36
- 30.06 XVIII. demografická konference ČSDS na téma "Zdroje pracovních sil v ČSSR v devadesátých letech"
30, 1 (1988) 37–56
- 30.07 ČTRNÁCT, P. – KRAUS, J. Problematika populačních projekcí
30, 2 (1988) 97–107
- 30.08 HAŠANOVÁ, V. Regionálna diferenciácia úmrtnosti na choroby obehovej sústavy v ČSSR
30, 2 (1988) 108–118
- 30.09 HIRŠL, M. Vliv změn v zaměstnanosti na příjmy a vydání domácností
30, 2 (1988) 119–126
- 30.10 DRBOHLAV, D. K takzvaně "jiným důvodům" stěhování
30, 2 (1988) 127–136
- 30.11 VALLIN, J. – MESLÉ, F. – RYCHTAŘIKOVÁ, J. Srovnávací analýza úmrtnosti podle příčin v České socialistické republice a ve Francii ve vývojovém pohledu od roku 1950
30, 3 (1988) 193–211
- 30.12 STLOUKAL, L. Potratovost v ČSSR v regionálním pohledu
30, 3 (1988) 212–219
- 30.13 RENDLOVÁ, E. Rodinná a společenská péče o staré lidi
30, 3 (1988) 220–227
- 30.14 ALEŠ, M. Rodiny a domácnosti v koncepcích evropských sčítání lidu
30, 3 (1988) 228–231
- 30.15 ALEŠ, M. Populační vývoj v ČSSR v roce 1987
30, 4 (1988) 289–298
- 30.16 VAŇO, B. Mikrosimulačný model vývoja obyvateľstva a domácností
30, 4 (1988) 299–304
- 30.17 SRB, V. Změny v reprodukci obyvatelstva československých Romů 1970–1980
30, 4 (1988) 305–309
- 30.18 PROKOPEC, J. Manželství a rozvody v českých zemích v 19. století
30, 4 (1988) 310–313
- 30.19 SEIJAS, B. M. Změny v trendech vnitřní migrace, urbanizace a ve vesnickém osídlení na Kubě
30, 4 (1988) 314–322

- 30.20 MRKLASOVÁ, M. Migrační a sídelní preference ústeckých středoškoláků
30, 4 (1988) 323–328

Ročník 31, 1989

- 31.01 PODZIMEK, J. 70 let československé státní statistiky 1919–1989
31, 1 (1989) 1–7
- 31.02 XIX. demografická konference ČSDS na téma "Příprava sčítání lidu, domů a bytů 1990"
31, 1 (1989) 8–16
- 31.03 HAMERSKÁ, H. K problematice vzájemného vztahu základních sídelních jednotek a sídel
31, 1 (1989) 17–24
- 31.04 KOPAČKA, L. K vývoji ekonomické aktivity obyvatelstva ČSSR v období 1961–1980
31, 1 (1989) 25–36
- 31.05 SRB, V. – VAŇO, B. Úmrtnost obyvatelstva podle rodinného stavu 1950–1980
31, 1 (1989) 37–41
- 31.06 ČTRNÁCT, P. Příprava sčítání lidu, domů a bytů 1990
31, 2 (1989) 97–104
- 31.07 ANDĚL, J. Hledání souvislostí mezi kvalitou životního prostředí a vybranými demografickými charakteristikami
31, 2 (1989) 105–116
- 31.08 POLÁCH, J. Regionální rozdíly ztracených let potenciálního života v ČSSR v období 1980–1983 u mužů a žen produktivního věku
31, 2 (1989) 117–127
- 31.09 DZÚROVÁ, D. Typologie okresů ČSR podle příčin úmrtí
31, 2 (1989) 128–136
- 31.10 HORSKÁ, P. K historickému modelu středoevropské rodiny
31, 2 (1989) 137–143
- 31.11 ČTRNÁCT, P. Zpracování a publikace výsledků sčítání lidu, domů a bytů 1990
31, 3 (1989) 193–199
- 31.12 TUTTEROVÁ, J. – RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Vývojové trendy rozvodovosti po roce 1950 v ČSR a SSR v kontextu legislativních změn
31, 3 (1989) 200–219
- 31.13 SYROVÁTKA, A. – KOSCHIN, F. Stáří matky a stav novorozence a kojence
31, 3 (1989) 220–228
- 31.14 PECKA, J. Příspěvek k problematice výpočtu československých úmrtnostních tabulek
31, 3 (1989) 229–238
- 31.15 KALIBOVÁ, K. Charakteristika úmrtnostních poměrů romské populace v ČSSR
31, 3 (1989) 239–250
- 31.16 ALEŠ, M. Populační vývoj v ČSSR v roce 1988
31, 4 (1989) 289–298
- 31.17 STLOUKAL, L. Vývoj potratovosti v ČSR mezi lety 1980 a 1987
31, 4 (1989) 299–313
- 31.18 KALIBOVÁ, K. Zdravotní situace starých osob v Československu
31, 4 (1989) 314–322
- 31.19 DYBOVÁ, B. Stárnutí populace a důchodové zabezpečení
31, 4 (1989) 323–329
- 31.20 LIPTÁK, J. Zdroje pracovních síl v ČLR a ich využitie
31, 4 (1989) 330–338
- 31.21 KUPISZEWSKI, M. Využití Rogersova projekčního modelu při studiu změn rozmístění a struktury obyvatelstva v Polsku
31, 4 (1989) 339–346

Ročník 32, 1990

- 32.01** V nové době do 32. ročníku Demografie
32, 1 (1990) 1
- 32.02** XX. demografická konference ČSDS "Příčiny a následky reprodukčních ztrát a možnosti jejich prevence"
32, 1 (1990) 2–16
- 32.03** VEČERNÍK, J. Příjmy a spotřeba v "třetím věku": analýza a komparace některých aspektů
32, 1 (1990) 17–26
- 32.04** GBELCOVÁ, E. – KONCEROVÁ, J. – MOŽNÝ, I. Matky dětí narozených mimo manželství v Brně v roce 1986
32, 1 (1990) 27–32
- 32.05** NOVÁK, T. Proč se výchova k manželství a rodičovství nedaří?
32, 1 (1990) 33–40
- 32.06** ČÁNOVÁ, E. Sezónní pohyb narození v předstatistickém období
32, 1 (1990) 41–44
- 32.07** VIDLÁKOVÁ, O. Mezinárodní populační konference Praha 1989
32, 2 (1990) 97–115
- 32.08** ROUČKA, M. – SKOČDOPOLOVÁ, R. Vývoj sezónní sňatečnosti v Československu po druhé světové válce a současná situace v mezinárodním srovnání
32, 2 (1990) 116–125
- 32.09** ŠUBRTOVÁ, A. Populační otázka v programu českých politických stran na počátku století
32, 2 (1990) 126–131
- 32.10** RABUŠIC, L. Demografická krize v Číně v období 1959–1961 aneb "velký skok kupředu"
32, 2 (1990) 132–142
- 32.11** KOUBEK, J. Vliv populační politiky na plodnost v Československu
32, 3 (1990) 193–203
- 32.12** SRB, V. – ZIEGENFUSS, V. – BULÍŘ, M. Národnostní politika a národnostní školství
32, 3 (1990) 204–218
- 32.13** KALIBOVÁ, K. Prognóza romské populace v ČSFR do roku 2005
32, 3 (1990) 219–224
- 32.14** SCHÜLLER, V. – DYTRYCH, Z. – MATĚJČEK, Z. – VOŇKOVÁ, J. Psychosociální maladaptace a antisociální jednání u nechtěných dětí
32, 3 (1990) 225–233
- 32.15** RABUŠIC, L. Manifestační a latentní funkce československé populační politiky
32, 3 (1990) 234–238
- 32.16** PAVLÍK, Z. Jaká má být naše populační politika
32, 3 (1990) 239–240
- 32.17** KUČERA, M. K československé populační politice
32, 3 (1990) 240–241
- 32.18** ALEŠ, M. Populační vývoj v Československu v roce 1989
32, 4 (1990) 289–298
- 32.19** ŠUBRTOVÁ, A. T. G. Masaryk a populační otázky
32, 4 (1990) 299–307
- 32.20** KRAUS, J. Zkrácené úmrtnostní tabulky za okresy ČSFR 1981–1985
32, 4 (1990) 308–323
- 32.21** WYNNYCZUK, V. Sexuální výchova z hlediska vybraných skupin obyvatelstva
32, 4 (1990) 324–331
- 32.22** HABERLOVÁ, V. Dospívání a sňatečnost
32, 4 (1990) 332–336

- 32.23** PRŮŠA, L. Prognóza vývoje počtu plných starobních důchodů
32, 4 (1990) 337–342

Ročník 33, 1991

- 33.01** XXI. demografická konference ČSDS "Současná demografická situace Československa"
33, 1 (1991) 1–35
- 33.02** KUČERA, J. Populační šum teratogeneze v českých zemích v letech 1961–1988
33, 1 (1991) 36–50
- 33.03** VEREŠ, P. K otázce národnostní politiky v ČSFR
33, 1 (1991) 51–52
- 33.04** SRB, V. Ještě k národnostní politice u nás
33, 1 (1991) 52–53
- 33.05** PAVLÍK, Z. K problematice československých národností
33, 1 (1991) 53–54
- 33.06** VEREŠ, P. Několik úvah o současném a budoucím populačním vývoji
33, 2 (1991) 97–105
- 33.07** BURCIN, B. – STLOUKAL, L. Úmrtnost české a slovenské populace z hlediska historicky minimálních měr úmrtnosti
33, 2 (1991) 106–113
- 33.08** FIALOVÁ, L. Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu v Československu po roce 1945
33, 2 (1991) 114–120
- 33.09** BĚLÁČEK, J. Analýza úmrtnosti v České republice 1982–87 (logaritmicko–lineární modely)
33, 2 (1991) 121–133
- 33.10** HRUBÁ, D. Znak "vzdělání" v epidemiologických studiích
33, 2 (1991) 134–142
- 33.11** SYROVÁTKA, A. – VONDRÁČEK, J. – SKUTILOVÁ, J. Trend změn živě narozených mimo manželství v České republice
33, 3 (1991) 193–199
- 33.12** BARTOŇOVÁ, D. Vývoj plodnosti neprovdaných žen v Československu v 80. letech
33, 3 (1991) 200–209
- 33.13** KRAUS, J. Příspěvek k regionální diferenciaci úmrtnosti
33, 3 (1991) 210–221
- 33.14** HIRŠL, M. Příjmy mladých domácností v Československu (1970–1988)
33, 3 (1991) 222–229
- 33.15** SVOBODNÝ, P. Pražská lékařská fakulta a populační problematika ČSR ve 20.–40. letech
33, 3 (1991) 230–237
- 33.16** KRAUS, J. Populační vývoj v Československu v roce 1990
33, 4 (1991) 289–299
- 33.17** ŠUBRTOVÁ, A. Havlíček k problémům populace (ke 170. výročí narození Karla Havlíčka Borovského)
33, 4 (1991) 300–308
- 33.18** BĚLÁČEK, J. Hledání vysvětlujících faktorů rozvodovosti (regionální aplikace analýzy rozptylu)
33, 4 (1991) 309–316
- 33.19** MIKOVÁ, Z. Vliv počtu dětí na celkový rozsah a strukturu práce rodiny (francouzsko–česká komparace)
33, 4 (1991) 317–326

Ročník 34, 1992

- 34.01** KUČERA, M. Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991
34, 1 (1992) 1–10
- 34.02** XXII. demografická konference ČSDS "Demografické postavení Československa v rámci Evropy a světa"
34, 1 (1992) 11–39
- 34.03** DRBOHLAV, D. Kam a proč? Regionální a sídelní preference obyvatelstva Prahy
34, 1 (1992) 40–51
- 34.04** SRB, V. Potřebuje Československo populační politiku?
34, 1 (1992) 52–54
- 34.05** ALEŠ, M. Populační politika – ano či ne?
34, 1 (1992) 54–55
- 34.06** RABUŠIC, L. Populační či rodinná politika?
34, 1 (1992) 56–57
- 34.07** SOBOTÍK, Z. – RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Úmrtnost a vzdělání v České republice
34, 2 (1992) 97–105
- 34.08** KOLOROSOVÁ, J. Aplikace modelu stabilní populace
34, 2 (1992) 106–117
- 34.09** MANN, A. B. Vývoj rómskej rodiny na príklade troch spišských obcí
34, 2 (1992) 118–130
- 34.10** ČÁŇOVÁ, E. Studium historické rodiny
34, 2 (1992) 131–136
- 34.11** HIRŠL, M. Chudoba a nouze v Československu
34, 2 (1992) 137–142
- 34.12** ŘEZNÍČEK, I. Česká, slovenská, případně romská populační politika zdola?
34, 2 (1992) 143–144
- 34.13** FREIOVÁ, E. Co může a co smí populační politika?
34, 2 (1992) 145–146
- 34.14** ŠIKLOVÁ, J. K diskusi o populační politice
34, 2 (1992) 147–148
- 34.15** ALEŠ, M. Sebevraždy v ČSFR v letech 1960 až 1990
34, 3 (1992) 193–202
- 34.16** URBAN, J. – HORNÁ, J. Zdravotní stav populace České republiky ve výsledcích šetření z roku 1989
34, 3 (1992) 203–215
- 34.17** BŘICHÁČEK, V. – MATĚJČEK, Z. – DUNOVSKÝ, J. – KARABELOVÁ, H. Pražská studie dětí narozených mimo manželství II. Vývoj rodinného stavu matek
34, 3 (1992) 216–222
- 34.18** WOWKOVÁ, W. – FIALOVÁ, L. Plodnost vdaných žen v Jablonci nad Nisou do roku 1800
34, 3 (1992) 223–234
- 34.19** KUČERA, M. K populační politice – bez závěru
34, 3 (1992) 235–236
- 34.20** ALEŠ, M. Populační vývoj v ČSFR v roce 1991
34, 4 (1992) 273–283
- 34.21** BĚLÁČEK, J. Regionální diferenciace plodnosti v Severočeském kraji
34, 4 (1992) 284–300
- 34.22** BŘICHÁČEK, V. – DUNOVSKÝ, J. – MATĚJČEK, Z. – KARABELOVÁ, H. Pražská studie dětí narozených mimo manželství III. Rodinná anamnéza dětí
34, 4 (1992) 301–304

- 34.23** BARTOŠOVÁ, M. Ekonomická aktivita občanů se změnou pracovní schopností a hmotná situace invalidů
34, 4 (1992) 305–311

Ročník 35, 1993

- 35.01** RŮŽKOVÁ, J. Do 35. ročníku časopisu Demografie
35, 1 (1993) 1
- 35.02** XXIII. demografická konference "Demografie českých zemí a Slovenska ve 20. století"
35, 1 (1993) 2–28
- 35.03** STRNAD, L. – SKALSKÁ, H. Epidemiologické aspekty zhoubných novotvarů a jejich incidence v České republice
35, 1 (1993) 29–40
- 35.04** SRB, V. Pohyb obyvatelstva na území Československa 1938–1944
35, 2 (1993) 73–94
- 35.05** BARTOŇOVÁ, D. – DRBOHLAV, D. Migrační atraktivita v regionálním pohledu (okresy ČR v letech 1961–1991)
35, 2 (1993) 95–107
- 35.06** ŠÍPEK, A. Dysrafické vady centrálního nervového systému v České republice v letech 1960–1968, I. Časoprostorové vztahy
35, 2 (1993) 108–116
- 35.07** RABUŠIC, L. Kde jsou meze délky lidského života?
35, 3 (1993) 153–161
- 35.08** SRB, V. – RŮŽKOVÁ, J. Národnost a mateřský jazyk obyvatelstva podle sčítání lidu 1991
35, 3 (1993) 162–171
- 35.09** ŠÍPEK, A. Dysrafické vady centrálního nervového systému v České republice v letech 1960–1968, II. Poměr pohlaví
35, 3 (1993) 172–181
- 35.10** PITLÍKOVÁ, J. Emigrace ze Sovětského svazu v posledních letech, I. část
35, 3 (1993) 182–189
- 35.11** ALEŠ, M. Populační vývoj v ČSFR v roce 1992
35, 4 (1993) 225–235
- 35.12** MAŠKOVÁ, M. Demografické aspekty stárnutí obyvatelstva České republiky
35, 4 (1993) 236–246
- 35.13** RABUŠIC, L. O úmrtnosti v České republice
35, 4 (1993) 247–262
- 35.14** PITLÍKOVÁ, J. Emigrace ze Sovětského svazu v posledních letech, II. část
35, 4 (1993) 263–270

Ročník 36, 1994

- 36.01** KUČERA, M. Rok 1994 mezinárodní rok rodiny
36, 1 (1994) 1
- 36.02** XXIII. (XXIV.) demografická konference ČSDS "Sčítání lidu 1991 v České republice" (Omylem došlo k opakování pořadí konference, pozn. red.)
36, 1 (1994) 2–19
- 36.03** WUNCH, G. Theories, Models, and Data
36, 1 (1994) 20–29
- 36.04** GOLDBERG, H. – KRAUS, J. – TOMEK, I. – VELEBIL, P. Průzkum reprodukce a zdraví – ČR 1993
36, 1 (1994) 30–39

- 36.05 HORSKÁ, P. Nejistá prognóza vývoje evropské rodiny
36, 2 (1994) 73–81
- 36.06 ŠIMEK, M. Populační prognóza České republiky
36, 2 (1994) 82–87
- 36.07 BURCIN, B. – KUČERA, M. – KUČERA, T. Perspektivy obyvatelstva České republiky (prognóza demografického vývoje do roku 2010)
36, 2 (1994) 88–99
- 36.08 RABUŠIC, L. Populační projekce České republiky do roku 2030
36, 2 (1994) 100–114
- 36.09 XXIV. demografická konference ČDS "Současná rodina v České republice"
36, 3 (1994) 149–172
- 36.10 PASTOR, K. Výpovedná hodnota statistických údajov o religiozite
36, 3 (1994) 173–180
- 36.11 SRB, V. – ANDRLE, A. Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky ke 3. březnu 1991
36, 3 (1994) 181–188
- 36.12 KUČERA, M. K interpretaci výsledků sčítání 1991 o náboženském vyznání
36, 3 (1994) 189–191
- 36.13 RŮŽKOVÁ, J. – ALEŠ, M. Populační vývoj v České republice v roce 1993
36, 4 (1994) 225–237
- 36.14 BĚLÁČEK, J. Analýza vývoje okresů z hlediska jednoletých komponent přirozené změny a migrací
36, 4 (1994) 238–249
- 36.15 ŠÍPEK, A. Závislost anencefalie na výskytu infekční hepatitidy v populaci
36, 4 (1994) 250–257
- 36.16 PANDEY, H. Některé pravděpodobnostní modely pro migranty z horských oblastí Indie
36, 4 (1994) 258–261

Ročník 37, 1995

- 37.01 PAVLÍK, Z. Svět očima demografie
37, 1 (1995) 1–8
- 37.02 FIALOVÁ, L. Sezónnost demografických událostí v českých zemích v 17. až 20. století
37, 1 (1995) 9–21
- 37.03 RŮŽIČKA, L. Sebevražednost v Austrálii 1971–1991
37, 1 (1995) 22–35
- 37.04 MAUR, E. Člověk a mor v dějinách
37, 1 (1995) 36–41
- 37.05 KOSCHIN, F. Co to je? (poznámky k demografické terminologii)
37, 1 (1995) 48–49
- 37.06 ALEŠ, M. Několik úvah po čtyřech letech
37, 2 (1995) 77–86
- 37.07 VEČERNÍK, J. Změny v rozdělení příjmů domácností 1988–1992
37, 2 (1995) 87–101
- 37.08 KOVÁŘ, J. – ŘÍHÁNEK, Z. Typologie věkových struktur v České republice
37, 2 (1995) 102–112
- 37.09 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Trendy kojenecké úmrtnosti v zemích střední a východní Evropy
37, 2 (1995) 113–125
- 37.10 HOLČÍK, J. Několik poznámek k diskusi k článku F. Koschina: Co je to? (Poznámky k demografické terminologii)
37, 2 (1995) 126–127

- 37.11 PAVLÍK, Z. Otázky demografické terminologie
37, 2 (1995) 127–130
- 37.12 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Sňatečnost svobodných v České republice dříve a dnes
37, 3 (1995) 157–172
- 37.13 POLÁŠEK, V. – POSPÍŠIL, M. Obyvatelstvo České republiky podle místa bydliště při narození
37, 3 (1995) 173–183
- 37.14 ŠÍPEK, A. Maligní nádory u dětí v České republice v období let 1960–1990, I. část
37, 3 (1995) 184–192
- 37.15 KRÁLOVÁ, L. Reflexia o kohabitácii na pozadí frankofónnej sociológie a demografie
37, 3 (1995) 193–199
- 37.16 KOSCHIN, F. Demografická terminologie podruhé
37, 3 (1995) 200
- 37.17 RŮŽKOVÁ, J. – ALEŠ, M. Populační vývoj v České republice v roce 1994
37, 4 (1995) 237–253
- 37.18 TIRPÁK, M. – ADAMICA, F. Populačný vývoj v Slovenskej republike v roku 1994
37, 4 (1995) 254–266
- 37.19 XXV. demografická konference ČDS "Současný populační vývoj světa"
37, 4 (1995) 267–287
- 37.20 PAVLÍK, Z. Význam demografické terminologie
37, 4 (1995) 288
- 37.21 PASTOR, K. Štyri poznámky o potratovosti
37, 4 (1995) 288–291
- 37.22 RŮŽKOVÁ, J. – ALEŠ, M. Odpověď na Štyri poznámky o potratovosti
37, 4 (1995) 291–292

Ročník 38, 1996

- 38.01 ALEŠ, M. – ŠIMEK, M. Projekce obyvatelstva v České republice 1995–2020
38, 1 (1996) 1–17
- 38.02 JURČOVÁ, D. Nová migračná situácia v Slovenskej republike
38, 1 (1996) 18–25
- 38.03 ŠÍPEK, A. Maligní nádory u dětí v České republice v období let 1960–1990 (II. část)
38, 1 (1996) 26–34
- 38.04 DISMAN, M. – STEHLÍKOVÁ, E. Drogy a městská mládež
38, 1 (1996) 35–42
- 38.05 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Současné změny v charakteru reprodukce v České republice a mezinárodní situace
38, 2 (1996) 77–89
- 38.06 FIALOVÁ, L. Demografie o dětech v České republice v 80. letech
38, 2 (1996) 90–104
- 38.07 KRAUS, J. – TOMEK, I. – VELEBIL, P. Výsledky průzkumu reprodukce a zdraví, ČR 1993 (1. část)
38, 2 (1996) 105–120
- 38.08 SRB, V. Asimilace a překlánění národnosti obyvatelstva v Československu ve světle sčítání lidu 1950–1991
38, 3 (1996) 157–164
- 38.09 HORSKÝ, J. Studium historického utváření rodiny v 16. až 18. století
38, 3 (1996) 165–172
- 38.10 RABUŠIC, L. O současném vývoji manželského a rodinného chování v České republice
38, 3 (1996) 173–180

- 38.11 KRAUS, J. – TOMEK, I. – VELEBIL, P. Výsledky průzkumu reprodukce a zdraví, ČR 1993 (2. část)
38, 3 (1996) 181–193
- 38.12 ALEŠ, M. Populační vývoj v České republice v roce 1995 (Z roční zprávy Českého statistického úřadu)
38, 4 (1996) 233–247
- 38.13 POLÁŠEK, V. Sebevraždy v České republice
38, 4 (1996) 248–261
- 38.14 XXVI. konference České demografické společnosti "Demografické změny v České republice v 90. letech"
38, 4 (1996) 262–281
- 38.15 SRB, V. Demografické aspekty smyslu českých dějin
38, 4 (1996) 282–287

Ročník 39, 1997

- 39.01 FIALOVÁ, L. – TUČEK, M. Názory na ideální počet dětí ve vybraných evropských zemích
39, 1 (1997) 1–12
- 39.02 ŠÍPEK, A. – GREGOR, V. – CHUDOBOVÁ, M. – KORANDOVÁ, V. Výskyt vrozených vad v ČR v období 1988–1995
39, 1 (1997) 13–20
- 39.03 ČÁNOVÁ, E. Morová epidemie na Broumovsku v letech 1633–1634
39, 1 (1997) 21–25
- 39.04 Konference "Romové v současné české společnosti"
39, 1 (1997) 26–46
- 39.05 DZÚROVÁ, D. – JELÍNKOVÁ, J. Kvalita ovzduší a úroveň úmrtnosti: vybraná města České republiky, denní hodnoty za rok 1992
39, 2 (1997) 81–93
- 39.06 PIKÁLEK, D. Změny v řádu vymírání české populace v letech 1900 až 1960
39, 2 (1997) 94–100
- 39.07 BRABCOVÁ, P. Plodnost vdaných žen ve vesnici Komín v první polovině 18. století
39, 2 (1997) 101–109
- 39.08 KOHÚTOVÁ, M. Národnostná a náboženská struktúra obyvatel'ov Záhoria v 17. storočí
39, 2 (1997) 110–113
- 39.09 RABUŠIC, L. Polemicky k současným změnám charakteru reprodukce v ČR (sociologická perspektiva v demografii)
39, 2 (1997) 114–119
- 39.10 KUČERA, M. – ŠIMEK, M. Vývoj obyvatel'stva České republiky v roce 1996 (Z výsledků zpracování Českého statistického úřadu)
39, 3 (1997) 157–172
- 39.11 GERYLOVÁ, A. – HOLČÍK, J. Kojenecká úmrtnost v České republice v letech 1980–1993 v regionálním pohledu
39, 3 (1997) 173–177
- 39.12 KUCHAŘOVÁ, V. – PETROVÁ, I. K sociálním souvislostem změn v demografickém chování mladé generace
39, 3 (1997) 179–190
- 39.13 SRB, V. Náboženské vyznání a demografické, sociálně ekonomické a kulturní charakteristiky obyvatel'stva České republiky
39, 3 (1997) 191–202
- 39.14 PAVLÍK, Z. V porodnosti jsme na jednom z posledních míst v Evropě
39, 3 (1997) 203–204

- 39.15 ANDRLE, A. Nepříznivý vývoj porodnosti má v příštích letech pokračovat
39, 3 (1997) 204–205
- 39.16 XXVII. konference České demografické společnosti "Migrace v Evropě a v České republice (21. květen 1997) (1. část)
39, 4 (1997) 233–256
- 39.17 ŠÍPEK, A. – GREGOR, V. – HORÁČEK, J. – CHUDOBOVÁ, M. – KORANDOVÁ, A. – SKIBOVÁ, J. Prenatální diagnostika vrozených vývojových vad v České republice
39, 4 (1997) 257–263
- 39.18 UZEL, R. Sexuální výchova v evropském kontextu
39, 4 (1997) 264–266
- 39.19 RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Nechci této společnosti namlouvat, že se nic neděje
39, 4 (1997) 264–267
- 39.20 KUČERA, M. K interpretaci charakteristiky demografických procesů v České republice
39, 4 (1997) 269–270
- 39.21 SRB, V. Rabušic kontra Rychtaříková
39, 4 (1997) 270–271

Ročník 40, 1998

- 40.01 SRB, V. Obyvatelstvo Československé republiky v letech 1918–1938
40, 1 (1998) 3–22
- 40.02 XXVII. konference České demografické společnosti "Migrace v Evropě a v České republice (21. květen 1997) (2. část)
40, 1 (1998) 23–46
- 40.03 RŮŽKOVÁ, J. Příprava budoucího sčítání lidu, domů a bytů
40, 1 (1998) 47–50
- 40.04 STLOUKAL, M. Umělá potratovost v České republice v kohortním pohledu
40, 2 (1998) 81–92
- 40.05 RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Úmrtnost v České republice podle rodinného stavu
40, 2 (1998) 93–102
- 40.06 KOSCHIN, F. Jak vysoká je intenzita úmrtnosti na počátku lidského života?
40, 2 (1998) 103–112
- 40.07 PROKOPEC, M. – ZÁSTĚRA, J. Rozložení tělesné výšky 18letých branců v České republice
40, 2 (1998) 113–119
- 40.08 ELHASSAN, M. Vztah islámu k rodině, k manželství a k plodnosti
40, 2 (1998) 120–125
- 40.09 ŠKRABAL, J. Některé poznatky z přípravy sčítání lidu ve Velké Británii
40, 2 (1998) 126–128
- 40.10 NEDOMOVÁ, A. Romská komunita v České republice
40, 3 (1998) 157–167
- 40.11 MIŠOVIČ, J. Veřejnost o možnostech Romů a soužití s nimi
40, 3 (1998) 167–170
- 40.12 HORVÁTHOVÁ, J. Rasismus a intolerance v našem vztahu k Romům
40, 3 (1998) 171–172
- 40.13 BALABÁNOVÁ, H. Romské děti v českých školách
40, 3 (1998) 173–176
- 40.14 SRB, V. Skolarizace romských dětí v základních školách 1969/70–1996/97
40, 3 (1998) 176–181
- 40.15 PŘIBYL, M. Několik poznámek k romské nezaměstnanosti
40, 3 (1998) 181–182

- 40.16 BALÁŽOVÁ, J. Romská média a novináři
40, 3 (1998) 182–185
- 40.17 DAVIDOVÁ, E. Romové v Českém Krumlově (Vnější a vnitřní vlivy v jejich poválečném vývoji)
40, 3 (1998) 186–191
- 40.18 HOLOMEK, K. Vstřícnost musí být vzájemná
40, 3 (1998) 191–192
- 40.19 RŮŽKOVÁ, J. Příprava obsahu sčítání lidu, domů a bytů 2001
40, 3 (1998) 194–195
- 40.20 KRAUS, J. Uskuteční v Rakousku v roce 2001 Cybercensus?
40, 3 (1998) 195
- 40.21 KUČERA, M. – ŠIMEK, M. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 1997 (Z výsledků zpracování Českého statistického úřadu)
40, 4 (1998) 233–246
- 40.22 XXVIII. konference České demografické společnosti "Současné trendy a vzorce demografického chování – Evropa a my" (20. květen 1998)
40, 4 (1998) 247–280
- 40.23 NEDOMOVÁ, A. Romská komunita v České republice (Dokončení)
40, 4 (1998) 281–296
- 40.24 ROUBÍČEK, V. O terminologii aneb "Střední délka života nebo naděje dožití?"
40, 4 (1998) 297–299
- 40.25 KUČA, K. Poznámky k přípravě statistického lexikonu ze sčítání v roce 2001
40, 4 (1998) 300–305

Ročník 41, 1999

- 41.01 ŠUBRTOVÁ, A. Ke dvoustému výročí narození Františka Palackého
41, 1 (1999) 1–5
- 41.02 SRB, V. – ANDRLE, A. Industrializace a deagrarizace Československa 1950–1991 podle okresů
41, 1 (1999) 6–23
- 41.03 PROKOPEC, M. Antropologické změny obyvatelstva České republiky ve 20. století
41, 1 (1999) 24–37
- 41.04 TIETZE, M. Diferenční úmrtnost podle pohlaví v Pobaltí
41, 1 (1999) 38–49
- 41.05 BARTOŇOVÁ, D. – Kučera, M. Domácnosti ve sčítání lidu 2001 (1. část)
41, 1 (1999) 50–54
- 41.06 ČÁKIOVÁ, E. Šetření rodiny a reprodukce
41, 2 (1999) 85–94
- 41.07 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Sociální a biologické faktory kojenecké úmrtnosti
41, 2 (1999) 95–104
- 41.08 KOSCHIN, F. Jak vysoká je intenzita úmrtnosti na konci lidského života?
41, 2 (1999) 105–119
- 41.09 MÉSZÁROS, A. Romské obyvatelstvo v Maďarsku v 90. letech
41, 2 (1999) 120–137
- 41.10 ROUBÍČEK, V. O terminologii aneb o hrubých a obecných mírách porodnosti, plodnosti a úmrtnosti a také o filozofické dichotomii obecný–specifický
41, 2 (1999) 138–140
- 41.11 KOSCHIN, F. Ještě jedna poznámka ke střední délce života
41, 2 (1999) 140–141

- 41.12 PAVLÍK, Z. Znovu o demografické terminologii
41, 2 (1999) 141–142
- 41.13 ŠKRABAL, J. Zjišťované údaje o osobách v připravovaném sčítání 2001
41, 2 (1999) 143–144
- 41.14 KUČERA, M. – ŠIMEK, M. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 1998 (Z výsledků zpracování Českého statistického úřadu)
41, 3 (1999) 169–183
- 41.15 GERYLOVÁ, A. – HOLČÍK, J. Střední délka života v krajích a okresech České republiky
41, 3 (1999) 184–192
- 41.16 BRUTHANS, J. – DZÚROVÁ, D. Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy v České republice po roce 1989
41, 3 (1999) 193–206
- 41.17 SRB, V. Obyvatelstvo Podkarpatské Rusi 1918–1938
41, 3 (1999) 207–219
- 41.18 KRAUS, J. Nová doporučení ke sčítání lidu 2000
41, 3 (1999) 220–221
- 41.19 RŮŽKOVÁ, J. V roce 2001 se v České republice uskuteční sčítání lidu, domů a bytů
41, 4 (1999) 253–254
- 41.20 ŠKRABAL, J. Zjišťování ekonomických ukazatelů osob ve sčítání
41, 4 (1999) 255–259
- 41.21 KOSCHIN, F. Klasifikace vzdělání
41, 4 (1999) 259–261
- 41.22 MORÁVKOVÁ, Š. Zjišťování národnosti při sčítání lidu, domů a bytů
41, 4 (1999) 261–264
- 41.23 BARTOŇOVÁ, D. – KUČERA, M. Domácnosti ve sčítání lidu 2001 (2. část)
41, 4 (1999) 264–274
- 41.24 ANDRLE, A. Územní aspekty sčítání lidu, domů a bytů 2001
41, 4 (1999) 274–279
- 41.25 KRAUS, J. Technické aspekty cenzu 2001
41, 4 (1999) 279–282

Ročník 42, 2000

- 42.01 TIRPÁK, M. – PILINSKÁ, V. Demografický vývoj na Slovensku v roku 1998
42, 1 (2000) 1–18
- 42.02 XXIX. konference České demografické společnosti "Zdraví nejen do roku 2000 (Česká republika a mezinárodní srovnání)", 19. květen 1999
42, 1 (2000) 19–54
- 42.03 KOSCHIN, F. Jsme v pubertě nebo v přechodu?
42, 1 (2000) 55
- 42.04 PIŠTORA, L. Zkušební sčítání lidu, domů a bytů
42, 1 (2000) 56–58
- 42.05 GERYLOVÁ, A. – HOLČÍK, J. Vývoj střední délky života ve 20. století a jejich rozdílů podle pohlaví
42, 2 (2000) 85–91
- 42.06 HAMPLOVÁ, D. Názory na manželství a rodinu mladých svobodných lidí v roce 1997
42, 2 (2000) 92–98
- 42.07 MANN, A. B. Diferenciácia vo vekovej štruktúre rómskeho obyvateľstva na východnom Slovensku
42, 2 (2000) 99–104

- 42.08 ZEMAN, K. Vliv potratového zákonodárství na reprodukční chování rumunské populace v letech 1966–1989
42, 2 (2000) 105–113
- 42.09 ANSARI, I. A. – NOONARI, M. – ILYAS, R. M. Islám a plodnost
42, 2 (2000) 114–118
- 42.10 GILLINGER, A. – GILLINGEROVÁ, V. Prevalence svetovej najmä kardio–respiračnej úmrtnosti koncom zimy
42, 2 (2000) 119–123
- 42.11 SRB, V. Exkurs Felixe Koschina do populační politiky
42, 2 (2000) 124–125
- 42.12 KUČERA, M. Ani puberta, ani přechod – spíše krize podmínek (poznámky do diskuse s Felixem Koschinem)
42, 2 (2000) 125–126
- 42.13 PIŠTORA, L. Sčítání lidu, domů a bytů 2001 má své logo
42, 2 (2000) 127
- 42.14 ŽÁČKOVÁ, L. Sčítání lidu ve Francii
42, 2 (2000) 127–129
- 42.15 PFAUSEROVÁ, P. Cenzus ve Spojených státech amerických
42, 2 (2000) 129–131
- 42.16 KUČERA, M. – ŠIMEK, M. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 1999 (Z výsledků zpracování Českého statistického úřadu)
42, 3 (2000) 169–182
- 42.17 KRETSCHMEROVÁ, T. – ŠIMEK, M. Populační prognóza České republiky do roku 2030
42, 3 (2000) 183–192
- 42.18 ANDRLE, A. – SRB, V. Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050 podle OSN (1998)
42, 3 (2000) 193–199
- 42.19 VYMĚTALOVÁ, S. Partnerský vztah: ideály a reality
42, 3 (2000) 200–207
- 42.20 ČÁKIOVÁ, E. Šetření rodiny a reprodukce – mezinárodní komparace
42, 3 (2000) 208–218
- 42.21 ŠKRABAL, J. Územní příprava sčítání lidu
42, 3 (2000) 219–220
- 42.22 PIŠTORA, L. Internetové stránky sčítání lidu, domů a bytů
42, 3 (2000) 220
- 42.23 DVOŘÁKOVÁ, A. Srovnání demografické situace České republiky s vybranými zeměmi Evropské unie
42, 4 (2000) 253–265
- 42.24 BAKALÁŘ, E. – KOVAŘÍK, J. Otcové, otcovství v České republice
42, 4 (2000) 266–272
- 42.25 KUČEROVÁ, M. Genetická zátěž lidské populace
42, 4 (2000) 273–276
- 42.26 XXX. konference České demografické společnosti "Česká republika a země Evropské unie (demografické podobnosti a rozdíly)", 17. květen 2000
42, 4 (2000) 277–298
- 42.27 ROUBÍČEK, V. O symbolice aneb o přehlednosti a smysluplnosti
42, 4 (2000) 299–302
- 42.28 VOJTĚCHOVSKÁ, P. Sčítání lidu v Polsku
42, 4 (2000) 303–304
- 42.29 SRB, V. Kolik nás bude 1. března 2001?
42, 4 (2000) 305

Ročník 43, 2001

- 43.01 ŠUBRTOVÁ, A. Z českého populačního myšlení k biologickým a rasovým teoriím
43, 1 (2001) 1–9
- 43.02 GERYLOVOVÁ, A. – HOLČÍK, J. – KOUPILOVÁ, I. Nadúmrtnost mužů v okresech České republiky z pohledu střední délky života
43, 1 (2001) 10–16
- 43.03 GINTER, E. Rozdielny vývoj zdravotného stavu obyvateľov Slovenskej a Českej republiky koncom 20. storočia
43, 1 (2001) 17–21
- 43.04 SRB, V. – ANDRLE, A. Rodinné domy – významná součást bytové výstavby
43, 1 (2001) 22–31
- 43.05 KRÁLOVÁ, L. Manželská rodina v tradičnej Európe
43, 1 (2001) 32–39
- 43.06 RŮŽIČKA, L. Pokles porodnosti v Austrálii
43, 1 (2001) 40–44
- 43.07 SRB, V. "Sex" a "gender" v demografii
43, 1 (2001) 45–46
- 43.08 RŮŽKOVÁ, J. Sčítáme se v novém tisíciletí (Přehled o organizaci a obsahu sčítání lidu, domů a bytů v České republice)
43, 1 (2001) 47–54
- 43.09 KUČERA, M. Potřebuje Česká republika zřetelnou populační a migrační politiku?
43, 2 (2001) 85–92
- 43.10 FIALA, T. Vývoj manželské plodnosti prvního pořadí v České republice během posledních padesáti let
43, 2 (2001) 93–110
- 43.11 BENEŠOVÁ, V. Současné demografické změny podle výsledků sociologických výzkumů
43, 2 (2001) 111–124
- 43.12 KALIBOVÁ, K. Romové v Evropě z pohledu demografie
43, 2 (2001) 125–132
- 43.13 BRABCOVÁ, P. Úmrtnost kojenců a mladších dětí v brněnské farnosti v 18. století
43, 2 (2001) 133–141
- 43.14 RŮŽIČKA, L. Gender versus sex
43, 2 (2001) 142
- 43.15 ČERMÁKOVÁ, M. Demografové, pohlaví a gender
43, 2 (2001) 142–143
- 43.16 PIŠTORA, L. Sčítání na Slovensku (srovnání mezi Českou a Slovenskou republikou)
43, 2 (2001) 144–147
- 43.17 KRETSCHMEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2000
43, 3 (2001) 173–186
- 43.18 ALEŠ, M. Vnitřní migrace v České republice v letech 1980–1999
43, 3 (2001) 187–201
- 43.19 SRB, V. Zahraniční stěhování obyvatelstva na území českých zemí 1870–2000
43, 3 (2001) 202–208
- 43.20 HORÁKOVÁ, M. Současný vývoj pracovních migrací v České republice a jejich dopad na trh práce
43, 3 (2001) 209–220
- 43.21 ROSZKOWSKA, P. Migrace v Polsku v 2. polovině 20. století
43, 3 (2001) 221–234
- 43.22 KRAUS, J. V roce 2000 se Švýcaři sčítali také prostřednictvím internetu (e-census)
43, 3 (2001) 235–237

- 43.23 ANDRLE, A. – SRB, V. "Domácnost" a "místnost" ve sčítáních lidu, domů a bytů v zemích Evropské unie
43, 3 (2001) 238–239
- 43.24 MORÁVKOVÁ, Š. Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001
43, 4 (2001) 261–276
- 43.25 KOSCHIN, F. Struktura plodnosti v 90. letech a co z toho plyne
43, 4 (2001) 277–284
- 43.26 POLLNEROVÁ, Š. Easterlinova teorie a vývoj plodnosti v západoevropských zemích, České republice, Maďarsku a Polsku
43, 4 (2001) 285–296
- 43.27 STLOUKAL, L. Změny věkového složení populací rozvojových zemí v období 2000–2050
43, 4 (2001) 297–309
- 43.28 SRB, V. K 1. březnu 2001 bylo v Česku 11 716 Romů
43, 4 (2001) 310–311
- 43.29 KRAUS, J. Alternativa k tradičnímu cenzu: kontinuální cenzus obyvatelstva ve Francii
43, 4 (2001) 311–313

Ročník 44, 2002

- 44.01 OLEXA, M. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov na Slovensku
44, 1 (2002) 1–7
- 44.02 DIVINSKÝ, B. Porovnanie populačných potenciálov vybraných hlavných miest strednej Európy s dôrazom na Bratislavu
44, 1 (2002) 8–17
- 44.03 JEŘÁBEK, M. Trh práce a pendlerství v německo–nizozemském pohraničí
44, 1 (2002) 18–29
- 44.04 XXXI. konference České demografické společnosti "Stárnutí populace České republiky a jeho důsledky", 30. květen 2001
44, 1 (2002) 30–46
- 44.05 KRAUS, J. Zavedení registru bytů v Norsku
44, 1 (2002) 47–50
- 44.06 FIALA, T. Vývoj manželské plodnosti druhého a třetího pořadí v České republice během posledních padesáti let
44, 2 (2002) 81–93
- 44.07 HRKAL, J. Ekonomický model života stacionární populace
44, 2 (2002) 94–101
- 44.08 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Diferenciace v přežívání mužských seniorů v Evropě koncem 20. století
44, 2 (2002) 102–118
- 44.09 KAŇÁKOVÁ, N. Globální aspekty migrace
44, 2 (2002) 119–124
- 44.10 KRAUS, J. Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a prostorové informace
44, 2 (2002) 125–128
- 44.11 MIŠOVIČ, J. O příslušnosti k církvím ve sčítáních 1991 a 2001
44, 2 (2002) 129–130
- 44.12 KRETSCHMEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2001 (Ze Zprávy ČSÚ)
44, 3 (2002) 157–170
- 44.13 ROUBÍČEK, V. Plodnost a potratovost obyvatelstva České republiky v závislosti na velikostních skupinách obcí
44, 3 (2002) 171–176

- 44.14 RABUŠIC, L. K některým předpokladům formulace pronatalitní politiky (diskuse s Milanem Kučerou a zastánci pronatalitní politiky)
44, 3 (2002) 177–187
- 44.15 STEINBACHOVÁ, L. Hladomor v letech 1771–1772
44, 3 (2002) 188–196
- 44.16 HOLČÍK, J. Diskutujme o populační politice
44, 3 (2002) 197–198
- 44.17 SRB, V. Populační vývoj a populační politika České republiky
44, 3 (2002) 198–201
- 44.18 KUČERA, M. K diskusi o populační politice České republiky
44, 3 (2002) 202–203
- 44.19 RŮŽKOVÁ, J. – ŠKRABAL, J. – PIŠTORA, L. Bytový fond v České republice
44, 3 (2002) 204–211
- 44.20 ŠUBRTOVÁ, A. Umělé potraty v diskusích meziválečného období v Československu (1918–1938)
44, 4 (2002) 233–244
- 44.21 XXXII. konference České demografické společnosti "Demografický portrét Prahy",
22. květen 2002
44, 4 (2002) 245–275
- 44.22 ŠKRABAL, J. Zjišťování mateřského jazyka ve sčítání lidu
44, 4 (2002) 276–279

Ročník 45, 2003

- 45.01 MÜLLER, J. Územní vývoj hlavního města Prahy od roku 1784
45, 1 (2003) 1–10
- 45.02 PIKÁLKOVÁ, S. Reprodukční chování a postoje orientace žen v závislosti na vzdělání
45, 1 (2003) 11–22
- 45.03 LANGHAMROVÁ, J. – FIALA, T. Kolik je vlastně Romů v České republice?
45, 1 (2003) 23–32
- 45.04 MERRICK, T. W. Nové pohledy na starý spor
45, 1 (2003) 33–41
- 45.05 SRB, V. – HRUŠKOVÁ, V. Jakou migrační politiku České republiky do roku 2050?
45, 1 (2003) 42–46
- 45.06 SRB, V. – RŮŽKOVÁ, J. Národnost a mateřský jazyk obyvatelstva podle sčítání lidu 2001
45, 1 (2003) 47–51
- 45.07 SOBOTKA, T. Změny v časování mateřství a pokles plodnosti v České republice
v 90. letech
45, 2 (2003) 77–87
- 45.08 RABUŠIC, L. – BURJANEK, A. Česká veřejnost a imigranti aneb vláda míní, veřejnost však
mění?
45, 2 (2003) 88–98
- 45.09 KRETSCHMEROVÁ, T. Regionální vývoj plodnosti v období 1991/91–2000/01
45, 2 (2003) 99–110
- 45.10 ALEŠ, M. Rodná čísla odcházejí ze statistiky
45, 2 (2003) 111–118
- 45.11 PIŠTORA, L. Nesezdaná soužití (faktická manželství) podle výsledků sčítání lidu 2001
45, 2 (2003) 119–122
- 45.12 NOVÁKOVÁ, O. Cenzus 2001 ve Velké Británii
45, 2 (2003) 122–123

- 45.13 POPPOVÁ, M. Sčítání obyvatelstva a domácností v Zambii
45, 2 (2003) 124
- 45.14 KRETSCHMEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2002
45, 3 (2003) 153–165
- 45.15 HAMPLOVÁ, D. Preferované partnerské uspořádání: sociodemografické a hodnotové rozdíly
45, 3 (2003) 166–176
- 45.16 NOVÁKOVÁ, O. Úmrtnost kojenců a mladších dětí v 19. a 1. polovině 20. století
45, 3 (2003) 177–188
- 45.17 SRB, V. – MOLINOVÁ, J. Střední délka života (naděje dožití) obyvatelstva v českých zemích v 8. až 20. století
45, 3 (2003) 189–196
- 45.18 SRB, V. Školní vzdělání obyvatelstva staršího 15 let podle národnosti a sčítání k 1. březnu 2001
45, 3 (2003) 197–200
- 45.19 SRB, V. Vývoj obyvatelstva Česka 1918–2002
45, 4 (2003) 229–238
- 45.20 RŮŽIČKA, L. Demografická revoluce v rozvojových zemích východní a jihovýchodní Asie
45, 4 (2003) 239–244
- 45.21 XXXIII. konference České demografické společnosti "Sčítání lidu, domů a bytů 2001 v České republice", 21. květen 2003
45, 4 (2003) 245–277
- 45.22 SRB, V. Vzdělání obyvatelstva staršího 15 let podle náboženského vyznání k 1. březnu 2001
45, 4 (2003) 278–281

Ročník 46, 2004

- 46.01 McDONALD, P. F. Možnosti státní politiky k udržení plodnosti
46, 1 (2004) 1–21
- 46.02 KOCOURKOVÁ, J. Přidavky na děti v České republice: Preference a realita
46, 1 (2004) 22–32
- 46.03 ŠOTKOVSKÝ, I. – TVRDÝ, L. Vývoj přirozeného a migračního přírůstku v obcích Moravskoslezského kraje v letech 1992 až 2001
46, 1 (2004) 33–46
- 46.04 ALEŠ, M. Plodnost a sňatečnost
46, 1 (2004) 47–51
- 46.05 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Změny v generační plodnosti v České republice se zaměřením na vzdělání žen
46, 2 (2004) 77–90
- 46.06 KRETSCHMEROVÁ, T. – ŠIMEK, M. Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050
46, 2 (2004) 91–99
- 46.07 BURCIN, B. – KUČERA, T. Nová kmenová prognóza populačního vývoje České republiky (2003–2065)
46, 2 (2004) 100–111
- 46.08 PIŠTORA, L. Římskokatolická církev ve Sčítání lidu 2001
46, 2 (2004) 112–116
- 46.09 MORÁVKOVÁ, Š. Metodologie zjišťování náboženského vyznání při sčítání lidu, domů a bytů 2001
46, 2 (2004) 116–120
- 46.10 KRETSCHMEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2003
46, 3 (2004) 153–165

- 46.11 HIRŠL, M. Příspěvky českého státu rodinám na náklady spojené s výchovou dětí
46, 3 (2004) 166–176
- 46.12 POTANČOKOVÁ, M. Změna prokreativního správania slovenských žien po roku 1990 v transverzálnom a longitudinálnom pohľade
46, 3 (2004) 177–185
- 46.13 KAČEROVÁ, E. Mezinárodní srovnání sezónnosti sňatečnosti
46, 3 (2004) 186–198
- 46.14 ČÁKIOVÁ, E. Vzdělání a zaměstnanost v České republice podle výsledků SLBD 2001 z pohledu gender
46, 3 (2004) 199–204
- 46.15 XXXIV. konference České demografické společnosti "Demografický pohled na svět", 19. květen 2004
46, 4 (2004) 229–247
- 46.16 ŠUBRTOVÁ, A. Alois Hajn (1870–1953) a jeho místo v dějinách českého populačního myšlení
46, 4 (2004) 248–255
- 46.17 KATRŇÁK, T. Determinanty poklesu sňatečnosti v 90. letech 20. století v České republice
46, 4 (2004) 256–263
- 46.18 POPPOVÁ, M. Regionální rozdíly ve vývoji úrovně plodnosti v období 1988–1998 v České republice, Maďarsku a Polsku
46, 4 (2004) 264–275
- 46.19 RADOLFOVÁ, M. Velikostní struktura obcí v České republice podle výsledků sčítání lidu 2001
46, 4 (2004) 276–279
- 46.20 ROSZKOWSKA, P. Výsledky sčítání lidu v Polsku
46, 4 (2004) 279–283

Ročník 47, 2005

- 47.01 BARTOŇOVÁ, D. Vývoj cenzových domácností v České republice v poslední třetině 20. století
47, 1 (2005) 1–12
- 47.02 KUČERA, M. Rodinné domácnosti ve výsledcích sčítání lidu 2001
47, 1 (2005) 13–20
- 47.03 ŠŤASTNÁ, A. Mezigenerační přenos rozvodového chování na příkladu České republiky a v mezinárodním srovnání
47, 1 (2005) 21–31
- 47.04 DUNOVSKÝ, J. – KUČERA, M. Profesor PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. zemřel
47, 1 (2005) 32–39
- 47.05 MORÁVKOVÁ, Š. Bydlení rodin se závislymi dětmi a vybavenost jejich domácností
47, 1 (2005) 40–52
- 47.06 BARTOŇOVÁ, D. Cenzové domácnosti jednotlivců v České republice v poslední třetině 20. století
47, 2 (2005) 77–86
- 47.07 ČERNÁ, K. Pohled na kohabitaci a rodinu v České republice a Velké Británii z hlediska Evropské studie hodnot
47, 2 (2005) 87–95
- 47.08 ZEMAN, J. Postoje českých a moravských katolíků k manželství a rodičovství
47, 2 (2005) 96–102
- 47.09 VAŇO, B. Populačný vývoj na Slovensku po roku 1990
47, 2 (2005) 103–112

- 47.10 SRB, V. Manželské svazky v Česku k 1. březnu 2001 podle národnosti manželů
47, 2 (2005) 113–116
- 47.11 BRABCOVÁ, P. – RADOLFOVÁ, M. Senioři v České republice podle sčítání lidu 2001
47, 2 (2005) 116–120
- 47.12 KRETSCHMEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2004
47, 3 (2005) 153–168
- 47.13 ČERMÁK, Z. Migrace a suburbanizační procesy v České republice
47, 3 (2005) 169–176
- 47.14 HOLÁ, B. Srovnatelnost statistiky zahraniční migrace
47, 3 (2005) 177–187
- 47.15 MORÁVKOVÁ, Š. Vybrané charakteristiky faktických manželství v datech sčítání lidu 2001
47, 3 (2005) 188–199
- 47.16 MAIER, H. Právní přístupy k řešení demografického vývoje z pohledu ekonomického systému přírody
47, 3 (2005) 201–207
- 47.17 BARTOŇOVÁ, D. – KUČERA, M. Prognóza cenzových domácností v České republice na období do roku 2030
47, 4 (2005) 229–244
- 47.18 KOSCHIN, F. Naše populace stárne – užijeme se ?
47, 4 (2005) 245–250
- 47.19 VAŠKOVÁ, R. Bariéry a předpoklady vzniku nové rodiny jako samostatné jednotky u -nácetiletých matek
47, 4 (2005) 251–264
- 47.20 BRABCOVÁ, P. Národnostní složení obyvatelstva Československa v letech 1918–1989 ve světle právních předpisů
47, 4 (2005) 265–270

Ročník 48, 2006

- 48.01 ZEMAN, K. Věk při sňatku a rozdíl mezi věkem ženicha a věkem nevěsty v České republice v letech 1991–2004
48, 1 (2006) 1–11
- 48.02 ETTLEROVÁ, S. – ŠTASTNÁ, A. Harmonizace rodinných a pracovních povinností rodičů se závislými dětmi
48, 1 (2006) 12–21
- 48.03 HOFMAN, V. Analýza změn úmrtnostních poměrů v I. městské části Jindřichova Hradce v letech 1879–1912
48, 1 (2006) 22–34
- 48.04 ŘEZANKA, M. Populační vývoj Číny a jeho územní a etnická diferenciaci ve 2. polovině 20. století
48, 1 (2006) 35–45
- 48.05 ŠKRABAL, J. Sčítání lidu je věc prospěšná
48, 1 (2006) 46
- 48.06 KUČERA, M. Sčítání lidu nebo výběrové šetření?
48, 1 (2006) 46–47
- 48.07 BARTOŇOVÁ, D. Změnit koncepci příštího sčítání
48, 1 (2006) 47–48
- 48.08 KREBS, V. Několik poznámek k příspěvku Helmuta Maiera
48, 1 (2006) 49
- 48.09 ALEŠ, M. Názory profesora Maiera jsou sporné
48, 1 (2006) 49–50

- 48.10 MCLANAHAN, S. Prohlubující se rozdíly aneb jak se vede dětem za druhého demografického přechodu
48, 2 (2006) 77–96
- 48.11 FIALOVÁ, L. Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva České republiky ve 20. století
48, 2 (2006) 97–108
- 48.12 SVOBODOVÁ, K. Stárnutí obyvatelstva České republiky podle pohlaví a genderu
48, 2 (2006) 109–118
- 48.13 JEŽEK, J. – ČTRNÁCT, P. Sčítání lidu k 1. březnu 1950: Digitalizace a využití nepublikovaných rukopisných tabulek
48, 2 (2006) 119–126
- 48.14 ZEMAN, K. Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2005
48, 3 (2006) 153–165
- 48.15 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Zdravá délka života v současné české populaci
48, 3 (2006) 166–178
- 48.16 NEŠPOROVÁ, O. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené
48, 3 (2006) 179–193
- 48.17 MORÁVKOVÁ, Š. Zkušenosti ze sčítání 2001 jsou dobrým základem pro přípravu budoucího cenzu
48, 3 (2006) 194–196
- 48.18 KUCHAROVÁ, V. Rodinná politika v České republice – proč a o čem?
48, 4 (2006) 229–240
- 48.19 HOEM, J. M. Proč má Švédsko tak vysokou plodnost?
48, 4 (2006) 241–250
- 48.20 XXXVI. konference České demografické společnosti "Žít déle v české společnosti", 24. květen 2006
48, 4 (2006) 251–273
- 48.21 BERROVÁ–BRABCOVÁ, P. Z historie sčítání lidu (1754–1910)
48, 4 (2006) 274–277

Ročník 49, 2007

- 49.01 RYCHTAŘIKOVÁ, J. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986–2005)
49, 1 (2007) 1–12
- 49.02 FIALA, T. – LANGHAMROVÁ, J. Stárnutí populace – hrozba pro veřejné zdravotnictví?
49, 1 (2007) 13–21
- 49.03 HOLČÍK, J. K článku autorů Tomáš Fiala – Jitka Langhamrová: Stárnutí populace – hrozba pro veřejné zdravotnictví?
49, 1 (2007) 22–23
- 49.04 BARTOŇOVÁ, D. Vzestup úrovně vzdělání podle dat sčítání lidu 1961–2001 v České republice
49, 1 (2007) 24–39
- 49.05 HŮLE, D. Segregační aspekty "proromských" politik
49, 1 (2007) 40–46
- 49.06 ŠKRABAL, J. Stav přípravy příštího sčítání lidu, domů a bytů
49, 1 (2007) 47–48
- 49.07 RABUŠIC, L. – CHROMKOVÁ MANEA, B.–E. Preferenční teorie Hakimové v českém kontextu
49, 2 (2007) 77–86
- 49.08 SVOBODOVÁ, K. Sociálně psychologické aspekty stárnutí
49, 2 (2007) 87–95

- 49.09 MAREŠOVÁ, J. – DRBOHLAV, D. Fenomén pendlerství – z Chebska do Bavorska a zpět (stav a podmíněnosti)
49, 2 (2007) 96–107
- 49.10 BAUER, M. – CHYTILOVÁ, J. – STREBLOV, P. Determinanty chtěného počtu dětí v Ugandě: výsledky mikroekonomického šetření
49, 2 (2007) 108–116
- 49.11 PATTA, I. Komplexní řešení demografického problému
49, 2 (2007) 117–120
- 49.12 ŠANDA, R. Mezinárodní výsledky sčítání lidu, domů a bytů kolem roku 2000
49, 2 (2007) 121–125
- 49.13 ŠTYGLEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva v České republice v roce 2006
49, 3 (2007) 153–169
- 49.14 BURCIN, B. – DRBOHLAV, D. – KUČERA, T. Koncept náhradové migrace a jeho aplikace v podmínkách České republiky
49, 3 (2007) 170–181
- 49.15 KRAUS, J. Územní diferenciacie plodnosti – geostatistický přístup
49, 3 (2007) 182–190
- 49.16 ŠPROCHA, B. Plodnosť Rómov na Slovensku
49, 3 (2007) 191–201
- 49.17 ČTRNÁCT, P. Evropská unie i Česká republika připravují příští sčítání lidu na rok 2011
49, 3 (2007) 202–205
- 49.18 FIALOVÁ, L. Změny charakteru mimomanželské plodnosti v českých zemích od 18. století
49, 4 (2007) 230–243
- 49.19 CHROMKOVÁ MANEA, B.–E. – FUČÍK, P. Teorie konfliktních preferencí a plodnost v České republice
49, 4 (2007) 244–252
- 49.20 XXXVII. konference České demografické společnosti "Regionální demografie", Olomouc, 23.–24. květen 2007
49, 4 (2007) 253–261
- 49.21 RABUŠIC, L. Několik poznámek k české rodinné politice
49, 4 (2007) 262–272
- 49.22 ŠANDA, R. Ekonomická aktivita a vzdělání obyvatelstva evropských zemí podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů kolem roku 2000
49, 4 (2007) 273–278

Ročník 50, 2008

- 50.01 NESLÁDKOVÁ, L. Profesionální a sociální charakteristika židovské populace v Československu za první republiky
50, 1 (2008) 1–14
- 50.02 BURCIN, B. Vývoj odvrátitelné úmrtnosti v České republice v období 1990–2006
50, 1 (2008) 15–31
- 50.03 ŠPROCHA, B. – POTANČOKOVÁ, M. Potratovosť vo vybraných rómskych komunitách na Slovensku
50, 1 (2008) 32–41
- 50.04 KUČERA, M. Ke komplexnímu řešení demografického problému
50, 1 (2008) 42–43
- 50.05 BERROVÁ, P. Střípky z historie sčítání lidu
50, 1 (2008) 44–48
- 50.06 BURCIN, B. – KUČERA, T. Regionální diferenciacie odvrátitelné a neodvrátitelné úmrtnosti v České republice a její vývoj v období 1987–2006
50, 2 (2008) 77–87

- 50.07 DURDISOVÁ, J. – MERTL, J. Možnosti zmírnění důsledků demografického vývoje ve zdravotnictví
50, 2 (2008) 88–98
- 50.08 KYŽLINKOVÁ, R. Okolnosti prvního pohlavního styku a antikoncepční chování těhotných žen a matek ve věku do dvaceti let
50, 2 (2008) 99–108
- 50.09 TIŠLIAR, P. Šrobárov popis ľudu z roku 1919 a jeho výsledky z pohľadu administratívnych žúp
50, 2 (2008) 109–119
- 50.10 HOLÁ, B. Proč se dlouhodobě nedaří dospět k harmonizovaným a mezinárodně srovnatelným údajům o zahraniční migraci
50, 2 (2008) 120–125
- 50.11 RŮŽKOVÁ, J. Informace o veřejné diskusi k návrhu zákona o sčítání lidu, domů a bytů 2011
50, 2 (2008) 126–129
- 50.12 BERROVÁ, P. Střípky z historie sčítání lidu II
50, 2 (2008) 129–134
- 50.13 ŠTYGLEROVÁ, T. Vývoj obyvatelstva v České republice v roce 2007
50, 3 (2008) 153–172
- 50.14 BURCIN, B. – KUČERA, T. Strukturální změny úmrtnosti v českých zemích a na Slovensku mezi roky 1991 a 2006
50, 3 (2008) 173–185
- 50.15 ŠÍDLO, L. Faktory ovlivňující regionální diferenciaci plodnosti v Česku na počátku 21. století
50, 3 (2008) 186–198
- 50.16 ŠKRABAL, J. Stav přípravy příštího sčítání lidu, domů a bytů
50, 3 (2008) 199–201
- 50.17 KUČERA, M. Padesát let hodnocení populačního vývoje České republiky
50, 4 (2008) 230–239
- 50.18 KOCOURKOVÁ, J. Současný "baby-boom" v České republice a rodinná politika
50, 4 (2008) 240–249
- 50.19 RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Nové metody demografické analýzy
50, 4 (2008) 250–258
- 50.20 BERROVÁ, P. Zjišťování národnosti obyvatelstva při sčítáních lidu na našem území v minulosti a dnes
50, 4 (2008) 259–267
- 50.21 MAUR, E. Přehled vývoje české historické demografie
50, 4 (2008) 268–275
- 50.22 ŠPROCHA, B. Úmrtnosť rómskej populácie na Slovensku
50, 4 (2008) 276–287
- 50.23 KALIBOVÁ, K. Populace světa v letech 1950–2007
50, 4 (2008) 288–296
- 50.24 ČTRNÁCT, P. Sčítání lidu 2011 už má legislativní základ
50, 4 (2008) 297–298

Autorský rejstřík

- ADAMICA, F. 37.18
 ALEŠ, M. 25.03; 29.13; 30.14; 30.15; 31.16;
 32.18; 34.05; 34.15; 34.20; 35.11; 36.13;
 37.06; 37.17; 37.22; 38.01; 38.12; 43.18;
 45.10; 46.04; 48.09
 AMBROŽ, J. 11.30
 ANDĚL, J. 26.15; 31.07
 ANDRLE, A. 04.01; 07.13; 07.24; 09.11;
 10.14; 10.17; 11.10; 11.11; 12.09; 14.17;
 15.26; 18.24; 26.07; 27.05; 36.11; 39.15;
 41.02; 41.24; 42.18; 43.04; 43.23
 ANSARI, I. A. 42.09
 BADÁNIOVÁ, D. 14.10
 BAKALÁŘ, E. 42.24
 BALABÁNOVÁ, H. 40.13
 BALÁŽOVÁ, J. 40.16
 BALÍK, S. 03.10
 BARRÍA, S. 08.30
 BARTASOVÁ, A. 22.25
 BARTOŇOVÁ, D. 33.12; 35.05; 41.05; 41.23; ;
 47.01; 47.06; 47.17; 48.07; 49.04
 BARTOŠOVÁ, M. 18.17; 34.23
 BAUER, M. 49.10
 BĚLÁČEK, J. 33.09; 33.18; 34.21; 36.14
 BENEŠOVÁ, V. 43.11
 BERROVÁ, P. 50.05; 50.12; 50.20
 BERROVÁ-BRABCOVÁ, P. 48.21
 BEZOUŠKA, J. 01.12; 02.15; 04.11; 05.33; ;
 07.15; 24.04
 BLÁHA, F. 04.05
 BODROVOVÁ, V. 19.04
 BOUCHALOVÁ, M. 19.15
 BRABCOVÁ, P. 39.07; 43.13; 47.11; 47.20
 BREZÁK, J. 15.17
 BRUTHANS, J. 41.16
 BŘICHÁČEK, V. 28.03; 34.17; 34.22
 BUKAČ, J. 14.22
 BULÍŘ, M. 20.04; 24.24; 32.12
 BURCIN, B. 33.07; 36.07; 46.07; 49.14; 50.02;
 50.06; 50.14
 BURIAN, M. 17.18
 BURJANEK, A. 45.08
 BUZINKAYOVÁ, L. 25.20
 ČAHOVÁ, D. 07.09
 CASTELLON, R. H. 18.03
 CELNEROVÁ, J. 08.26
 CSERNÁK, J. 28.07
 ČÁKIOVÁ, E. 41.06; 42.20; 46.14
 ČÁŇOVÁ, E. 25.11; 32.06; 34.10; 39.03
 ČAPEK, V. N. 17.07
 Časopis Demografie vstupuje do 25. ročníku
 25.01
 ČERMÁK, Z. 47.13
 ČERMÁKOVÁ, M. 43.15
 ČERNÁ, K. 47.07
 ČERNÝ, MILOŠ 14.20; 13.12
 ČERNÝ, MILAN 19.17; 20.14; 20.20
 ČTRNÁCT, P. 20.09; 20.17; 24.09; 25.15;
 27.08; 30.07; 31.06; 31.11; 48.13; 49.17;
 50.24
 Čtyřicáté výročí osvobození 27.01
 Čtyřicáté výročí Slovenského národního
 povstání 26.06
 DANGEL, J. 04.09
 DANIEL, B. 18.06
 DAVÍDEK, V. 04.27; 06.14; 06.23; 07.16;
 08.27; 09.14; 09.2; 10.21; 11.33; 12.22;
 13.09; 13.30; 14.06; 14.15; 17.13; 18.15
 DAVIDOVÁ, E. 40.17
 DAVIDOVÁ-TURČÍNOVÁ, E. 11.17
 DEJMEK, J. 14.08
 DIMITRIEVA, R. M. 19.13
 DISMAN, M. 38.04
 DIVINSKÝ, B. 44.02
 Do třicátého ročníku časopisu Demografie
 30.01
 DOKOUPIL, L. 15.27; 26.19
 DOLEJŠÍ, M. 05.14; 05.35; 07.18; 07.26
 DOLEJŠÍ, V. 06.16; 06.36; 08.07; 15.22;
 17.19; 18.05; 19.23
 DOUŠA, J. 03.22; 10.14
 DOVAL, P. P. 23.23
 DRBOHLAV, D. 28.11; 30.10; 34.03; 35.05;
 49.09; 49.14
 DUFEK, M. 08.25

- DUNOVSKÝ, J. 12.19; 15.23; 18.27; 28.03;
30.05; 34.17; 34.22; 47.04
- DURDISOVÁ, J. 50.07
- ŘURĐOVIČ, F. 12.27; 24.10
- DVOŘÁK, J. 22.14; 25.03
- DVOŘÁKOVÁ, A. 42.23
- DYBOVÁ, B. 31.19
- DYTRYCH, Z. 18.26; 21.05; 22.03; 23.18;
24.05; 25.10; 26.18; 27.14; 28.02; 28.08;
28.17; 32.14
- DZÚROVÁ, D. 31.09; 39.05; 41.16
- ELHASSAN, M. 40.08
- EMINGER, J. 07.35
- ETTLEROVÁ, S. 48.02
- FÁBRY, T. 05.15
- FACUNA, A. 11.20
- FAJFR, F. 01.16; 03.01; 04.17; 05.21; 05.28;
06.27; 06.39
- FAKTOROVÁ, F. 22.01
- FANTA, K. 15.13; 16.14
- FAUNDÉZ, N. 08.30
- FELIX, O. 22.21
- FESENKO, J. 17.02
- FESENKO, P. 15.20; 22.22
- FIALA, T. 43.10; 44.06; 45.03; 49.02
- FIALKA, L. 11.32
- FIALOVÁ, L. 27.04; 33.08; 34.18; 37.02;
38.06; 39.01; 48.11; 49.18
- FINGERLAND, A. 07.04
- FINKOVÁ, Z. 19.21; 28.16
- FORETOVÁ, V. 17.05
- FRACKIEWICZ, L. 14.27
- FRANCLOVÁ, M. 27.05
- FREIOVÁ, E. 34.13
- FREJKA, T. 02.07; 02.20; 07.27; 10.15
- FUČÍK, P. 49.19
- GABRIEL, F. 09.20; 09.24
- GBELCOVÁ, E. 32.04
- GENKOVOVÁ, V. 04.02; 04.13
- GENKOVOVÁ-MALÁ, V. 04.23; 04.31
- GERYLOVÁ, A. 19.15; 39.11; 41.15; 42.05;
43.02
- GILLINGER, A. 22.06; 42.10
- GILLINGEROVÁ, V. 42.10
- GINTER, E. 43.03
- GLADKIJ, I. 10.12; 18.13
- GLASEROVÁ, J. 08.19; 21.19
- GOLDBERG, H. 36.04
- GOTTLIEB, M. 13.04
- GRAMM, H. 04.33
- GREGOR, V. 39.02; 39.17
- GROCH, J. 14.04; 14.10
- GRÖSSLOVÁ, M. 09.18
- GRUBER, A. 07.19
- GRUNT, J. 06.12; 06.33; 07.14
- GRYGA, B. 20.08
- HABERLOVÁ, V. 32.22
- HACAJOVÁ, L. 17.06
- HADERKA, J. 28.13
- HÁJEK, Z. 05.13; 05.38; 09.04
- HAMERSKÁ, H. 12.14; 25.22; 31.03
- HAMPL, M. 23.24
- HAMPLOVÁ, D. 42.06; 45.15
- HARTMANNOVÁ, H. 15.15; 15.20
- HAŠANOVÁ, V. 30.08
- HAVELKA, J. 15.10; 16.22; 18.01; 22.14
- HAVRÁNEK, J. 15.19
- HERAL, V. 04.07
- HIRŠL, M. 16.17; 30.09; 33.14; 34.11; 46.11
- HLINOMAZ, M. 30.03
- HLUCHÁŇOVÁ, R. 27.13
- HNÁTEK, L. 05.07
- HNĚVKOVSKÝ, O. 05.17
- HOEM, J. M. 48.19
- HOFMAN, V. 48.03
- HOFSTEN, E. VON 08.28
- HOLÁ, B. 47.14; 50.10
- HOLČÍK, J. 37.10; 39.11; 41.15; 42.05; 43.02;
44.16; 49.03
- HOLMAN, J. 19.10
- HOLOMEK, K. 40.18
- HOLOMEK, M. 11.18; 11.21
- HOLOMEK, T. 11.19
- HORÁČEK, J. 39.17
- HORÁČKOVÁ, E. 19.15
- HORÁKOVÁ, M. 43.20
- HORNÁ, J. 34.16
- HORSKÁ, P. 07.34; 22.26; 27.17; 31.10;
36.05
- HORSKÝ, J. 38.09
- HORVÁTHOVÁ, J. 40.12

- HOŠEK, J. **07.28**
 HOUŠKA, V. **08.19**
 HRDLIČKA, M. **25.05**
 HRKAL, J. **44.07**
 HRUBÁ, D. **33.10**
 HRUBÝ, J. **07.32**
 HRUŠKOVÁ, V. **45.05**
 HÜBSCHMANNOVÁ, M. **12.20; 18.19**
 HŮLE, D. **49.05**
 HŮRSKÝ, J. **03.18; 05.22; 06.24**
 HUSÁK, T. **18.07**
 CHASAJEV, H. **24.21**
 CHLEBOVSKÁ M. A KOL. **17.04**
 CHLEBOVSKÁ, M. **19.11**
 CHOC, P. **05.04; 05.11; 05.23; 05.34; 06.03**
 CHROMKOVÁ MANEA, B.-E. **49.07; 49.19**
 CHUDOBOVÁ, M. **39.02; 39.17**
 CHYTILOVÁ, J. **49.10**
 I. demografická konference Československé demografické společnosti **09.22**
 II. demografická konference Československé demografické společnosti **12.25**
 III. demografická konference Československé demografické společnosti **13.31**
 III. demografická konference Československé demografické společnosti (Pokračování) **14.07**
 III. demografická konference Československé demografické společnosti (Dokončení) **14.14**
 IV. demografická konference Československé demografické společnosti **14.29**
 V. demografická konference Československé demografické společnosti **15.28**
 V. demografická konference Československé demografické společnosti (Dokončení) **16.06**
 VI. demografická konference Československé demografické společnosti **16.25**
 VII. demografická konference Československé demografické společnosti **17.16**
 VIII. demografická konference v Roztokách **19.12**
 IX. demografická konference v Roztokách **19.24**
 X. demografická konference v Praze na téma "Urbanizace českých zemí a Slovenska" **21.07**
 XI. demografická konference v Praze na téma: "Životní cykly obyvatelstva" **22.02**
 XII. demografická konference v Praze na téma "Postavení demografie v rámci současné vědy a praxe" **23.03**
 XIII. demografická konference na téma "Vybrané otázky populačního vývoje světa" **24.02**
 XIV. demografická konference na téma "Hlavní výsledky sčítání lidu 1980" **25.02**
 XV. demografická konference na téma "K současným aspektům kvality populačního vývoje" **27.03**
 XVI. demografická konference na téma "Světový rok mládeže 1985" **27.15**
 XVII. demografická konference ČSDS na téma "Porodnost ve vyspělých zemích" **29.01**
 XVIII. demografická konference ČSDS na téma "Zdroje pracovních sil v ČSSR v devadesátých letech" **30.06**
 XIX. demografická konference ČSDS na téma "Příprava sčítání lidu, domů a bytů 1990" **31.02**
 XX. demografická konference ČSDS "Příčiny a následky reprodukčních ztrát a možnosti jejich prevence" **32.02**
 XXI. demografická konference ČSDS "Současná demografická situace Československa" **33.01**
 XXII. demografická konference ČSDS "Demografické postavení Československa v rámci Evropy a světa" **34.02**
 XXIII. demografická konference "Demografie českých zemí a Slovenska ve 20. století" **35.02**
 XXIV. demografická konference ČSDS "Sčítání lidu 1991 v České republice" **36.02**
 XXIV. (XXV.) demografická konference ČSDS "Současná rodina v České republice" (Chybné číslování, pozn. red.) **36.09**
 XXV. demografická konference ČSDS "Současný populační vývoj světa" **37.19**
 XXVI. konference České demografické společnosti "Demografické změny v České republice v 90. letech" **38.14**

- XXVII. konference České demografické společnosti "Migrace v Evropě a v České republice (21. květen 1997) (1. část) **39.16**
- XXVII. konference České demografické společnosti "Migrace v Evropě a v České republice (21. květen 1997) (2. část) **40.02**
- XXVIII. konference České demografické společnosti "Současné trendy a vzorce demografického chování – Evropa a my" (20. květen 1998) **40.22**
- XXIX. konference České demografické společnosti "Zdraví nejen do roku 2000 (Česká republika a mezinárodní srovnání)", 19. květen 1999 **42.02**
- XXX. konference České demografické společnosti "Česká republika a země Evropské unie (demografické podobnosti a rozdíly)", 17. květen 2000 **42.26**
- XXXI. konference České demografické společnosti "Stárnutí populace České republiky a jeho důsledky", 30. květen 2001 **44.04**
- XXXII. konference České demografické společnosti "Demografický portrét Prahy", 22. květen 2002 **44.21**
- XXXIII. konference České demografické společnosti "Sčítání lidu, domů a bytů 2001 v České republice", 21. květen 2003 **45.21**
- XXXIV. konference České demografické společnosti "Demografický pohled na svět", 19. květen 2004 **46.15**
- XXXVI. konference České demografické společnosti "Žít déle v české společnosti", 24. květen 2006 **48.20**
- XXXVII. konference České demografické společnosti "Regionální demografie", Olomouc, 23. - 24. květen 2007 **49.20**
- ILYAS, R. M. **42.09**
- JÁCHYMOVSKÝ, V. **09.05; 10.20**
- JANČUROVÁ, J. **10.11**
- JANIŠOVÁ, H. **13.07**
- JELÍNKOVÁ, J. **39.05**
- JEŘÁBEK, M. **44.03**
- JEŽDÍK, V. **10.18; 10.27**
- JEŽEK, J. **48.13**
- JÍRA, L. **05.18; 05.24; 05.37**
- JÍROVÝ, K. **13.06**
- JIRSOVÁ, M. **18.16**
- JOB, J. **04.08; 12.24**
- JONÁŠ, J. **12.12**
- JOSÍFKO, M. **02.13; 03.26**
- JURČOVÁ, D. **38.02**
- JUREČEK Z. **01.02; 02.02; 02.22; 03.08; 04.18; 05.01; 05.19; 06.02; 06.10; 06.21; 06.29; 07.02; 07.23; 07.30; 08.01; 08.09; 08.17; 08.24; 09.08; 09.10; 10.04; 10.09; 10.10; 10.16; 11.09; 14.24; 15.02**
- JÜRGENS, H. W. **14.11**
- K integraci cikánského obyvatelstva v ČSSR **21.22**
- KAČEROVÁ, E. **46.13**
- KALIBOVÁ, K. **31.15; 31.18; 32.13; 43.12; 50.23**
- KALINOVÁ, L. **19.08**
- KAŇÁKOVÁ, N. **44.09**
- KÁPOSZTÁZ, F. **29.11**
- KARABELOVÁ, H. **28.03; 34.17; 34.22**
- KARACHANOV, M. **08.22**
- KASABOV, V. S. **17.03**
- KATRŇÁK, T. **46.17**
- KAUEROVÁ, V. **25.20**
- KAUFMAN, B. **11.25; 13.21**
- KAZDOVÁ, J. **27.16**
- KAZIMOUR, J. **06.01; 10.01; 15.01; 17.01; 20.01**
- KEBORT, J. **08.26**
- KĘDELSKI, M. **17.10**
- KERTÉSZOVÁ, A. **19.19**
- KIER, S. **11.22**
- KISELEVA, G. P. **18.09**
- KOCOURKOVÁ, J. **46.02; 50.18**
- KOCUROVÁ, M. **29.15**
- KODAJ, M. **23.10**
- KOHÚTOVÁ, M. **39.08**
- KOCHANOVSKOV, I. **02.09**
- KOLÁŘOVÁ, O. **07.19**
- KOLOROSOVÁ, J. **34.08**
- KONCEROVÁ, J. **32.04**
- KONEČNÁ, A. **18.11; 19.01; 19.16; 19.22; 20.06; 20.13; 21.12**
- Konference "Romové v současné české společnosti" **39.04**
- KONTŠEKOVÁ, O. **10.25**
- KOPAČKA, L. **31.04**
- KORANDOVÁ, V. **39.02; 39.17**

- KORČÁK, J. 05.29
KOSCHIN, F. 23.16; 24.18; 26.10; 31.13;
37.05; 37.16; 40.06; 41.08; 41.11; 41.21;
42.03; 43.25; 47.18
KOSIŇSKI, L. 02.21
KOŠTÁL, M. 20.11
KOUBEK, J. 08.29; 13.16; 13.20; 22.10;
23.04; 23.11; 24.11; 24.21; 27.16; 32.11
KOUPILOVÁ, I. 43.02
KOVÁČ, P. 14.04; 14.10; 14.21
KOVÁŘ, J. 25.08; 37.08
KOVÁŘÍK, J. 42.24
KOZLOWSKA, E. 01.08
KRÁL, J. 06.35
KRÁLOVÁ, L. 37.15; 43.05
KRÁLOVCOVÁ, M. 24.16
KRAUS, J. 29.02; 29.06; 30.07; 32.20; 33.13;
33.16; 36.04; 38.07; 38.11; 40.20; 41.18;
41.25; 43.22; 43.29; 44.05; 44.10; 49.15
KRAVÁR, Š. 12.27
KREBS, V. 48.08
KRETSCHMEROVÁ, T. 42.17; 43.17; 44.12;
45.09; 45.14; 46.06; 46.10; 47.12
KRUŽEJ, E. 09.19
KRYL, R. 03.20
KŘÍDLO, J. 10.28
KUBÁT, K. 11.04
KUBEČKOVÁ, S. 22.07
KUČA, K. 40.25
KUČERA, J. 02.17; 04.06; 33.02
KUČERA, M. 01.05; 01.13; 01.17; 02.05;
02.16; 03.05; 03.12; 03.16; 03.24; 04.10;
04.21; 04.28; 05.08; 05.26; 05.31; 06.11;
06.18; 06.22; 07.12; 07.25; 07.31; 08.16;
08.23; 09.15; 10.23; 11.02; 11.28; 13.26;
15.09; 16.08; 21.14; 22.16; 22.19; 23.05;
23.20; 24.15; 25.04; 25.18; 26.03; 26.17;
27.07; 29.12; 30.02; 32.17; 34.01; 34.19;
36.01; 36.07; 36.12; 39.10; 39.20; 40.21;
41.05; 41.14; 41.23; 42.12; 42.16; 43.09;
44.18; 47.02; 47.04; 47.17; 48.06; 50.04;
50.17
KUČERA, T. 25.06; 26.11; 36.07; 46.07;
49.14; 50.06; 50.14
KUČERÁK, J. 16.02; 16.07; 16.10; 16.12;
16.16; 16.24
KUČEROVÁ, MARIA 42.25
KUČEROVÁ, MARIE 09.16
KUČEROVÁ, V. 10.12
KUCHÁR, I. 22.12; 28.15; 29.03; 29.05; 29.14
KUCHAŘOVÁ, V. 29.08; 39.12; 48.18
KUPISZEWSKI, M. 31.21
KVAŠA, A. J. 23.02
KWIECIEŇ, W. 05.12
KYZLINKOVÁ, R. 50.08
LAAS, K. 19.20
LACINOVÁ, V. 04.25; 05.16; 07.11; 07.17;
08.08; 11.08; 13.18
LAKOSILOVÁ, S. 14.28
LAMSER, V. 02.11; 03.02; 04.26; 05.20;
06.05; 07.03
LANDOVÁ, L. 11.15
LANGHAMROVÁ, J. 45.03; 49.02
LAVIČKA, F. 09.19
LESNÝ, I. 16.15; 20.07; 21.03; 21.11; 22.04;
25.17; 26.13
LINK, J. 15.25; 16.05
LIPKOVÁ, V. 19.18
LIPTÁK, J. 31.20
LNĚNIČKOVÁ, Z. 10.19
LUKIN, L. I. 20.02
MAIER, H. 47.16
MAIXNER, J. 02.06; 04.15; 04.30
MAJTÁN, M. 21.21
MALÝ, V. 02.13; 03.26; 04.02; 04.13; 04.23;
04.31
MAMEDOV, K. V. 17.15
MANEK, A. 08.20; 12.11
MANN, A. B. 34.09; 42.07
MAREŠOVÁ, J. 49.09
MARKOVÁ, D. 28.12
MARTÍNEK, M. 11.10
MASTNÝ, V. 04.19
MAŠKOVÁ, M. 35.12
MATĚJČEK, J. 12.13; 13.08; 16.19
MATĚJČEK, Z. 18.26; 20.10; 20.12; 28.03;
28.17; 32.14; 34.17; 34.22
MATESOVÁ, J. 25.19
MATOUŠKOVÁ, E. 10.18; 10.27
MAUR, E. 13.01; 16.11; 37.04; 50.21
MCDONALD, P. F. 46.01
MCLANAHAN, S. 48.10
MERČAITIS, A. 14.25
MERESTE, U. 18.22
MERRICK, T. W. 45.04

- MERTL, J. **50.07**
 MESLÉ, F. **30.11**
 MÉSZÁROS, A. **41.09**
 Mezinárodní demografická konference
 Smolenice 1983 **26.01**
 Mezinárodní demografické symposium
 v Liblicích 1965 **07.29**
 Mezinárodní konference "Migrace a osídlení
 v socialistických zemích", Nedvědice,
 listopad 1984 **27.11**
 Mezinárodní konference demografů
 socialistických zemí v Liblicích 1976
19.07
 MÍKA, A. **14.16**
 MIKOVÁ, Z. **33.19**
 MIKŠÍK, O. **20.05**
 MIKUŠ, L. **22.08; 24.08**
 MIŠOVIČ, J. **40.11; 44.11**
 MIŠTERA, L. **09.13**
 MITREĞA, M. **23.19**
 MOISEJENKO, V. M. **18.09**
 MOKRÝ, Z. **07.06**
 MOLINOVÁ, J. **45.17**
 MONIGL, I. **29.11**
 MORÁVKOVÁ, Š. **41.22; 43.24; 46.09; 47.05;**
47.15; 48.17
 MOUCHA, L. **15.21**
 MOŽNÝ, I. **21.09; 26.14; 29.07; 32.04**
 MRKLASOVÁ, M. **30.20**
 MÜLLER, Č. **04.29; 06.04; 10.19; 12.10;**
12.17
 MÜLLER, J. **45.01**
 MURDYCH, Z. **08.13; 09.23; 10.06; 11.26;**
12.02
 MUSIL, J. **01.06; 02.19; 03.06; 03.07; 03.10;**
03.13; 03.17; 03.25; 04.12; 04.24; 04.32;
06.07; 06.13; 15.25; 16.05; 18.14; 24.17;
25.12
 MUSILOVÁ, Ž. **12.12**
 MYERS, R. J. **04.34**
 Na prahu roku 1986 **28.01**
 NECKÁŘOVÁ, L. **06.25**
 NEDOMOVÁ, A. **40.10; 40.23**
 NEKLAN, J. **10.12**
 NĚMCOVÁ, J. **13.02**
 NERUDOVA, L. **26.14**
 NESLÁDKOVÁ, L. **50.01**
 NEŠPOROVÁ, O. **48.16**
 NOONARI, M. **42.09**
 NOVÁK, A. **03.19**
 NOVÁK, T. **32.05**
 NOVÁKOVÁ, B. **15.05**
 NOVÁKOVÁ, H. **07.20; 08.15; 08.26; 10.13;**
11.06; 13.03; 13.25
 NOVÁKOVÁ, O. **45.12; 45.16**
 NULTSCH, G. **05.30**
 NULTSCH, H. G. **09.07**
 OBRDLÍKOVÁ, J. **14.26**
 OLAKOWSKI, T. **04.16; 04.20**
 OLEXA, M. **44.01**
 OMELČUK, A. **18.20**
 ORLOVOVÁ, N. **12.23; 20.03; 22.23; 24.23**
 OTTOMANSKÝ, J. **20.19**
 PALLÓS, E. **08.12**
 PANDEY, H. **36.16**
 PAPOUŠEK, H. **11.04**
 PASTOR, K. **36.10; 37.21**
 Patnáct milionů obyvatel ČSSR – 28. března
 1977 **19.14**
 PATTA, I. **49.11**
 PAVLÍK, Z. **01.11; 03.27; 05.06; 09.06; 16.13;**
22.18; 23.12; 28.15; 29.03; 29.05; 29.14; ;
32.16; 33.05; 37.01; 37.11; 37.20; 39.14;
41.12
 PAVLOVSKÝ, E. **16.18**
 PECKA, J. **31.14**
 PELIKÁN, J. **20.21; J. 21.04**
 PESCARU, A. **11.13**
 PETERKA, V. **15.13; 26.21**
 PETRÍK, J. **23.07; 24.10**
 PETROVÁ, I. **39.12**
 PETROVÁ, V. **10.26; 15.14; 15.18**
 PFAUSEROVÁ, P. **42.15**
 PIKÁLEK, D. **39.06**
 PIKÁLKOVÁ, S. **45.02**
 PILINSKÁ, V. **42; .01**
 PÍRKOVÁ, Z. **05.05; 07.33; 10.08**
 PISKUNOV, V. **11.27; 14.01**
 PIŠTĚLÁK, J. **19.05**
 PIŠTORA, L. **25.16; 42.04; 42.13; 42.22;**
43.16; 44.19; 45.11; 46.08
 PITLÍKOVÁ, J. **35.10; 35.14**
 PIZARRO, W. **08.30**
 PODLENA, J. **11.31**

- PODLESNÝ, J. **08.18**
PODZIMEK, J. **21.01; 27.02; 31.01**
POJER, M. **03.14; 09.11; 10.17; 11.10; 12.09**
POKORA, T. **23.26**
POLÁCH, J. **31.08**
POLÁK, K. **10.24**
POLÁŠEK, V. **37.13; 38.13**
POLLNEROVÁ, Š. **43.26**
POPOV, P. **11.07; 11.14**
POPOVÁ, M. **45.13; 46.18**
POSPÍŠIL, M. **37.13**
POTANČOKOVÁ, M. **46.12; 50.03**
PRAŽÁKOVÁ, J. **26.16**
PRESL, J. **21.16; 23.14; 24.25**
Problémy osídlení a migrace **26.02**
Problémy vývoje rodiny **27.10**
PROCHÁZKA, K. **07.28**
PROKOP, J. **11.05**
PROKOPEC, J. **03.06; 03.13; 03.17; 03.25; 04.08; 05.02; 05.09; 05.36; 06.26; 10.03; 14.03; 15.24; 16.04; 18.21; 19.02; 19.06; 20.05; 21.05; 21.10; 22.03; 23.18; 24.05; 25.10; 26.18; 27.14; 28.02; 28.08; 30.18**
PROKOPEC, M. **07.06; 16.09; 19.18; 40.07; 41.03**
PROVAZNÍK, V. **15.13**
PRŮŠA, L. **32.23**
PŘIBYL, M. **40.15**
Příspěvky k československé historické demografii **22.09**
PSUTKA, J. **26.20**
PTUCHA, M. V. **02.24**
RABUŠIC, L. **28.09; 32.10; 32.15; 34.06; 35.07; 35.13; 36.08; 38.10; 39.09; 44.14; 45.08; 49.07; 49.21**
RADKOVSKÝ, J. **02.03; 05.05; 05.40; 07.33; 10.08; 23.25; 26.09; 29.16**
RADOLFOVÁ, M. **46.19; 47.11**
RADOŠOVSKÁ, O. **17.11**
RATHOUSKÝ, J. **12.15**
RENDLOVÁ, E. **25.09; 27.12; 29.10; 30.13**
RIPPKA O. **06.38**
ROSNER, A. **18.04**
ROSSET, E. **04.22; 05.39; 13.22**
ROSZKOWSKA, P. **43.21; 46.20**
ROTHOVÁ, J. **21.10**
ROUBÍČEK, V. **06.28; 23.09; 24.12; 40.24; 41.10; 42.27; 44.13**
ROUČKA, M. **32.08**
RŮŽIČKA, L. **01.03; 01.14; 02.12; 02.23; 04.05; 04.07; 04.29; 06.04; 06.11; 06.20; 06.22; 06.31; 08.21; 09.09; 09.16; 12.06; 13.17; 37.03; 43.06; 43.14; 45.20**
RŮŽKOVÁ, J. **35.01; 35.08; 36.13; 37.17; 37.22; 40.03; 40.19; 41.19; 43.08; 44.19; 45.06; 50.11**
RYCHTAŘIKOVÁ, J. **23.21; 25.21; 26.08; 28.05; 29.09; 30.11; 31.12; 34.07; 37.09; 37.12; 38.05; 39.19; 40.05; 41.07; 44.08; 46.05; 48.15; 49.01; 50.19**
RYŠAVÝ, Z. **15.03; 24.17; 25.12**
ŘEHÁK, J. **28.04**
ŘEZANKA, M. **48.04**
ŘEZNIČEK, I. **34.12**
ŘÍHÁNEK, Z. **37.08**
SALAČ, M. **11.05**
SAN MARTÍN, H. **08.30**
SAUVY, A. **11.03**
SAVICKÝ, I. **08.14**
SEEMANOVÁ, E. **13.13**
SEIJAS, B. M. **30.19**
SEKERA, V. **17.20; 18.18; 18.23; 19.03; 20.16; 20.22; 23.15**
SCHIMMERLINGOVÁ, V. **20.15**
SCHMIDT, O. **15.16**
SCHÜLLER, V. **09.17; 15.06; 15.12; 15.24; 18.21; 18.26; 21.05; 22.03; 23.18; 24.05; 25.10; 26.18; 27.14; 28.02; 28.08; 28.17; 32.14**
SKÁLA, P. **22.05**
SKALSKÁ, H. **13.24; 13.25; 35.03**
SKIBOVÁ, J. **39.17**
SKOČDOPOLOVÁ, R. **32.08**
SKUTILOVÁ, J. **33.11**
SOBOTÍK, Z. **34.07**
SOBOTKA, T. **45.07**
SOUČEK, E. **12.16**
SRB, J. **11.12; 15.08; 25.16**
SRB, V. **01.10; 02.01; 03.05; 03.12; 03.16; 03.24; 04.10; 04.21; 04.28; 05.27; 05.31; 06.38; 07.01; 07.22; 08.02; 09.01; 10.02; 10.22; 11.01; 11.16; 11.24; 12.01; 12.07; 12.26; 13.23; 13.27; 13.29; 14.02; 14.09; 14.19; 15.15; 16.01; 16.02; 16.07; 16.12; 16.23; 17.02; 17.09; 17.17; 18.11; 20.06;**

- 20.13; 20.18; 21.02; 21.08; 21.15; 21.20; 23.08; 23.22; 25.03; 26.07; 27.05; 27.06; 30.17; 31.05; 32.12; 33.04; 34.04; 35.04; 35.08; 36.11; 38.08; 38.15; 39.13; 39.21; 40.01; 40.14; 41.02; 41.17; 42.11; 42.18; 42.29; 43.04; 43.07; 43.19; 43.23; 43.28; 44.17; 45.05; 45.06; 45.17; 45.18; 45.19; 45.22; 47.10**
 STEHLÍK, J. **25.07; 26.05**
 STEHLÍKOVÁ, E. **38.04**
 STEINBACHOVÁ, L. **44.15**
 STLOUKAL, L. **30.12; 31.17; 33.07; 43.27**
 STLOUKAL, M. **04.04; 07.08; 17.08; 40.04**
 STREBLOV, P. **49.10**
 STRNAD, L. **07.04; 07.20; 08.15; 08.26; 11.06; 13.25; 14.28; 18.20; 35.03**
 STRNAD, M. **10.29**
 STROHBACH, E. **05.41**
 Struktura obsahu "Demografie" v letech 1959-1973 **18.08**
 Struktura obsahu "Demografie" v letech 1974-1981 **24.14**
 STRŘÍTESKÝ, J. **07.10**
 STUPKOVÁ, E. **09.17; 15.06; 15.12**
 SUGAREVA, M. **25.21**
 SUCHÝ, J. **03.27**
 SVOBODNÝ, P. **33.15**
 SVOBODOVÁ, K. **48.12; 49.08**
 SYROVÁTKA, A. **05.24; 05.25; 06.30; 11.04; 31.13; 33.11**
 SYSALA, K. **06.15; 07.07**
 SZABADY, E. **18.02**
 ŠALDA, V. **21.13**
 ŠANDA, R. **49.12; 49.22**
 Šedesáté výročí vzniku Komunistické strany Československa **23.01**
 Šedesáté výročí vzniku Svazu sovětských socialistických republik **24.19**
 ŠÍDLO, L. **50.15**
 ŠIKLOVÁ, J. **34.14**
 ŠILHAN, B. **09.12**
 ŠIMEK, M. **30.04; 36.06; 38.01; 39.10; 40.21; 41.14; 42.16; 42.17; 46.06**
 ŠÍPEK, A. **35.06; 35.09; 36.15; 37.14; 38.03; 39.02; 39.17**
 ŠKRABAL, J. **40.09; 41.13; 41.20; 42.21; 44.19; 44.22; 48.05; 49.06; 50.16**
 ŠOTKOVSKÝ, I. **46.03**
 ŠPAČEK, Č. **12.08; 22.22**
 ŠPROCHA, B. **49.16; 50.03; 50.22**
 ŠRÁČEK, J. **18.25**
 ŠRÁMEK, Z. **12.21; 15.07**
 ŠTASTNÁ, A. **47.03; 48.02**
 ŠTEKER, A. **15.04**
 ŠTOLOVÁ, O. **11.04**
 ŠTURMA, J. **12.10**
 ŠTYGLEROVÁ, T. **49.13; 50.13**
 ŠUBRTOVÁ, A. **08.05; 14.05; 24.03; 26.12; 32.09; 32.19; 33.17; 41.01; 43.01; 44.20; 46.16**
 ŠURAN, K. **24.06**
 ŠVARCOVÁ, H. **01.01; 06.19**
 TANCOŠ, R. **11.23**
 TATEVOSOV, R. A. **24.22**
 TĚMÍN, T. **16.20**
 TĚMÍN, V. **16.20**
 THURZO, I. **24.13**
 TIETZE, M. **41.04**
 TIRPÁK, M. **37.18; 42.01**
 TIŠLIAR, P. **50.09**
 TITĚROVÁ, B. **22.24**
 TOMEK, I. **36.04; 38.07; 38.11**
 TOSECKÁ, O. **16.16; 16.24**
 TOUŽÍN, V. **05.03; 05.10**
 TREBICI, V. **18.10**
 TUČEK, M. **39.01**
 TUTTEROVÁ, J. **31.12**
 TVRDÝ, L. **46.03**
 ULLMANN, O. **02.14; 03.21; 07.13; 07.24; 07.30; 22.20; 23.20; 24.15**
 ULRYCH, A. **03.03**
 URBAN, J. **34.16**
 UZEL, R. **39.18**
 V nové době do 32. ročníku Demografie **32.01**
 VACEK, M. **07.10; 09.03**
 VAGENKNECHT, R. **08.06**
 VÁCHA, K. **12.05**
 VALENTĚJ, D. I. **18.09**
 VALENTĚJ, V. **13.10**
 VALKOVICS, E. **08.12**
 VALLIN, J. **30.11**
 VAŇO, B. **30.16; 31.05; 47.09**
 VAŠKOVÁ, R. **47.19**

- VÁVRA, Z. **02.04; 02.18; 03.09; 04.03; 06.17**
VÁVROVÁ, S. **22.11**
VÁVROVSKÝ, F. **28.14**
VEČERNÍK, J. **13.28; 19.09; 27.09; 28.10; 32.03; 37.07**
Vědecké zasedání o problémech studia rodiny v minulosti **24.07**
VEJBĚRA, V. **05.15**
VELEBIL, P. **36.04; 38.07; 38.11**
VEREŠ, P. **25.13; 28.06; 29.15; 33.03; 33.06**
VESELÁ, A. **09.02; 16.03; 22.17; 23.17**
VIDLÁKOVÁ, O. **04.14; 05.25; 06.30; 13.05; 13.15; 20.09; 32.07**
VIELROSE, E. **02.10**
VILGOCKÁ, M. **29.04**
VÍTKOVSKÝ, K. **26.09**
VLČEK, I. **06.32**
VOBORNÍK, B. **01.04; 01.09; 01.15; 02.08; 14.23**
VOJTA, M. **05.24**
VOJTĚCHOVSKÁ, P. **42.28**
VOJTKO, D. **07.05; 08.04; 10.05**
VOLKO, V. **22.15**
VOMÁČKOVÁ, O. **11.24; 12.26; 13.23; 13.29; 14.02; 14.09**
VONDRÁČEK, J. **33.11**
VOŇKOVÁ, J. **32.14**
VOTLUČKA, V. **12.03; 12.18; 13.14; 13.19**
VOTRUBEC, C. **06.08; 07.21**
VRÁTNÍK, J. **09.19; 10.18; 11.31**
VUKOVICH, G. **06.09**
VYMĚTALOVÁ, S. **42.19**
Výsledky ankety Demografie **17.21**
VYSUŠILOVÁ, D. **01.07; 03.04; 03.05; 03.11; 03.12; 03.15; 03.16; 03.23; 03.24**
VYTLAČIL, J. **01.12; 02.25; 04.11; 05.33; 07.15; 23.13; 26.04; 29.08**
Význam populačních procesů a jejich důsledky v ekonomické praxi **24.01**
WIENDEL, J. **10.07**
WIENDEL, J. **12.04**
WIESNEROVÁ, E. **12.13**
WILCHES, E. **08.30**
WOWKOVÁ, W. **34.18**
WUNCH, G. **36.03**
WYNNYCZUK, V. **03.03; 06.37; 11.29; 13.11; 16.21; 18.25; 22.01; 32.21**
WYNNYCZUKOVÁ, H. **15.11; 17.14; 21.17**
ZAHÁLKA, J. **14.12; 22.13; 25.14; 26.20**
ZAJÍČKOVÁ, J. **13.07**
ZÁPOTOCKÝ, V. **05.32; 06.34; 08.10**
ZAREMBA, Z. **06.06**
ZÁSTĚRA, J. **40.07**
ZEMAN, J. **47.08**
ZEMAN, K. **42.08; 48.01; 48.14**
ZIEGENFUSS, V. **08.03; 08.11; 32.12**
ZLÁMALOVÁ, H. **19.18**
ZUZÁNKOVÁ, N. **17.12; 18.12; 21.06; 21.18**
ZVEREVA, N. V. **24.20**
ŽÁČEK, A. **23.06**
ŽÁČKOVÁ, L. **42.14**
ŽIŽKOVÁ, J. **14.13; 14.18**